400

גאַבריעלאָ ד׳אַנונציא׳ס

ערצעהלונגען

איבערזעצט

— פון —

מ. זילבערמאן

היברו פּאַבלישינג קאָמפּאַני
83-85 קאַנאל סטריט, ניו יאָרק.

HEBREW PUBLISHING COMPANY
83-85 Canal Street, New York.

COLLECTION OF WRITINGS

by

GABRIALLE D'ANUNNZIA

Translated into Yiddish by M. Silberman.

Copyright 1911

Hebrew Publishing Company.

New York.

אינהאלטס־פערצייכנים

ד׳אנונציא׳ס ביאגראפיע .....
די אלמנה 3
אונטער׳ן רעגען 15
סינאר פעפא 17
טאטא 32
עפיסקאפא 40
אן אידיליא 119
ארסאלא 127
דער איבערשיפער 180
מונזשיא 203
אנגא׳ס לעבען 212

ד׳יאנונציא׳ס ביאָגראפיע.

נאבריעלע ד׳אנונציא ווערענס ריכטיגער נאָמען איז ראפאגנעטא איז געבאָרען געוואָרען אין 1863 אין פראנקאוועלא, א דאָרף לעבען פעסקארא, איטאַליען. זיינע ערשטע יוגענד יאָהרען האָט ער פער־ברַאכט אויף די פרייע פעלדער, ארום אויבירטה גערטנער, צוויישען שעהנע מעכטיגע פעלזען, אויף דעם ברעג פון דער פעסקארא און ניט ווייט פונ׳ם ארריאטישען ים. זיין אָטהעם האָט זיך געשפּייזט מיט די בשמים׳דינע ריחות פון ארום און ארום, זיין בלוט האָט זיך אָנגע־זאפט מיט די הימעל־ברכות פון דער מוטער נאטור און זיין פאנטאזיע האָט זיך געשפּינט און געוועבט פון איהרע רייכע, וואונדערבארע ער־שיינונגען.

וועו ער איז אלט געוואָרען 16 יאָהר, האָט מען איהם אוועקגע־שיקט קיין טוסקאן לערנען. הגם ער האָט געהאַט א שארפען קאָפּ און געוועו פעהיג, האָבען דאָך זיינע לעהרער אין איהם קיין נחת ניט געהאַט און וועניג וואָם הנאה געהאַט פון איהם. וואָרום צוגרייטען א לעסאָן איז ביי גאבריעלען געוועו די ערגסטע שטראָף. זיין נשמה האָט געצויגען צו די ברייטע פעלדער, צו די שטאַליגע בוימער, צו די פאַסטוך־ליעדער, צו אלעם, וואָם איז פריי. עם האָט זיך איהם ניט געגלוסט און ער האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטען צוויישען די פיער „חדר"־וועגט. און זיין חשק איז געוועו צו מאָהלען דאָם אלעם, פון וועלכען די „תורה" האָט איהם אָבגערישען, מיט לעבעדיגע ווערטער אויף פאפיער. די לעהרער האָבען איהם געמוסרט און ער האָט זיך געטהאָן זיינס: געהאַלטען אין איין שרייבען, — וועו ער האָט נאָר צייט געהאַט, — געשריעבען און געטראַכט, געטראכט און געשריע־בען.

די חברים האָבען איהם אין לצנות אָנגערופען מיט די נעמען, ווי

„פילאזאף", „אסטראנאם", „פאעט", „דענקער", „טראכטער", „קנאקער", אבער גאבריעלא האט זיי אנגעקוקט מיט א בערויערעו, ווי אייגער רעדט: „שפאט, שפאט, נארנים, די „צוקונפט" וועט שפאטען פון אייך"... און זיין נבואה איז מקוים געוואָרען: נאָך אין דעמזעלבען יאהר האט ער געלאזט אבדרוקען א זאמלונג פון ליעדער. קריטיקער האבען עס אויפגענומען מיט גרויס בעגייסטערונג און נאכדעם ווי גיאסאפי טשיאריני, איינער פון די בעסטע ליטעראטור קריטיקער אין יענער צייט, האט עס דורכגעלעזען, האט ער אנגעשריעבען א נאכצען ארטיקעל, אין וועלכען ער האט ד'אנונציאן ערקלעהרט אלס איינעם פון די גרעסטע טאלאנטען, וואס איטאליען האט ווען געהאט.

באלד נאָך דעם איז ד'אנונציא אוועק געפאהרען קיין רוים, וואו ער האט אריינגעטרעטען אלס מיטגליעד אין דעם פעראיין פון אנערקענטע ליטעראטען און פאעטען. דאס איז דאמאלסט געווען די גרעסטע עהרע פאר א יונגען שרייבער. און דאָרט האט ער ערשט אנגעפאנגען זיין ליטעראריש קאריערע.

דאס ערשטע, וואס זיין פערער האט מנדב געווען צום לעזע פובליקום, איז געווען א זאמלונג פון קורצע ערצעהלונגען, אין וועלכע זיין גאנצע דאָרפישע נשמה, זיין פאנטאזיע אנגעזאפט מיט פעלד, וואלד, פעלזן, גאָרטען און וואסער, האט זיך אויסגעגאסען און צושפריצט.

היימישע האבען איהם געלויבט און פרעמדע האבען איהם געריהמט פאר די ערצעהלונגען און עס האט ניט געדויערט לאנג און זיי זיינען ערשיענען אין פראנצויזישע און דייטשע איבערזעצונגען.

אבזייענדיג א לאנגע צייט אין דער גרויסער, קאכעדיגער שטאדט און האבענדיג פון דער נאטור א שטארקען לוסט צום לעבען, האט זיך ד'אנונציא צו הוליעט, אזוי צו זאגען, געלעבט ווי גאט אין פראנקרייך, קיין זאך איז פאר איהם ניט געווען שווער און גאר ניט אין דער וועלט האט ער ניט געטאָרט. „אויף דריי זאכען שטעהט דאס לעבען: „אויף ווייַן, אויף פרוי און אויף געזאנג" איז געווען זיין אייגען ווערטעל. איינער א קריטיקער האט זיך אמאל אויסגעשפראכען בדרך שפאס. „ד'אונציא'ס אונשולדיגער דאָרפישער גייסט איז „געשענדעט" געווארען דורך דערצו נאָך פון א „פאריזער". ער האט מיט דעם לעצטען וואָרט געמיינט מאפאסאנען, וויל זיינע ווערק זיינען געווען ד'אנונציא'ס

לעבלינג. קיין שרייבער האָט אויף איהם ניט געהאט אזא געוואלדיגען איינפלוס ווי גיו דע מאפאסאן.

און אונטער דיעזען גרויס־שטאדטיגען, לעבעדיגען, כמעט אויס־געלאסענעם איינפלוס און אויף אונטער דער איינפלוס פון מאפאסאנ'ס ווערק, האָט ד'אנונציא אנגעשריעבען אן אנדערע סעריע גרעסערע און קלענערע ווערק, וועלכע האבען אויפגעהויבען א שרעקליכען שטורם אין דער ליטעראריישער וועלט. קריטיקער האבען זיך געהיצט און גע־פייערט. אייניגע האבען געזאגט, אז ד'אנונציא פערדינט די גרעסטע אכטונג פון'ס פאלק, ווייל ער צייגט איהם דאס אמת'ע בעהאלטענע לעבען. אנדערע, צווישען וועלכע עס איז אויך געווען טשיריני, דער זעלבער, וואס האָט זיך אמאל ניט געקענט אבלויבען פון זיין גרויסען טאלאנט, האבען ג'טענה'ט, אז ד'אנונציא פערדארבט דעם מארל פון דעם פאלק און זיינע ווערק האבען דאדורך ניט די ווערטה געלעזען צו ווערען, נאך אנדערע האבען זיך געהאלטען צווישען „יא" און „ניין". נאטירליך, האָט מען געדענקט וועט אזא עפענטליכע מיינונג אביסעל ענטמוטהיגען דעם יונגען פאעט און נאוועליסט, אבער עס האָט זיך נאר ניט אנגעהויבען.

„מיין נשמה איז ניט קיין פערשקלאפטע. איך בין געבארען גע־ווארען אויף די פרייע פעלדער. איך בין סאציאל געזאנגען און מיין בכורה וועל איך ניט פערקויפען פאר א טאפ לינזען און קיינער אין דער וועלט קען מיינע געפיהלען און מיין ווארט אנערקענען" האָט ד'אנונציא איין מאל ערקלעהרט, דערווייסענדיג זיך וואס פאר א מיי־נונג עס געהט ארום איבער זיינע ווערק, און ער האָט ווייטער געשריע־בען.

און אין 1892 האָט ער פערעפענטליכט זיינע בריליאנטענע צוויי ווערק: „עפיסקאפא" און „ארסאלא" און טאקע אין א יאהר ארום דאס גרויסע ווערק: „דער טריאומף פון'ס טויט" און נאך אייניגע גרויסע ווערק און א גאנצע זאמלונג פון ליעדער.

פון 1897 פאנגט זיך אן ד'אנונציא'ס קאריערע אלס דראמאטורג. זיין ערשטער פערזוך איז געווען אן איין אקטיגע פאנטאזיע אויף דער גריכישער פארמע און זי האָט געמאכט א רעש אין דער טהעאטער וועלט.

„סיטא מארטא", (די טויטע שטאדט), וועלכע ער האָט אנגעשריע־

בען א יאָהר שפעטער ספעציעל פאר דער בעריהמטער סאראה בערנארד איז געווען אויף אזוי פיעל גוט און ערפאָלגרייך, אז מבינים האָבען זיך אויסגעשפראָכען, דאָס „סיטא מאָרטא" איז דאָס איינציגע דראָמאטישע ווערק אויף דער וועלט.

אין דעם זעלבען יאָהר האָט ער אויך אָנגעשריעבען „דושיא־קאנדא" און אין א יאָהר שפעטער האָט ער געגעבען צו דער ביהנע א נייי ווערק אונטער דעם נאָמען „לא גלארא" — א פאָליטישע טראָגעדיע, אָבער זי האָט ניט געהאָט קיין לאנגע יאָהרען, מהמת ד'אנונציא האָט דאָרט אין אייניגע סצענען אָנגעצייגט די פערברעכערישע און ניעדעריגע מעשים פון די פאָליטישענס. נאכהער האָט ער אָנגעשריעבען שהנע עטליכע טראָגעדיעס און ענדליך אין 1901 — די טראָגעדיע „פראנצעסקא דא ראָמאני", אויף וועלכע דער צו יענער צייט גרעסטער קריטיקער עדוארד בוטעט האָט געזאָגט, אז זייט די קלאסיקער האָט נאָך קיין שרייבער ניט געגעבען דעם איטאליענישען פאָלק אזא גוטעס און שטאַרקעס ווערק.

אין 1908 איז ער ערוועהלט געוואָרען אלס מעמבער פון דעם „טשעמבער אָוו דעפיוטיס", וואו ער האָט זיך ערקלעהרט אלס סאָציאל דעמאָקראט.

די אלמנה.

דער קערפער פון דעם בעאמטען, ביאדזשיא מילא, איז פאלקא־מען פערפוצט מיט א טיכעלע איינגעוויקט אין עסיג אויפ'ן פנים, געלעגען אויפ'ן בעט, כמעט אין מיטען צימער. אין די זייטען זיינען געזעסען דאם ווייב און דער ברודער פון דעם פערשטאָרבענעם.

ראָזע מילאָ איז אלט געווען א יאָהר פינף און צוואנציג. זי איז געווען א פרוי אין דער פולער פראכט, מיט אביסעל א ניעדריגען שטערען, מיט שטארק אויסגעבויגענע ברעמען, מיט גרויסע גרויע אויגען און די שווארץ־אפלעך זיינען געווען עהנלעך צו פערלען. דיקע, קאפריזנע — צו־וואָרפענע לאָקאָנס האָבען אימער פערדעקט איהר נאקען, איהרע שלייפען און אויגען. זי האָט אין גאנצען גע־אטהעמט מיט פולען געזונד און מיט יענער פרישקייט, וועלכע פרויען בעקומען פון נעהמען אפטע אייז־קאלטע בעדער. א צארטער פער־פיומען־ארָמאט האָט זיך געטראָגען פון איהרע קלייִדער.

עמידיאָ מילאָ, דעם פערשטאָרבענעם׳ס א ברודער און א גלח, איז געווען כמעט אין איהרע יאָהרען. ער האָט אויסגעקוקט זעהר ראָר און זיין פנים איז געווען געשטעמפעלט מיט יענער בראָנזענער פערבראָנטקייט, וועלכע איז אזוי כאראקטעריסטיש ביי די אייביגע דאָרפסלייטע. זיינע באקען זיינען געווען בעדעקט מיט א לייכטען מאָך, זיינע ווייסע געזונטע צייהן האָבען צו געגעבען א גבור׳שען חן צו זיין שמייכעל, און זיינע אויגען האָבען תמיד געברענט, ווי די נייע גאָלדענע מטבעות.

ביידע האָבען געשוויגען. עמידיאָ האָט זיך געפאָרעט מיט אויס־געשניטענע שטיקלעך גלאָז און ראָזע האָט ניט אבגעריסען די אויגען פון די זעלבע.

ביידע האָבען זיך פערהאלטען צו ביאדושיא׳ס טויט מיט דער געווהנליכער גלייכגילטיגקייט פון דאָרפסלייטע.

— א ווארימער אבענד היינט—האָט עמידיא זיך אָבגערופען און טיף אָבגעזופצט.

דאָזע האָט אויפגעהויבען און ארונטערגעלאָזט איהרע אויגען אלס א צייכען פון בעשטעטיגונג.

אין ניעדעריגען צימער האָט די שיין, וועלכע איז געקומען פון א ברענגדען קנייטע אין בוימאויל, געציטערט און געשפרונגען, אָט איז זי געוואָרען גרעסער, אָט איז זי געוואָרען קלענער און שאָטענס האָבען. זיך צוזאמענגעקליבען אָט דאָ אין דיווינקעלעך, אָט דאָ אויף די וועגט. די פענסטער זיינען געווען אין גאנצען אויפגעמאכט נאָר די לאָדזין זיינען געווען צוגעמאכט ביז ארום צו דער פּאָרלאָגע. פון צייט צו צייט האָט פערבלאָזען א ווינד און די זאוויע, וואָס האָט פערהאנגען די לאָדען, האָט זיך אָנגעבלאָזען, ווי די זעגלען אויף א שיף.

עס האָט אויסגעקוקט פונקט ווי ביאדושיא מילא שלאָפט א רוהיגען טיפען שלאָף אויף זיין שנעע־וויייסען בעטעל.

עמידיא האָט וויערער אונטערבראָכען די טיפע שטילקייט מיט עטליכע ווערטער.

דאָזע האָט וויערער אויפגעהויבען און ארונטער געלאָזט איהרע אויגען און ווי פריהער האָט זי וויערער אָנגעשטרענגט איהר קוק אויף די אויסגעשניטענע שטיקעלעך גלאָז. אויף איהר שטערען האָבען זיך פלוצים בעווייזען אייניגע טראָפען שוויים און איהר אָטהעמען איז געוואָרען אביסעל שווערלעך.

נאָך א לאָנגע פויזע האָט עמידיא געפרעגט:

— וואָס פאר א שעה וועט זיין די לויה?

— צעהן א זייגער — האָט דאָזע געענטפערט מיט איהר נעוועהנליכער שטימע.

און זיי זיינען וויערער אנשווינגען געוואָרען. פונ׳ם דאָרף האָט זיך צוגעטראָגען דאָס קוואָקען פון זשאבעס און צייטענווייז א צאָרטער ריח פון גראָז.

אין מיטען דער טיפער שטילקייט האָט דאָזע פלוצים דער־

הערט א בורטשען פון דעם טויטען קערפער און מיט א פחד, בע־
רייט צו אנטלויפען, איז זי אויפגעשפרונגען פון איהר ארט.

— האָט קיין מורא ניט, ראָזע... דאָס איז דאָס לעצטע
חיות... — האָט עמידיא געזאָגט און אויסגעשטרעקט זיין האנד צו
איהר כדי זי צו בערוהיגען.

זי האָט אינסטינקטיוו אָנגעכאפט זיין האנד, אָבער אוועקזעצען
זיך צוריק האָט זי ניט געוואָלט. קוקענדיג אין אן אנדער זייט, האָט
זי אלץ געהאלטען אין צו הערען זיך צו דעם בורטשען, וועלכעם האָט
געשיינט אויפצוהויבען זיך ביז צום סאמע האלז פונ'ם טויטען.

— דאָס איז גאָר ניט, ראָזע... בערוהיגט אייך... — האָט
עמידיא וויעדער אמאָל געזאָגט, און, מיט א צייכען מיט דער האנד,
איהר פאָרגעשלאָגען זיך אוועקזעצען לעבען איהם אויף דעם קופערט,
וועלכער איז געווען צוגעדעקט מיט א לאנגען, אויסגענעהטען קי־
שען.

זי האָט זיך אוועקגעזעצט לעבען איהם און, אין צומישטקייט,
ניט ארויסגעלאָזט זיין האנד פון איהרער. אזוי ווי דער קופערט,
אויף וועלכען זיי איז אויסגעקומען צו זיצען, איז געווען א קליינער,
האָבען זיך זייערע קניען אָנגעריהרט.

עס איז וויעדער געוואָרען שטיל. פון וויטענס האָט זיך צוגע־
טראָגען דאָס געזאנג פון שניטערס.

— זיי ארבייטען ביינאכט ביי דער שיין פון דער לבנה... —
האָט ראָזע ערקלעהרט, וועלענדיג אומיסטען רעדען, כדי צו פער־
טרייבען די מורא, דאָס שעהמעווריקייט אדער דאָס מיעדקייט.

עמידיא האָט ניט גענטפערט, און ראָזע האָט אָבגעלאָזט זיין
האנד, ווייל זי האָט געפיהלט, אז דאָס האלטען זיין האנד האָט
איהר פלוצים אָנגעהויבען צו פערואורזאכען עפעס א סמוטנע צו־
מישטקייט און אן אונרוהיגקייט.

און זיי האָבען זיך ביידע איבערגעגעבען איינעם און דעם זעל־
בען גערָאנק, וועלכער האָט זיי, פלוצים, אין איין צייט ביידען בע־
הערשט. ביידע האָבען זיך איבערגעגעבען איינעם און דער זעלבער
עראינערונג, אן עראינערונג פון א בעשיעדענע ליעבע פון זייער פרי־
הער יוגענד.

*

* *

זיי האָבען דאָמאָלט געוואָוינט אין קאָלדאַרע, אונטערן בארג, אויף דעם פונקט, וואו צוויי וועגען צושיידען זיך. אויפ'ן גרענעץ פון א פעטען פעלד האָט זיך אויפגעהויבען א הויכע וואַנט געמאכט פון שטיינער און לייַם. פון דרום זייט, וואו ראָזע'ס עלטערן האָבען גע־ווואוינט, איז די היטץ געווען מילדער און אין לאסטשענדען שאָטען האָבען זיך געפרוכפערט און געמעהרט אייניגע „פאמיליעס" פון פרוכטען־בוימער. אין פרייד און שלום האָבען זיך אום פריהלינג די בוימער צובליהט און זילבעריגע, ראָזעווע און פיאָלעטעווע וואַרצ־לען האָבען מיט שטאָלץ געוואקסען און זיך געהויבען צום הימעל, זיך אריבערגעווואָרפען פון איבער דער צווייטער זייט וואַנט און מיט זייער מאַנאָטאָנען, אויפלעבענדען גערויש האָבען זיי דערמאָהנט אַן א הוליע ביהנען, וועו מען נעהמט ארויס דעם האָניג.

הינטער דער וואַנט, אין דער גערוכטענעש פון די בוימער, האָט ראָזע דאן אָפט געזונגען. ווי א לויטערער, ערפרישענדער פאָנטאַן האָט זיך איהר שטימע צווישען די בלעטער געגאָסען, און די גאַנצע צייט פון זיין געזונט וועלען האָט עמידיא געהערט איהר געזאַנג.

ער איז נאָך געווען שוואַך און תמיד הונגעריג. און אויסמיידנ־דיג די צוגעשריבענע מאכלים, האָט ער געכאפט א שטיק ברויט, עס בעהאלטען אונטער דער פאָלע, ארויס פון דעם הויז, ווי א גנב און אַוועק, העט ווייט נאָך דעם לעצטען וווייצענעם פעלד, אויף זיין מקום עונג ומנוחה.

און דאָרט, אַנשפּאַרענדיג זיך מיט די פליעצעס צו די וואַרימע שטיינער פון דער וואַנט, האָט ער בשמחה רבה געפראָווועט זיין סעודה: א בים געטהאָן ברויט און אריינגעכאפט א פרישע וווייצענע זערנע אין מויל אריין. דער סאָק, וואָס די זערנעס האָבען ענטהאלטען, האָט איהם געדיענט אלס מילך.

און אזוי האָט זיך דער פיזישער אפעטיט און דער גייסטיגער דורשט נאָך ראָזע'ס געזאַנג אין עמידיאן'ן צוזאמענגעגאָסען אין איין נויטוועדיגקייט און ביידע זאבען צוזאמען האָבען איהם פער־

שאפען דאָס בעסטע און ערהאבענסטע גליק אין דער וועלט.

אין דעם שווערען, היסטן, שטיקענדען און פלאָמענדיגען זומער טאָג זיינען פאר איהם ראָזע׳ס ליעדער געווען פונקט אזוי פיזיש נויטוועניג, ווי די שפייז. איהר געזאנג איז פאר איהם געווען א רפואה און נאָך דער רפואה האָט עס אונאבשפיעגלענד, ווי א געהיימער כישוף, געווירקט אויף איהם. און זייט יענע צייטען איז אין עמידיא׳ס הארצען געבאָרען געווארען א שטילע, שהמעוודיגע ליעבע, — א יוגענדליכע ליעבע.

אין סעפטעמבער, ניט לאַנג איידער עמידיא איז אָבגעפאָהרען אין סעמינאריע, זיינען ביידע פאמיליעס ארויסגעפאָהרען אין וואלד אריין אויף א פיק־ניק, און דרויי וועגען, איינגעשפאנט אין אָקסען, האָבען זיך געצויגען איבער דעם ברעג, וואָס איז געווען בעדעקט מיט בליהענדען טשערעט.

דער טאָג איז געווען א ווייכער, א מילדער, א לאסטשענדער. דער עולם האָט זיך אויסגעזעצט עסען פריהשטיק אויף א קיילעכדיגען פלאַטץ ארומגערינגעלט מיט גינאנטישע אָטאָפאָליעס. אין גאנצען האָם גראָז האָט זיך קאָלירט מיט צארטע, אראָמאטנע פיילכענס. דאָ און דאָרט אויף די בלעטער זיינען געלעגען גרויסע, ליכטיגע זונען פלעקען. אונטען איז דער טייך געלעגען שטיל, ווי פערשלאָפען און דורך זיין דורכזיכטיגע אויבער פלעכע האָבען זיך ארויסגעזוהען די בעוועגלאָזע געוויקסע פון דעם דנאָ.

נאָך דעם פריהשטיק זיינען זיך אייניגע צוגאנגען איבער׳ן וואלד און אייניגע האָבען זיך אויסגעצויגען אויפ׳ן גראָז.

ראָזא און עמידיא האָבען זיך פלוצים געטראָפען צוזאמען. זיי האָבען זיך נעגומען אייגער דעם אנדערען ביי די הענט און אוועק איבער א שמאָלער סטעושקע, וועלכע איז געווען בעוואקסען מיט קליינע, ניעדעריגע בוימלעך.

זי האָט זיך אָנגעשפאָרט אויף איהם מיט דער גאנצער שווערקייט פון איהר קערפער. אונאויפהערליך געלאכט און געקייכט, געשפרונגען און געלאָפען, וואָס עס פאסט פאר א יונגענקע מיידעלע, אָנגעבייסען מיט הונגערקייט די ביטע יאנאדקעס און פערוואָרפען דעם קאָפ אהינטער, אָנגעקוואָלען דערפון, ווי די צוריק געשליידערטע צוויגען זיינען איהר נאָכגעלאָפען. מאכענדיג פלוצים א צו שטאַרקע

בעווענונג, איז איהר דאָס קעמעלע פון קאָפּ ארונטערגעפאלען און איהרע האָאָר האָט זיך אין א געדיכטע, וואונדערבארע כוואליע צושאָטען איבער איהרע פּלייצעס.

עמידיא האָט זיך אָנגעבויגען און אויפגעהויבען דאָס קעמעלע. וועז ער האָט זיך אויסגענלייכט, האָט זיך זיין קאָפּ לייכט אָנגעשלאָגען אָן דער מיידעלס קאָפּ. אָנכאָפּענדיג זיך מיט ביידע הענט פאר'ן קאָפּ, און ניט אויפהערענדיג צו לאכען, האָט ראָזע אויסגעשריען:

— אוי... עס טהוט וועה... אוי...

ער האָט א קוק געטאָן אויף איהר און דער פיהלענדיג ווי בלאָס ער איז געוואָרען און ווי זיין קערפער ציטערט, האָט ער געמיינט, אז אָט פאלט ער אוועק בעוואוסטלאָז.

ראָזע האָט מיט איהר גרויסען שארפען נאָגעל אויסגעשניטען א לאנגען פאָס פון א לידענעם בוים, אויף שנעל דערמיט ארומגעכאפט איהרע קאָפריזנע לאקאָנס און מיט דעם קעמעלע זיי פערשפּיליעט אויף איהר נאקען. די גרינענקע און ערטערווייז רויטינקע בלעטעלאך, וואָס זיינען געווען צוגעטשעפעט צו דעם אויסגעשניטענעם פאָס פון בוים, האָבען ארונטער געהאנגען איבער איהר פנים און איבער איהרע אויערען.

— געפעהלט עס אייך אזוי? — האָט ראָזע געפרעגט.

אָבער עמידיא האָט ניט געעפענט דאָס מויל. ער האָט ניט געוואוסט, וואָס צו זאָגען.

— הא, הייסט עס, אז עס איז אזוי ניט גוט... — און נאָך א פויזע האָט זי צוגעגעבען: — אָדער פיעלייכט זיינט איהר — פשוט שטום?

עמידיא'ן האָט זיך פלוצים פערוואָלט פאלען אויף די קניע. זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט טרערהרען און זיין האַרץ מיט צער און בענקעניש דערפון, וואָס ער האָט געהערט אין ראָזע'ס שטימע אן אבקלאנג פון א שלעכטען שפאס.

זיי זיינען געגאָנגען וויטער. וועז זיי האָבען זיך געוואָלט פערקירעווען, האָבען זיי געפונען, אז א בוים אומגעוואָרפען פון ווינד, האָט זיי דעם וועג פערשטעלט. עמידיא האָט מיט ביידע הענט אונטערגעהויבען דעם בוים און ראָזע איז, ווי א וואלד נימפע, דורכגעקראָכען אונטער די גרינע צווייגען, וועלכע האָבען זיי אויף א מינוט אין גאנ־

צען פערשטעלט. ווייטער זיינען זיי צוגעקומען צו א ברונען, וועלכער האָט אויף זיינע ביידע זייטען געהאט באסיינען ארומגעלעגט מיט שטיינדעלעך. געדיכטע, צווייגענדע בוימער האָבען געשאפען ארום און איבער דעם ברונען א ציכטיג, גרין, מחיה'דיג וויעגעלע אָנגעפיהלט מיט א טיפען שאָטען און א אנגענעהמע פייכטקייט... מיט א וואונדערבארער פינקטליכקייט האָט זיך די גאנצע גרינע מאסע אָבגעשפיענגעלט אין דעם וואסער, וואָס האָט אָנגעפילט דעם ברונען ביז די העלפט ציימברונעם.

— ווי וואונדערליך דאָ איז! — האָט ראָזע געזאָגט אין דער שטיל, מיט אמאל א וואָרף טהועניג זיך פאָרווערטס.

און נאכהער האָט זי אָנגעשעפט א פולע זשמעניע וואסער און מיט א קעצישען, צויבערליכען גרימאס האָט זי אָנגעהויבען זופען לאנגזאם. קלייַנע טראָפענס זיינען ארונטערגעפאלען פון צווישען די פינגער אויף דעם קלייד און האָבען זיך אָבגעשפיענגעלט, ווי פערלאך...

שטילענדיג איהר דורשט, האָט זי וויעדער אמאל אָנגעשעפט וואסער מיט ביידע הענט און פאָרגעלעגט עמידיא'ן צו טרינקען פון די „איינפאכע בעכערלעך":

— טרינקט! — האָט זי געזאָגט.

— ניין, איך וויל ניט קיין טרונק — האָט ער געענטפערט אין גאנצען א צופרידענעם.

דאן האָט זי מיט אן אונאויסדרייקליכער גרימאסע איהם א פליוכע געטהאן דאָס וואסער אין פנים אריין. נאכהער האָט זי זיך אויסגעצויגען אויפ'ן אויסגעטרוקענטען דנא פון דעם באסיין און, ניט קענדיג זיך אויסציהען אין דער פולער לענג, האָט זי אויסגעשטרעקט א פיסל איבער דעם ברעג פון דעם באסיין און דערמיט אָנגעהויבען נערוועז צו קלאפען אין די שטיינער... און באלד טאקע האָט זי זיך מיט א מאל א הויב געטאָן און עפעס זאנדערבאר א קוק געטהאן אויף עמידיא'ן.

— וועלען מיר גיהן, וואָס? — האָט זי אבהאקענד א פרעג געטהאן.

זיי זיינען ארויס פון דער גרינער „כוכה" און האָבען זיך געלאזט צוריקגיהן מיט דעם זעלבען וועג, מיט וועלכען זיי זיינען ג

קומען אין א פאלקאמען, פלאנעדען שווייגען...

די פויגעל האבען לעבעריג און פרעהליך געסווישטשערט און געזונגען איבער זייערע קעפ.

גרויסע פלעקען פון דער זון, וועלכע איז געשטאנען אין מיטען הימעל און זיך דורכגעשלאנגען דורך די צווייגען פון די בוימער, האבען געשווינדעלט זייערע אויגען און זיי ניט געלאזט געהן.

דער אטהעם פון דעם וואלד איז מיט יעדער מינוט געווארען טיעפער און אראמאטנער. און זיי זיינען געגאנגען און געשווייגען.

אין אייניגע טעג ארום איז עמידיא אבגעפאהרען. אין אייניגע מאנאטען ארום האט עמידיא'ס עלטערער ברודער חתונה געהאט מיט ראזען.

און אפט און פיעל האט עמידיא געטראכט אין סעמינאריע פון זיין נייער קרובה... אפט, פונקט אין דער צייט, וועו דער גלח האט ערקלעהרט די „הייליגע שריפטען" צום קלאס, האט זיך עמידיא אוועקגעטראגען מיט אלע זיינע מחשבות צו ראזען. אין דער צייט, וועו אלע תלמידים זיינען געזעסען מיט די אויגען אין די ביכער און אונטערען טיש זיך געשפיעלט מיט פערשיעדענע זאכען, איז ער, עמידיא, געזעסען דעם קאפ ארונטערגעלאזט אויף די הענט, די אויגען צוגעשלאסען און געשאפען אין זיינע מחשבות פערשיעדענע שמוציגע, אויפרעגענדע בילדער, און אין קלויסטער, אונטער די פרעהליכע אבקלאנגען פון דעם ארגאן, אונטער דעם טריאומפירענדען געזאנג פון תהלים און אנדערע תפילות לכבוד דער „הייליגער ראזע", האט זיך זיין נשמה געטראגען וויים, וויים אוועק, אויסער דעם תחום פון דער קירכע.

און מיט'ן פערלויף פון דער צייט, וועו ער האט זיך פון זיינע חברים אבגעלערנט שמוציגע ידיעות, אונאנשטענדיגע ווערטער און אונמאראלישע תאוות, דאן האט ער נאר אין אן אנדער וועלטעל דערזעהן דאס אמאליגע בילד אין וואלד, ביים ברונען. און די אונזיכערהייט, אז עס זאל נאך אמאל פאסירען און די חרטה אויף דעם, וואס ער האט ניט געגומען די פרוכט... וועלכע האט זיך ביי איהם אזוי געבעטען האבען איהם פעראורזאכט שרעקליכע ליידען.

— זאל עס זיין אמת? — האט ער זיך אונענדליך געפרעגט — זאל עס הייסען, אז ראזע האט איהם איין מאמענט, ווירקליך, ליעב גע-

האט? און ער, ניט פערשטענדיג און ניט פיהלענדיג קיין זאך, האט דורכגעלאזט אזא גרויסע פרייד?

און אלץ שארפער, אלץ פלאגענדער איז דיעזער **געדאנק געווארען** מיט יעדען טאג און איז אלץ מעהר צו איהם צוגעשטאנען.

און אין משך פון דעם לאנגען, צוגעגעסענעם פערידאָ, וואס ער האט פערבראכט אין דער סעמינאריע, איז דיעזער געדאנק פערוואנדעלט געווארען פאר איהם אין אן אונהיילבארער קראנקהייט און, זייענדיג ביים פולען זינען, זו עס איז אונהיילבאר, איז ער שטופענדיג ווייז געווארען מעלאנכאליש אין ניט געוואוסט און ניט פערשטאנען, וואס הייסט אזעלכעם פרייד.

פונדעסטוועגען האט ער פאר דער גאנצער פלאגענדער צייט, וואס ער איז געווען אין שוהלע, דאך טאקע זיך ניט דערוואוסט, וואס מיט ראזען איז אזעלכעם פארגעקומען דארט ביים ברונען, אין יענעם ליכטיגען, סעפטעמבער טאג.

*

* *

דאס פייערל אין צימער האט געציטערט און געפלאטערט, ווי א גוסס. א וויך ביינאכטיג ווינטל האט אריינגעבלאזען דורך די שטארען און אונטערגעהויבען די פארהאנגען.

א מיעדע, א שלעפעריגע איז ראזע געזעסען און איהרע אויגען האבען זיך דא צוגעמאכט און דא, ווי איהר קאפ איז נור ארונטער געפאלען אויף דער ברוסט, זיך באלד צוריק אויפגעמאכט.

— איהר זיינט זעהר מיעד? — האט עמידיא געפרעגט אביסל בע'צער'ט.

— איך?... ניין... לחלוטין ניט... — האט ראזע שנעל געענטפערט און זיך אויסגעצוינגען, זיצענדיג אויף איהר פלאטין.

אבער די שטילקייט האט אויף איהר אלץ מעהר גע**ווירקט** און זי איינגעשלעפערט. איהר קאפ האט זיך צוגעבוינגען צו דער ווענט; איהר האאר זיינען נאך אמאל צופאלען און פערדעקט די אויגען. איהר האלב אויפגעמאכט מויל האט גאטהעמט לאנגזאם. אין דיעזער מינוט איז זי געווען שהען, נור שהענער פון אלעם איז אין איהר

געווען די ריטמישע בעוועגונגען פון איהר ברוסט און די סימנים פון איהרע פיס, וועלכע האָבען זיך זעהר בולט דורכגעזעהען דורך דעם דינעם קלייד.

— און וואָס וואָלט געווען, וועז איך זאָל איהר א קוש טאָן?

— האָט עמידיא פלוצים א טראכט געטאָן, ניט אָבריייסענדיג די אויגען פון דער דרעמלענדער ראָזען.

זאָנפט און אנגענעהם האָבען געקלונגען די מענשליכע קולות אונטער דער בעגלייטונג פון אינסטרומענטען אין דער יוני נאכט. נאָר צייטענווייז זיינען די אינסטרומענטען שטיל געבליבען און עס האָט זיך צוגעטראָגען בלויז דאָס געזאנג, וועלכעס האָט געקלונגען, ווי א קירכען־כאָהר.

א פולע לבנה איז געשטאנען אין הימעל, אָבער וואהרשיינליך זעהר הויך, ווייל דער שוואכער אָבשיין פון דעם ציטערנדען לעמפע־לע איז ניט געווען בכח מלחמה צו האלטען מיט דער לבנה שיין, וועלכע האָט זיך דורגעשניטען דורך די שפאלטען פון די לאָדען.

עמידיא האָט זיך אומגעקעהרט מיט'ן פנים צום טויטענ'ס בעט. מיט שנעלע אויגען איז ער דורכגעלאָפען דעם טויטען קערפער, וועלכער איז געווען בערעקט מיט שווארצען, און זיך אָבגעשטעלט אויף דער האנד, אויף דער געלער אָנגעשוואָלענער אויסגעבויגענער האנד, וועלכע איז געווען דורכגעוועבט מיט בלויע אָדערען. נאכהער האָט ער זיך שנעל צוריק אָבגעקעהרט.

ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האָט דער קאָפ פון דער איינגעדרע־מעלטער ראָזען, אָבצייכענדיג אויף דער וואנט א האלבען עיגול, אָנ־געהויבען צו בויגען זיך צו עמידיא'ס פליצע, און די קרבות פון דעם טהייערען קאָפ האָט דעם גלח שרעקליך אויפגערעגט און ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהון. און פון די האלב ארונטערגעלאָזטע ברעמען האָבען ארויסגעקוקט צוויי קלייגע שוואַרץ־אפלעך, וועלכע האָבען אויסגעקוקט אויף דעם בלויליכען וויסעל, ווי א שטיקעל בלויער פלעק אין מילך.

איבערנעהמענדיג די גאנצע משא פון ראָזע'ס קערפער צו זיך אויף די אקסלען, איז עמידיא געבליבען זיצען ווי פערשטאָרבען. פונ'ם פחד ער זאָל זי ניט אויפוועקען האָט ער איינגעהאלטען זיין אטהעם. אָבער שטופענווייז האָט איהם אן אונרוהיגקייט בעהערשט און איהם

האָט זיך פלוצים אויסגעוויזען, אז דאָס קלאפען פון זיין האַרץ און דאָס ציטערען פון זיינע הענט און שליפען צוטראָגען זיך מיט א שרעקליכען גערויש איבער דעם גאנצען צימער. אָבער ראָזע איז אלץ געשלאָפען און דאָס האָט איהם אביסעל בערוהיגט; און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האָט ער געפיהלט ווי ער לאָזט זיך ארונטער אין א תהום און ער האָט פאר זיך געזעהן ראָזע'ס שעהנעם ענטצוויזטען האלז און איינגעאטהעמט דעם וואַרימען ארָמאָט פון איהר קערפער.

נאכהער האָט ער אונערוואַרעטעט, ניט זייענדיג מעהר אימשטאַנדע איבערצוטראָגען און גובר צו זיין דעם יצר הרע, א קוש געטהאָן ראָזע'ס ליפען.

אין דעם זעלבען מאָמענט האָט זי זיך מיט שרעק אויפגעכאפט, מיט ערשטוינונג פונאַנדער געעפענט די אויגען און איז בלאַס געוואָרען.

נאכהער האָט זי פונאַנדער גענומען איהרע צולאָזטע האָאר און געבליבען זיצען מיט בלאָנזענדע אויגען איבער די ציטערענדע שאטענס.

עמידיא איז אויך געבליבען בעוועגלאָז. ווי פריהער זיינען זיי יעצט וויערער געזעסען מיט צוגעשפארטע קניען און עלענבויגענס. אָבער דאָס מאל האָבען זיי שוין ביידע געציטערט און שוין געהאָט געוויסענסביסל פאר דער עבירה, וואָס זיי האָבען זיך צוגעגרייט צו בעגעהן.

מיט אלע זיערע קרעפטען האָבען זיי פרובירט צו פערטרייבען דעם שרעקליכען געדאנק, אָבער דאָס איז זיי געלונגען בלויז אויף א מינוט און וויייטער זיינען זיי אלץ געבליבען, ווי פער'שיכור'ט...

און אין דער שטילער נאכט האָבען נאך אלץ אָבגעקלונגען די צארטע, ריהרענדע ליעדער, וועלכע זיינען לאנג, לאנג געבליבען אין דער לופט. פון צייט צו צייט זיינען אלע שטימען שטילער געוואָרען אויסער איינע, וועלכע האָט זיך נעגאָסען איבער די הויכע נאָטען. און אין צווישען פון די ליעדער האָט זיך געהערט דאָס אָבקלאָפען פון דעם ים אָן דעם זאמד פון זיין ברעג.

ביידע האָבען זיך איינגעהערט...

מעגליך, אז דער ווינד האָט זיך געענדערט און געבראכט מיט

זיך אנדערע ריחות! מעגליך דעם שטארקען פער'שיכור'טען ריח פון די ציטרינען, וואס וואקסען אין א ראלאנדישען טהייל. מעגליך, אז דער ווינט האט געבראכט דעם זיסען אראמאט פון די ראזען אין די אויסגעשטיינערטע גערטנער. מעגליך, אז ער האט געבראכט דעם פייכטען אטהעם פון די רויטליכע, פלארענטישע ליליען, וועלכער האט ערפרישט דעם האלז, ווי ריינע גוטע קוואלען־וואסער!

און ארומגענומען מיט דער שטילקייט פונ'ם צימער, און אליין אויך שטיל, זיינען ראזע און עמידיא געזעסען אויף דעם קופערט.

פאר זייערע אויגען האט דאס פייעריל שנעל אנגעפאנגען צו צאנקען און דאס קנייטעלע האט שוין איינגעזאפט די לעצטע טראפענס פון דעם בוימאויל.

דער פלאם האט מיט אמאל א קנאק געטאן. ביידע האבען א ציטער געטאן און קאנוואולסיוו זיך איינגעקוקט אין דעם אבשטאר־בענדען ליכט.

דאס לעמפל איז מיט אמאל פערלאשען געוואָרען.

און דאן זיינען זיי מיט אן אונבעשרייבליכען הונגער צוגעפאלען איינעם צום אנדערען. מיט ציטערענדע הענט זיך ארומגענומען אין זיך איינגעפלאכטען איינער אין צווייטען און, טאפענדיג אין דער מרה שחורה'דיגער פינסטערניש, ווי בלינדע, ווי משוגעים, ווי שטומע, האבען זיך זייערע ליפען געזוכט...

אונטער'ן רעגען.

ווי אן אבגענומענער, אין קויטיגע טריקא, איז לאזאר געשטא־
נען לעבען זיין באלאגאן; און אין זיינע אויגען, וועלכע זיינען גע־
וואן אנגעשטרענגט אויף דעם פערשלאפענעם דערפעל, איז פערקיהלט
געוואָרען אן אויסדרוק פון א הונגעריגער, פערמוטשעטער בהמה.

און אויף דיעזער „בהמה", אויף וועלכער עס איז מעהר ניט ג־
בליבען ווי הויט און ביינער, איז געווען עהנליך זיין באלאגאן, וואס
איז געווען בערעקט מיט א לייוועגט דורכגעווייקט פון רעגען.

א מעת לעת צייט זיינ לאזאר האט דאס לעצטע מאל גענעסען.
די קלאגעדיגע שטיקעלעך ברויט, וואס זיינען איבער געבליבען, האט
זיין זוהן, א קלייניע, אומגעלומפערטע בריאה, מיט א גלאט קעפיל,
אין דער פריה אויפגעפרעסען.

לאזאר'ס מאגען איז געווען פונקט אזוי לעדיג, ווי דער בארא־
באן, אויף וועלכען ער האט, ניט מיערוועהרענדיג, געקלאפט, צוזאמענ־
רופענדיג דאס „געהערטע פובליקום" און צייגענדיג איהם פאר א
שיבוש, ניט געשטויגענעם און ניט געפלויגענעם.

יעצט אבער איז קיינער ניט געווען ארום און דאס קינד איז
איינם אליין געזעסען אין באלאגאן און אין גאנצען זיך נעטרייסעלט
אין א פיעבער.

פון דעם מרה שחורה'דיגען הימעל איז געפאלען א דינענקער,
אפטער, קאלטער רעגען, וואס האט דורך און דורכגענומען די ביינער.
די קולות פון דעם בארבאן זיינען לחלוטין פערטויבט געוואָרען אין
דעם טרויעריגען הערבסט. בין השמשות; אבער לאזאר, א דורך און
דורכגענעצטער, האט, ווי אן אויטאמאט, געהאלטען אין איין קלאפען
אויפ'ן בארבאן און זיך איינגעקוקט און זיך צוגעהערט צו דעם רער־
פעל, וואס האט געהאלטען אין וועהרען דונקעלער און שוואָרצער, צו

וועט זיך ערגעץ ניט דערהערען א קול פון א פערבלאָנזעטען שיכור.

אָבער קיינער איז ניט געווען.

ערגעץ וואו, גאָנץ נאָהענט, איז א הונט דורכגעלאָפען, זיך אויס־געדרעהט דאָן זיך פערקירעוועט היינטער'ן שאָלאָש און דאָרט זיך גע־נומען אָבלעקען א ביין, וואָס ער האָט, גאָט ווייסט וואו געפונען.

און דער בארַאבאן איז אנשוויגען געוואָרען.

דער ווינט האָט געדרעהט די געלע בלעטלאָך... אונטער די דעמבעס.

פון צייט צו צייט האָבען זיך צוגעטראָגען דאָס לעקען און טשמאָקען פון דעם הונט און דא סכריפען פון דעם קלייגעם אוראָד אין באָלאָגאָן.

עס האָט געהערשט א פאָלקאָמע טרויעריגע שטילקייט.

סינאָר פּעפּאָ.

1.

אזוי שנעל ווי נאָר איבער דעם צענטראַלען מאַרק האָבען זיך צו־טראָגען סינא פּעפּא דע סיערי'ס זיעבען ניסען איינער נאָך דעם צווייטען, אזוי האָבען זיך שוין די איינוואָהנער פון אָרום דעם טייך פּעסקארא געוועצט צום אָנבייסען, און באַלד טאָקע האָט דער קלויס־טער גלאָק אָבגעקלונגען צוועלף מאָל, וועלכעם האָט יעדען טאָג ארויס־גערופען א גענעבטער אין אלע הייזער.

מיט דיעזען מערקווירדיגען סיגנאל האָט סינאר פּעפּאָ מכבד געווען די פּעסקארצעם פּאר א משך פון פיעלע און פיעלע יאָהרען און איבער'ן גאנצען לאנד און אין אלע סביבות זיינען ארומגענאנ־גען שירים ותשבחות איבער זיין ניסען. ער היום זיינען נאָך פּאראן פּאמיליעס, וועלכע דערמאָהנען סינאר פּעפּא'ס ניסען און ניט נאָך איין דור וועט איבערגעבען די עראינערונג בירושה צום צווייטען.

2.

פּעפּאָ איז געווען א גראָבער, געזונטער, פעטער, קארנאָסער פּשוט'ער בשר ודם, מיט א טעמפּען פּנים, מיט אויגען פון א קאלב, וואָס זויגט ביי דער „מוטער" און מיט אונגעהייער גרויסע הענט און פּיס.

דורך זיין לאנגער, גראָבער, פלייישיגער נאָז און שרעקליך גרויסע באקען איז ער געווען עהנליך אויף א יום־הונט, אויף וועלכען, ווי די ים פאָהרער דערצעהלען, דאָס פעטם טרייסעלט זיך מיט יערער קלענסטער בעווענונג. ער איז אויך געווען עהנליך אויף א ים־הונט מיט

זיין פּויליקייט, מיט זיינע לאַנגוואַמע בעוועגונגען, מיט זיין קאַמישען קערפּער און מיט זיין שטאַרקען חשק צו שלאָפּען. ער איז נאָך גע־וען אויפגעצייכענט דערמיט, וואָס ער האָט ניט געקענט איבערגעהן פונ׳ם שאָטען אויף דער זונן אָדער פון דער זונן אין שאָטען, אז ער זאָל זיך ניט צוניסען. דער רעש פון זיינע ניסען האָט אָבגעהילכט אויף א לאַנגען און בריטען שטח און אזוי ווי דאָס ניסען איז געשעהען אלס טאָג אין איין צייט, האָט פּעפּא טאַקע דערפּאר געדיענט פּאר אלע פּעסקאַרצעס אָהן אויסנאַהמע אלס א גוטער, ריכטיגער זיי־גער.

סינאר פּעפּא האָט אין שטאָדט געהאַנדעלט מיט פערשיעדענע פּאַרצעלייענע זאכען און אויסער דעם איז ער געווען דער אייגענטימער פון א שטיק ערד אויף דעם רעכטען ברעג, פונקט אויף יענעם פלאַטיז, וואו דער טייך ענדערט זיין ריכטונג. דאָס בעסטע שטיק ערד אין דער גאַנצער סביבה און דאָס שהנסטע גראָז איז זיינס געווען. און אין דעם געדיכטען סאַמעטענעם גראָז, אין די שאָטענס פון די דעמבעס, אין דער מלוכה פון חזיר׳שע נים, האָט ער פון יאָהר צו יאָהר אויפ־געהאָדעוועט א חזיר, און יעדען יאָנואַר, עס האָט געמעגט זיין א שטורם און אן איבערקערעניש אין דרויסען, זיינען מאן און ווייב אוועקגעפאָהרען פון שטאָדט אין זייער גוט אריין, וואו זיי זיינען פער־בליבען אונטער דער השגחה פון דעם הילליגען אנטאָניא ביז דער אויס־געהאָדעוועטער „קרבן״ איז געקוילעט און צושניטען געוואָרען אין שטיק שטיקלעך.

איין מאל האָט פאַסירט, אז פעפּא׳ס פלונית׳טע, פעלאַגעא, איז קראַנק געוואָרען און ער איז געווען געצוואונגען אייגער אליין אָנוועזענד צו זיין ביים מקריב זיין דעם קרבן.

מיט א מין ווייבער אכזריות פלעגט פּעפּא קוקען אויף לעפרויזיאן, וועלכער האָט זיך מיט וואונדערבאַרער שנעלקייט אָבגעפערטיגט מיט דעם חזיר; מיט ישערניקייט זיך צוגעהערט צום שיפען און קנאקען פון דעם פייער און מיט גרויס שמחה געטראכט פון די חזיר׳שע הינ־טער חלקים, מיט וועלכע עס שטעהט איהם פּאר נאָר אין גיכען צו האָבען צו טהאָן.

דער היי־יאָהריגער „דבר אחר״ איז געווען א סך גרעסער און א סך פעטער פון אלע זיינע פריהערדיגע חברים און פּעפּא האָט, באמת,

געהאט צער פאר וואס זיין פעלאגעא האט ניט זוכה געווען צו זיין ביי דער גדולה.

פארנאכט צו זיינען געקומען פעפא'ס אלטע פרייגד: מאטעא פוריאלא און ביאדזשיא קאגליא. דאס איז געווען א פאארעל אויס־וואורפען. תמיד לוסטיג און לעבעדיג און תמיד געווען מוכן ומזומן יענעם אבצוטהאן א שפיצעל. זיי האבען זיך דערוואוסט, אז פעלא־געא איז קראנק און האט ניט געקענט קומען, נו, זיינען זיי געקומען צו פעפא'ן מיט פולער אמונה צו האבען אביסעל שפאס.

מאטעא פוריאלא — ער האט אויך געהייסען ציאוואלא — איז געווען א מאן ביי די פופציג, א ברענענדיגער יעגער. א דארער, א הויכער מיט ליכטיגע האאר, מיט א טונקעלען געזיכט און מיט בעשוירענע שיטינענע וואנצען. זיינע קיילעבדיגע און אימער בע־וועגענדע אויגען האבען געבליסטשעט, ווי נייע מטבעות. מיט זיין גאנ־צען קערפער, וועלכער איז אימער געווען אנגעצויגען אין איינע און דיזעלבע מלבושים, פון א מיתה משונה קאליר, מיט אלע זיינע מאנע־רען און בעווענונגען האט ער דערמאהנט אן א ווינדהונד אין פעלד.

ביאדזשיא קאגליא — ער האט אויך געהייסען רעסטאבאליטא — איז געווען פון מיטעלער וואוקס. אביסעל יונגער פון זיין חבר. און זיין פנים האט תמיד געבליהט און געשיינט, ווי א מאנדעלבוים אום פריהלינג. די בעווענונגען פון זיינע מוסקולען זיינען געווען צום בעוואונדערען. ער האט, למשל, געקענט בעווענען די אויערן, די נאז, די הויט פונ'ם שטערען און נאקען. ער האט געהאט נאך אן אויסנעצייי־כענטע מעלה, דהיינו, וואס ער האט געזעהען און וואס ער האט גע־הערט, האט ער באלד געקענט נאכמאכען, אבער אזוי קונציג, אז עם איז געווען אונמעגליך צו דערקענען, אז דאס איז נאכגעמאכט.

פעפא האט בעגעגענט זיינע פריינד מיט א גרויסע שמחה:

— וואס פאר א גוט יאהר האט אייך אהער געבראכט? — און באלד טאקא, ניט געווארט זאגאר קיין איין מינוט, האט ער זיי צוגעפיהרט צום פלאטין, וואו דאס חזיר'ל איז זיך געלעגען בשלום.

— נו, ווי געפעלט „ער" אייך? אדרבה, זאגט, האט איהר שוין געזעהען אזא שהנעם, אזא פעטען? איהר מעגט איהם א טאפ טהאן, נישקשה, ניטא וואס זיך צו שעהמען און אויך וועל ניט פאר־דערען קיין בעצאהלט פון אייך דערפאר...

בויידע פרייַנד האָבען בדרך כבוד לאַנג בעטראַכט דאָס יונגע חזיר'ל. רעסטאַביליטא האָט, ווי זיין מנהג איז געווען, אויסגעקנאַקט מיט דער צונג און ציאוואַלא האָט געפרעגט:

— וואָס דענקסט דו מיט איהם צו טהאָן?

— איינזאַלצען... — האָט פּעפּאָ געענטפערט מיט א פּרעהליכער שטימע.

— איינזאַלצען?! — האָט רעסטאַביליטא אויסגעשריען — דיעזען חזיר איינזאַלצען! הער, ציאוואַלא, האָסט דו שוין אמאָל אין דיין לעבען בעגעגנט אזא שוטה ווי פּעפּאָ... פערביליאָזען אזא גאַלדערנע געלעגנהייט...

פּעפּאָ האָט, ווי א צומישטער, געקוקט מיט זיינע קעלבערנע אויגען דאָ אויף דעם און דאָ אויף יענעם.

— דיין אשת חיל, פּעלאַגעא, האַלט דיך גאָנץ נשקשה'דיג אין איהרע לאָפּקעס און יעצט וועט דו ביסט איהר פּטור געוואָרען פּאַר וואָס זשע זאָלסט דו זיך ניט וועלען בערעגנען מיט דער געלעגנהייט און הנאה האָבען איין מאָל אין דיין לעבען. אָט פּאָלג מיך פּערקויף דעם חזיר און מיר וועלען לעבען א „חזיר'שען" טאָג.

— אָבער פּעלאַגעא? — האָט פּעפּאָ ארויסגעמורמעלט. ער האָט פּאַר איהר געהאַט דאָס ניין יעהריגע קדחת.

— וועסט דו זאָגען, אז מען האָט איהם צוגע'גנב'עט.

פּעפּאָ האָט א ציטער געטהאָן.

— העי פּעלאַגעא!... העי פּעלאַגעא!... — האָבען בויידע פרייַנד אויסגעשריען אין איין שטימע.

און רעסטאַביליטא האָט אין דעם זעלבען מאָמענט נאָכגעמאַכט ווי פּעפּאָ וויינט און פּעלאַגעא דונערט מיט קללות און ער האָט דורכגעפיהרט אזא קאָמעדיע, וואו פּעפּאָ איז פּאַרגעשטעלט געוואָרען אלס היפּפּאָזער, רחמנות'דיגער אינגעלע.

ציאוואַלא האָט זיך געהאַלטען ביים בויך פון געלעכטער און געמאַכט הקפות ארום דעם חזיר'ל.

פּעפּאָ האָט זיך צוניסט, אָבער אזוי שטאַרק און אזוי משונה'דיג, אז עם האָט אויסגעוויזען ווי אָט וואַרפט ער זיך ארויף אויף ציאוואַלען.

ווען רעסטאבילִיטא האָט געענדיגט, איז ציאוואלא פלוצים געווא־רען מרה שחורה'דיג און געזאגט:

— רעסטאבעלִיטא, וועלען מיר געהן?

— וואָס, און איהר וועט גאָר ניט עסען מיט מיר נאכט־מאָל?

— האָט פעפּאָ געפרעגט מיט נייגערינקייט.

— ניין... ניין... — האָט רעסטאבילִיטא אויסגעשריען. — בלִייב דיר דאָ מיט דיין פּעלאָגאן און מיט'ן זאָלץ פון דיין נאַרי־שען חזיר.

3.

די פרייַנד זייַנען אַוועקגענאַנגען פון פּעפּאָ'ן מיט דעם ברעג.

פון דער ווייטענס האָבען די שיפען מיט זאָלץ אָבגעשיינט מיט אלערלִיי פּארבען פון קאָלִירטע שטיינער.

די פּערגעהענדע זונ האָט מיט גאָלד בעגאָסען דעם גאַנצען הי־מעל און זיך אָבגעשפּיגעלט אין די לוויטערע, דורכזיכטיגע וואַסע־רען.

רעסטאבילִיטא האָט זיך פלוצים אָבגעשטעלט.

— אויב דו ווילסט, ציאוואלא וועלען מיר ביינאכט „אַוועק־לאַטכענען" דעם חזיר.

— אָבער ווי אַזוי?

— לאָז עס שוין איבער אויף מיר.

— מיכא תיתי, לאָמיר פרובירען... אָבער וואָס וועט זיין שפּעטער?

רעסטאבילִיטא האָט זיך וויערער אמאָל אָבגעשטעלט. זיינע אויגלאַך האָבען א בלִיסטיג געטהאָן ווי די גוטע שטיינער. זיין בלִיהענד פנים האָט זיך אין גאַנצען פערוואַנדעלט אין איין פרעהלי־כער גרימאַסע.

— יא, איך זאָג דיר, אז זאָלסט עס לאָזען אויף מיר.

פון דער ווייטען האָט זיך בעווייזען זייערער א פרייַנד, דאָן־בערגאמינא קאמפּאַנע און אזוי ווי זיי האָבען איהם דערזעהען, הא־בען זיי אָנגעהויבען מאכען גרעסערע שפּאַן.

— פּאַראַן עפּעס נייעס? — האָט קאמפּלאַנע אַ פּרעג געטהאָן, דערזעהענדיג זייערע פּרעהלּיכע פּנים'ער.

זיי האָבען איהם אין קורצע ווערטער דערצעהלט ביי וואָס זיי האלטען און רעסטאָבילּיטא האָט צוגענעבען:

—מען דארף אָבאַרבייטען שפּיציג און קיילעכדיג.. פּעפּאָ איז תמיד געווען אַ בעלן אויסטרינקען אַ כוסה אויף אַ פּרעמדענם חשבון. טאָ, הערט זשע: איהר, דאָן בערגאמינא, זייט מכבד דעם גאַנצען עולם מיט אַ גלעזעל משקה און איהר וועט טאָקע בעצאָהלען אויף. פּעפּאָ וועט זיך געווים ניט לאָזען בעטען... און דאָן, נאָך דעם כיבור, וועלען מיר שוין אלעם איבערבייטען ווי עס בעדארף צו זיין.

דער פּלאָן איז גוט געהייסען געוואָרען און זיי האָבען זיך אלע צוזאמען געלאָזט צוריק צו פּעפּאָ'ן. נאָך פון דער ווייטען האָט ציאוואלא אויסגעשריען:

— פּעפּאָ קום אין שענק אריין. מיר האָבען אַ בעל נדבן, וואָס וועט אונז שטעלען אַ פּאָארטל... כע־כע־כע!

פּעפּאָ האָט זיך נאטירליך ניט געלאָזט בעטען און באלד זיינען זיי אלע געגאנגען, ווי די גענז אייגער נאכ'ן צווייטען, איבער דער שמאָלער סטעזשקע, וואָס האָט געפיהרט צום שענק. זיי זיינען אלע געווען אויפגעלעגט און אייגער האָט זיך געסטארעוועט איבערצושפּאסען דעם צווייטען. פון צייט צו צייט האָט זיך צוגעטראָגען אַ מיוקען פון קעטש, און רעסטאביליטא, אַ שלעפּ טהוענדיג פּעפּאָ'ן ביים ארבעל האָט מיט פּחד געזאָגט:

— פּעפּאָ, דאכט זיך, אז דיין פּעלאָגעא שרייט.... ניין?

אין טראקטיר, ארום אַ דעמבענעם טיש, זיינען חברה געוואָרען נאָך מעהר לעבעדיגער, נאָך מעהר שפּאסהאפטער און יעדער בעזונדער האָט געזוכט וואָס מעהר דערגזנ'ען דעם אָרימען פּעפּאָ. און דער היימישער ווייז האָט אלץ מעהר אנגענעהם געקיצעלט דעם האלז...

— נאָך אַ גראפין... נאָך איינעם... — האָט דאָן בערגאמינא אלע מאל אַ געשריי געטהאָן און ארונטערגעלאָזט אַ זעץ אין טיש.

פּעפּאָ איז געוואָרען גאנץ נישקשה'דיג פּערלעקט און מיט פּערטומאניטע פון גליק אויגען און מיט אַ שווערער, פּלאָנטערענדע צונג האָט ער דערצעהלט דאָן בערגאמינא פון דעם חזיר'ל און די גאַנצע צייט ניט אַרויסגעלאָזט יענעם'ס ארבעל פון זיינע פינגער.

עס איז שוין געווען שפעט אין דער נאכט. די לבנה איז שוין פערגאנגען, ווען די „פרייגד" זיינען ארוים פון שענק. פּעפּאָ איז געפאלען פון די פיס און ביים ברעג איז ער טאקע שיער ניט אריינגעפאלען אין וואסער. רעסטאביליטא האָט דאן געמאכט א פּאָרשלאָג:

— חברה, לאָמיר מקיים זיין א מצוה, לאָמיר דעם שלים מזל אכפיהרען א היים.

און זיי זיינען מיט איהם געגאנגען, האלטענדיג איהם ביי די אקסלען, צווישען רייהען אטאפּאלייעס. פּעפּאָ האָט געהאלטען אין איין באלאגאטשען מיט דעם צונג און אנגענומען די שאטענס פון די בוימער פאר מענשען.

— האָ, וויפיעל מאנאכען... וויפיעל...

ציאוואלא האָט אונטערגעהאלפען:

— זיי קומען אין נאמען פון דעם הייליגען **אנטאניא.**

און פּעפּאָ האָט פלוצים געזאגט מיט בענקעניש: „**אבער**, לעקרוציא... לעקרוציא, זיעבען מאָל זאלץ וועט ניט זיין גענוג פאר דעם חזיר'ל... וואָס וועלען מיר אנהויבען טהאן?

קומענדיג נאָכּן נאָהענט צום הויז, האָבען די **פרייגד פלוצים** איבערגעלאָזט פּעפּאָ'ן. מיט שווערקייט האָט ער ארויפגעקלעטערט די טרעפּ, ניט אויפהערענדיג צו זאָרגען זיך, אז עס וועט ניט זיין גענוג זאלץ. נאָכהער האָט ער זיך אוועקגעוואָרפען אויפ'ן בעט, וואו ער איז געבליבען ליגען בעוועלאָז און די טהיר איז געבליבען אפען.

ציאוואלא און רעסטאביליטא, וועלכע האָבען זיך פון פריהער צו געגרייט מיט אלע נויטהיגע אינסטרומענטען, האָבען זיך באלד גענומען צו דער ארבייט. דער הימל איז געווען אנגעשפיגעוועט מיט פינקלענדע שטערען און א קיהל ווינטעל האָט פון מאל צו מאל פערבלאָזען.

מיט שטילע, לאנגזאמע טריט האָבען זיי זיך גערוקט, אויפהערענדיג און צוקוקענדיג זיך אין אלע זייטען און ציאוואלא האָט אין זען פאל ארויסגעצייגט אלע זיינע מעלות פון א ספּריטנעם יעגער.

רעסטאביליטא האָט זיך קוים איינגעהאלטען ניט אויסצושיסען אין א פרעהליכען געלעכטער, אלס ער האָט געזעהען די אפענע טהיר. אין הויז האָט געהערשט א פאלקאמע שטילקייט. **פערראנקענדיג** די

שיין, וואָס האָט זיך דורכגעשלאָגען דורך די שוויבען, האָט מען גע־קענט זעהען די אונדייטלעיכע סימנים פון דעם חזיר. מיט דער גרעס־טער פּאַרזיכטיגקייט האָבען די גנבים אויפגעהויבען די שוועדע „כישא" און זי אַרויסגעטראָגען אין דרויסען. לאַנג און אָנשטרענגענד האָבען זיי זיך צוגעהערט אין אַלע זייטען. ערגעץ וואו האָט אַ האָהן אַ קרעה געטהאָן און באַלד האָבען זיך פון אַלע זייטען אָבגעראָפען אַנ־דערע.

דאָן האָבען זיך די שווינדלער מיט דער משא אויף די פלייצעס גענאָזט אין וועג אַריין, נאָר אַזוי ווי די גנבה איז געווען זעהר א שוועדע, האָבען זיי זיך קוים, קוים דערשלעפּט ביז צו בערנאמינא'ס הויז.

4.

אויפ'ן צווייטען אין דער פריה איז פּעפּא אויפגעשטאַנען א ניכ־טערער. און אַזוי ווי די גאַנצע נאַכט האָט זיך איהם נע'חלום'ט דאָס געקויעטע חזיר'ל איז דאָס ערשטע, וואָס ער האָט געטהאָן איז גע־וען צו געהן צום קעמערל. אום גוט צו זעהען האָט ער זיך אויסגע־וישט די אויגען, אָבער צו זיין גרויסען בערויערען, האָט ער גאָר ניט געהאָט, וואָס צו זעהען.

עס איז איהם געוואָרען זיעבען לעכער אין האַרצען. ער איז שנעל ארויס פונ'ם קעמערל און, דערזעהענדיג די אָפּענע טהיר אין הויף אריין, האָט ער א שרעקליכען געשריי געטהאָן, ארונטערגעלאָפען די טרעפּ, צוזאַמענגערופען די פויערים און ביי זיי געפרעגט וועגען דעם חזיר'ל. זיין שטימע איז געוואָרען אַלץ שטאַרקער, אַלץ העכער און זי האָט דערגרייכט די אויערען פון ציאוואַלא און רעסטאַביליטאַן.

זיי זיינען צוגעקומען צו פּעפּא'ס הויז פאַלקאָם רוהיג, פערטיג נאָך פון פריהער אָבצושפּיעלען א קאָמעדיע. וועז פּעפּא האָט זיי דער־זעהן, האָט ער זיך מיט א רחמנות פּנים צוכליפּעט, ווי א פרוי:

— הא, ווי אונגליקליך איך בין... מען האָט דאָך ביי מיר צוגע'גנב'עט דאָס חזיר'ל... איך בין אַן אונגליקליכער, אַן אונגליק־ליכער... וואָס זאָל איך טהאָן?

רעסטאַביליטא האָט א ווייַע מיט א געלעכטערל, מיט האַלב־

צוגעמאכטע אויגען געקוקט אויף פעפּא. נאכהער האָט ער אָנגעבויגען דעם קאָפּ אויף א זייט און זיך גוט איינגעקוקט צו שפּיעלט זיך די קאָמישע ראָלע גוט.

— אויסגעצייכענט! — האָט ער ענדליך געזאָגט — דו וועסט דיין ראָלע שפּיעלען וואָס מען דאַרף גאָר ניט בעסער.

פּעפּא, ניט פערשטעהענדיג קיין זאַך, האָט אויפגעהויבען אויף איהם זיין נאָסע אויגען.

— אָט אזוי! — האָט ציאוואלא צוגענעבען — אָט אזוי דארף מען טאָקע טהאָן!

— אָבער באמת, זאָג איך דיר, אז איך האָב דיך גאָר קיין מאָל ניט נערעכענט פאר אזא פּלאַפּלער — האָט רעסטאבילימטא וויעדער אויסגעשריען — איך גראטולירע דיך. עס איז אויסגעצייכענט...

— וואָס רעדסט דו דאָרט אזעלכעס? — האָט דער אונגלויקליכער געמורמעלט — מען האָט דאָך ביי מיר צוגע'גנב'עט דעם חזיר!... ווי אזוי וועל איך מיך, אונגליקליכער, צוריק קעהרען אהיים?...

— גוט, גוט, גוט! — האָט רעסטאבילימטא געהאלטען אין איין איבערשריען — אָבער פּרוביר נור צו שרייען נאָך העכער. פּרוביר נור אויסרייסען נאָך עטליכע האָאר פון קאָפּ... זיי נאָר נאָך מעהר פערצווייפעלט... אָט אזוי... אָט אזוי... יעצט ביסט דו א מאָלאָדעץ!

און פּעפּא האָט אלץ געקלאָגט:

—אָבער איך זאָג דיר בנאמנות... אך, וואָס זאָל איך טהאָן? וואָס זאָל איך טהאָן?

— נאָך שטאַרקער.... קיינער זאָל ניט קענען זיין בכח דיך איינצוהאלטען. וואָס מעהר דו וועסט וויינען אלץ גיכער וועט מען דיר גלויבען...

— זאָל איך שטאַרבען דא אויפ'ן פּלאַטץ אויב איך זאָג א ליגען! — האָט פּעפּא געשריען אויסער זיך פון כעס און צער. — וואָס איך זאָג איך איז אמת.

— אָרעם קינד... אונשולדיג פויגעלע... — האָט ציאוואלא געזאָגט מיט א געלעכטער — רעסטאבילימטא, לאָמיר איהם אריינ־לעגען א פּינגער אין מויל אריין. דוכט זיך, אז עס האָבען זיך ביי איהם נאָך ניט דורכגעשניטען קיין צעהנדעלעך. הער, דו שוטה בן פּיק האָלץ,

ווי אזוי קענען מיר דיר גלויבען, אז ערשט נעכטען אבענד האָבען מיר געזעהען דיין חזיר'ל ליגען אָט דאָ אויף דיעזען פּלאַטץ? פּיעלייכט האָט איהם דער הייליגער אַנטאָניא געשענקט א פּאָאר פּליעגלעך און ער איז פּשוט אוועקגעפּלויגען.

— צום טייוועל מיט דיין אַנטאָניא... איך זאָג אייך דעם ריינעם אמת...

— אָבער עס איז דאָך אונמעגליך.

— אמת!

— ניט אזוי...

— יא אזוי...

— ניט אזוי...

— אזוי... אזוי... עס איז יא אזוי... איך בין פערלאָרען... אך, וואָס זאָל איך טהאָן?... און פּעפּא האָט דאָ אָנגעהויבען אזוי צושרייען, אזוי צו ווייגען און זיך אָנטהאָן מעשים, אז ציאוואלא האָט רחמנות בעקומען אויף איהם.

— זאָל זיין גענוג... מיר פאַנגען דיר שוין אָן צו גלויבען... יעצט, וועז דאָס אַלעס, וואָס האָסט געזאָגט איז אמת, וועלען מיר זעהן מיט עפּעס צו העלפען...

— אָבער ווי אזוי? — האָט דער אונגליקליכער געפּרעגט מיט אן אויפּגעוואַכטער האָפּנונג און כמעט מיט א שמייכעל.

— אָט וואָס — האָט רעסטאַביליטא פּאַרגעשלאָגען — דער גנב האָט געמוזט זיין אייגער, וואָס וואָהנט גאָנץ נאָהענט אהער... ער איז דאָך טאָקע, נאָך אַלעמען, ניט געקומען אומיסטען צו פּאָהרען פון אינדיע נאָך דיין חזיר'ל... ניט אמת, פּעפּאָטשקע?

— אמת, אמת — האָט פּעפּא צוגעגעבען, אויסווישענדיג די לעצטע טרעהרען.

— הער זשע וואָס! — האָט רעסטאַביליטא איבערגע'חזר'ט מיט התלהבות פון פּעפּא'ס אויפּמערקזאמקייט — אויב טאָקע יא אזוי, אויב, אז דער גנב איז טאָקע ניט געקומען אונמיסטען פון אינדיע נאָך דיין חזיר'ל, טא האָט איהם געווים אייגער פון דיינע שכנים אוועקגע'גנב'עט. נו, וואָס האָסט דו עפּעס וועגען דעם צו זאָגען?

— אמת, דו ביסט גערעכט.

— וואָס זשע דאַרפען מיר, אין אזא פאַל, טהאָן? דאַרפען

מיר צוזאמענרופען אלע גוים און דורך א כישוף אויסגעפינען דעם גנב. און אז מיר וועלען געפינען דעם גנב, וועלען מיר געפינען דעם חזיר.

פעפא'ס אויגען האבען געפלאמט מיט פרייד.

— וואם עס איז דיר בעקאנט — האט רעסטאביליטא געזאגט, — זיינען פאראן דריי מינים כישוף. א ווייסער, א רויטער און א שוואַרצער. דו מוזט אויך וויסען, אז אין אונזער סביבה וואהנען דריי פרויען, יערע איינע פון וועלכע צייכענט זיך אויס בלויז אין איין מין כישוף. ראזע שיאוואנא, ראזאריא פאירא און שענילא. דער אויסוואהל איז פאר דיר.

נאך אייניגע מינוטען בערענקען זיך, האט פעפא אויסגעקליבען ראזאריא פאירא.

— אויסגעצייכענט! — האט רעסטאביליטא אויסגעשריען. — איך מיט ציאוואלא געהען מיר אוועק צו איהר און מיר וועלען זיין צוריק ביי דיר נאך פאר אנבייסען.

און בויידע פרייגד האבען זיך שנעל אוועקגעלאזט אין דאַרף אריין. זיי זיינען צו ערשט אוועק צו פאצענטרא, זייערען א גוטען פרייגד און אן אפטהעקער און אנגעקוויפט ביי איהם פערשיעדענע אונשעדליכע זיסע זאכען און איהם געבעטען, אז ער זאל אלעס פערפערטיגען אין פילען די נרויס פון א ניסעל. נאכהער איז רעסטאבילטא אוועק ערגעץ און האט זיך באלד צוריקגעקעהרט מיט א קאנווערט אין וועלכער עס איז נעווען טרוקענע צואה פון א הונד. פון דעם לעצטען מאטעריאל האט דער אפטהעקער געצוואונגענערהייד נעמאכט נאך צוויי פילען, וועלכע זיינען נעווען עהנליך אויך די פריהערדיגע. אבער אום זיי צו דערקענען האט מען אויך זיי געמאכט קלייגע סימנים.

נאך דיעזער מעכאנאציע זיינען זיי אוועק צוריק צו פעפאן, וועלכער האט זיי שוין ערווארטעט מיט א קלאפענדען הארץ און מיט דער נשמה אויף דער שפיץ נאז. דערזעהענדיג פון ווייטען דעם דאַרען ציאוואלא, האט פעפא אויסגעשריען:

— נו, וואם הערט זיך?

— אלעס אויסגעצייכענט! — האט רעסטאביליטא געענטפערט אין א רוהיגען טאן, אנצייגענדיג אויף דעם קעסטעלע, אין

וועלכען עס זיינען געווען די מופת׳דיגע פילען. — אבער, הער, נאך א זאך, היינט איז דער טאג פון דעם הייליגען אנטאניא. היים זשע אויפקאקעווען א פעסעל גוטען ווין און זיי מכבד אלע נוים און נאכהער, ווען זיי וועלען אויסטרינקען אביסעל משקה, וועל איך זאגען און טהאן אלעם, וואס איך דארף זאגען און טהאן.

5.

אין פערלויף פון צוויי שטונדען זיינען אלע גוים פון דער סביבה געווען פערזאמעלט אויף דער איינלאדונג פון פעפא. וועהרענד זיי האבען געווארט ביז מען וועט זיי מכבד זיין מיט דער משקה, האבען זיי זיך דערווייל אויסגעלעגט אויפ׳ן שטרוי און אויסגעצוינגען זייערע אוראדישע, אויסגעקרומטע פון שווערער ארבייט פיס.

ציאוואלא און רעסטאביליטא האבען זיך ניט געלאזט וואר־טען. האלטענדיג אין איין האנד דאס קעסטעלע מיט די פילען, האט רעסטאביליטא געהייסען די גוים זיך אויסשטעלען אין א פינקטליכען ראד און נאכהער, מיט מאניערען, וועלכע זיינען פאסענד אין אזא פאל, האט ער געהאלטען א קורצע רעדע:

— גוטע מענשען און ליעבע פרייגד! איך בין פאלקאם זיכער, אז ניט איינער פון אייך וויסט די אמת׳ע אורזאכע וואהרום סינאר פעפא דע סעיר, האט אייך איינגעלאדען אהער.

שטימען פון פערוואונדערונג און שטוינונג האבען זיך געטראגען צווישען די פערזאמעלטע פויערים און די פרייד פון דעם געדאנק, אז זיי וועלען מאכען א גוטע כוסה איז שנעל פערוואלקענט געוואָרען פון דער אונווייסענדער אונרוהיגקייט.

דער רעדנער האט פארטגעזעצט:

—כדי אויסצומיידען אונפערשטענדליכעם, וועל איך אייך דער־צעהלען דעם תוך פון דער זאך.

די פויערים האבען זיך צוגערוקט נעהענטער.

—עס האנדעלט זיך אין דעם, אז לעצטע נאכט האט מען ביי פעפאן צוגע׳גנב׳עט א חזיר. וועד דער גנב איז — וויסט מען נאך פארלויפיג ניט, אבער קיין ספק, אז ער געפינט זיך דא צווישען אונז.

קיינער פון אייך וועט דאָך ניט דענקען, אז אימיצער איז אומיסטען געקומען פון אינדיע כדי צו מאכען די גנבה.

ביים וואָרט „אינדיע" האָט זיך פּעפּאָ שרעקלעך צוגיסט. אויס־וואַרטענדיג ביז דער „ניסער" האָט זיך בערוהיגט, האָט רעסטאבי־ליטא פּאַרטגעזעצט מיט דער זעלבער ערנסטקייט:

— כדי אויסצוגעפינען דעם גנב, האָט פּעפּאָ בעשלאָסען אייך מכבד צו זיין מיט ווייַן און צוקערקעלעך. אָבער איך בעוואָהרען אייך פריהער, אז אזוי שנעל ווי דער גנב וועט נעהמען די צוקערקע אין מויל אריין, וועט איהם אזוי ביטער ווערען, אז ער וועט מוזען אלעם אויס־שפּייען. ווילט איהר זיך יעצט אונטערוואַרפען דער פּראָבע? אָדער מענלעך, אז דער גנב וועט זיך בעדענקען און וועט אוועקגעהן צום גלח זיך מתודה זיין. טהוט וואָס איהר ווילט.

— מיר ווילען עסען און טרינקען! — האָבען אלע אין איין שטימע אויסגעשריען.

די מאַסע איז מיט אמאל געוואָרען אויפגערעגט. יעדער, וואָס איז אונטערגענאַנגען אויף די פּראָבע, האָבען־אַנגעהויבען־קוקען־אויפן־חבר און צו דער זעלבער צייט אומיסטען ארויסגעצייגט זיין פּרעהליב־קייט.

— שטעלט אייך איינער הינטער'ן צווייטען! — האָט ציאוואלא בעפוילען — יעדער מוז זיין אויפ'ן אויג.

אויסשטעלענדיג אלע, האָט רעסטאבילימא אנגעפאַנגען אויס־טהוילען דעם „כיבוד". צוקומענדיג צו פּעפּאָ, האָט ער אונבעמערקט ארויסגענומען די פּיל מיט'ן סימן... זי דערלאַנגט דעם אונגליקלי־כען און געגאַנגען ווייטער גלייך ווי גאָר ניט איז געשען.

פּעפּאָ, וועלכער איז די גאַנצע צייט געווען געשפּאַנט צו בע־מערקען דעם גנב, האָט אויף שנעל אריינגעכאַפּט די פּיל אין מויל אריין און זי מיט אמאל צוקייט. פּלוצים האָט זיך זיין אויבערשט האלב מויל ארויפגעצויגען ביז צו די אויגען, די ווינקלען פון די ליפּען האָ־בען זיך צושפּאַרט, די שלייפען און די הויט פון דער נאָז האָבען זיך בערעקט מיט צאַהלרייכע פאלטען, דאָס גאַנצע פּנים האָט אויסגע־דריקט א גרימאַסע פון שרעק און עקעל, א ציטער איז אריבער איבער זיין גאַנצען לייב, א נודנעסט איז איהם ארויף פּוכ'ם מאָגען ביז'ן גאָר־

גע׳ן און דער אונגליקליכער פּעפּא איז געווען געצוואונגען אלעס ארויס־צושפּייען פון דעם מויל.

— האָרך נור, פּעפּא, וואָס איז דאָרט אזעלכעס מיט דיר? — האָט טאלעסיר, אן אלטער קאָלדאָוואטער פּאסטוך, אויסגעשריען.

רעסטאביליטא, וועלכער האָט נאָך ניט גענאָט צוטהיילט יעדען איינעם זיין חלק, האָט זיך שנע׳ן אומגעקוקט אויף דעם גע׳שריי. דער־זעהענדיג די ליידען פון פּעפּאָן, האָט ער געזאָגט מיט א גוטען אויר־געלעזן טאָן:

— וואָהרשיינליך איז דיין צוקערקע ניט געווען גוט געמאכט. נא דיר א צווייטע — און ער האָט איהם דערלאָנגט די צווייטע פּיל מיט׳ן סימן.

דער אונגליקליכער, פיהלענדיג אויף זיך דעם פּאסטוך׳ס אָנגע־שטרענגטען און פּערדעכטיגען קוק, האָט אָנגעוועגדעט אלע כחות, אום איבער צוטראָגען דאָס ביטערקייט, ער האָט שוין די פּיל ניט צוביסען און ניט אָרונטערגעשלונגען. זאָנדערן זי געהאלטען צווי־שען די צייהן. אָבער פון דער וואָרעמקייט פון דעם אָטהעם און פון דעם שפּייעכטם איז די פּיל צוגאָנגען געוואָרען און פּעפּאָ׳ס ליידען זיינען געוואָרען נאָך ערגער פון פריהער. די ווינקלען פון די ליפּען האָבען זיך נאָך מעהר צושפּארט, די גאָנצע נאָז און די אויגען האָבען זיך אָנגעפּילט מיט טרעהרען, וועלכע האָבען אין ריטשקעווייז גערו־נען אויף דעם אויבערשטען מלבוש. ניט זייענדיג מעהר אין כח אויסצו־האלטען, האָט פּעפּא וויעדער אויסגעשפּיגען די צוקערקע.

— וואָס איז וויעדער מיט דיר? — האָט טאלעסיר נאָך אמאל אויסגעשריען.

אלע פּויערים האָבען באלד ארומגערינגעלט פּעפּאָן, אייניגע מיט א גע׳לעכטער, אנדערע מיט כעס. זייענדיג אויפגערעגט פּאר וואָס מען האָט זיי אומזיסט אומנישט פערדעכטיגט, האָבען זיי אָנ־געפּילט די לופט מיט צינישע קלאות.

— מיט וואָס פּאר א רעכט האָסט דו אונז געבראכט אהער, דו הינטישער זוהן? און ארויף צו וואָרפען דיין שולד אויף פּרעמדע קעפּ? דו וועסט זיין דער גנב און מיר זאָלען זיין פּראָנטוואָרטליך? א, דו גנב, דו פאָדליעץ, דו כלב שבכלבים! מאכען פון אונז דאָס געלעכטער! . . . מיר וועלען דיר צייגען ווי אזוי צו לאכען פון אונז —

און צוברעכענדיג אלעם, וואס איז געווען ארום זיי, אין פיץ־פיצעלעך, זיינען זיי אוועקגעגאנגען, און לאנג לאנג איז נאך זייער תוכחה געשטאנען אונטער די אטאפאליעם.

עס זיינען בלויז געבליבען ציאוואלא, רעסטאביליטא און פעפא. דער לעצטער איז געשטאנען אין געהאקטע וואונדען פון וועהטאג און שאנדע, מיט א מויל פול מיט פאסקודסטווע, ווי א גולם.

רעסטאביליטא האט פון אונטער זיינע ארבגעלאזענע ברעמען געקוקט אויף דעם שלים מזל און מיט פארוואורף געשאקעלט מיט'ן קאפ, און ציאוואלא האט מיט א טאן דורכגעווענט מיט שפאס, געזאגט:

— אבער זאג כאטש נאך אלעמען, פאר וויפיעל האסט דו פערקויפט דעם חזיר? אט דאס הייסט א מאלאדיץ!... א ספריטנער יונגאטש!...

ט א ט א.

מיט'ן שמוציגען פנים, מיט די שוואַרצע, האַרטע האָר, מיט די שארפע לויפענדע אויגען — איז ער מערקווירדיג עהנליך נעווען אויף א בערגלע, וועלכעם איז ארויסגעקראָכען פון עפעס א שרעקליכער מאיעלער העהל.

אין דער וואַרימער צייט פון יאָהר איז ער תמיד אומגעלאָפען איבער די פעלדער; גע'ננב'עט פרוכטען, אָבגענעסען די ווינפערלעך פון פרעמדע פלויטען און די קערלאָך געווארפען אין די יאשצערי־צעס, וועלכע האָבען זיך געצערטעלט אויף דער זונן, און נאָך יעדען איינפאל זיינעם האָט ער ארויסגעלאָזט קורצע, הייזעריגע קולות, וואָס האָבען דערמאָהנט אָן דעם בילען פון א הונט אויף א קייט אָדער אָן דעם אָבגערייסענעם קוויטשען פון א קינד בשעת מען וויקעלט עס איבער.

דער אָרימער טאָטא איז געווען שטום. גזלנים האָבען איהם די צונג אויסגעשניטען.

ער האָט דאָמאָלסט געפאשעט קיה. ער האָט זיי אָבגעפיהרט אין די פעטע פעלדער, וועלכע זיינען געווען געריכט בעוואקסען מיט פערשיעדענע גראָזען. דאָרט האָט ער געשפיעלט אויף זיין פייפעלע און גייקוקט אויף די וואָלקענס, וועלכע האָבען געהאָנגען איבער דער מאָטע בערג, אָדער אויף די וויילדע קאטשקעס, וואָס האָבען זיך געשראָקען פון דעם אָנקומענדען שטורם־רעגען.

אין איינעם פון די שטיקענדע זומער טעג, וען א סיראקקא זיד־אסט וויינד) האָט גרויזאם געטרייסעלט די דעמבעס און דער בארג מאיעלא איז מעלאנכאָליש געלעגען בעהאלטען אונטער די פיאָלע־כעווע פּארעס, איז דער גזלן מאָר געקומען מיט זיינע צוויי חברים און געוואָלט אוועקפיהרען איינע פון די בעסטע קיה. וועו דער קליינער

פֿאסטוך האָט אָנגעהויבען שרייען און רופען צו ה־לף, האָבען איהם די רוצחים אָבגעשניטען א שטיקעל צונג און מאָר האָט געזאָגט:

— יעצט,מאהם, קענסט דו נעהן דערצעהלען.

כמעט א בעוואוסטלאָזער, פערגאָסען מיט בלוט, וואַרפענדיג, פון פּחד, מיט די הענט, איז טאָטא געקומען צולויפען אהיים. — נור טאָקע דורך א נס איז ער געבליבען לעבען — און זייט דאן האָט ער ניט פערגעסען מאָרען.

איין מאָל האָט ער איהם דערזעהן אין גאָס. סאָלדאָטען האָבען איהם געפיהרט א געקוועטען. האָט ער איהם געוואָרפען א שטיין אין זייט און איז אָנטלאָפען מיט א נעלעכטער.

אין א צייט ארום נאָך דער שרעקליכער פֿאסירונג האָט ער פערלאָזט זיין אלטע מוטער אין איהר געלען שטיבעל, אונטער דעם צוואקסענעם דעמב און אָנגעהויבען ארומוואַנדערען, תמיד א שמועציגער, א בארפיסער, א הונגעריגער, אן אָבגעריסענער... קליינע אינגלאָך פלעגען איהם תמיד פערפאָלגען און דאָס האָט איהם שרעקליך געערגערט. ער האָט ליעב בעקומען צו מוטשען אנדערע, און אפט מאָל אויסציהענדיג זיך אויף דער באקענדער זונן, פלעגט ער פערברענגען די צייט דער מיט, וואָס ער האָט לאנגזאם געמאטערט און געמוטשעט א יאשצעריצע אדער א שהן, קאָלירענדיג באביטשקעלע.

וען די אינגלאָך פלעגען איהם צופיעל מרגז זיין, דאן פלעגט ער אנהויבען ריטשען, ווי א ווילדער חזיר, וואָס ווערט פערפאָלגט פון הינט. איין מאָל ער אונברהמנות'דיג אָנגעשלאָגען איינעם פון זיינע פערפאָלגער און זייט דאן האָבען זיי איהם געלאָזט צו רוה.

בלויז איין ניגא, די גוטע, שהנע, טהייערע ניגא, האָט איהם ליעב געהאט. דאָס איז געווען א קליינינקע, דאָרינקע, מיידעלע, מיט א קלייענדיג פּנים'ל, מיט גרויסע אויגען און מיט א געדיכטע סטורטע ליכטיגע האָאָר.

צום ערשטען מאָל האָבען זיי זיך בעגעגענט אונטער דעם בארג סאן־פאָקקא.

ניגא איז געוועסען אין א ווינקעלע און מיט זשעדניקייט געגעסען א שטיקעל ברויט. טאָטא מיט טרויעריגע אויגען געקוקט

אויף דער „רייכער" מיידעלע און זיך ניט אויפנעהערט צו בעלע־
קען.

— פילייכט ווילסט דו א שטיקעל ברויט? — האָט נינא געפרענט
מיט א דינענקען קול׳כעל און אויפגעהויבען אויף איהם איהרע גרויסע
אויגען, וועלכע זיינען געווען ליכטיג, ווי דער הימעל אין סעפטעמ־
בער. — אויב דו ווילסט קען איך דיר געבען א שטיקעל.

מיט א שמייכעלע איז טאָטא צוגעגאַנגען נעהענטער און נענומען
א שטיקעל ברויט.

די גאנצע צייט פון דעם עסען האָבען זיי ביידע געשוויגען. קיין
איין פיפס ניט געטהאָן, זאָנדערן זיך אייניגע מאָל בעגעגענט מיט די
אויגען און זיך איבערגעביטען מיט א שמייכעלע.

— פון וואַנען ביסט דו? — האָט נינא ארויסגעמורמעלט.

טאָטא האָט איהר מיט צייכענס גענעבען צו פערשטעהן, אז
ער קען ניט רעדען אוֹן, בריַיט פונאַנדערעפענדיג דאָס מויל, האָט ער
איהר געוויזען דעם שוואַרצען שטיק צונג. זי האָט זיך מיט שרעק
אָבגעקעהרט פון איהם.

דאָס האָט דעם אָרימען, אונגליקליכען אינגעל געריהרט ביז צו
טרעהרען אוֹן ער האָט זיך שטאַרק צוגעריהרט צו איהר האַנד, ווי
וועלען איהר זאָגען:

— טהו עס ניט... געה ניט אוועק פון מיר... זיי א גו־
טינקע....

אָבער פון זיין האַלז האָבען זיך אנשטאָט וועטער ארויסגעריסען
בלויז זאָנדערבאָרע, הייזעריגע קולות, וועלכע האָבען געצוואונגען נ׳
נא׳ן אויפצושפרינגען פונ׳ם פלאַטץ.

— זיי געזונד! — האָט זי אויסגעשריען, אוועקלויפענדיג.

אָבער זיי האָבען זיך נאָכדעם נאָך אייניגע מאָל בענעגענט א
זיינען אזוי ביסלעכווייז צוגעשטאַנען אייַנער צום צווייטען, ווי ז
ברודער און א שוועסטער.

זיי האָבען זיך געזעצט אויף דער זונן אייַנער לעבען צווייטען.
טאָטא האָט ארונטער געלאָזט זיין גרויסען, דונקעלען קאָפּ אויף נינא׳כ
קניען און גליקליך צוגעשלאָסען די אויגען, אלס דאָס מיידעלע האָפּ
מיט איהרע קלייַנע הענטעלעך איבערגעקלויבען זייַנע האָאר און איהר

צום הונדערטען מאל דערצעהלט איינע און די זעלבע מעשה פון א כישוף מאכער און א קעניג'ס א טאכטער:

„עס האט אמאל געלעבט א קעניג און ער האט געהאט דריי טעכטער. די איננסטע האט מען גערופען סטעלינא. זי האט געהאט גאלדענע כוואליעס האאר, דימענטענע אויגען און יעדער איינער, ווען האט זי בענעמנט, האט געזאגט: אט געהט די „מארענע" און מען איז פאר איהר געפאלען מיט'ן פנים צו דער ערד.

נור איין מאל, ווען זי האט שפאצירט אין גארטען און אויפ־געקליבען, האט זי דערזעהען אויף א בוים א שעהנעם, גרינעם פא־פוגאי"...

טאטא פלענט אונטער דער צארטער, לאסטשענדער שטימע פער־וויעגט און אנשלאפען ווערען, און אין שלאף חלום'ען פון דער שעהנער סטעלינא... און נינא פלענט אזוי פארטזעצען איהר מעשה אלץ לאנגזאמער, אלץ שטילער... און ענדליך — אין נאנצען אנשוויגען ווערען.

און די גוטע זונן האט ליעבליך איינגעהילט די אבגעריסענע, אונגליקליכע, רחמנות'דיגע קינדער אין איהרע בריהענדע שטראה־לען....

*

* *

אזוי האבען זיי נעלעבט לאנג, לאנג; נעטהיילט צווישען זיך אי לייד, אי פרייד, אי די נדבות פון גוטע מענשען; פערבראכט די נעכט אויף הארטע שטיינער; אויף נאנצע טעג זיך אריינגענגב'עט אין וויין־גערטנער און סעדער און געווען אונטער דער מורא ניט צו כאפען א קויל אין זייט...

ווי עס האט נעשיינט איז טאטא געווען פאלקאם גליקליך.

אפט, פלענט זיך מאכען, האט ער א כאפ געטהאן דאס מיידעלע, וועלכעס האט ניט פערדעכטיגט קיין זאך, עס ארויפגעזעצט רייי־טענדיג צו זיך אויף די אקסלען און מיט ווילדער שנעלקייט, זיך נע־לאזט איבער'ן פעלד, געשפרונגען איבער גריבער, איבער קאנאוועס, איבער קוסטען און פעניעס, אזוי לאנג ביז ער האט זיך ניט פערסא־

פעט און זיך ניט אבגעשטעלט, רויט, ווי א פייער, אונטער א בוים אדער אין מיטען טשערעט און אויסגעשאסען אין א לאנגען, בילעך־דען געלעכטער. נאך איהם האט ניגא אננעהויבען צו לאבען. נור, בע־כערקענדיג דעם שווארצען שטיק צונג ארומטאנצען אין טאטא'ס מויל בישעת לאבען, איז זי געבליבען שטעהן און א געפיהל פון אבשטוי־פענהייט האט זי בעהערשט.

אפט מאל פלעגט עס טאטא בעמערקען און דאן איז ער געבליבען א גאנצען טאג א מרה שחורה'דינער....

* * *

אבער ווי ליעב און אנגענעהם דער אקטאבער איז!

קלאהר און דייטליך מאהלען זיך די פינסטערע בערג אין דער דורכזיכטיגער ליליען לופט.

ניא איז אנשלאפען געווארען אויף'ן הויי, און אין שלאף האט זי האלב פונאנדערגענעפענט איהר קליין מויל. טאטא האט זיך ארונטערגעזעצט און מיט אנשטרענגקייט געקוקט אויף איהר.

דער אונגליקליכער האט געטראכט. נאט ווייסט פון וואס ער האט געטראכט. פיעליכט פון סטעלינאן? פיעליכט פון דעם רוצח מאר? אדער פיעליכט נאר פון דעם קליינעם גלעזל שטיבעלע, אונטער דעם צו וואקסענעם דעמב, וואו עס האט געוואהנט אן אלטעטשקע איינע אליין און מיט אונגעדולד געווארט אויף איהר זוהן? ווער ווייסט? ווער קען זאגען?

דער ארמאט פון דעם הויז האט טאטען ווי פערשיכור'ט. עפעס ווי א פייער, ווי א דראזש, ווי א ציטער זיינען דורכגעלאפען אין זיינע בליטען. זיך אויפגעהויבען צום געהירען און דארט ארויסגערופען גע־שטאלטען, בילדער און מאמענטאלע ערשיינונגען.

האט איהר אמאל בעאבאכטעט ווי א שטרוי וועדט פער־ברענט?

דאס פייער בעריהרט קוים די שטרוי און שוין איז דא דער פלאם. עס ברענט, עס בויגט זיך, עס קנאקט, עס טראסקעט און מאמענטאל — שוין פערלאשען, און עס איז נאר ניט געבליבען אויסער א קופע אש. און אומזיסט זוכט אייער אויג דאן דעם פלאם...

אביסעל פערווארפען דעם קאפ א הינטער האט ניגא שטיל און

רוהיג געאטהעמט. טאטאָ האָט אין אָנפאנג געגומען א פטעבעלקע שטרוי און זי איבערגעפיהרט אויף נינא'ס האלז. נינא האָט, ניט אויפמאכענדיג די אויגען, געמאכט א בעוועגונג ווי ארונטערצוטריי־בען „דאָם פליגעלע" און האָט לייכט אָבגעזופצט. טאטאָ האָט זיך א ציה געטהאָן צוריק און זיך צולאכט, פערשטעלענדיג דאָם מויל מיט'ן פויסט. נאכהער האָט ער זיך אויפגעהויבען און איז אין דער שטיל אוועקגעלאָפען; אָנגעריסען ווייסע בלימעלאָך, זיי צו ווארפען ארום נינאן און זיך ארונטערגעבויגען צו איהר אזוי נאָהענט, אזוי נאָהענט, אז דער ווארימער אָטהעם פון דעם מיידעלע האָט לייכט בע־ריהרט זיינע באקען. דאן האָט ער זיך נאָך נעהענטער און נאָך נעהענ־טער ארונטערגעבויגען פונקט ווי א צויבער קראפט וואלט איהם גע־צויגען. נאכהער האָט ער צוגעשלאסען די אויגען און א קוש געטאָן נינא'ס ליפען. פון דער בעריהרונג האָט זיך נינא אויפגעכאפט מיט א נעשריי, נור דערזעהענדיג טאטאָן מיט אן אָנגעצינדענעם פנים און צוגעמאכטע אויגען, האָט זי אויסגעשאסען א נעלעכטער.

— שוטה'לע! — האָט זי אויסגעשריען מיט איהר רינינקען, צארטען קול'כעל, וועלכעם האָט מאנכע מאל גענקלונגען, ווי א מאנ־דאלין.

און נאכדעם זיינען זיי נאָך לאנג דארט פערבליבען און זיך מיט נעלעכטערס נעוואלאיטשעט אין היי...

* *
*

אין איינעם א נאָווועמבער זונטאג בייטאג זיינען זיי נעזעסען צוזאמען אונטער אן אראבנעהאנגענעם שפיץ פון דעם בארג סאן פאקקא.

פון דער קלאָהרער, לויטערער הויכקייט האָט די זונן נעווארפען א שוואכע, צארטע שיין אויף די הייזער און אין דער גילדערנער לופט האָבען זיך אָבגעשטעלט דאָס קלינגען פון די גלעקער און דער רויש פון מענשען, וואָס איז נעווען עהנליך אויף א פאסיקע ביהנען.

טאטאָ און נינא זיינען נעווען איינע אליין. פון איין זייט האָבען

זיי געהאט די פוסטע גאס, פון דער צווייטער — די שווייגענדע פעל־דער.

— אט קומט שוין אן דער ווינטער... — האט נינא זיך אב־גערופען, בעקוקענדיג פערזאָרגט איהרע נאקעטע פיס און אבגעטרא־גענע שמאטעס—באלד וועט אויספאלען א שנעע און אלעס וועט ווערען ווייס. און מיר האבען גאר ניט. ניט קיין היים, ניט קיין קלייד, ניט קיין ווארעמקייט. הער, טאטא, איז דיין מאמע געשטארבען?

דער שטומער האט ארונטערגעזונקען דעם קאפ, אבער אין אייני־גע סעקונדען ארום האט ער איהם צוריק אויפגעהויבען און מיט ברע־נענדע אויגען אנגעצייגט אויף דעם האריזאנט.

— זי איז ניט געשטארבען? זי ווארט? — טאטא האט געשא־קעלט מיט'ן קאפ אלס א סימן פון בעשטעטיגונג און נאכהער האט ער מיט אלערליי צייכענס זיך געסטארעוועט איבערצוגעבען:

— קום אין מיין היים. מיין היים איז דארטען, אונטען, ביי די פיס פון דעם באַרג... דארטען איז פארען אי מילך, אי ווארעמקייט אי ברויט...

*

* *

און זיי זיינען געגאנגען. געגאנגען און זיך אבגעשטעלט אין יע־דען דארף און דערפעל. געגאנגען און אפט געליטען פון הונגער און קעלט. גענעכטיגט אונטער'ן פרייען הימעל אדער ביי דער טהיר פון א שטאהל, פון א כליעוו. מעהר געליטען האט נינא. איהר הויט האט בעקומען עפעס א מין ליליען קאליר, איהרע אויגען — איינגעפאלען, איהרע ליפען — בלייך און בלאס און די צובלוטיגטע פיס — נעשוואל־לען. דעם ארימען טאטא'ס הארץ האט זיך אין שטיקלאך צוריסען, ווען ער האט געקוקט אויף נינאן. ער האט זי געצוואונגען אנצוטהון זיין אלטען צוריסענעם רעקעל און די גרעסטע טהייל פון וועג האט ער דאס אונגליקליכע מיידעלע געטראגען אויף די פלייצעס.

איין מאל אין אבענד האבען זיי זיך געפונען אויף אן אבסאלוט פוסטען פלאטץ, וואו מען האט ניט געזעהען קיין לעבעדינע זעעלע. א ווייסער שנעע, אויף אן אייל די טיעף, האט בעדעקט די גאנצע

ערד און האָט נאָך פּאָרטנעזעצט צו פּאָלען אין גרויסע שטיקער, וועל־כע דער ווינד האָט געבלאָזען און געדרעהט אין א וויכער. נינא, ניט אויפהערענדיג צו ציטערען אין א פיעבער, האָט זיך ווי שלענגל ארומגעוויקעלט ארום טאָטען און איהרע שטילע זיפצען און קרעכצען האָבען ווי מעסער זיך געשניטען אין דעם פערמוטשעטען, אָרימען, אונגליקליכען אינגעלס ברוסט. אָבער ער איז אלץ געגאנגען. געגאנגען און מיט גוואלד אָבגעשטויסען די מיעדקייט און געפיהלט לעבען זיין האָרץ נינא'ס הערצל קלאפען.

פלוצים האָט עס אויפגעהערט קלאפען... די הענטעלאך האָבען נאָך אלץ זיך ארומגעהאלטען ארום זיין האלז, אבוואהל זיי האָבען איהם שוין יעצט נעדריקט, ווי קאלטער שטאהל, און דעם מיידעל'ס קעפעלע האָט ארונטערגעהאנגען אויף איין זייט.

טאָטא האָט א געשריי געטהאן ווי אן אָדער זאל אין איהם האָבען געפלאָצט, אָבער ער האָט נאָך פעסטער צוגעדריקט צו זיך דעם בע־וועגלאָזען קערפער און געשפאנט אלץ ווייטער און ווייטער איבער דעם גרענצלאָזען שטח, אונטער די ויכרענדע שטיקער שנעע, אין דעם שרעקליכען שטורם, וואָס האָט געשריען און געוואָיעט, ווי א צורייצ־טער, הונגעריגער וואלף.

ער האָט געשפאנט אלץ ווייטער און ווייטער, געשפאנט אזוי לאנג ביז זיינע מוסקולען זיינען פערשטארצט געוואָרען, ביז דאָס בלוט אין זיינע אָדערען איז פערקיהלט געוואָרען.

און דאן איז ער אָנידערגעפאלען. אָהן א סימן פון כח איז ער געבליבען ליגען, אָבער אלץ ניט ארויסגעלאָזט פון זיינע ארעמס נינא'ס קאלטען, פערשטיינערטען קערפער, וועלכער איז נעווען איינגעטשעפעט אין זיין האלז...

און דער שנעע האָט זיי פערשאָטען...

עפּיסקאָפּא.

איהר זאָגט איהר ווילט וויסען? — וואָס ווילט איהר וויסען? וואָס מוז איך אייך דערצעהלען? וואָס? אלסדינג? אזוי, איך מוז אייך דערצעהלען פון אָנפאַנג אָן!

אלסדינג פון אָנפאַנג אָן! ווי קען איך עס? איך געדענק שוין ניט. איך פערזיכער אייך, אז איך הויב ניט אָן צו געדענקען. ווי זאָל איך יעצט טהאָן, מיין גנעדיגער הערר, אדרבא, זאָגט, ווי זאָל איך יעצט טהאָן?

הא, יא, עס איז געווען אזוי — אָבער וואַרט, איך בעט אייך, האָט אָביסעלע געדולד, ווייל איך קען ניט געפינען די ווערטער אָנצופאַנגען. וועז אלעס זאָל מיר אפילו ליגען אין זכרון, וואָלט איך עס אויך, נאָך אלעמען, ניט געקענט און ניט געווואוסט ווי אזוי צו דערצעהלען. נאָך וועז איך האָב געלעבט צווישען מענשען, בין איך געווען א שווייגער, אן אונפעהיגער צום רעדען, זאָגאָר וועז איך בין תמיד געווען אָנגעטרונקען, איז מיין צונג געווען צוגעקלעפּט צום גומען.

ניין, ניין, ניט תמיד. מיט איהם און בלויז מיט איהם האָב איך יא גערעדט. אמאל אין די זומער־נעכט הינטער דער שטאָדט, ווייט אָרום דער סביבה אָדער זאָגאָר אין די פאַלקס גערטנער, אין די טומעלדיגע, רוישיגע פּארקס. ער פלעגט אריינלייגען זיין קליין, אָהן ממשות'דיג העמטל, וועלכעם איך האָב קוים געפיהלט, אין מיינער, און אזוי פלעגען מיר שפּאציערען און דיסקוטירען איבער פערשיעדענע זאכען.

עלף יאָהר — איהר הערט? — עלף יאָהר איז ער אלט געווען און ער האָט אָרגומענטירט, ווי א מאן. ער האָט געזונקען אין מרה שחורה, געלעבט מיט געפיהל, ווי א דערוואקסענער מענש. ער האָט אויסגעצייגט ווי דאָס לעבען וואָלט איהם שוין געווען פאַלקאָם בע־

קאנט — פול מיט לעבען — און אז ער האָט געליטען, תמיד געליטען און איבערגעלעבט ענמת־נפש. זיינע ליפען זיינען שוין געווען צוגעוואוינט צו ביטערע ווערטער; ווערטער, וועלכע טוען פיעל שלעכטס, טהוען פיעל וועה און זיינען קיינמאל פערגעסענד!

זיינען דען פאראן מענשען, וועלכע פערגעסען ניט קיין מאל קיין זאך? ווי איך האָב אירְ שוין געזאָגט, וויים איך יעצט גאָר ניט, איך געדענק ניט קיין זאך. — הא, דאָס איז ניט אמת!

איך געדענק אלצדינג, אלצדינג, אלצדינג! איהר הערט איך דערמאָהן זיך זיינע ווערטער, זיינע מאנערען, זיינע מינעס, זיין קוק, זיינע טרעהרען, זיינע זיפצען, זיין געשרייי, זיין וויינען, אלעס, אלעס ביז אין דער קלענסטער קלייניגקייט, א יעדע זאך פון דער שעה אן, וואָס ער איז געבוירען געוואָרען, ביז דער שעה, וואָס ער איז געשטאָרבען.

ער איז טויט. זעכצעהן טאָג יעצט זייט ער איז געשטאָרבען. און איך, איך לעב נאָך! איך האָב געדארפט שטאָרבען, און איך וועל גאָר אין גיכען שטאָרבען. עס וועט זיין בעסער אזוי. מיין קינד, מיין שייפעלע, וויל מיך, זיין פאסטוך, האָבען לעבען זיך. ער קומט א יעדע נאכט, זעצט זיך אוועק און קוקט אויף מיר. ער געהט בארפוס, מיין ארימער צירַאן! איך מוז צולעגען מיינע אויערען אום צו הערען זיינע טריט. אזוי ווי עס הויבט נאָר אן נאכט צו ווערען, זיץ איך שוין מיט אונגעדולד אויף דער וואך, און אזוי שנעל, ווי ער פאנגט אן בעטרעטען מיין הויז, פיהל איך, ווי ער וואלט אנגעפאנגען צו שפאנען אויף מיין הארצען, אבער מילד, צארט, אזוי צארט, אז איך פיהל ניט דעם קלענסטען וועהטאג. גרינג, לייכט, ווי א פעדער — ארימע נשמה!

יעצט געהט ער יעדע נאכט בארפוס, אבער איהר מעגט מיר גלויבען, אז וועז ער האָט געלעבט, איז ער קיין מאל ניט געגאנגען בארפוס, קיין מאל, איהר מעגט עס מיר גלויבען אויף מיין הייליג וואָרט.

איך וויל אייך עפעס זאָגען, אבער די פארזיכטיגסטע אויפמערקזאמקייט פון אייער זייט. וועז אימיצער א טהייערער, א געליעבטער צו אייך זאָל שטאָרבען, פערגעסט ניט, אז ער וויל, אז ער נויטהיגט זיך צו האָבען א יעדע זאך אין זיין טרויער. טהוט איהם דעריבער

אליין אָן מיט אייערע אייגענע הענד, אויב איהר קענט; טהוט איהם אָן פּאָלקאָם פּונקט ווי איהר זאָלט איהם ערווארטען צוריקצוקומען צום לעבען, אויפצושטעהען תחית המתים און פּארטוענצען דאָס לע־ בען. דער, וועלכער געהט אַוועק פון דער וועלט, זאָל ניט האָבען קיין נויטה פּאר קיין זאָך — פּאר קיין זאָך. נעדענקט עס!

גוט, קוקט אויף דיעזע קליינע שיכעלאָך — האָט איהר קינדער? ניין. דאָן קענט איהר ניט ווייסען, קענט איהר ניט פערשטעהן, וואָס אָט דיעזע קליינע פּאָאר שיכעלאָך, וועלכע האָבען געהאָלטען אין זיך זיינע פיסעלאָך, וועלכע האָלטען אוּן זיינען די פּאָרמע פון זיינע פיסעלאָך, בעריטען פּאר מיר. קיינער וואָלט עס אייך נעקענט עה־ קלעהרען, קיין פּאָטער וואָלט עס אייך נעקענט דערצעהלען, קיי־ נער.

אין דעם מאָמענט, וועו זיי האָבען איבערגעטרעטען דעם צימער, וועו זיי זיינען נעקומען כּיך נעהמען, זיינען דען אָלע זיינע קליידער ניט געווען אויף דעם בענקעל, לעבען בעט? וואָרום האָב איך דאָמאָלס געטראָכט בלויז פון זיינע שיכעלאָך? וואָרום האָב איך אזוי נייגעריג געזוכט אונטער דעם בעט אוּן בשעת מעשה נעפיהלט, אז אויב איך וועל זיי דאָרט ניט נעפינען, וועט מיין האָרץ פּלאָצען? וואָרום האָב איך זיי אזוי נעהאָלטען פּונקט ווי א טהייל פון זיין לעבען וואָלט געווען איבערגעגאָלזען אין זיי? הא, איהר קענט עס ניט פערשטעהן!

ווינטער־צייט האָט דאָס אָרימע קינד געליטען פון וויעטער־ באָלען. אזוי שרעקליך געליטען, אז זיינע פיסעלאָך זיינען געווען אין וואונדען, אין בלוטיגע וואונד אוּן אין די מאָרגענס, וועו ער האָט בע־ דאָרפט געהן אין סקוהל, בין איך געווען דער אייניגיגער, וואָס כּלעגט איהם אָנטהאָן די שיכעלאָך. קיין אַנדערער, ווי אַך אליין. איך האָב שוין געוואוסט ווי אזוי! דאָן פּלעג איך זיך ארונטערבוי־ גען זיי צו פערשנורעווען, אוּן וועו איך האָב דערפיהלט אויף מיינע אקסלען זיינע העגטעלאָך, אָנפאָגענדיג צו ציטערען, ווי אין א פיעבער, האָב איך שוין געוואוסט, אז איך מוז טהון מיין ארבייט גאָר פּאוואָליע אוּן פּאָרזיכטיג. עס האָט איהם נעבעכּ וועה געטהאָן, מיין אָרעם שייפעלע — ניין, איהר קענט עס ניט פערשטעהן.

וועו ער איז געשטאָרבען, האָט ער מעהר ניט געהאָט ווי בלויז

די איינציגע פאָאר. איך האָב זיי צוגענומען פון איהם, און זיי האָבען איהם בעערדיגט א בארפיסען, עפעם ווי א קליין אָרעם קינד. איז דאָס מעגליך, אז קיינער האָט איהם ניט ליעב געהאַט אויסער זיין פאָטער?

און יעצט, נעהם איך יעדע נאכט די צוויי קליינע שיכעלאך און שטעל זיי אווק לעבען דער שוועל איינם לעבען צווייטען. איך גרייט זיי אָן פאר איהם. אבער צו זעהט ער זיי, ווען ער געהט דורך? פיעלייכט זעהט ער זיי יא, נור ער ריהרט זיך ניט צו צו זיי. פיעלייכט ווייסט ער, אז איך וואָלט מישוגע געווארען, ווען איך זאָל זיי אויף דעם צווייטען מארגען ניט געפונען שטעהן איינם לעבען צווייטען, ווי איך האָב זיי אווקגעשטעלט.

דענקט איהר מיך פאר מישוגע? ניין? און מיר האָט זיך אויס־געווייזען, אז יא. ניין, מיין הערר, איך בין נאָך ניט משוגע. וואָס איך דערצעהל איך איז אמת, אלעס אמת. דער טויטער קומט, יא, טויטע קומען צוריק פון זייערע קברים. פיעלייכט וועט „יענער" אויך קומען... אוי, ווי שרעקליך, ווי שרעקליך עס איז!

זעהט, איך האָב גאנצע נעכט געפלאַטערט, ווי איך פלאַטער יעצט. עס האָט מיר געקלאפט א צאָהן אָן א צאָהן. איך האָב געפיהלט, אז דער פחד צושרויפט און צורודערט מיינע ביינער, איך האָב גע־פיהלט, וועו דער מארגען איז געקומען, אז מיינע האָאר שטעהען, ווי נאדלען אויף מיין קאָפּ. איז מיין האָאר ניט ווייס? אין גאנצען וויים, ניט אמת? זאגט!

איך דאנק אייך, מיין הערר. איהר זעהט, איך פלאַטער שוין יעצט ניט. וויפיעל יאָהר וואָלט איהר מיר געגעבען, קוקענדיג אויף מיר? איהר וויסט, איך מוז שטארבען און וואָס שנעלער עס וועט גע־שעהען, דעסטא בעסער וועט זיין.

יא, יא, איך בין רוהיג, פאלקאָם רוהיג און איך וועל אייך דער־צעהלען פון אָנפאַנג אָן, ווי איהר ווילט, אלעס כסדר. מיין שכל האָט מיר נאָך ניט אבגענומען, גלויבט מיר.

עס איז געשעהן אזוי. עס איז געווען אין א הויז אין דעם נייעם טהייל פון שטאדט, א מין איינפאכער רעסטאראן, מיט צוועלף אדער מיט דרייצעהן יאָהר צוריק. מיר זיינען געווען צוואנציג פערזאָן, אלע קלוירקס, אייניגע יונגע און אייניגע אלטע. וועו עס פלעגט קו־

מען אבענד, האָבען מיר אַלע צוזאַמען געהאַט אונזער מאָהלצייט אין איין שטונדע און ביי איין טיש. מיר זיינען געווען ניט מעהר ניט וועניגער בעקאַנט אייַנער מיט דעם צווייטען, אָבוואָהל מיר האָבען ניט געאַרבייט אין איין קאָנטאָר. עס איז געווען דאָרט, וואו איך האָב זיך בעקאַנט געמאַכט מיט וואַנצערען, גוויליא וואַנצער, מיט א יאָהר צוועלף צוריק.

האָט איהר געזעהען דעם טויטען קערפּער? האָט עס אייך ניט אויסגעצייגט, ווי עפּעס אויסערגעווענליכעס וואָלט געווען אין פּנים און אין די אויגען? הא, יאָ, איך פּערגעס, די אויגען זיינען דאָך געווען צוגעשלאָסען — אָבער ניט ביידע. ניין, ניט ביידע. איך וויים עס גוט. איך מוז שטאַרבען אפּילו בלויז צו בעפּרייען מיינע פּינגער פּון דעם פּיהלונג, וואָס האָבען צוגעמאַכט דאָס אויגען־דעקעל. איך פּיהל עס אָט דאָ אויף מיין פּינגער. זעהט מיין האַנד, איז עס ניט א האַנד, וועלכע האָט שוין אָנגעפאַנגען אָפּצושטאַרבען? קוקט אויף איהר.

יאָ, עס איז אמת. ניטאָ קיין נוצען צו דענקען וועגען דעם. ענטשולדיגט מיר. ניין, איך וויל קומען צוריק צום ענין, וואו זשע האָב איך זיך אָבגעשטעלט? אין אָנפאַנג איז עס געגאַנגען אַזוי גוט, און נאכהער האָב איך זיך אין גאַנצען פערלאָרען. עס איז קיין צווייפעל, אז דאָס איז איבער דעם, וואָס איך פאַסט. קיין אַנדער זאַך, ניין. וויל עס איז שוין צווויי טעג, אז איך האָב גאָר ניט געהאַט אין מיין מויל.

איך געדענק, אז פריהער, וועז מיין מאָגען איז געווען לייריג, האָב איך געפיהלט ווי צום ברעכען — עפּעס א מין זאַנדערבאַרעס געפיהל! דער קאַפּ האָט זיך פערדרעהט און עס האָבען מיר געשלאָגען אננסטען נור אויף חלשות. אין די אויגען האָט מיר שרעקליך נעשוויינדעלט.

הא, איך האָב עס! איך האָב מיך שוין דערמאָהנט. איהר זיינט געוועכט, איך האָב אייך דערצעהלט, אז דאָס איז געווען דאָרט, וואו איך האָב זיך בעקאַנט מיט וואַנצערען. ער איז געווען דער אויבערהאַרר איבער אַלע, א יעדען האָט ער געפיהרט ביי דער נאָז, א יעדען דערקוטשעט און ניט געלאָזט קיינעם איהם וויעדערשפּרעכען. זיין וואָרט האָט געמוזט אנערקענט ווערען אַלס בעשטימטער פאקט. תמיד געוועדט הויך און צייטענווייז האָבען זיינע ווערטער אָבגעקלונגען שרעקליך. עס איז ניט אַוועקגעגאַנגען איין אָבענד, עס זאָל ניט

צאַרקומען עפּעס א צאַנקעריי, א קריגעריי. מיר האָבען איהם געהאַסט און מורא געהאַט פאַר איהם ווי פאַר א טיראן. אלע האָבען גערעדט פון איהם צו שלעכטען, איהם געשאַלטען, אָבער אזוי ווי מען האָט נאָר דערפיהלט זיין אָטהעם איז יעדער, ווי שטום געוואָרען. אין די אויגען האָט איהם א יעדער גע־חנפ'עט און זיך געשמייכעלט צו איהם. איך זאָל אייך דערצעהלען וועגען איהם? גלויבט מיר, אז איך וויים אליין ניט.

ביים טיש פלעגט מיר אויסקומען צו זיצען מיט איהם כמעט פּנים אל פּנים; און אונווילענדיג האָב איך צייטענווייז געקוקט אויף איהם. אין יענע מאָמענטען האָב איך געפיהלט אזעלכעס, וואָס איך בין ניט אימשטאַנד ארויסצוגעבען אין ווערטער — דאָס איז געווען א צוזאַמענמישונג פון אבשטויסענהייט און צויהונגם־קראַפט, עפּעס אזעלכעס, וואָס האָט ניט קיין בעשטימטען נאָמען. דאָס איז געווען א שלימטהעטיגער, א זעהר שלימטהעטיגער מאַגניטיזמוס, וועלכען דער שטאַרקער, בלוטיגער, ברוטאַלער מאן האָט אויסגענוצט אויף מיר, דעם שוואַכען און צו יענער צייט קרענקליכען און בערויב־טען פון א ווילען קראַפט.

איין אָבענד, בעת דער עולם האָט נעגעסען דאָס אָבענד־עסען, האָט צוויישען וואַנצערען און איינעם א איינלעטטי אויסגעבראַכען עפּעס ווי א צאַנקעריי. ווי זיין מנהג איז געווען, האָט וואַנצער אָנגעפאַנ־גען צו שרייען און איז געוואָרען מלא רציחה. איינלעטטי, וועלכער האָט גראדע יענעם אָבענד איבערגעכאַפט די מאַס אין טרינקען וויין, האָט זיך ניט געוואָלט אונטערגעבען. איך האָב געשווינגען, ניט געוואַנט אויפצוהויבען די אויגען, וועלכע איך האָב די גאַנצע צייט געהאַלטען אין מיין טעלער. איך האָב דאַמאָלס געפיהלט א צוזאַמענשרימפונג אין מיין מאָגען. פלוצלונג האָט וואַנצער געכאַפט א גלאַז פון טיש און עס געוואָרפען אין זיין געגנער. דאָס גלאַז האָט פערלוירען די ריכטיגע ציעל און עס האָט זיך צובראָכען אויף מיין שטערען. אָט אָט וואו איהר זעהט דעם צייכען. דאָס בלוט האָט פערגאָסען מיין פּנים און איך בין געפאַלען בעוואוסטלאָז. וועג איך בין געקומען צו זיך, איז מיין קאָפּ געווען פערבאַנדאַוישירט. וואַנצער איז געזעסען לעבען מיר א טרויעריגער, און ער האָט זיך אין אייניג ווערטער ענט־שולדינט פאַר מיר. ער האָט מיך געגומען צוריק אין הויז אריין. דער

דאָקטאָר איז נאָכגעאַנגען. ער האָט געהאָלפען דעם דאָקטאָר א צוויי־טען מאָל איבערבינדען מיין וואונד און איז געזעסען מיט מיר ביז שפּעט אין דער נאכט. אויף מאָרגען איז ער וויעדער געקומען געוואָהר ווערען און אזוי נאָך א פּאָאָר מאָל און נאָך א פּאָאָר מאָל, ביז ער איז געוואָרען מיינער אן אָפּטער בעזוכער, און דאָס איז געווען דער אָנפאַנג פון מיין שקלאפערייי.

איך האָב נאָכהער קיין אַנדער שטעלונג אין בעזוג צו איהם ניט געהאט ווי אלס א הונד, וואָס האָט מורא. וועז ער פלעגט אריינקומען צו מיר אין צימער, האָט זיך זאָגאָר אין דער לופט גע־פיהלט, אז א הערשער איז אריינגעקומען. ער האָט געעפענט אלע שופלאָדען, זיך געקאָמט זיין האָאָר מיט מיין קאָם, געוואשען זיי־נע הענט אין מיין וואש־שיסל, גערויבערט מיין ליולקע, גערויעט זיך צווישען מיינע פּאפּיערען, גלעזעז מיינע בריוף און צוגעגומען זא־כן, וועלכע ער האָט געוואָלט. זיין טיראניי איז מיט יעדען טאָג געוואָ־רען אונערטרעגליכער, און מיט יעדען טאָג איז מיין נשמה געוואָרען ערניעדריגטער און שפּל־דיגער. איך האָב מעהר ניט פערמאָגט קיין סימן פון אן אייגענעם וויללען. איך האָב אויפאָאך צוגעשטימט צו יע־דער זאָך אָהן דעם מינדעסטען פּראָטעסט. מיט איין קלאפּ האָט ער ביי מיר אָוועקגערויבט אלע אידעלע מענשליכע געפיהלען.

דאָך האָב איך מיין שכל ניט פערלאָרען. ניין, מיין זינען האָט מיר געדיענט ביי יעדער זאָך, וואָס איך האָב געטהאָן. איך האָב גע־וואוסט א יעדע זאָך, איך האָב געפיהלט, אז איך בין זעהר אָבגע־שוואכט, אז איך בין ענירעדריגט און אז עס איז פאר מיר אונמעגליך, אבסאָלוט אונמעגליך זיך צו בעפרייען פון דער הערשאפט פון דיע־זען שרעקליכען מאן. איך קען איך ניט ערקלעהרען אין וועדטער די טיעפע, דונקעלע געפיהלען, וועלכע דער מום אויף מיין שטערען האָט אין מיר ערוועקט. און איך קען איך ניט איבערגעבען אין וועדטער די גרויסע אונרוה, וואָס האָט מיך בעהערשט איין טאָג, וועז מיין פייני־גער האָט געגומען מיין קאָפּ צווישען זיינע הענט און עקזאמענירט די וואונד, וועלכע איז נאָך דאן געווען פריש און מיט היטץ. ער איז עטליכע מאָל איבערגעגאנגען מיט זיינע פינגער איבער איהר און האָט געזאָגט:

— עס איז שוין כמעט פאָלקאָם פערוואקסען. אין א מאָנאָט

ארום וועט מען שוין נאָר ניט אָנזעהען. דו מעגסט שוין דאנקען גאָט.

און מיר האָט זיך אויסגעווייזען פונקט פערקעהרט. מיר האָט זיך אויסגעצייגט, אז פון יענעם מאָמענט אָן טראָג איך אויף זיך ניט קיין שניט פון גלאָז, זאנדערן א בערוש פון שקלאָפערי, א קינ'ס צייכען, וועלכען איך וועל טראָגען מיין גאנצען לעבען.

איך האָב איהם נאָכגעפאָלגט איבעראל און אומעטום, וואו ער האָט נאָר געוואָלט; איך האָב געווארט אויף איהם שטונדען לאַנג אויף די גאַסען, ביי די אריינגאנגען און לעבען די טהירען; איך פלעג איבערזיצען נעכט־וויין, איבערשרייבענדיג פאַר איהם זיינע פאַ־פיערען; איך פלעג הונדערט מאָל צוטראָגען זיינע בריעף פון איין עק רוים ביז דעם צווייטען, געקלעטערט די טרעפ ארויף דעם בארג פיעטע; איך פלעג ארומלויפען, ווי א פערד'סם'טע מויז, קוים דעם אָט־העם געקענט אָבכאפען, פון איין בעל הלואה'ניק צום צווייטען, אום צו קריגען פאַר איהם דאָם נעלד וועלכעם ער האָט בעראַרפט: איך פלעג מיך איבערמאָטערען אויף די פים הינטער זיין בענקעל אין א נעמבלינג הויז, ביז איך האָב נעפיהלט, אז איך פאָל אַנידער, איך שטאַרב און דער גערויכטער רויך פון דיר לויקעם און סיגאַרען האָט מיך נעשטיקט און געווארגען, און וועו איך האָב שוין ניט געקענט אויסהאלטען און איך האָב אָנגעהויבען הוסטען, האָט עס איהם אזוי אויפגעבראכט, אז ער האָט געהאָט צו מיר טענות, דאָס איך בין שולדיג אין זיין שלים־מזל, דאָס איך און נור איך בין דער גאַנצער חייב, פאַרוואָס ער פערשפיעלט, און נאָך אזעלכע פעלע. איז וועו מיר האָבען פערלאָזט דאָס נעמבלינג־הויז, פלענט ער מיך ארומ־שלעפען נאָך זיך, ווי א שמאָטע איבער די ענגע, שמוציגסטע און עקעלריגע געסלאָך, מיך זידלען, שעלטען און מיך שוואר פייניגען. ביז א שאָטען פון אימיצען האָט זיך בעווייזען און דאן האָבען מיר זיך איבערנעבעטען ביי א גלעזעל שנאפס.

הא, נענדיגער הערר, וועו וועט מיר ענטדעקען דיעזע געהיימנים איידער איך שטאַרב? צו זיינען דען פראַנען מענשען אויף דיעזער ערד, וועלכע, וועו זיי באַגעגענען זיך מיט אַנדערע מענשען טהוען זיי מיט די אַנדערע, וואָס זיי ווילען, מאַבען זיי פאַר זייערע שקלאַ־פען? צו איז דען פאַראַן א מיטעל אַוועקצונעהמען פון א מענשען זיין איינענעם ווילען, פונקט ווי מען זאָל פון זיין האַנד אַוועקנעהמען

א סטעבליע שטרוי? איז דאס מעגליך, גנערינגער הערר? און ווארום איז דאס אזוי?

אין דער אנוועזנהייט פון מיין תלמיד האב איך קיין מאל ניט געקענט רעגיערען מיין אייגענעם ווילען, און דאך האט מיין פערשיידענע נעשטאנד אנגעהאלטען. מיין מח איז געווען פול מיט פערשיידענע געדאנקען און איך האב פיעלעם פערשטאנען. דאס איינציגע, וואס איך האב פערשטאנען מעהר פון אלעס איז געווען דאס, אז איך בין אונהיילבאר פערלארען.

א מורא, א שרעקליכע מורא האט זיך געמאכט איהר נעסט אין די טיעפעניש פון מיין נשמה, און פון דעם אבענד אן, וואס איך בין פערוואונדעט געווארען, האב איך בעקומען א פחד פאר בלוט. די פערשיידענע פאסירונגען פון דעם טאג, האבען אוועקגערוימט מיין שלאף פון דער נאכט. איך האב ניט געקענט צושליסען די אויגען, ווייל באלד האט זיך מיר אויסגעווייזען, אז איך זעה בליט. מאנכע מאל ווען עס פלעגט מיר אויסקומען דורכצוגעהען מיט וואנצערען, צוריקקעהרענדיג זיך פון זיין געמבלען, שפעט ביי־נאכט אין א פינסטערען קארידאר, האב איך געפיהלט א שרעקליכען דראוש אין מיינע ביינער און איידער איך האב אנגעצונדען א שוועבעלע, וועלכעם, ווי אויך להכעיס, האט זיך ניט געווואלט אזוי גיך אנרייבען, האב איך געפיהלט, אז די האאר שטעלען זיך מיר קאפוויר. דער איינציגער געדאנק, וואס האט אין אזעלכע מאמענטען פערנומען מיינע געהירען איז געווען, אז ווען ניט איז א ביי־נאכט, וועט מיך דער שרעקליכער מאן ערמארדען.

דאס האט ניט פאסירט. וואס האט יא פאסירט, אין גענענטהייל, איז געווען דאס, וואס האט ניט געקענט פאסירען. איך האב גלויבט, אז מיין זיכערער גורל איז צו פאלען טויט פון זיין האנד ווען ניט איז א ביי־נאכט, און גראדע אין געגענטהייל... אבער הערט אויס. ווען וואנצער זאל ניט געווען אריינגעקומען ינענע נאכט אין ציראן'ס צימער זוכען, ווען איך זאל ניט געווען זעהן דאס מעסער אויפ'ן טיש, און וואנצער זאל ניט געווען אריינקומען צו מיר אונהערווארטעט און מיר געבען דעם שרעקליכען שטויס, ווען — — —

הא, אמת. איהר זייט נערעכט. מיר זיינען ערשט ביים אנפאנג און איך רעד שוין פון דער ענדע. איהר קענט ניט פערשטעהען, ווען

איך זאָל איך ניט דערצעהלען די גאנצע געשיכטע. אָבער איך בין מיעד. איך הויב אָן וועלען צומישט. איך האָב איך מעהר ניט וואָס צו דערצעהלען, הערר. איך בין ווי וואהנזיניג. איך בין ווי א בלאָז אָנגעפילט מיט לופט. איך האָב ניט מעהר וואָס צו דערצעהלען. אמן, אמן.

איך קען שוין אָנגעהן וווייטער. איך דאנק אייך. איהר זייט זעהר א גוטער. איהר האָט מיטלייד מיט מיר. קיין מענש אויף דער וועלט האָט מיט מיר קיין מאָל קיין מיטלייד געהאט. איך פיהל בעסער און קען אָנגעהן וווייטער. איך געה איך יעצט דערצעהלען פון איהר, פון גינעווירא.

נאָך דעם עקסידענט מיט דעם גלאָז, האָבען אייניגע פון אונזערע קאמעראדען פערלאָזט דאָס הויז; אנדערע האָבען ערקלעהרט, אז זיי וועלען בלייבען, אויב גווילליא וואנצער וועט מעהר ניט קומען אין הויז אריין. דאָס האָט געבראכט דערצו, אז די כרוי פון דעם הויז האָט געגעבען וואנצערען א וואַרנונג, אז ער זאָל זיך זוכען אן אנדער פלאַטץ. ער האָט די וועלט איבערגעקעהרט; געשריען און געשאָלטען יערען איינעם, ווי זיין מאָדע איז געווען און ענדליך האָט ער פערלאָזט דאָס הויז. און יענע נאכט, אזוי ווי איך האָב געדיינקט, ארוים־צוגעהן אביסעל, האָט ער מיך געבעטען איך זאָל געהן מיט איהם, ער איז איינפאך צוגעשטאנען צו מיר, אז איך זאָל איהם נאכפאלגען.

א לאנגע צייט האָבען מיר ארומגעוואנדערט פון איין רעסטאָראן אין צווייטען אָהן א שום פעולה. די ערגסטע מעלאנכאליע איז בערצולעבען איז געווען פאר מיר די שטונדע פון עסען, וועלכע איז געווענליך א שטונדע פון רוה און צייטענווייז א שטונדע פון פערגעסענהייט פאר מיעדע און פערמאטערטע מענשען. איך האָב קוים געקענט עסען אבווהל איך האָב אָנגעוונדעט אלע כחות. עס האָט מיך געעקעלט און נאָך מעהר און נאָך שטארקער האָט מיך געעקעלט דאָס קלאפען פון די באקען פון מיינע חברים־עסערס. זיי האָבען געהאט אזלכע שטארקע באקען, אז זיי זיינען געווען אימשטאנדע איבערצוקייען אפילו אייזען, אפילו שטאהל. ביסלעבווייז האָט זיך אין מיר אָנגעצונדען א דורשט, יענער מין דורשט, וועלכער, וועו ער צינדעט זיך איין מאָל אָן, דויערט ער שוין ביז אין טויט אריין.

איין אבענד האָט מיך וואַנצער געלאָזט פריי. און אויף דעם צווייטען טאָג האָט ער מיר געזאָגט, אז ער האָט אויסגעפונען אן אויסגעצייכענט פּלאַץ, א פּלאַץ פון פערגניגען, וואָהין ער וויל, אז איך זאָל אויך מיטגעהן מיט אים.

— יעצט האָב איך געפּאַקט דאָס בעשערטע פּלאַץ. דו וועסט זעהען וואָס פאַר א פערגניגען דו וועסט האָבען — האָט ער צו מיר געזאָגט.

אין אמת'ן, איז דער נייער פּלאַץ טאַקע געווען בעסער פאַר דעם אַלטען. די בעריענגונגען זיינען מיר געווען געפּעהלען. אייניגע פון מיינע מיט־קלוירקס זיינען אויך געווען דאָרט און פיעלע אַנדערע זיינען מיר אויך ניט געווען פרעמד און איך בין געבליבען דאָרט. און חוץ אַלעמען וווייסט איהר דאָך שוין, אז עס וואָלט געווען אונמעגליך פאַר מיר ניט צו בלייבען.

דעם ערשטען אבענד, וען מען האָט דערלאַנגט דעם סוף צום טיש, האָבען א צווויי, דריי פון די באָרדערס געפרעגט, יעדער אייגנער מיט א בעזונדערען אינטערעס: „און גינעווירא? וואו איז גינעווירא?" מען האָט געזאָגט, אז גינעווירא איז קראַנק. דאן האָבען אַלע זיך שטאַרק נאָכגעפרעגט איבער איהר קראַנקהייט און אויף יעדען איינעמס געזיכט האָט זיך אָבגעשטעמפּעלט אן אונרוהיגקייט. א מין אונבעקוועמלעכקייט. די גאַנצע צייט איז פון קיינעם'ס ליפּען ניט ארונטערגענגען דער נאָמען פון דעם אָבוועזענעם מיידעל. דער געשפּרעך איז געווען א געמישטער, א צוויי־דייטיגער און פערשיעדענע מיינונגען און פערשיעדענע פיהלונגס־שטערבונגען זיינען אויסגעשפּראָכען און אויסגעדריקט געווארען. איך בין געזעסען און געווענדעט אַלע מיינע כוחות צו כאַפּען די ווערטער, וועלכע זיינען געפלויגען פון איין עק טיש צום צווייטען. אַקעגען מיר איז געזעסען א יונגער מאַן, — פון יענער קלאַסע מענשען, וועלכע הערען קיינעם ניט און טהוען וואָס זיי ווילען, — און האָט נערעדט לאַנגזאַם און מיט אן איבעריגער וואַרימקייט פון גינעווירא מויל, און בשעת מעשה געקוקט אויף מיר, וויל ער האָט בעמערקט, אז איך שענק איהם די גרעסטע אויפמערקזאמקייט. איך געדענק אז אין יענע מאָמענטען האָט זיך אין מיין מח געהאַלטען דאָס בילד פון דעם אָבוועזענעם מיידעל און נאכהער, וען איך האָב זיך בעקאַנט מיט גינעווירא, האָב איך זיך איבערצייגט,

אז דאָס בילד אין מיין פאָרשטעלונגס־קראָפט איז געווען אַ ריכטיגס. איך וועל קיין מאָל ניט פערגעסען די בעדייטענדע בעווענונג און די מינע פון וואַנצערען אין יענער צייט און דעם אויסדרוק, וואָס זיינע ליפּען האָבען דאן געשאָפּען. און איך געדענק אויך, אז וועג איך בין ארויסגענאַנגען, האָב איך שוין דערפיהלט אַ וואונש צו זעהען דאָס אונבאקאנטע פרויענצימער. אן אונרוהיגקייט און אַ זאַנדערבאַרע, כמעט נביאה'שע בעגייסטערונג.

ארויסגענאַנגען זיינען מיר צוזאַמען: איך, וואנצער און זיינער אַ פרייַנד מיט'ן נאָמען דאבערטי. דערזעלבער, וועלכער האָט געראַדט מיט וואַרימקייט פון גינעווראָאס מויל. וועהרענד מיר זיינען געגאַנגען, האָבען יענע צווייַ גערעדט צווישען זיך וועגען פערשיעדענע לוסטיג־קייטען און פון צייט צו צייט אויסגעשאָסען אַ געלעכטער. איך בין אַבגעשטאַנען אויף אַ פּאָאר טריט הינטער זיי, און אַ מעלאַנכאָליע, אַ וועהטאַנליכע מעלאַנכאָליע ארומגענומען מיט טרויעריגע געפיהלען, האָט אָנגעפיהלט מיין צוזעהטאָגט און ביטער האַרץ. עס איז שוין זייט דאן אריבער צוועלף יאָהר און עס דוכט זיך מיר, אז אָט שטעהט די נאכט פאָר מיר. אזוי בולט איז זי נאָך ביז יעצט אין מיין זכרון. קיין זאָך ניט פערגעסען. קיין איין פינטעלע זאַאָר ניט און איך וויים יעצט, ווי איך האָב דאן געפיהלט, אז אין יענער נאכט איז מיין גורל בעשלאָסען געוואָרען. ווער האָט מיר געשיקט דיעזע וואַרנונג?

איז דאָס מעגליך? איז דאָס מעגליך? אן אויפאכער פרויענ־צימערס נאָמען פון דריי זילבען זאָל עפענען פאָר מיר אן אונפער־מיידליכען תהום? איז דאָס מעגליך?

פאראויס זעהן, פאָרגעפיהל, פאָרשטעלונגס קראָפט, פראָפעציין. — דאָס זיינען בלויז וועהרטער, ניט מעהר ווי בלויז וועהרטער! איך האָב דורכגעלעזען אַ מאַסע ביכער. ניין, ניין, ניט אזוי פאָסירען זאכען. האָט איהר וועז ניט איז עקזאמענירט אייך זעלבסט? האָט איהר וועז ניט איז געוואכט אייער נשמה?

איהר לייַדעט. צייגען אייך אייערע לייַדען דען ניט אוים ניי, גלייך ווי זיי זיינען קיין מאָל ניט געפיהלט געווען? איהר פרעהט זיך. צייגט אייך אייער פרייד דען ניט אוים ניי, גלייך ווי זי איז קיין מאָל ניט געפיהלט געווען? שרעק, פּחד, אילוזיען. אַ יעדע זאָך איז שוין געווען געפיהלט, אַ יעדע זאָך האָט שוין פאָסירט. אייער נשמה איז

א צוזאמענשטעלונג פון טויזענד, פון הונדערט טויזענד קליינע חלקים פון פערשיעדענע נשמות, וועלכע האבען אבגעלעבט א גאנץ לעבען, וועלכע האבען געשאפען מערקווירדיגע ערשיינונגען און וועל־כע זיינען אליין געווען די ערות פון די מערקווירדיגע ערשיינונגען. פארשטעהט איהר צו וואס איך וויל צוקומען? הערט מיך אויס, וויל אלעס, וואס איך דערצעהל אייך איז אן אמת, אן אמת, וועלכער איז ענטדעקט געוואָרען פון איינעם, וואס האט פערבראכט יאָהרען און יאָהרען אין שטודירען זיך זעלבסט, פון איינעם, וואס האט פערבראכט יאָהרען און יאָהרען איינזאם. געלעבט צוויישען מענשען, און דאָך פערבראכט איינזאם. הערט זאט אויס, וויל דאס איז א מעהר וויכ־טיגער אמת ווי די פאקטען, וועלכע איהר ווילט זעהר וויסען. וועו —

אן אנדערס מאל, זאגט איהר? מאָרגען? וואָרום מאָרגען? וואס, איהר ווילט ניט איך זאל אייך ערקלעהרען מיין געדאנק? פאק־טען, פאקטען, אימער און תמיד נור פאקטען! אבער פערגעסט ניט, מיין הערר, אז פאקטען זיינען גאָר ניט, גאָר ניט און בעווייזען גאָר ניט. עס איז פאראן, מיין הערר, אויך דיעזער וועלט עפעס, וועלכעס האט א סך מעהר די וועהרטה ווי זאגאר די בעסטע פאקטען.

גוט, דאָ האט איהר אן אנדער רעטענים! וואָרום איז די ריכ־טיגע גינעוואָרא געווען עהנליך שטריך פאר שטריך צו דעם בילד, וועלכעס האט אויפגעפאמט אין מיין מח, וועו איך האב געהערט רע־דען פון איהר דאס ערשטע מאל? אבער מיר וועלען דאס איבערלאזען — נאכדעם ווי זי איז געווען אבווועזענד פיער טעג, איז זי וויעדער ערשיענען, דערלאנגעדיג צום טיש די זופ, פון וועלכער עס האט געזעצט א פארע און זיך געלעגט אויף איהר געזיכט. יא, מיין הערר, זי איז געווען א דיענסט און זי האט בעדיענט דעם טיש פון די קלוירקס.

האט איהר זי געזעהן? האט איהר זי געקענט? האט איהר אמאל נערעדט צו איהר? האט זי אמאל צו זיך נערעדט? אויב יא, דאן איז ביי מיר קיין צווייפעל, אז איהר האט אויך געפיהלט א פלעצליכען קיצעל איבער'ן גאנצען קערפער, וועו עס איז אייך אויס־געקומען בעריהרען איהר האנד.

אלע מענער האבען זי געוואלט. אלע מענער ווילען זי. אלע מענער האבען געהאט שטארק חשק צו איהר. וואנצער איז טויט.

אבער זי וועט האבען אן אנדער ליעב־האבער. זי וועט נאך האבען הונדערט אנדערע ליעבהאבערס. זי וועט זיי האבען ביז זי וועט גרוי און אלט ווערען. זי וועט זיי ניט פערליערען ביז די צייהן וועלען פון איהר מויל ארויספאלען. וועז זי געהט פערביי די גאס, וועט דער פרינץ זיין קאפ פון דעם עקיפאוש ארויסשטעלען, דער אבגעריסענער, אבגעשלייסענער בעטלער וועט זיך אויף זיין שטעקען אנשפּאריען און איהר נאכקוקען. אן אונבעשרייבליכע בעגייסטערונג קען מען מערקען אין אלעמענס אויגען און איך אליין בין אן עדות דערצו.

דאך איז זי אומגעביטען, זעהר אומגעביטען. דאן איז זי אלט געווען בלויז צוואנציג יאהר. איך האב שוין פיעלע מאל פּרובירט זי צו זעהען פונקט אזוי, ווי איך האב זי געזעהן דאס ערשטע מאל, אבער יעדעס מאל אהן ערפאלג. א נעהיימנים, א טיעפע געהיימנים ליגט אין דעם בעהאלטען. האט איהר עס וועז ניט איז אין אייער לעבען בעמערקט? א מענש א בהמה, א חיה, א פלאנצונג אדער אזוי א זאך, האט איין מאל זיין אמת ריכטיגע אויסזעהען און דאס זעהט איהר אין אייער ערשטען מאמענטאלען בליק אויף דעם. עס שיינט ווי עס גיט אייך אווק זיין „רייזקייט", און באלד נאך דעם איז עס אין אייערע אויגען שוין ניט מעהר דאס, וואס איהר האט געמערקט אין אייער ערשטען מאמענט. עס איז שוין גאר עפעס אנדערש, אייערע געהירען, אייערע נערוועז האבען עס טראנספארמירט, פער־פאלשוועט. און צום טייוועל מיט'ן אמת!

איך בין געווען א שרעקליכער שונא יעדען אייגעם, וואס האט נעווענט א קוק טהאן אויף איהר. פערשטעהט איהר מיך? ניין, געווים קענט איהר מיך ניט פערשטעהען. איהר דענקט, אז איך פלוידער, אז איך בין צומישט, אז איך שפּרעך זיך זעלבסט ווייעדער, דאס איז גאר ניט. לאמיר זיך צוריקקעהרען צו פאקטען.

א צימער בעלייכטעט פון נעז, און אנגעהייצט אזוי שטארק, דאס די הויט טריקענט אוש. א ריח, א טשאד פון פלייש. א געמישטער אבקלאנג פון קולות און העבער פון אלע קולות הערט זיך די שטרענגע שטימע פון וואנצערען, וועלכער גיט ארוים יעדעס וואכרט מיט א פירכטליכען אקצענט, פון צייט צו צייט א אונטערברעכונג, א שטיל־שווייגעניש, וועלכע איז פאר מיר א פחד. א האנד בעריהרט מיך. נעהמט אווק דעם טעלער, וואס שטעהט פאר מיר, שטעלט אווק

א צווייטען. א לאָסטשענדער שוידער לויפט דורך דעם קערפּער. אזא מין שוידער לויפט דורך יעדענם קערפּער. דאָס איז אויגענשיינליך. די ווארימקייט אין צימער ווערט שטאַרקער. די אויערען פּלאָצען, די אויגען בליצען. א געמיינער, כמעט בעסטיאַלער אויסדרוק ערשיינט אויף די געזיכטער פון די יעניגע, וועלכע האָבען זיך אָנגעפּרעסען און אָנגעזוויפט, וועלכע האָבען ערפּילט זייער אייניציגע פּפליכט פון עקזיסטענץ. זייער עפענטליכע שמוציקייט איז אזא קלאָפּ פאר מיר, אזא גרויזאמער קלאָפּ, אז איך פיהל נאָר צו חלש'ען. איך האַלט זיך אָן שטאַרק אָן מיין בענקעל. איך צושפּרייט מיינע עלענבויגענם אום צו מאַכען מעהר פּלאַטץ צווישען זיך און מיינע שכנים. עס הערט זיך איינעם'ס א קול:

— עפּיסקאָפּא האָט בויך־וועהטאָג — אן אנדערער שרייט אוים:

—ניין, דאָס ארבייטען אין איהם די געפּיהלען. האָט איהר דען ניט געזעהען ווי אזוי ער האָט אויסגעקוקט, ווען גינעווירא האָט איבערגעגעביטען זיין טעלער?

איך פּרוביר צו לאַכען. איך הויב אויף מיינע אויגען און בענעגען זיך מיט גינעווירא'ס שארפען צווייי־דייטיגען בליק.

זי פערלאָזט דאָס צימער. פּילפּא דאַבערטי מאַכט דאן א שפּאַטישען פּאַרשלאָג:

— פרוינדע, עס קען אנדערש ניט זיין. איינער פון אונז מוז חתונה האָבען מיט איהר. דאָס וועט זיין א גרויסע טובה פאר די אנדערע.

דאָס זיינען ניט געווען פונקט זיינע ווערטער. ער האָט זיך אויסגעשפּראַכען ציניש. ער האָט אָנגעפּרופען ביים נאָמען די זאָך און די רעלע, וואָס די אנדערע וועלען שפּיעלען.

— א גורל, א גורל. מיר מוזען יעצט אויסקלייבען דעם מאן!

— עפּיסקאָפּא! — שרייט וואנצער — עפּיסקאָפּא און קאָטפּאניע!

דער טומעל, דאָס גערויש ווערט שטאַרקער און שטאַרקער. גינעווירא קומט וויעדער אריין. קענטיג, אז זי האָט נעהערט אלעס. אויף איהרע ליפּען גליטשט זיך א שמייכעלע, וועלכעם מאַכט זי פיהלבאר.

— פרעג זי, עפּיסקאָפּא! — שרייט וואנצער. צווייי פון די קעסטלייטע געהען צו צו איהר בעטען אין מיין נאָמען איהר האנר.

— איך וועל זיך בערענקען וועגען דעם — ענטפערט זי מיט איהר געווהנלִיכען שמייכעל.

און איך בעגעגען וויעדער איהר בליק.

אין אמת'ן וויים איך ניט צו בין איך טאקע דער יעניגער עפּיס־קאפּא פון וועמען זיי רעידען, צו מיינען זיי מיך, צו וועמען זיי שטע־הען צו, אז ער זאל חתונה האבען מיט איהר און איך בין ניט אימ־שטאנד פאַרצושטעלען זיך מיין אויסזעהען אין יענעם מאמענט.

א חלום, א חלום, דיעזער גאנצער פּעריאד פון מיין לעבען צייגט זיך מיר אויס ניט מעהר ווי א חלום. איהר קענט אין קיין פאל ניט פערשטעהן, אין קיין פאל זיך ניט פאַרשטעלען די געפּיהלען, וועלכע האבען מיך דאן אַרומגענומען. עס האט זיך מיר אויסגעצייגט אז איך לעב איבער אין א חלום דאס, וואס איך האב שוין אמאל איבערגעלעבט, אז איך וויעדערהאל א סעריע מיט פאסירונגען, וועל־כע האבען שוין פאסירט. וועז? דאס וויסט קיינער ניט. מיסטע־טהיילס בין איך ניט געווען זיכער, אז דאס בין איך אליין. אפטמאל פלעגט זיך מיר אויסצייגען, אז איך האב פערלאַרען מיין פערזענלִיכ־קייט. וואס פאר א געהיימניס די נערוועז פון א מענשען זיינען!

אויף איין מאל אין אבענד האט גינעווּרא גענומען אבשיעד פון אונז. זי האט ערקלעהרט, אז זי וויל מעהר ניט בלייבען אלס דיענסט און זי האט אונז פערלאזט. זי האט נאכהער געזאגט, אז זי פיהלט ניט גוט, און אז זי געהט קיין טיוואלי צו פערבלייבען דארט אייניג מאנאטען מיט איהר שוועסטער. אין מאמענט פון אבשיעד, האט יע־דער איהר געדריקט די האנד און זי האט יעדען געזאגט מיט א שמייכעל:

— צום וויעדערזעהען, צום וויעדערזעהען.

צו מיר האט זי געזאגט מיט אן אנדער מין שמייכעל:

— מיר זיינען פערלאבט, הערר עפּיסקאפּא, פערגעסט עס ניט.

דאס איז געווען דאס ערשטע מאל וואס איך האב זי בעריהרט, דאס ערשטע מאל, וואס איך האב אריינגעקוקט אין איהרע אויגען מיט דער אבזיכט אריינצודרינגען אין איהר הארצען. אבער זי איז געבליבען פאר מיר א רעטעניש.

צום נעכסטען אבענד איז דאס אבענד־עסען געווען א מין טרויע־

ריגע פארשטעלונג. יערער איינער האָט זיך געפיהלט ענטוישט. און וואנצער האָט בעשטעטיגט, אז דאבערטים אידעע איז געווען ניט קיין שלעכטע.

אויף דעם קוקענדיג האָבען זיך נאָך אייניגע וואָס האָבען דאָרט געגעסען קעסט אומגעקעהרט צו מיר און געטריבען שפאס און געזאָנט גראָבע און נאָרישע וויטצען.

די געזעלשאפט פון די אונענטוויקעלטע מוחות איז מיר געוואָרען איבערדריסיג און עקעלהאפט, דאָך האָב איך ניט געמאכט קיין פערוזך אבצושטעהן פון זיי. איך האָב פאָרטגעזעצט צו בעזוכען אפט דאָס הויז, וואו צווישען שפאָט און געלעכטער האָב איך אויך געפונגען שפיין פיר מיינע זיכע פאנטאזיעס. וועהרענד וואָכען און וואָכען, ניט קוקענדיג אויף דעם ערנסטען סאָרט פון מאטעריעלע אייגענליכ־סונגען, ניט קוקענדיג אויף מיין געמאטערטען, געפֿאנטען, שקלאָ־פישען לעבען, האָב איך דאָך געפיהלט דעם טעם פון די העכסטע דע־ליקאטנע און שטארקסטע שטופען פון דער ליעבע. צו דער עלטער פון אכט און צוואנציג יאָהר, האָט א מין אונערוואַרטעטע, פערשפעטיגטע יוגענד פערבליהט אין מיין נשמה מיט איהר גאנצער הייסקייט, מיט איהר גאנצער שעהנקייט, מיט איהר גאנצער צארטקייט, מיט אלע טרעהרען פון יוגענד.

הא, מיין הערר, שטעלט אייך פאָר דיעזען וואונדער אין אזא פערזאָן ווי איך בין געווען, — אלט, מאראליש געברָאכען, אבגעלעבט און אבגעשטארבען. מאהלט פאר אייך א בלום, וואָס שפראָצט אונ־ערוואַרטעט ארויס פון שוין אן אבגעשטארבענעם צווייגעל.

אן אנדערע אונערוואַרטעטע, פלעצליכע פאסירונג איז געשעה־ן. וואנצער האָט זיך אין פערלויף פון אייניגע טעג געצייגט צו מיר שרעק־ליכער און גרויזאמער ווי געווענליך. ער האָט די לעצטע פינף זעכס נעכט פערברָאכט אין א געמבלינג הויז. איין אין דער פריה איז ער אריינגעקומען צו מיר אין צימער בלאָס ווי דער טויט. ער האָט זיך אוועקגעוואַרפען אין שטוהל. עטליכע מאל האָט ער געמאכט א פער־זוך עפעס צו זאָגען אבער פלוצים בעשלאָסען צו שווייגען און אזוי האָט ער פערלאָזט מיין צימער ניט אויסערדענדיג קיין וואָרט, ניט ענטפערענדיג אויף מיין פראָגע און ניט קוקענדיג זאָגאר אויף מיר.

איך האָב איהם מעהר יענעם טאָג ניט געזעהען, איך האָב איהם ניט געזעהען אבענד צום עסען, איך האָב איהם ניט געזעהען אויף דעם צווייטען טאָג. זיצענדיג דעם צווייטען אבענד ביים עסען, איז קוועסטארי אריינגעקומען. ער איז געווען וואנצער'ס א קאָלעגע.

— האָט איהר געהערט די נייעס? האָט ער געפרעגט — וואנצער איז דאָך אנטלאָפען.

אין אָנפאנג האָב איך ניט פערשטאנען אָדער בעסער געזאָגט, ניט געקענט גלויבען, און פיהלען האָב איך בשעת מעשה געפיהלט, אז מיין הארץ האָט א ווילדען שפרונג געטהאָן. פראנען האָבען זיך געהערט פון אלע זייטען:

— וואָס האָט איהר געזאָגט? וואר איז אנטלאָפען?

— וואנצער, גוויליא וואנצער.

איך קען יעצט ניט זאָגען, וואָס איך האָב דאן געפיהלט. איין זאך בין איך אָבער זיכער, אז מיין ערשטע בעוועגונג איז געווען א פרייע און א פרעהליכע. איך האָב אָנגעוועגדעט אלע מיינע קרעפטען צו דערשטיקען עס, אז קיינער זאל עס ניט בעמערקען. יעדער איינער האָט אבגעזאָגט אויף איהם די תוכחה.

— און דו — האָט דער ראש פון זיי אויסגעשריען — און דו האָסט גאָר ניט וואָס צו זאָגען? האָט וואנצער ניט געמאכט פון דיר א שקלאף? איז קיין צווייפעל, אז דו האָסט איהם צוגעטראָגען די זאכען זיינע צום באהן־הויף?

און אנאנדערער האָט געזאָגט:

— דו ביסט פון א גנב געשטעמפעלט געווארען אויף דעם שטערן. דו וועסט זיין רייך.

אויף אזא אופן האָבען זיי געהאלטען אין איין בעליידיגען מיך נור דערפאר אום צו האָבען פערגניגען, וויל זיי האָבען געוואוסט, אז איך בין א פייגלינג.

איך האָב זיך אויפגעהויבען. איך בין ארויסגענאנגען. איך האָב שפאציערט אין די גאסען זוכענדיג גליק. פריי, פריי! איך בין ענדליך געווארען פריי!

עס איז געווען א שטילע, כמעט וואריטע מערץ־נאכט. איך האָב צוגעשפאצירט צו די „פיער באנטאנען". איך האָב געזעהן בריטע אפענע רוימען. איך האָב געהאט א גרויסען חשק ניט אין אטהעם אריינ־

צוברענגען אין זיך די גאנצע לופט, צו קוקען צו די שטערען, צו־צוהער־רען זיך צום מורמלען פון דעם וואסער, צו שאפען עפּעס פּאַעטישעס, צו טרוימען פון דער צוקונפט.

— פריי, פריי! — האָב איך אייניגע מאָל איבערגע׳חאר׳ט די ווערטער צו זיך אליין. — איך בין א פרייער מענש! — איך בין געווען ווי בעטויבט. איך האָב ניט געקענט רעגיערען, קאָנצענטרירען מיין צושטאַנד. איך האָב געפיהלט נאַרישע בענקעניש־ען. איך האָב געוואָלט קענען טהאָן טויזענדע זאַכען אויף אַיין מאָל, אום צו קענען בעשטעטיגען מיין פרייהייט. איך בין פערבייגעגאַנגען א קאָפּע הויז. די צארטע טענער פון אַרקעסטער האָבען זיך צוגעטראָגען צו מיינע אויערען און זיך צוגאָסען אין מיין הארצען. איך בין אריינגענאַנגען. עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז יעדער קוקט אויף מיר. איך האָב זיך געהייסען געבען קאָניאַק. דער קעלנער האָט צוגעבראַכט די פלאַש, אָבער איך האָב איהם זי געהייסען לאָזען אויפ׳ן טיש און אויסגע־טרונקען דריי גלעזלאָך איינס נאָכ׳ן אַנדערען.

עס איז מיר געוואָרען היים און אויסער דעם איז טאָקע אין קאָפּע הויז אליין אויך געווען דושנע. איך האָב געוואָלט ארונטערנעמען די הוט און דאָ האָב איך זיך דערמאָהנט אָן דעם צייכען אויף מיין שטע־רען, עס האָט זיך אין מיר ערוועקט די עראינערונג פון דער גרויזאַמער פראַוע: „דיין שטערען איז געשטעמפּעלט פון א גנב". פּאַרשטע־לענדיג זיך, אז יעדער איינער קוקט אויף מיין שטערען און זעהט דעם שניט, האָב איך זיך געטראַכט: „וואָס דענקען זיי? זיי וועלען פיע־לייכט גלויבען, אז דאָס איז א וואונד, וואָס איך האָב בעקומען אין א דועל", און איך, וועלכער וואָלט אין מיין לעבען קיין מאָל די דרייסט ניט געהאט זאָגאר צו דענקען פון א דועל, האָב שטאַרק הנאה געהאט פון דעם גערעדט, וועלכער האָט צו יענער צייט פערנומען מיינע גע־הירען.

וועז אימיצער זאָל זיך געווען אנידערזעצען לעבען מיר און פער־פיהרען א געשפּרעך, וואָלט איך, זיכער, געווען געהאט א גרונד איהם צו דערצעהלען מכח דועל. עס האָט זיך אָבער אזעלכער ניט געפונען. אין א ווייל ארום האָט זיך עפּעס א מאן אוועקגעזעצט אקעגען מיר, אויף דעם צווייטען זייט טיש. ער האָט זיך אויף מיר ניט אומגעקוקט, ניט געפרעגט זאָגאר קיין ערלויבניש. ער האָט קיין אויפמערקזאמקייט

ניט געשענקט, בשעת אַוועקזעצן זיך, צו האַלט איך ניט די פיס אויף דעם בענקעל. דאָס איז געווען א גראָבקייט. ניט אמת?

איך בין ארויסגעגאַנגען און אָנגעפאַנגען וואַנדערן וואָהין די אויגען האָבען געטראָגען.

דאָס שכרות איז מיט אמאָל אַוועק. איך האָב דערפיהלט, אַז איך בין אונגליקליך, טיעף אונגליקליך, אָבער וויסען גוט וואַרום איך זאָל אַזוי פיהלען האָב איך ניט געוואוסט. ביסלעכווייז איז דער אונבעשטימטער צושטאַנד פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַן אונרוהיגקייט. די אונרוהיגקייט האָט געוואַקסען און ערוועקט אין מיר צווייפלונג און פאַראויסזעצונגען: „און טאָמער איז ער גאָר בעהאַלטען ערגעץ וואו אין רוים? טאָמער שליאיעט ער זיך אַרום איבער די גאַסען אן איבערגעטהאַנענער? טאָמער וואַרט ער מיך אָב לעבען דער טהיר אום צו רעדען מיט מיר? טאָמער וואַרט ער אויף מיר אויף די שטיגען אין דער פינסטער?" עס האָט מיך אָנגעכאפט א פחד. איך האָב מיך עטליכע מאָל אומגעקוקט אום זיך איבערצוצייגען צו פערפאַלגט מען מיך ניט. איך בין אריין אין אַן אנדער קאַפע הויז, וואו אין א „עיר מקלט".

עס איז געווען שפעט, זעהר שפעט, וועו איך האָב בעשלאָסען צו נעהען אהיים. א יעדע ערשיינונג, דער מינדעסטער שאַרך האָט מיך איבערגעשראָקען. אויף די שטיגען, אין שאָטען, איז אימיצער געלעגען אויסגעצויגען נאָר ווי א טויטער.

— א, וואַרום איז ער ניט בענאַנגען זעלבסטמאָרד? — האָב איך זיך געטראכט — וואַרום האָט ער ניט געהאַט די דרייסט צו מאַכען אן ענדע פון זיין לעבען? דאָס איז דאָך געווען דאָס אייניציגע, וואָס ער האָט בעדארפט טהאָן.

און איך בין דאן געווען איבערצייגט ביי זיך, אז די בשורה איבער זיין טויט וואָלט מיך א סך מעהר בערוהיגט אויידער די נאכריכט, אז ער איז פערשוואונדען. איך בין געשלאָפען וועניג און אונרוהיג. ערשט צו אין דער פריה צו, וען איך האָב אויפגעמאכט די לאַדען פון די פענסטער, האָב איך דערפיהלט אין זיך אן ערלייכטערונג. איך האָב געפיהלט עפעס אזעלכעס, וואָס איהר זיינט ניט אימשטאנדע צו בעגרייפען, וויל איהר זיינט קיין מאָל ניט געווען אין דעם מעמד פון א שקלאף.

אין פּלאַטץ, וואו איך האָב געארבייט האָב איך זיך דערוואוסט אייניגע איינצעלהייטען מכח וואַנצער׳ס פערשווינדען. עס האָט זיך ארויסגעזיגט, אז די ביכער זיינען געווען שרעקליך פּערנאַכלעסיגט און אז ער האָט אויסגעבראַכט א גרויסע סומע געלט פון דער קאַסע, וואו ער האָט עטליכע יאָהר געארבייט. עס איז ארויס א בעפעהל צו ארעסטירען איהם, אָבער קיין ערפּאָלג. אייניגע האָבען זאָגאר פּערזיכערט, אז ער קען זיך, יאָקבי, רעכענען אויסער געפאַהר.

דאָן, זייענדיג זיכער אין מיין פּרייהייט, האָב איך אָננגעפאַנגען צו לעבען בלויז מיט מיין ליעבע, מיט מיין געהיימנים. עס האָט זיך מיר געדוכט, אז איך בין אין א צושטאַנד פון א קראַנקען, וואָס הויבט אָן געזונד צו ווערען. איך האָב געפיהלט ווי עפּעס א שווערער שטיין וואָלט זיך ארונטערגעקאַטשעט פון מיין ברוסט און איך האָב געווויינט ווי א קינד.... די לעצטע טעג פון מערץ און די ערשטע טעג פון אפּריל האָבען מיר געשאַפּען אזוי פיעל פּרייד אין אזוי פיעל צער, דאָס בלויז די עראינערונג פון זיי, זאָגאר יעצט, מאכט מיך צופּריעדען, וואָס איך בין געבליבען געווארען.

צוליעב דער אייניציגער עראינערונג, מיין הערר, בין איך מוחל צירא׳ס מוטער, דער פרוי, וועלכע האָט מיר אזוי פיעל שלעכטס געטהאָן. איהר קענט עס ניט פערשטעהן, מיין הערר! איהר קענט ניט פערשטעהן וואָס הייסט פאר א מענשען, וועלכער איז ערניעדעריגט, ערביטערט און בעטריעבט פון ליידען און אונרעכט, צו ענטדעקען אין זיך אבהאלטענעם קוואל פון גוטע, נאָבעלע, צארטע מדות. ניין, איהר קענט עס ניט פערשטעהן. און מעגליך, אז איהר קענט זאָגאר ניט גלויבען דאָס, וואָס איך זאָג. און דיך זאָג איך עס. פאר אייניגע מינוטען, זאָל מיר גאָט מוחל זיין, האָב איך געפיהלט אין זיך א טהייל פון יעזוס קריסטוס. איהר פערשטעהט? איך בין דאן גייוען דער ניכטסווירדיגסטער און צו דער זעלבער צייט דער בעסטער פון אלע מענשען.

וואַרט, לאָזט מיך אביסעל ווייניען. זעהט איהר ווי די טרעהרען לויפען? אין פערלויף פון אזוי פיעל געפּלאַגטע, געמאַטערטע יאָהרען האָב איך מיך אויסגעלערענט אזוי וויינען: אָהן יאָמער, אָהן כליפּען, אָהן שלוכצען, אָהן יעכצען, אום קיינער זאָל מיך ניט הערען, אום ניט ערביטערען דאָס וועזען, וועלכעם ליעבט מיך, אום ניט אויפרעגען

די פערזאָן, וועלכע בעהאנדעלט מיך טיראניש. אזוי ווייניק קענען ניט קיין סך אויף דער וועלט. לאָז זיך כאטש דאָס איינע איינפרעסען אין אייער זכרון. מיין הערר! און וועו איך וועל שטאַרבען, וועט איהר זאָגען, אז דער ארעמער דזשאוואני עפיסקאָפּא האָט, לכל הפחות, געקענט אבוויינען אין דער שטיל זיין גאנצען לעבען.

ווי אזוי עס האָט פאסירט, אז אין יענעם זונטאָג אין דער פריה האָב איך זיך נעפונען אין טראמווייי אויף דער גאס טיוואלי? באמת זאָג איך אייך, אז איך געדענק עס זעהר שוואך. איז דאָס ניט געווען אן אנפאנג פון וואהנזינן? בין איך דאן פיעלייכט געווען אין א צוּשטאנד פון נאכטוואנדלער? איך זאָג אייך דעם אמת, אז איך וויים אליין ניט.

איך בין געגאנגען צו דער אונוויסענהייט און זיך איבערגעגעבען צו דער מאכט פון אונוויסענהייט. דאָס געפיהל פון ווירקליכקייט האָט מיך וויעדער אמאל פערלאָזט. עס האָט זיך מיר געדוכט, אז איך בין ארומגענאנגען מיט א בעזונדער מין אטמאספערע, וועלכע טהיילט מיך אָב פון דער אויסערליכע וועלט. עס איז ניט געווען אזעלכעס, וואָס בלויז דאָס אויג קען זעהען, זאנדערען איך האָב עס געפיהלט דורך און דורך מיין גאנצען קערפער און מיין גאנצער נשמה. איך קען עס אייך ניט אויסדריקען אין וועדטער. דער שטח, למשל, דער שטח, וועלכען איך בין פערבייגפאהרען האָט זיך מיר געדוכט אונענדליך דערווייטערט, אבגעטהיילט פון מיר מיט א מאלאָזער גרענעץ.

ווי וואלט איהר זיך, למשל, פאָרגעשטעלט אז אויסערגעווענליכען מענש איז פערשטאנד? עס מוז בייַ אייך אלעס, וואָס איך דערצעהל אייך, אויסצייגען לעפיש, אונמעגליך און אונגאטירליך, אבער טהוט נאָר א דענק, אז ביז היינטיגען טאָג לעב איך אזא אונערעטליכען, אונרוהיגען לעבען! מען האָט מיך „מכבד" געווען מיט פערשיעדענע נעמען פון משוגעת, דאָך האָט מיך קיינער ניט געקענט אויסהיילען. איך בין אויף מיין גאנצען לעבען פערבליבען אויפ'ן ברעג פון משוגעת ערוואַרטענדיג פון מינוט צו מינוט א קאַפּ דרעהענש און צו פערלירען דאָס בעוואוסטזיין פונקט ווי איינער, וואָס בויגט זיך ארונטער אין א שרעקליכע טיעפעניש.

ווי דענקט איהר, וועל איך נאָך פערליערען מיין שכל? איידער איך

וועל צושלייכען מיינע אויגען? איז בארען אזא סימן אויף מיין פּנים? אין מיינע וועדטער? האָט איהר עפּעס בעמערקט? ענטפערט מיר, מיין טהייערער, ענטפערט מיר אפּענטליך, איך בעט אייך!

און פּיעלייכט איז מיר נאָך ניט בעשערט צו שטאַרבען! פּיעלייכט איז מיר נאָך בעשערט אבצוואוגלען א משוגענער, אין משוגעים הויז!

ניין, איך בין מודה ומתודה, אז דאָס שרעקט מיך ניט. איהר וויסט דאָך אבער, אז „זיי"... וועלען קומען ביינאכט... אין... ביינאכט... וועט צירארן זיך געווים בעגעגענען... מיט „יענעם"... איך וויים עם... איך זעה עס פּאַראויס... אין... וואָס וועט זיין דאן? — אן אויסברוך פון משוגעת, א וואהנזיניגע וויילדקייט... אין דער פּינסטער.... מיין גאָט, מיין גאָט, איז ניט אָט דאָ מיין סוף?....

האללוצינאציע? יא, וויירקליך אזוי. באמת אזוי. הא, יא, יא, איהר זיינט פּאַלקאָם געוועכט. עס וועט זיין געוונג איין ליכט אום איך זאָל זיין רוהיג, וואָרעם איך פּלעג אימער שלאָפען זעהר געשמאק. יא, יא, געוונג איין ליכט, פּשוט איין ליכט. איך דאַנק אייך, מיין טהייערער...

אויף וואָס זשע האָבען מיר זיך אבגעשטעלט? הא, יא, אויף טיוואָלי...

... א שארפער ריח פון די שוועפּעליגע וואסערען. איבעראל און אומעטום אויבירטען, אויבירטען, גערטנער אויבירטען, און אין זיך דאָס זאָנדערבארע, פּריהערדיגע געפּיהל, וועלכעס פערשווינדעט שטופענווייז פונקט ווי דער ווינט וואָלט עס אוועקגעבלאָזען. איך קריך אראָב. מאסען מענשען אויף די וועגען. די פּלאָמען פינקלען פון דער זונן. גלעקער קלינגען. איך וויים, אז איך וועל „זיי" בעגעגענען.

— א, הערר עפּיסקאָפּא! פון וואנען האָט איהר זיך גענומען אהער?

דאָס איז געווען גינעווראָ'ס שטימע. און אָט שטעהט פאר מיר גינעווראָ מיט אויסגעשטרעקטע הענט א צומישטע.

„וואָס זיינט איהר אזוי בלאָם? קראנק? —

זי קוקט אויף מיר און שמייכעלט, וואַרטענדיג צו וועל איך ניט אָנפאנגען רעדען. איז עס מעגליך, אז דאָס איז די זעלבע גינעווראָ,

וועלכעם האָט בערימנט די טישען אין א צימער פול מיט רויך. איז עס מעגליך, אז דאָס איז זי? איך מורמעל ענדליך ארוים אייניגע וועדטער. זי שטעהט אלץ צו מיר צו מיט איינע און די זעלבע פראגען:

— ווי קומט איהר אהער? וואָס פאר אן איבערראשונג!

— כדי איך זאָל אייך קענען זעהען — ענטפער איך.

— היימט עס, אז איהר גערענקט, אז מיר זיינען פערלאָבט? — זי לאכט און זעצט פאָר:

— אָט דאָס איז מיין שוועסטער. קומט מיט אונז אין קירכע. איהר וועט דאָך מיט אונז פערברענגען היינטיגען טאָג. ניט אמת? איהר וועט זיך פיהרען ווי א חתן. איך האָף, אז איהר זיינט איינ־שטימיג....

א פרעהליכע, א רעדעוודיגע, פול מיט אלעם אונערוואַרטעטעם, פול מיט נייעם געשמאק. אָנגעטהאָן איינפאך, אָהן פלִיטערלאך, אָבער נעט, שעהן כמעט עלענאנט. זי צופרעגט זיך ביי מיר וועגען פרייַנד:

— און יענער וואנצער!

זי האָט זיך וועגען דעם אלעם צופעליג דערוואוסט פון די ציי־טונגען.

— איהר זיינט געווען זעהר בעפרייַנדעט, ניט אמת?

איך ענטפער ניט. א קורץ שטילשווייגען. זי צייגט אוים צו זיין פערטראכט. מיר געהען אריין אין קירכע, וועלכע איז בעפוצט מיט „געהיילינטע" פאלמען צווייגען. (עס איז דאן געווען דער זונטאָג פאר פסח). זי לאָזט זיך ארונטער אויף די קניען לעבען איהר שוועס־טער און עפענט דאָס „סידור'ע". איך שטעה הינטער איהר און קוק אויף איהר האלז. איך דערזעה אויף איהם א קלייניעם פלעק און אן אונאויסדריקליכער ביבער געהט דורך מיין לייב. צו דערזעלבער צייט קעהרט זי אום איהר קאָפ און וואַרפט אויף מיר א גנבה'ישען פלא־מענדען בליק.

די עראינערונגען פון דער פערגאנגענהייט צושווימען זיך, די אונרוהיגקייט פאר דער צוקונפט שטארבט אָב. בלויז די געגענווואר־טיגע שטונדע עקזיסטירט פאר מיר. בלויז דיעזעם פרויענצימער עק־זיסטירט פאר מיר און קיין אנדער זאך אין דער וועלט. אָהן איהר איז מיר ליעבער דער טויט.

ביים ארויסגעהן פון דער קירכע האָט זי מיר, שווייגענד, דער־

לאַנגט אַ צווייגעל. איך קוק אויף איהר אָן שווייג אויך, אָן עס דוכט זיך מיר, אַז זי האָט שוין אַלעס איבערגעלעזען אין מיין קוק. מיר נעהמען די ריכטונג צו איהר שוועסטער׳ס הויז. מען לאַדעט מיך איין אריינצוגעהן. אויפן וועג צום גאניק, זאָגט מיר גינעווּרא:

— קומט אהער, קומט האָבען אביסעל פערגניגען פון דער זונ.

מיר זיינען אויפ׳ן גאניק. איינער לעבען צווייטען. די זונען־שטראהלען בעגיסען אונז. איבער אונזערע קעפּ טראָגט זיך דער אָב־קלאַנג פון די גלעקער. זי זאָגט אין דער שטיל, גליך ווי צו זיך אליין:

— ווער וואָלט עס נעקענט דענקען!

אָן אונבעגרענצטע איינגענהמקייט צוגיסט זיך אין מיין הארצען. איך קען מיך ניט איינהאלטען. איך פרעג זי מיט א פערענדערטער שטימע:

— הייסט עס, אז מיר זיינען פ ע ר ל אָ ב ט?

זי שווייגט א מינוט. נאכהער ענטפערט זי שטיל, אביסעלע פערשעהמט, ארונטערלאָזענדיג די אויגען:

— איהר ווילט? נון, זעהר גוט.

מען רופט אונז פון אינוועניג. דאָרט זיינען איהר שוואָגער, עט־ליכע אנדערע פערוואנדטע און אויך קינדער. איך שפּיעל, ווירקליך, די ראָלע פון א חתן! ביים טיש זיץ איך לעבען גינעווּראָן. פּלוצים נעהמען מיר זיך אָן ביי די הענט אונטערען טיש, און פון גרויס שמחה פיהל איך אקאָרשט משוגע צו ווערען. דער שוואָגער, די שוועס־טער, אלע אנווועזנדע קרובים קוקען אויף מיר מיט נייגעריגקייט, פּראָגענד.

— ווי אזוי איז דאָס וואָס קיינער האָט דערפון נאָר ניט גע־וואוסט?

— ווי אזוי האָסט דו אונז די גאנצע צייט נאָר ניט געזאָגט קיין וואָרט דערפון, גינעווּרא?

מיר לאכען, און מיר פיהלען אליין אויך עפעס ווי פערלוירען, ניט קענענדיג זיך ערקלעהרען ווי פּלוצים, אונערוואַרטעט דאָס איז געשעהן. און אזוי לייכט פונקט ווי אין א חלום...

יא, עס איז לעכערליך, אונגלויבליך לעכערליך, אָבער דאָס האָט פאסירט אין דיעזער וועלט מיט א מאן און א פרוי פון דיעזער וועלט;

מיט מיר דזשאוואנע עפיסקאפּא און מיט דער נאָך געזונטער גינעווּרא קאנאלע. און פּונקט אזוי, אפילו אויף קיין האָאר ניט געריהרט, ווי איך האָב אייך דערצעהלט.

א, מיין הערר, איהר מעגט לאכען, אויב איהר ווילט. איך וועל מיך ניט בעלעריגען. א טראגישער פּאָרס... וואו האָב איך וועגען דעם גענעזען? אין דער אמת'ן איז ניטא קיין מעהר לעכערליכעס, מעהר שענדליכעס, מעהר גרויזאמעס.

איך בין געגאנגען צו איהר מוטער, אין הויז פון איהר מוטער. אין איינעם פון די אלטע הייזלאך אויף מאנטאנארסקי גאס, מיט שמאלע, נאסע, גלישטשיגע טרעפּ, וואהין עס האָט אריינגעדרונגען, דורך די שפאלטען און שפאָרונעס, א שוואכע, גרינבליכע כמעט קבר'דיגע שיין. דאָס קען מען ניט פערגעסען. אלעס לעבט אין מיין זכרון! אויף יעדער טרעפּ, וואָס איך האָב ארויפגעטרעטען, בין איך געבליבען שטעהן, וואַרעם עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז יעדע מינוט קען איך פערלירען דאָס גלייכגעוויכט און אַרונטערפאלען. עס האָט זיך מיר נעדוכט ווי איך שפּאַן אויף שווימענדע שטיקער אייז. איך בין געגאנגען העכער און העכער און די טרעפּ, האָבען זיך מיר אויסגעצייגט, דוך דער אויסערגעוועהנליכער שיין, וואָס האָט זיי בעלייכט, מעהר און מעהר פאנטאסטישער, פערהילט אין עפעס א געהיימער, שלימער שטילקייט, אין וועלכער עס זיינען אבגעשטאָרבען די שטימען, וואָס האָבען זיך געטראָגען פון ווייטען. פלוצים האָב איך דערהערט ווי אויף דער אויבערשטער עטאזש האָט זיך א טהיר געעפענט מיט רעש. און אלע טרעפּ זיינען בעשאטען געוואָרען מיט קללות און חרפות, וועלכע האָבען זיך געטראָגען פון א פרויען־מויל. שפעטער האָט זיך די טהיר צוגעמאכט מיט אזא קראָפּט, אז דאָס נאנצע הויז האָט א טרייסל געטהאָן פון אויבען ביז אראָפּ. איך האָב זיך דערשראָקען; איך האָב א ציטער געטהאָן און בין געבליבען שטעהן אין פערלענעהייט. עפעס א מאנספּאָרשוין האָט זיך ארונטערגעלאָזט. עס האָט אויסגעוויזען ווי ער גלישטשט זיך ביי דער וואנט, ווי א שאטען. זיין פּנים איז געווען כמעט אין נאנצען פערדעקט מיט א גרויען קאפּעלויש. ער האָט עפעס געמורמעלט און געוואַרטשעט. מיר האָבען זיך אנגעשלאָגען איינער אן דעם צווייטען. ער האָט ראָן ארויפגערוקט דעם קאפּעלוש און איך האָב געקענט בעמער־

קען אַ פּאָר דונקעלע בריליען, וועלכע זיינען געזעסען אויף זייַן רויטען פּנים, וואָס האָט אויסגעזוכן וויַ אַ שטיק רויהע פלייש.

ער האָט געמיינט, אַז ער האָט זיך בעגעגנט מיט איינעם פון זייַנע בעקאַנטע און ער האָט אויסגערופען:

— פּיעטראָ! — און ער האָט מיך אָנגעכאַפּט פּאַר די הענט און מיר גליִק אין פּנים אריינגעאָטעמט כּיט אַ ריח פון וויין. ער האָט אָבער באַלד איינגעזען, אַז ער האָט געהאַט אַ טעות און ער האָט זיך אַרונטערגעלאָזט וווייטער. איך האָב דאָן פּאַרטגעזעצט מיין וועג אַרויף. איך וויים ניט פּאַרוואָס, נור איך בין געווען עפּעס וווי זיכער, אַז איך וועל מיך בעגעגנען מיט אימיצען פון זייער פּאַמיליע. איך בין ערשיינען פּאַר אַ טהיר, אויף וועלכער איך האָב איבערגעלעזען: „עמיליא קאַנאַלע, מעקלערקע פון „מאַנטע די פּיעטא" מיט דער ערלויבניש פון דער קאַראַלישער פּאַליציי". אום צו מאַכען אַ סוף פון מיין אונרוהיגקייט, האָב איך אַ ציה געטהאָן דאָס גלעקעל, אָבער אוא שטאַרקען ציה געטהאָן, אַז דאָס גלעקעל האָט אָבגעקלונגען זעהר הויך. עס האָט זיך דערהערט אַ ברוגז'דיגע שטימע, די זעלבע, וואָס האָט פּריהער אָבגעהילכט אויף די טרעפּ מיט קללות. די טהיר האָט זיך געעפענט, און איך, אַ דערשראָקענער, אַ פּערלוירענער, ניט זעהענדיג גאָר ניט, ניט ערוואַרטענדיג קיינע פּראָגעס האָב אָנגעפאַנגען רעדען, פּערסאָפּענדיג זיך און שלינגענדיג די ווערטער.

— איך בין עפּיסקאָפּא... דושאוואני עפּיסקאָפּא... אַ דיענער... איך בין געקומען... פּערשטעהט איהר מיך... צוליעב אייער טאָכטער... פּערשטעהט איהר מיך.... ענטשולדיגט... איך בעט אייך.... אַ צושטאַרקען ציה געטהאָן דאָס גלעקעל.

פּאַר מיר איז געשטאַנען גינעווראַ'ס מיטער, נאָך אַ שהענע, בליהענדע פּרוי; אַ טיפּישע מעקלערקע מיט אַ גאָלדענע בראָש, מיט גאָלדענע אויערינגלאָך מיט גאָלדענע רינגען אויף אַלע פינגער. און איך האָב שעמעווריג געמאַכט דעם פּאַרשלאָג. — איהר געדענקט? דעם בעווסטען פּאַרשלאָג פון פילינפּאָ דאבערטי!

א, מיין הערר, איהר מענט לאָכען אויב איהר ווילט. איך וועל מיך ניט בעלעדיגען.

מוז איך דערצעהלען אלע איינצעלהייטען, טאָג נאָך טאָג, שטונדע נאָך שטונדע? ווילט איהר וויסען אלע קליינינקע סצענקעלאָך,

אלע אונוויכטיגע פאסירונגען, מיין גאנץ לעבען פון יענער צייט אן, אזא זאנדערבארע, אזא זינלאזע, אזא לעכערליכע און אונגליקליכע, דורך און דורך ביז דער ג ר ו י ס ע ר פ א ס י ר ו נ ג? ווילט איהר לאכען? ווילט איהר וויינען? איך קען אייך דערצעהלען אין גאנצען. איך לעז מיין פערגאנגענהייט פונקט ווי פון אן אפענעם בוך. אזא אויסערגעווענליכער זכרון קען נאר זיין ביי אזעלכע, וואס שטעהען שוין נאהענט צום סוף... אבער איך בין מיעה. איך בין אבגעשוואכט. און איהר דארפט שוין, דוכט זיך, אויך פיהלען אביסעל מיעה. בעסער צו פערקורצען די מעשה. איך ווע זיין קורץ. — איך האב געקראגען א צושטימונג אהן מיה.

ווי עס האט געשיינט האט די מעקלערקע שוין געהאט א ידיעה מכח מיין שטעלע, מכח מיין געהאלט און געזעלשאפטליכען צושטאנד. זי האט געהאט א קלינגענדע שטימע, בעשטימטע בעווענונגען, א בייזען, כמעט ווילדען קוק, ווען כער איז צייטענווייז געווען לאס־טשענד און דערמאהנט אן גינעוואר'ס קוק. זי האט מיט מיר גערעדט, שטעהענדיג נאנץ נאהענט לעבען מיר און דא האט זי מיך אנגעריהרט, דא האט זי מיר א לייכטען קלאפ געטהאן, דא האט זי געדרעהט א קנעפעל פון מיין מלבוש, דא האט זי אבגעטרעסעלט דעם שטויב פון מיין פלייצע, דא האט זי ארונטערגענומען א האאר אדער א שטיקעל בוימוואלע פון מיינע בגדים. איך האב געפיהלט אין מיין גאנצען קער־פער א מין נערוועזע אונרוהיגקייט אלע מאל, ווען די פרוי, ווען כער האט אין מיין געגענווארט אנגעשטעלט די פויסטען צו איהר מאג, האט זיך צו מיר גריהרט.

און איהר מאן איז געווען יענער, ווען כען איך האב געהאט בע־געגענט אויף די טרעפ. א מאן מיט גרינע ברילען. אן אונגליקליכער, רחמנות'דיגער אידיאט. פראפעסיאנעל איז ער געווען א דרוקער. זיינע קראנקע אויגען האבען איהם געשטערט צו ארבייטען און ער האט ג־לעבט פון דעם, וואס זיין פרוי, זיין זוהן און זיין שנור האבען איהם געגעבען. זיי האבען איהם אבער אלע בעהאנדעלט שרעקליך שלעכט, זיי האבען איהם געמוטשעט און געפייניגט, ווי איינעם, וואס איז אנגעוואנדלען. דער אלטער האט געהאט א פערברעכערישען יצר הרע צום גלעזעל משקה. אין דער היים האט איהם קיינער ניט געגע־בען קיין פרוטה אויף א „טרונק". פערשטעהט זיך, אז כרי צו פער־

דיענען עטוואָס פאר וואָס צו קויפען א גלזעל ווײַן האָט ער נעמוזט ארבייטען בסוד. וועד ווייסט אויף וואָס פאר א גאסען און וואָס פאר א קעלערס און פאר וואָס פאר מענשען עפעס ניעדעריגע, שמוציגע ארבייט טאָג נאָך טאָג. וועז ער האָט נעכאָפט די גענעמענהייט האָט ער עפעס ארויסגעטאָשטשעט פון דער היים אוז עס פערקויפט אוז פאר דעם גענלד זיך אָנגעשיכור׳ט, געשטילט דעם אונערטערגליכען דורשט. קיינע קלוֹת, קיינע הרמות, קיינע שלעק האָבען איהם געקענט צוריק האלטען פון זיין טהאט. איין מאל, אמוויינינגסטען, איין וואָך האָט איהם דאָס ווייב ארויסגעטריבען פין הויז, אוז ער האָט פאר צוויי־דריי טעג ניט געהאט די דרייסט צוריק צו קו־מען, אָנקלאפען? אין טהיר. וואָהין איז ער אוועק־געגאנגען? וואו איז ער געשלאָפען? ווי אזוי האָט ער ג־לעבט? . . . איך בין איהם נעפעהלען גענוארען פון דעם ערשטען טאָג אן, וואָס איך האָב זיך מיט איהם בעקאנט. די גאנצע צייט וואָס איך האָב גערעדט מיט מיין צוקינפטיגער שוויגער, איז ער געשטאנען אומגעקעהרט צו מיר; אויף זיין פנים האָט געבלאנזשעט א שמייכעל, א פערקיהלטער שמייכעל. פון וועלכען די ארונטערגעהאנגענע אוג־טערשטע ליפ האָט לייכט געציטערט. וועז איך האָב מיך אויפגעהויבען אוועקצוגעהן, האָט ער מיר געזאָגט מיט א שטילער שטימע, וועלכע איז געווען דורכגעוועבט מיט א בעהאלטענער מורא:

—איך וועל מיך אויך דורכגעהן.

מיר זיינען ארויסגענאנגען צוזאמען. ער האָט זיך קוים געהאלטען אויף די פיס. בעמערקענדיג ווי ער וואקעלט זיך, ארונטער געהענדיג די טרעפ, האָב איך איהם געזאָגט:

— ווילט איהר זיך אנשפאַרען?

ער האָט אָנגענומען מיין פאַרשלאָג אוז האָט זיך אָנגעשפאַרט אויף מיין האנד. וועז מיר זיינען שוין געווען אין נאם האָט ער נאָך אלץ געהאלטען מיין האנד, וועלכע איך האָב פרובירט צו בעפרייען. אייניגע מינוטען האָט ער געשוויגען, נור אזוי זיך צוגעבויגען צו מיר, אז די ברעגעס פון זיין קאפעליוש האָבען זיך פערטשעפעט אן מיין פנים. ער האָט ניט אויפגעהערט צו שמייכלען אוז דער שמייכעל איז בעגלייט געווארען פון א מין כריפען. וואהרשיינליך האָט ער ג־וואלט איבערהאקען די שטילקייט.

איך עראינער מיך, אז עס איז געווען בין השמשות און א מיל־דער, צוערטער אבענד האָט זיך אָנגערוקט. די גאסען זיינען געווען פול מיט מענשען. צוויי מוזיקאנטען האָבען געשפּיעלט אויף א פלייט און א גיטאַרע אן אריע פון „נאַרמא" פאר א קאפע־הויז. איך עראינער מיך נאָך איין זאַך אז פערבי אונז איז דורכגעפאָהרען א קאַרעטע מיט א פערוואונדעטען, בעגלייטעט פון צוויי פאָליציאַנטען.

—איך בין צופריעדען. איהר ווייסט? — האָט ער ענדליך זיך אָבגערופען, דריקענדיג מיין האנד. — איך בין העכסט צופריעדען. וואָס פאר אן אויסגעצייכענטער זוהן דו ווערסט זיין. ווייסט? איך בין שוין פערליעבט אין דיר!

ער האָט די ווערטער אויסגעשפּראָכען מיט אזא אויפרעגונג ווי ער וואָלט געהאָט בלויז איין געדאנק, איין וויללען נאָר ער שעהמט זיך עס צו זאָגען. שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען לאכען, ווי א האלב משוגע'נער. עס האָט ווידער געהערשט א שטיל שווייגען, נאכהער האָט ער ווידער זיך אָבגערופען.

— איך בין צופריעדען — ער האָט זיך ווידער צולאכט, אָבער דאָס מאָל שוין מיט א דראָוש. איך האָב מיך אָנגעשטויסען, אז מסתם ליידעט ער פון א נערוועזע אויפרעגונג, ווילכע איז איהם גע־קומען פון זיינע ליידען. מיר זיינען ערשיענען פאר א פענסטער פער־האנגען מיט רויטע פאָרהענגלאָך.

— לאָמיר אויסטרינקען צו גלעזלאָך צוזאמען! — האָט ער זיך פלוצים אָבגערופען מיט א שנעלער שטימע. — און ער האָט זיך אָבגעשטעלט, אָנהאלטענדיג מיך פאר דער טהיר, ווילכע איז געווען ווי בעגאסען מיט א רויטע ליכטיגקייט און געווארפען אזעלכע פלע־קען אויף דעם טראָטואר. איך האָב דערפיהלט ווי ער ציטערט און א דאנק דעם ליכט האָב איך געקענט בעטראכטען זיינע אריימע ענט־צינדענע אויגען, ווילכע זיינען געווען פערשטעלט מיט די בריללען.

— גוט, לאָמיר אריינגעהן — האָב איך געענטפערט. מיר זיינען אריין אין שענק. עס איז דאָרט ניט געווען קיין סך מענשען. די וואָס זיינען יא געווען, זיינען געזעסען אלע צוזאמען און געשפּיעלט אין קאָרטען. מיר האָבען זיך אוועקגעזעצט אין א ווינקעל.

—א קווארט רויטען — האָט קאנאלע בעפוילען.

ער האָט אָנגענאָסען אין די גלעזלאָך, און זיין האָנד האָט געצי־

טערט, ווי ביי א פּאַראַליזירטען. ער האָט „אריינגענאָסען" דאָס גלעזל ווײַן אויגענבליקלעך, אבגעווישט זיך די ליפּען און אָנגענאָסען א צווייטעס. נאכהער האָט ער זיך צוגאָכט און אוועקגעשטעלט די פּלאַש צוריק אויפֿן טיש.

— גאָנצע דריי טעג ניט געטרונקען — האָט ער זיך נאָאיוו מודה געווען.

— דריי טעג?

— יא, גאָנצע דריי טעג. איך האָב ניט געהאַט קיין געלד. אין דער היים גיט מיר קיינער ניט קיין פֿרוטה. פערשטעהסט? פֿערשטעהסט? ארבייטען קען איך ניט מעהר איבער די אויגען. זעהסט די אויגען... זוהן מיינער? גיב א קוק.

ער האָט אונטערגעהויבען די בריל̈ען און מיר האָט זיך אויסגעוויזען ווי ער האָט אונטערגעהויבען א מאַסקע אויף אזוי פיעל האָט זיך געענדערט דער אויסדרוק פון זיין פּנים. די אויגען דעקלאָך זיינען געווען אין וואונדען, אָהן וויעס, אָנגעשוואָל̈ען און צוזאַמענגעוואקסען און פון די צויאַטרעטע וואונדען האָט אונאויפהערלעך גערונען מאַטעריע צוזאַמענגעמישט מיט טרעהרען. אין פון דער מיטען פון דיעזע מכות האָבען זיך ארויסגעזהען צוויי אויגלאָך, וועלכע האָבען אויסגעדריקט צער און רחמנות. עס האָט מיך אָנגענאָפּט א פּחד און א מיטלייד, קוקענדיג אויף די שרעקליכע קלאָגעריגע אויגען. איך האָב איהם געפרעגט:

— טהוען זיי וועה? שטאַרק וועה?

— הא, שטעל דיר פאָר, זוהן מיינער! שטעל דיר פאָר נאָדל̈ען, שפּיל̈קעס, שפּענדלאָך, שטיקלאָך גלאָז, שטעכעניש. וועז די אל̈ע זאַכען זאל̈ען זיין אין מיינע אויגען וואל̈ט עס קיין מישות געהאַט, זוהן מיינער, אין פערגלייך מיט דעם וועהטאָג וואָס איך לייד.

מעגליך, אז ער האָט אביסעל̈ איבערטריבען זיינע ל̈יידען, ווייל̈ ער האָט געזהען, אז איך האָב מיטל̈ייד מיט איהם, מיטל̈ייד פון א מענשען וועז ווייסט פאָר וויפיעל̈ יאָהרען! וועז ווייסט וויפיעל̈ יאָהר ער האָט ניט געהערט קיין מיטל̈יידס וואָרט! מעגליך, אז ער האָט אביסעל̈ איבערטריבען זיינע ל̈יידען, כדי צו ערוועקען אין מיר נאָך מעהר רחמנות צו איהם.

— אזוי טהוט אייך וועה? — האָב איך געפרעגט.

—יא, פונקט אזוי — האָט ער געענטפערט און מיט גרויס פאַר־זיכטיגקייט אָבגעווישט די אויגען מיט א שטיקעל שמאַטע, וואָס האָט ניט געהאַט קיין בעשטימטע פאַרמע און קיין בעשטימטען קאָליר. נאָכהער האָט ער צוריק אַרונטערגעלאָזט די בריל־ען און אריינגענאָסען דאָס צווייטע גלעזעל אין איין אויגען בליק. איך האָב אויך אויסגע־טרונקען. ער האָט זיך צוגעריהרט צו דער פלאַש און געזאָגט:

— עס איז מיר ניט קיין אַנדער זאַך ניט געבליבען אויף דער וועלט, זוהן מיינער.

איך האָב א קוק געטהאָן אויף איהם. עס איז ווירקליך ניט געווען קיין זאַך אין איהם וואָס האָט געקענט דערמאָהנען אָן גינעווראן. ניט קיין איין שטריך, ניט קיין איין בעווענונג, ניט קיין איין מאַנערע, גאָר ניט...

— ער איז ניט איהר פאָטער — האָב איך זיך געטראַכט.

דער אַלטער האָט געענדיגט די ערשטע פלאַש און געאָרדערט א צווייטע, נאָכהער האָט ער אָנגעפאַנגען צו רעדען מיט א קוויטש:

— איך בין זעהר צופריעדען, וואָס דו האָסט חתונה מיט גי־נעווראן, אין דו מעגסט אויך זיין צופריעדען . . . קאַנאַליע — פערשטעהסט דו מיך, איז א גרויסער יחוס! וועז מיר זאָלען ניט זיין מיוחסים... וואָלט יעצט...

ער האָט אויפגעהויבען דאָס גלעזעל און אויף זיינע ליפען האָט זיך בעוויזען א צוויי דייטענדער שמייכעל, וועלכער האָט מיך בע־אונרוהיגט.

—אך, גינעווירא.... — האָט ער פאַרטגעזעצט — גינעווירא וואָלט געווען געקענט זיין אן אוצר פאר אונז, וועז מיר זאָלען נאָר געווען וועלען. דו פערשטעהסט? דיר מעג מען דאָס זאָגען. ניט אייר־נער, ניט צוויי, נאָר צעהן... הונדערט האָבען זיך געשדכנ'ט און נאָך וואָס פאר שידוכים, זוהן מיינער!

איך האָב געפיהלט, אז איך בין אי גרין אי גל געווארען.

— למשל אזא חתן'דעל, ווי קניאז אלטאני... וויפיעל מיינסט דו דולט ער מיר אָן א קאָפּ? וויפיעל געהט ער מיר נאָך? צוריק מיט עטליכע חדשים, נאָך איידער גינעווירא איז אָבגעפאָהרען קיין טיוואָלי, האָט ער מיך נעשיקט רופען צו זיך אין פאַלאַץ ארויף. פערשטעהסט? איידער וואָס וועז האָט ער פערשפראָכען גאנצע דריי

טויזענדער. היינט נאכהער א בעזונדער הויז פּאר איהר. און נאָך און נאָך... אָבער ניין, ניין, עמיליא פלעגט תמיד זאָגען:

— עס טויג ניט, עס טויג ניט. מיר האָבען חתונה געמאכט די ערשטע, מיר וועלען אויך חתונה מאכען די צווייטע. מיט א פּראָפּעסיאָנעלען יונגען מאן, א מאן וואָס וועט האָבען א גיטע שטעלע, א גוטען געהאלט... מיר וועלען געפינען אזעלכען. — זעהסט דו? זעהסט דו? אָט ביסט דו געקומען. דו הייסט עפּיסקאָפּאָ, אמת? וואָס פּאר א נאָמען! הייסט עס מאָראָס עפּיסקאָפּאָ... מאָראָס עפּיסקאָפּאָ....

ער איז געוואָרען רערעוודיג און אָנגעהויבען צו לאכען.

— וואו האָסט דו זי בעגעגנט? ווי אזוי האָסט דו זיך מיט איהר בעקאַנט? דאָרט, אמת? אין דער רעסטאָראַציע? דערצעהל זשע מיר, דערצעהל אלעס, איך הער זיך צו.

אין דיעזער מינוט איז אריינגעקומען א מאן פון א זאָנדערבארען, אבשטויסענדען אויסזעהען. ער איז געווען עהנליך אויף א קאָמער־דיענער אָדער א פּאָרוקמאכער. א בלאסער, מיט רויטליכע פּריסטשעס אויפ'ן פּנים. ער האָט זיך בעגריסט מיט קאנאלע.

— גוטען אבענד, באטיסטא!

באטיסטא האָט איהם צוגערופען און מכבד געווען מיט א גלעזעל וויין.

— טרינקט טהעאָדאָרא, פּאר אונזער געזונד. אָט דאָס איז מיין צוקינפטיגער אייידעם, גינעווראָ'ס חתן.

דער אונבעקאַנטער האָט עפּעס אבגעמורמעלט, קוקענדיג מיט זיינע גרויע אויגען אויף מיר. איך האָב א פלאָטער געטהאָן, פונקט ווי איך זאָל מיך אָנריהרען אָן עפּעס גאָר קאלטעס. ער האָט ארויסגעמורמעלט:

— הייסט עס, הערר....

— יא, יא— האָט דער אלטער בעל דברן, איהם איבערגעשלאָגען — הערר עפּיסקאָפּאָ.

— הא, הערר עפּיסקאָפּאָ. זעהר אייגענעהם צו בעקענען זיך מיט אייך. מזל טוב אייך!

איך האָב מיין מויל ניט געעפענט. באטיסטא האָט א לאָך געטהאָן, ארונטערלאָזענדיג דעם קאָפּ אויף דער ברוסט אוֹן ער האָט

דאָס מאָל אויסגעקוקט טייוליש. אין אייניגע מינוטען אַרום האָט זיך דער גאסט געזעגענט מיט אונז.

— זייט געזונד, באטיסטא. אלעס בעסטע אייך, הערר עפיס־קאָפּא.

ער האָט מיר אויסגעשטרעקט זיין האנד און איך האָב שוין גע־מוזט אויסשטרעקען מיינע צו איהם.

ווען יענער איז אוועקגעגאנגען, האָט מיר באטיסטא געזאָגט מיט א שטילער שטימע:

— ווייסט דו ווער דאָס איז? טהעאַדאָרא... דעם אלטען מאר־קיז אגוטים „פליעגעל אדיוטאנט". שוין א יאָהר צייט, אז ער שטעהט צו מיר צו מכח גינעווארן. פערשטעהסט? דער אלטער ווייסט נאָר ניט וואָס צו טהאָן. ער רוהט ניט, ער ווייגט, ער קאָכט זיך ווי א קליין קינד, ער טופעט מיט די פיס... עס ווילט זיך איהם זעהר האָבען גינעווי־ראן. דאָס איז דערזעלבער מארקיז אגוטי, וועלכער האָט געצוואונגען, אז מען זאָל איהם צובינדען צו אן אייזערנעם בעט און בעפוילען זיינע פרויען זיי זאָלען איהם שמייסען ביז אין בלוט... נאכהער איז די זאך פאַרגעקומען אין גערוכט... אך, אך, אך, אַרימער טהעאַדאָרא, ער איז נעבעך געבליבען מיט א נאָז! האָסט דו געזעהען מיט וואָס פאַר א נאָז ער איז געבליבען? ער האָט עס ניט ערוואַרטעט, ניט ער־וואַרטעט... אַרימער טהעאַדאָרא!

ער האָט פאַרטגעזעצט צו לאכען מיט א נאַרישען געלעכטער, ווייל איך האָב געמיינט, אז איך שטאַרב אַוועק פון בענקעניש.

פלוצים האָט ער זיך אבגעשטעלט און זיך צולאָזט מיט קללות. פון אונטער די בריללען האָבען גערינען איבער די באקען צוויי ריטש־קעס מוטנע טרעהרען.

— אָ, דיעזע אויגען! ווי זיי טהוען מיר וועה, וועז איך טרינק!

און ער האָט וויעדער אונטערגעהויבען די גרינע בריללען און איך האָב וויעדער דערזעהן דאָס אוראַרישע געזיכט, וועלכעס האָט אויס־געצייגט ווי מען האָט דערפון אבגעשונדערן די הויט. רויט, ווי די הינטער חלקים פון די מאלפעס, איהר ווייסט, אט יענע מאלפעס, וואָס מען זעהט אין א טהיער־גאַרטען...

— איך דארף אוועק געהען. שוין צייט — האָב איך נע־זאָגט.

— גוט, לאָמיר געהען. וואָרט...

און ער האָט שפּאַסהאפט אָנגעפאַנגען צו רויען זיך אין זייַנע קע־שענעס ווי וועלען געפינען געלד. איך האָב בעצאָהלט. מיר האָבען זיך אויפגעהויבען און ארויסגעגאַנגען. ער האָט וויעדער אונטערגערופט זיין האַנד צו מיינער. עס האָט געשיינט, אז ער האָט שוין גאָר קיין חשק ניט צו שיידען זיך מיט מיר. און ער האָט געהאַלטען אין איין לאָבען, ווי א האַלב וואַהנזיניגער. און מיר האָט זיך געדוכט, אז ער קאָהרט זיך צוריק אום צו זיין פריהערדיגען נערוועזען צישטאַנד און אז ער וויל וויעדער עפּעס זאָגען, נאָר ער שעמט זיך.

— וואָס פאר אַן אויסגעצייכענטער אבענד! — האָט ער געזאָגט, און דער פריהערדיגער פלאָטערענדיגער געלעבטער האָט איהם פער־קרומט זיין פּנים. אין אייניגע סעקונדען אַרום האָט ער מיט דער שווערקייט פון א היקאָוואטען און מיט א זעהר ניעדעריג ארונטערגע־בויגענעם קאָפּ פּאַרטגעזעצט:

— גיב מיר פינף ליר. איך וועל דיר אָבגעבען.

מיר האָבען זיך אָבגעשטעלט. איך האָב אריינגעלעגט א פינף לירידיגע מטבעה אין זיין ציטערענדער האַנד. ער איז אַנטלאָפען און באלד פערשוואָנדען אין דער פינסטערניש.

א, מיין הערר, וואָס פאר א רחמנות'דיגע בריאה! דאָס פערברע־כען זויגט אריין א מענשען. א מענש צאפּעלט זיך אין די אומארמונ־גען פון דעם פערברעכען און פיהלט ווי ער ווערט אלץ מעהר און מעהר ארומגעצויגען און זעהט... אז עס איז פערלאָרען און קען זיך ניט און וויל זיך ניט... רעטטען... וואָס פאר א וועהטאָג, מיין הערר, וואָס פאר א וועהטאָג! ווייסט איהר א מעהר טיפּערען, א מעהר פערפיהרערשען, א מעהר טרויעריגען תהום? זאָגט זשע, זאָגט וועלכע פון אלע מענשליכע לייַדען איז שרעקליכער פון דעם פלאָטערען, פון דעם צאפּלען זיך, וואָס אייַנער לעבט איבער, וועַן דער יצר הרע צו א זאַך בושוועט אין איהם און ער קען עס ניט גרייכען? וואָס קען שוין זיין טרויעריגער פון טרייסלענדיגע העגט, פון איינגעבויגענע קניען, פון ארונטע־געהאַנגענע ליפּען און וועה שמועסט נאָך, וועַן די

אלע זאכען זיינען אין איין מענשען? זאגט זשע, זאגט, וואם קען זיין טרויעריגער, אדרבה, זאגט? וואם?...

און נאך זעהן איבעראל ארום זיך דעם שרעקליכסטען שונא, זעהן איהם קלאהר און דייטליך, אונטערצושיעדען אלע זיינע דרכים, פאראויסזאגען אלע זיינע פערפיהרערשע רעזולטאטען, אין גאנצען זיין רואינע. זעהן — איהר הערט!... זעהן אין יעדען מענשען א צער, און פארשטעהן אימער אוז תמיד פערשטעהן און פיהלען א ברודערליכען מיטלייד צו יעדען, וואם געהט ארום פון דעם דרך הישר, צו יעדען וואם איז ארומגענומען מיט אבלות און פיהלען אין זיך, טיף אין זיך, די שטימע פון דעם גרויסען מענשליכען ברודערליכקייט, און צו זעהן אין יעדען איינעם, וואם מען בעגעגענט, א בעקאנטען... איהר פערשטעהט וואם איך זאג אייך? קענט איהר פערשטעהן דאם געפיהל אין מיר, אין מיר, וועלכען איהר רעכענט פאר א פייגלינג, פאר א ניכטסווירדיגען, כמעט פאר אן אידיאט?

ניין. ניט פאר אייך דאם צו פערשטעהן. איהר קענט עם אין קיין פאל ניט בעגרייפען. און דאך איז עם אזוי ווי איך האב אייך געזאגט. עס זיינען פאראן מענשען, וואם נעהן דורך א מאסע לעבעריגע בעשעפענישען פונקט ווי דורך א מאכע בוימער. עס איז ביי זיי קיין אונטערשיעד. עס זיינען אבער דערפאר פאראן אזעלכע, וואם זוכען מיט אן אייביגער מורא אויף יעמעס געזיכט א שטומען ענטפער אויף א שטומער פראגע. פאר אזא מענשען איז שוין אויף דער וועלט ניט פאראן קיין אונבעקאנטער. א, שרעקליך! זיין הארץ בעלאנגט צו אלעמען אבער קיינעמס בעלאנגט צו איהם!

איך ווייס, איך ווייס עס. וועמענס עסק איז עס? וועמענס עסק איז צו זיין גוטקייט, צו זיין ליעבע? יעדער אינציגער מענש האט א געהיימען געדאנק, אבער ניט פון ליעבע, ניט פון גוטקייט, זאנדערן פון אומגעלומפערטע תאות און ענאיזם. איך ווייס עס. קיין איין אן אינציגער מענש אויף דער וועלט האט נאך ניט ליעב געהאט א צווייטען און איז אויך ניט געווען געליעבט פון יענעם. איך האב קיין מאל ניט געוואגט מודה זיין פאר זיך אליין דעם שרעקליכען אמת, ווייל איך האב מורא געהאט אז איך וועל מוזען שטארבען נאך אזא וידוי...

אזוי, אזוי מיין הערר, זייט יענעם אבענר האב איך מיך געפיהלט

ווי צוגעבונדען צו דעם אונגליקליכען. איך בין געווארען זייך פריינד. ווארום? איבער דעם דען, וואס אונזערע נשמות האבען געהאט א געהיימע עהנליכקייט? צו מענליך דערפאר, וואס די צוציהונגם קראפט פון זייך פערבערגען האט שוין ביסלעכווייז אננעפאנגען מושל צו זיין איבער מיך אויך? צו אפשר דערפאר וואס אין זיין אונגליק־ליכער לאגע האט זיך שוין אבנעשפיעגעלט מיינע?

נאך יענעם אבענד האב איך מיך נעוועהנען מיט איהם יעדען טאג. ער פלעגט מיך ארומזוכען איבעראל, מיך אבנעווארט לעבען דער טהיר פון דער קאנטאר; געווארט מיך ביינאכט אויף די טרעפ פון מיין וואוינונג. ער פלעגט מיך ניט פרעגען קיין זאך און אין זיינע אויגען, וועלכע זיינען געווען פערשטעלט מיט די גרינע ברילען האט מען אויך גאר ניט געקענט איבערלעזען. אבער עס איז געווען גענוג פאר מיר בלויז א קוק צו טהאן אויף איהם אום צו פערשטעהן אלעס. זיין נע־וועהנליכער אידיאטסקער שמייכעל האט איהם קיין מאל ניט פער־לאזט. איך בין ניט געווען אימשטאנד איהם צו ערווייערערען, איך האב איהם ניט געקענט ענטזאגען, איהם וועה טהאן, צייגען פאר איהם א ברוגז פנים, זיך וועגדען צו איהם מיט כעס. וואס זאגט איהר? האב איך מיך דען אויף אזא אופן ניט אונטער וואָרפען דער מאכט פון אן אנדער טיראן? האט עס ניט געהייסען, אז וואנצער האט איבערגע־לאזט אויף זיין פלאטץ אן אנדערען? איך האב מיך אפט מאל געפיהלט זעהר געווען־טאגט אין זיין נעגענווארט און דאך האב איך גאר ניט געטהאן אום פטור צו ווערען פון איהם. ניט זעלטען איז אין איהם ge־וועז צו מערקען צערטליכקייט אין בעזוג צו מיר, לעכערליכע צערט־ליכקייט און צו דער זעלבער צייט אויך טרויעריגע, וועלכע האבען פער־קלעמט מיין הארץ. איין מאל האט ער צו מיר געזאגט, פערקרומענדיג דאס מויל, ווי א קינד וואס וויל ווייגען:

—וואהרום רופסט דו מיך ניט טאטע? — איך האב געוואוסט, אז ער איז ניט געווען איהר פאטער; איך האב געוואוסט, אז זיין ווייב קינדער זיינען ניט געווען זיינע, און מענליך, אז ער האט עס אויך געוואוסט. דאך, וועז קיינער האט ניט געהערט, וועז מיר זיינען געבליבען צווישען פיער אויגען, וועז ער האט זיך ענווייטהיגט אין א טרייסט וואָרט, האב איך איהם גערופען „טאטע". אפט מאל, אום ארויסצורופען ביי מיר מעהר רחמנות צו איהם, פלעגט ער מיר צייגען

א „בלאהען סימן" אדער א וואונד פון א קלאפ און מיט אזא בעווע־גונג ווי די בעטלער, וואס צייגען ארויס זעהר מום אום גיכער צו קריגען א נדבה. איך האב צופעליגערווייזע בעמערקט, אז אין אבענד שטעלט ער זיך אווען אין איינע פון די וועניג בעלייכטעטע גאסען און בעט א נדבה. איין מאל אן אבענד, פערבייגעהענדיג דעם קוואַרטאל פארומע טראווינא איז צו מיר צוגענאנגען א מאן און געזאגט:

— הילפע אן ארימען בלינדען איך קען ניט ארבייטען, איך האב א פאמיליע פון פינף קלייע קינדער, וועלכע האבען שוין צוויי טאג ניט געגעסען. שענקט א נדבה זייט מחיה פינף ארימע, אונגליקלי־כע און הונגעריגע נפשות.

איך האב איהם גלייך דערקענט אין קול, ער אבער אזוי ווי ער האט ניט געקענט זעהן, האט ניט געוואוסט וועמען ער האט אבגעשטעלט און איך בין שנעל אווען אום ער זאל מיך סוף כל סוף ניט דערקע־נען.

עס האט איהם קיין זאך ניט אבגעשטעלט אזוי לאנג ער האט גע־וואוסט, אז עס וועט איהם העלפען צו שטילען זיין דורשט. איין אבענד, וען ער איז געווען ביי מיר אין צימער, איז ער געווען זעהר אונרוהיג. איינפאך ניט נעקענט איינזיצען. איך האב זיך געוואלט אבוואשען, און דעריבער ארונטערגעווארפען מיין ראק און זשילעט, אין וועלכער איך האב געהאלטען א קליין זילבערען זייגערל, נאך א מתנה פון מיין גאטזעליגען פאטער. איך בין ארונטערגעגאנגען הינטער שפאנישע וועגטלאך און ער איז געבליבען אין צימער. פלוצים האב איך דערהערט, וויי ער איז אויפגעשטאנען, געהט שטילערהייד איבער'ן צימער און נאכהער ווי ער פארעט זיך מיט מיינע מלבושים.

— וואס טהוט איהר דארטען? — האב איך געפרעגט.

— נאר ניט. וואס איז דען? — האט ער געענטפערט מיט א פערענדערטען קול און איז שנעל צוגעקומען צו מיר הינטער די שפאני־שע וועגטלאך.

איך האב זיך אנגעטהאן און מיר זיינען ארויסגעגאנגען. ארונ־טערקומענדיג די טרעפ, האב איך געוואלט א קוק טהאן אויף מיין זייגערל ווי שפעט עס איז, אבער איך האב עס ניט נעפונען.

— הא, איך האב פערגעסען מיין זייגערל אויבען. איך וועל

ארויפֿלויפֿען עס נעהמען און איהר ווארט דאָ צו אַ פּאָאָר מינוטען. — האָב איך געזאָגט.

איך בין ארויף אין ציימער, אָנגעצונדען אַ ליכט, און געזוכט דאָס זייגעריל, אָבער איך האָב עס אין ערגעץ ניט געפונען. נאָך אייניגע מינוטען האָב איך פון די טרעפּ געהערט באטיסטא'ס שטימע:

— נו, איהר האָט עס געפונען? — ער איז ארויפגעקומען און זיך צוועקגעשטעלט אין טהיר, ציטערענדיג.

— ניין, איך האָב עס ניט געפונען. עפּעס זאָנדערבאָר. מיר דוכט זיך, אז איך האָב עס זאָנאָר ניט ארויסגענומען פון קעשענע. האָט איהר עס פֿילייכט ניט געזעהען?

— ניין.

— ווירקליך?

— ניין.

איך האָב שוין געהאָט אַ פּערדאכט. באטיסטא איז אלץ נאָך נעכטן שטאָנען אויף די טהיר מיט די הענט אין די קעשענעס. איך בין געוואָרען אונגעדולדיג און וועדער אמאל אָנגעפאָנגען צו זוכען.

— איך האָב עס ניט געקענט פערלירען. איך האָב עס געהאָט אייער איך האָב זיך אויסגעטהאָן. איך בין זיכער, אז עס איז געווען אין מיין זשילעט־קעשענע. עס מוז זיין דאָ, איך מוז עס דאָ געפינען.

באטיסטא איז צוגעקומען נעהענטער. איך האָב געזעהען אין זיין פּנים, אז ער האָט עס גענומען. מיין האַרץ איז מיר אייגנעפאַלען.

— עס מוז זיין ערגעץ דאָ, — האָט ער געמורמלט פערשעהמט.

— איהר וועט עס זיכער דאָ געפינען — און ער האָט גענומען דאָס ליכט און אָנגעפאָנגען זוכען אונטער'ן בעט, אויפן בעט. ער האָט איבערגעקעהרט די קישען, די קאַלדרע און דערווייל האָט זיך דאָס ליכט אויסגעבויגען און אַ בריה געטהאָן איהם אין האַנד. דיעזע קאָמעדיע האָט מיך אויפגעבראכט.

— גענוג! — האָב איך אויסגעשריען שטרענג — שטעהט אויף, איך ווייס שוין וואו צו זוכען.

ער האָט אוועקגעשטעלט דאָס ליכט אויף דער פּאַרלאָגע און איז געבליבען שטעהן אויף די קניען מיט אן ארונטערגעלאָזענעם קאָפּ, ווי איינער, וואָס וויל זיך מתודה זיין. אָבער ער האָט זיך ניט מתודה

געווען. ער האָט זיך וועהטאָגליך אויפגעהויבען, ניט אויסרעדנדיג קיין ווארט. איך האָב א צווייטען מאָל געלעזען אין זיין פנים, אז ער איז שולדיג.

— ער האָט אוועקגע'גנב'עט דאָס זייגערל, און האָט עס אין זיין קעשענע — האָב איך צו זיך געזאָגט בעשלאָסען. — איך מוז איהם צווינגען זיך מודה צו זיין, צוריקצוגעבען די גנבה, תשובה טהאָן. איך מוז זעהען זיינע טרעהרען פון תשובה אָבער איך האָב ניט געהאָט דעם קוראַזש.

— לאָמיר געהן, — האָב איך געזאָגט.

מיר זיינען ארויסגעגאַנגען. דער פאָמעלאך, פאָמעלאך אָנהאַלטענדיג זיך אָן דער פארענטשע. וואָס פאר א רחמנות, וואָס פאר א מיטלייד! וועז מיר זיינען ארויסגעקומען אין גאָס האָט ער מיך א פרעג געטהאָן מיט א קול, וועלכעם איז געווען ניט מעהר ווי אָן אָטהעם.

— דענקסט אפשר, אז איך האָב עס צוגענומען?

— ניין, זאָגט עס אפילו ניט. אדיע, איך וויל איך דא פארלאָזען, וויל איך מוז אוועקגעהן.

און איך בין אוועקגעגאַנגען, ניט קוקענדיג זאָגאָר אויף איהם. ווי טרויעריג ער איז געווען!

פיער טאָג זיינען פאראיבער, וואָס איך האָב איהם ניט געזעהען. אויף דעם פינפטען אבענד איז ער אריינגעקומען צו מיר אין צימער.

— הא, א נאסט! — האָב איך געזאָגט און פאָרטגעזעצט מיין שרייבען, ניט אויסרעדנדיג מעהר קיין ווארט.

— האָסט דו עס געפונען? — האָט ער נאָך א לאַנגע פויזע גע־וואָגט צו פרעגען.

איך האָב זיך קוים איינגעהאלטען פון אויסשיסען א געלעכטער און פאָרטגעזעצט צו שרייבען. נאָך א פויזע, האָט ער וויעדער זיך אָבגערופען:

— איך האָב עס ניט געגומען.

— יא, יא, איך וויים. זאָרגט איהר זיך נאָך אלץ דעריבער?

וועז ער האָט געזעהען, אז איך ריהר זיך ניט פון פלאַטץ און ריים זיך ניט אָב פון דער ארבייט, האָט ער געזאָגט: „א גוטע נאכט, א גוטע נאכט, א גוטע נאכט — און ער איז ארויסגעגאַנגען. איך האָב

ניט געמאַכט קיין פּערזוך איהם צוריקצורופען און שפּעטער האָט מיר דערוויף באַנג טהאָן איך האָב איהם נעווּאָלט צוריקרופען, אָבער עס איז שוין נעווען צו שפּעט. ער איז שוין נעווען ווייט. עטליכע טעג האָט ער זיך מיר ניט געוויזען. געהענדיג אמאל שפּעט אין דער נאַכט, האָב איך איהם בעגעגענט שטעהען לעבען א נעזעלאַנטערען. עס האָט דאן געקאַפּעט א רעגען.

— וואָס טהוט איהר דאָ אזוי שפּעט אין דער נאַכט? — האָב איך איהם געפרעגט. ער האָט קוים געקענט שטעהען אויף די פּיס. איך האָב איהם אין אָנפאַנג גערעכענט אלס שכור, נאָר וועז איך האָב זיך נעהענטער צוגעקוקט צו איהם, האָב איך זיך איבערצייגט, אז ער איז אין א מיטליידענסווערטה צושטאַנד, ער איז געווען בערעקט מיט בלאָטע פון קאָפּ ביז די פּיס פּונקט ווי ער זאל זיך האָבען געקיי־קעלט אין גאַס. ער האָט אויסגעקוקט ניערערגעשלאָגען, געברָאכען און זיין פּנים איז געווען כמעט פּורפּור רויט.

— וואָס איז געשעהען מיט אייך? — האָב איך איהם געפרעגט — דערצעהלט מיר.

ער האָט אויסגעברָאכען אין א געוויין, איז צוגעגאַנגען נעהענטער און איז ארויפגעפאלען אויף מיינע ארעמס, נאַכהער האָט ער פּרוביירט מיר דערצעהלען די געשעהעניש און די וועלט האָבען זיך געטרונקען אין זיינע זיפּצען, און אין זיינע טרעהרען, וועלכע האָבען געגאָסען אויף זיינע באַקען.

א, מיין הערר, יענע נאַכט, יענעם ליכט פון דעם לאַנטערען, יע־נער רעגען — אלס צוזאַמען איז געווען שרעקליך. און ווי שרעקליך זיינען געווען דאן די זיפּצען, די קרעכצען, די טרעהרען פון א מאן, וואָס האָט ניט געגעסען דריי טאָג דורכאַנאַנד!

וווייסט איהר וואָס עס הייסט הונגער? האָט איהר וועז געזעהען א מענשען, האלב טויט פון הונגער, צוטראָגענדיג צו זיין מויל פלייש, וואָס ער קריגט און צוקייענדיג די ערשטע ביסענס מיט זיינע צייהן, וועלכע זיינען אָבגעשוואַכט, לויז אין די יאַסלעס? האָט איהר וועז עס איז בעאַבאַכטעט אזא בילד? און וועז יא, איז דאָס האַרץ אין אייך ניט צוריסען געוואָרען אין שטיקער?

אמת, איך האָב ניט געדענקט צו רעדען אזוי פּיעל פון דעם אַרע־מען טייוועל. איך מוז אָבער מודה זיין, אז ער איז געווען מיין אייגצי־

גער פריינד אין פערלויף פון מיין עקזיסטענץ. איך האָב איהם געזעהען ווייניגן און ער האָט מיך געזעהען ווייניגן און ניט איין מאָל, זאָנדערן א סך, א סך מאָהל אין זיין פעלער, אין זיין זינד האָב איך געזעהען אן אָבשפיגלונג פון מיינע.

אויסער אלעם, האָבען מיר געהאַט די זעלבע צרות. מיר האָבען געליטען די זעלבע פעהלערם און געטראָגען. די זעלבע שאנדעם.

ניין; ער איז ניט געווען גינעווראַ׳ס פאָטער, פון דעם אונבעקאַנטען און אונבעוואוסטען! ווער האָט ער געקענט זיין? געווים ניט קיין מענש מיט מענשען גליף. געוויסע פיזישע מעלות, געוויסע שעהנע בעווענגנגן, געוויסע גרויזאַמקייטען, געוויסע צו פערדרעהטע פאַלשקייטען, איהר אינסטינקט נאָך לוקסום, איהר פראַכטונג, איהר אייגענע מאנערע צו שטעכען און ווענע צו טהאָן יענעם און אליין לאכען — דיעזע אלע זאכען און נאָך אנדערע אויף צייגען אָן אויף אריסטאָקראַטישעם בלוט. און ווער־זשע האָט ער געקענט זיין? א מין דונקעלער, פערבאָרגענער זקן ווי דער מארקיז אגוטי? פיעלייכט —

ווי אָפט איך האָב דערפון געטראכט! און אייניגע מאָל זאָגאר פלעגט זיך אין מיינע געדאנקען מאהלען א בילד פון א מאן, וועמענם אויסזעהען עם האָט זיך ניט געענדערט, אומגעביטען פון מאָל צו מאָל, א בילד פון א מאן, וועלכער האָט געהאט אן אויסערגעווענליכע פיזיאַנאָמיע, אן אויסערגעווענליכען אויסדרוק און זעלבסט אן אויסערנאטירליכען לעבען.

עס איז קיין צווייפעל, אז גינעווראַ מוז וויסען אָדער אמוועניגסטענס פיהלען, דאָס זי האָט ניט קיין בלוט פערבינדונג מיט איהר מוטער׳ס מאן. דער פאקט איז, אז עס איז מיר קיין מאָל ניט געלונגען צו בעגעגענען אין איהרע אויגען, קוקענדיג אויף דעם אָריגען אונגליקליכען, דעם מינדעסטען אבשיין פון איבערגעבענהייט אָדער זאָגאר א סימן פון מיטלייד.

אין נעגענטהייל, אין איהר קוקען אויף איהם האָט זיך אָבגעשפיגעלט גלייכגילטיגקייט, קאלטבלוטיגקייט, דערווייערונג, פעראכטונג און אבשטויסענהייט.

א, יענע אויגען! זיי האָבען דערצעהלט און אויסגעזאגט אלסדינג: אין איין מאָמענט האָבען זיי דערצעהלט פיעלע, פיעלע זאכען, פערשיערענע זאכען. צייטענווייז פלעגען זיי אונערוואַרטעט בעגעגענען

מיינע און דאן איז זייער קוק געווען א שטאָלענער, א רייגער, גלאצענ־דער און אויף פּלוצים האָט זיך איבער זיי פערצוויגען א הייטל פון צארטליכקייט, דאָס שטרייגקייט און האַרטקייט איז מיט אמאָל פער־שוואונדען. שטעלט איך פּאָר, מיין הערר, א שטאָלענע קלינג בעדעקט מיט אָטהעם אָט אזוי זיינען געווען איהרע אויגען צו יענער צייט.

אָבער ניין, עס איז אונמעגליך פאַר מיר צו רעדען צו איך מיין ליעבע, קיינער אין דער וועלט וועט אמאָל וויסען וויי איך האָב זי גע־ליעבט, קיינער, קיינער! זי אליין האָט קיין מאָל ניט געוואוסט און זוייסט נאָך יעצט אויך ניט. אָבער איך וויים, איך בין זיכער, אז זי האָט מיך קיין מאָל ניט געליעבט! זאָגאר קיין טאָג ניט, קיין איין שטונדע ניט, קיין איין מינוט ניט.

איך האָב דאָס געוואוסט פון דעם אָנפאַנג אָן, איך האָב דאָס גע־וואוסט זאָגאר דאָן, וועז זי האָט אויף מיר געקוקט מיט יענעם פער־דעקטען, פערשלייערטען, פערמאַסקירטען קוק. איך האָב זיך ניט גע־טוישט. מיינע ליפּען האָבען קיין מאָל ניט געוואָגט איינצופרייען די בעוואוסטע צערטליכע פראָגע, די פראָגע, וועלכע יעדער ליעבהאָבער וויעדערהאָלט ביי יעדע געלעגענהייט:

— ליעבסט דו מיך? — און איך קען מיך דערמאָהנען ווי צו געהענדיג צו איהר און דערפיהלענדיג א חשק, האָב איך ניט איין מאָל געטראָכט: — א, וועז איך זאָל זי קענען קושען אין פּנים אויף אזא אופן, אז זי זאָל עס ניט קענען מערקען!

נייז, נייז, איך קען מיט איך ניט רעדען וועגען מיין ליעבע. איך וועל איך איבערגעבען נאָך פאַקטען, קלייניגקע, לעכערליכע פאַסירונגען, אונווירדיגע, רחמנות'דיגע, שענדליכע.

דער טאָג פון דער חתונה איז געווען בעשטימט. גינעווירא איז פערבליבען אין טיוואָלי נאָך אויף עטליכע וואָכען. איך פלעג אפט צו פאָהרען קיין טיוואָלי און פערברענגען דאָרט צוי האַלבע טעג אָדער צו עטליכע שטונדען דורכאַנאַנד. עס האָט מיר זעהר הנאה געטהאָן, וואָס זי איז ווייט פון רוים. איך בין תמיד אומגעאַנגען אונרוהיג פון דעם געדאַנק: טאָמער דערווייסט זיך אימיצער פון מיינע קאָלעגען מיין געהיימנים. איך האָב אָנגעוועגדעט אלע מינים פאַרזיכטיגקייט, וואָס נאָר פאַר א פארטהייל איך האָב געקענט אויסטראַכטען, כדי צו פער־היטען די געהיימנים, זי זאָל ניט ווערען אָן אָפענער „איין און דרייסיג",

כדי אלעס, וואס איך האב געטהאן און וואס איך האב געוואלט טהאן זאל בלייבען בסוד. איך האב מיך אויסגעהיט ניט צו בעגעגענען זיך מיט מיינע אלטע „עסערס". איך האב אויסגעמיטען די פלעצער, וואו עס גיפינען זיך א סך מענשען; וועו אימיצער האט מיך עפעס גיפרעגט, האב איך אבגעענטפערט ווי פון דער אגנד. וועו איך האב דערזעהן אן „אלטען בעקאנטען", האב איך זיך בעהאלטען אין א קרעמל, הינטער א וואנט, אדער הינטער א טהיר.

דאך האב איך זיך איין מאל ניט גיקענט אויסבעהאלטען פאר פיליפא דאבערטי. ער האט מיך איין מאל גיפאקט און איך האב מיר ניט גיקענט העלפען.

— א, עפיסקאפא! וויפיעל צייט מיר האבען זיך שוין ניט גיזעהן! וואס זשע מאכסט דו? ביסט דו געווען קראנק?

איך האב בשום אופן ניט גיקענט גובר זיין אין זיך די זינלאזע אונרוהיגקייט און איך האב גיענטפערט אומגעטראכט:

— יא, איך בין געווען קראנק.

— מען זעהט טאקע. דו ביסט פערגרינט. און ווי פיהלסט דו זיך יעצט? וואו עסט דו? וואו פערברענגסט דו די אבענדען?

איך האב עפעס אויסגעטראכט פאר אן ענטפער, אויסמיידענדיג איהם צו קוקען אין פנים.

— ערשט נעכטען ביינאכט האט מען גערעדט פון דיר — האט ער פארטגעזעצט. דיכט זיך, אז עפראטי האט דערצעהלט, אז ער האט דיך בעגעגענט אויף אלעקסאנדראווסקע נאס גיהען גיארמט מיט איינעם א שיכור.

— מיט איינעם א שיכור? — האב איך אויסגעשריען — העט, עפראטין האט זיך מכתם אויסגעוויזען.

דאבערטי האט אויסגעשאסען א גילעכטער:

— כא, כא, כא! אבער וואהרום ביסט דו רויט גיוואהרען? מערק־ווירדיג ווי דו זוכסט דיר אימער אב זאנדערבארע בעקאנטשאפט . . . יא, זאג מיר נאר, בעקומסט דו עפעס ידיעות מכח וואנצערען?

— ניין, איך וויים נאר ניט.

— וואס! דו וויסט ניט, אז ער איז אין בוענאס אי רעס?

— איך וויים גאר ניט.

— אך, ארימער עפיסקאפא! . . . אדיע, איך דארף שוועך גיהען.

זעה זיך קורירען, וואָרום דו ביסט זעהר ארונטער, זעהר ארונטער, אריע!

ער האָט זיך פערקירעוועט אין אן אנדער גאס און מיך איבער־געלאָזט מיט א שרעקליכע אונרוהיגקייט, וועלכע איך האָב ניט געקענט גובר זיין. אין מיין מח האָבען אויפגעלעבט די געשפרעכען פון דעם לאנג פערגאנגענעם אבענד, וועו ער האָט נערעדט פון גינעוואר׳ס לי־פען. און וויעדער אמאל זיינען דורך מיינע נעראנקען דורכגעפלויגען אויך די צינישע, די שמוציגע וועדטער, וועלכע זיינען יענעם אבענד אוסגעשפראָכען געוואָרען, און פאר מיר איז וויעדער ערשיענען דאָס צימער אָנגעפילט מיט רויך און דער לאנגער טיש, ארום וועלכען עם זיינען געזעסען אלע די, וואָס האָבען זיך שוין געהאט אָנגעפרעסען, אָנגעזויפט ביז שכרות און געפיהרט צווישען זיך אונאנשטענדיגע גע־שפרעכען. און אויף דאָס ניי האָבען אין מיינע אויערען געקלונגען די שפאסען איבער מיר, דער רויש, מיין נאָמען, וואָס וואנצער האָט אויסגעשריען און אויך די עקעלדיגע פראָזע: „עפיסקאָפא און קאָמ־פאניע!" און איך האָב געטראכט, אז עס קען דאָך פאסירען דער שרעקליכער געדאנק זאל פערווירקליכט ווערען....

פערווירקליכט ווערען! פערווירקליכט ווערען! אָבער ווי איז מעגליך אזא שאנדע? איז דען מעגליך, אז א מענש, וועלכער איז ניט משוגע, ניט קיין אידיאָט, ניט געריהרט פון דעם זינען, זאל זיך לאָזען פערשלעפען צו אזא שאנדע?...

גינעוואר האָט זיך צוריקגעקעהרט קיין רוים. דער טאָג פון דער חופה איז געווען בעשטימט.

מיר זיינען צוזאמען מיט דער מעקלערקע אויסגעפאָהרען די נאנ־צע שטאָדט, זוכענדיג א וואוינונג, אייגקויפען מעבעל און אלע אנדערע נויטהיגע זאכען ווי דער מנהג איז מיט יעדען פאָארעל, וואָס קלויבט זיך חתונה צו האָבען. איך האָב ארויסגענומען פון דער באנק מיין גאנץ פערמעגען, די גאנצע פופצעהן טויזענד ליער.

און אזוי זיינען מיר טריאומפירענד ארומגעפאָהרען אין אן עקי־פאזש איבער גאנץ רוים. איך בין געזעסען אייגנעבויגען, צוזאמענגע־קאָרטשעט אין צעהנען און ביידע פרויען א קעגען מיר און זייערע קניען אָנגעשפאָרט אָן מיינע. ווער ווילט איהר האָט אונז ניט בעגע־נענט? ווער, מיינט איהר, האָט אונז ניט דערקענט? עס האָט מיך

ניט געהאלפען מיין איינגעבוינגענקייט, מיין צוזאמענקאָרטשונג. בעג־ריסונגען פון אלע זייטען. גינעוורא איז געווען ווי אויפן זיבעטען הימעל פאר שמחה. זי האָט ארויסגעשטעקט דעם קאָפּ פון דעם עקיפאזש, איהם געדרעהט אין אלע זייטען און אלע מאל אויסגעשריען:

— זעה נאָר! קוויסטערי! קוק! אָט איז מיקעלי! זעהר נאָר! פאלומביי מיט דאָבערטין!

דער עקיפאזש איז געווען אפען.

און אזוי האָט זיך די נייעס צוטראָגען איבעראל און אומעטום. מיינע אלטע בעקאנטע האָבען זיך בענוצט מיט דער גלעזענהייט און ניט געזשאלעווען שטעבווערטערלאך אויף שטעבווערטלאך. מיט וואָס זיי האָבען מיך נאָר געקענט דער רגזנ׳ען, האָבען זיי געטהאָן און איך, אום ניט צו בלייבען אין גאנצען דער הינטער, האָב ביי יעדען שטאָך, וואָס זיי האָבען נעטהאָן נעשמייכעלט אויטאָמאָטיש. וואָס זשע דען האָב איך געזאָלט טהאָן? בעליידיגען זיך? ווערען אין כעס? פראָטעסטירען? ווערען ווילד? זיך שלאָגען? וואַרפען דעם טינטער? שלייווערען א ביינקעל? ארויסרופען אויף א דועל? וואָלט עס דען ניט געווען לעבערליך, מיין הערר?

איין מאל האָבען א פאָאָר פון די „וואויל יונגען" אין קאנטאָר פאָרגעשטעלט א נעריכט. דער דיאלאג איז אנגענאנגען צווישען דעם ריכטער און דזשוואוני עפיסקאָפּא. אויף דעם ריכטערס פראגע:

— אייער בעשעפטיגונג? — האָט דזשוואוני עפיסקאָפּא גע־ענטפערט:

— א מענש, וועלכען יעדער איינער בעליידיגט.

א צווייטען מאל האָב איך געהערט אזעלכע מינים ווערטער:

— ער האָט ניט קיין בלוט אין די אָדערען. קיין איין טראָפען ניט. ער האָט געהאָט אביסעל, האָט עס גוויליא וואנצער פון איהם צוגענומען. קען מען דען ניט זעהען, אז ער פערמאָגט ניט קיין איין טראָפען בלוט?...

דאָס איז געווען אמת, אמת.

אָבער ווי אזוי האָט דאָס פאסירט וואָס איך האָב פלוצים בע־שלאָסען צו שרייבען א בריף צו גינעוורען, אין וועלכען איך האָב מיך בעפרייט פון דעם נעגעבענעם וואָרט? יא, איך האָב געשריבען א בריף צו גינעוורען און האָב זי געבעטען אָבצולענען די חתונה אויף

תמיר. איך — איך האָב אָנגעשריעבען דעם בריעף מיט מיין אייגענער האַנד, אָט מיט דיעזער האַנד! און איהם אליין אַוועקגעטראָגען אויף דער פּאָסט.

עס איז געווען אַבענד. איך געדענק עס זעהר גוט. איך בין פּער־בייגעגאַנגען די פּאָסט אייניגע מאָל און א שרעקליכע אונרוהיגקייט, ווי ביי איינעם, וואָס בעשלוסט צו בעגעהן זעלבסטמאָרד, האָט געבו־שעוועט אין מיר. ענדליך האָב איך אריינגעלעגט דעם בריעף אין דעם שפּאַלט פון דעם בריעף־קעסטל, אָבער איך וויים ניט פּאַר וואָס, די פינגער האָבען זיך ניט געוואָלט עפענען... צו בין איך לאַנג אַזוי געשטאַנען? — איך וויים ניט. א פּאָליציי בעאַמטער האָט מיך בע־ריהרט און געפרעגט:

— וואָס טהוט איהר?

איך האָב אויפגעמאַכט די פינגער. דער בריעף איז אַרויסגעפאַלען און איך האָב געפיהלט, אז איך פאַל אין חלשות!

זאָגט מיר, איך בעט אייך — האָב איך געמורמעלט כמעט מיט טרעהרען — ווי אַזוי קען איך איהם קריגען צוריק?...

און די נאַכט, די פאַלגענדע נאַכט! און דער צווייטער מאָרגען! און די קוואַרטיר, וועלכע איז שוין גרייט אריינצוגעהמען אין זיך דאָס יונגע פּאָאָר פּאָלק און פלוצים גאָר, ניט מיר, ניט דיר אויס חתונה און דאָס ליכטיגע, ציכטיגע וואָוינונג ווערט פערוואַנדעלט אין א טויטען־הויז!... א, די זונן, די ליכטע, ווארימע זונען שטראַהלען, וועלכע האָבען זיך געשפּיעלט אויף די נייע חתונה מלבושים!...

בייטאָג, און איך בין ארוים פון קאַנטאָר, האָב איך בעגעגענט באַטיסטען, וועלכער האָט מיר געזאָגט:

— מען דאַרף דיך האָבען ביי אונז אין דער היים. קום גיכער!

מיר זיינען אַוועקגעגאַנגען. איך האָב געציטערט ווי א געכאַפּטער פערברעכער.

— וואָס דאַרפען זיי מיך? — האָב איך געפרעגט כדי זיך צו צו גרייטען.

באַטיסטא האָט נאָר ניט געוואוסט. ער האָט בלויז א ציה געטהאַן מיט אקסלען. וועו מיר זיינען צוגעקומען צו דער טהיר, איז ער זיך אַוועקגעגאַנגען. איך בין, קוים אראָפּגעגאַנגען די טרעפּ און אין מיין מח האָט זיך מיר געבאַמבעלט די מעקלערקע מיט איהרע קלוות און

חרמות און פאר מיינע אויגען האבען געשווינדעלט איהרע הענט... די שרעקליכע הענט!... וועו איך בין ארמפנעקומען און דערזעהען די טהיר אפען און אויך דער שוועל די מעקלערקע ויצען און בערייט זיך ארויפצואוואַרפען אויף מיר מיט א כיבוד, איז מיר די נשמה ארויס און איך האב אנגעהויבען מורמלען:

— עס איז געווען א טעות... א טעות...

אין א וואך ארום האבען מיר חתונה געהאט. אונזערע עדות זיינען געווען ענריקא עפראטי און פילִיפּא דאבערטי. גינעווּרא און איהר מוטער האבען פערלאנגט פון מיר איך זאל רופען וואס מעהר געסט צו דער „וועטשערע", כדי זאלען לייטע וויסען, אז מיר האבען חתונה. איך דענק, אז עס איז ניט געווען קיין איינער פון מיינע אמאלידיגע „בעקאנטע" וואס איז געזעסען אין דער היים. אלע זיינען געווען צו אונזער „שמחה"...

די אלע זיעבען זאכען וויי למשל די חתונה צערעמאניע די גענט, זייערע געשפרעכען, דער רוייס און געפילדער וואס דארט האט זיך אבגעטהאן, אלעס אלעס, וואס איז נוגע די חתונה איז ניט מעהר ווי א שאטען אין מיין זכרון. איך געדענק עס ניט אקוראט צום פינטעלע. איך געדענק, אז עס האט זיך מיר געדוכט, אז איך זיין ביי „יענעם טייש".... אין יענעם ציימער אנגעפילט מיט רויך... ביי גינעווּראן האבען די באקען געפלאמט און די אויגען האבען געבליצט... ארום איהר האבען נאך אנדערע אויגען געבליצט און ליפען האבען געשמייכעלט...

די ערַאינערונג אין יענעם אבענד הענגט איבער מיר, ווי א שוועדער טרוייער.

איך זעה, ווי יעצט, דארט אין א ווינקעל, ווייט, ווייט אין א פערשטופטען ווינקעל דעם אלטען, אונגליקליכען באטיסטען און ער טרינקט, טרינקט און טרינקט...

צווייטער טהייל.

א וואך אמווייניגסטענס. איך זאג ניט א יאהר, א מאנאט, אבער א וואך. א וואך אמוועניגסטענס, נור ניין, גאר ניט. גאר ניט אויסער אונגליק. זי האט ניט געווארט קיין איין און איינציגען טאג: באלד, זאגאר נאך אין אונזער חופה־נאכט האט זי שוין אנגעפאנגען איהר ארבייט פון פייניגען און מאטערען.

וועז איך זאל לעבען הונדערט יאהר, וואלט איך ניט געקענט פערגעסען דעם אונערווארטעטען וויללען, חצופ'שען געלעכטער, וואס האט אבגעקלונגען אין דער טיעפעניש פון אונזער צימער און וועלכער האט פערפרוירען מיין האריז, מיינע בלוטען און מיך ערנידעריגט. אין דער דונקעלער שיין האב איך ניט געקענט זעהן איהר פנים, אבער איך האב צום ערשטען מאל דערפיהלט איהר שלעכטיגקייט און איהר שניידענען און צופענדען געלעכטער. איך האב אזא געלעכטער אין מיין לעבען ניט געהערט און קען ביז יעצט ניט בעגרייפען אזעלכען. איך האב דאן געפיהלט, אז לעבען מיין זייט אטהעמט א בייזע פערדאר־בענע בריאה.

א, מיין הערר, איהר געלעכטער איז געווען ווי די גיפט פון א שלאנג!

קיין זאך, קיין זאך, גאר ניט האט נעהאט די מאכט צו מאכען זי ווייכער, מילדער: ניט מיין שווייגענדע אונטערטהעניגקייט, ניט מיין שווייגענדע פערהרען זי; ניט מיין צער, ניט מיינע טרעהרען. גאר ניט. איך האב פרובירט אויף פערשיערענע אופנים, אין פערשיעדענע וועגען צו ריהרען איהר האריז, אבער אומזיסט. צייטענווייז האט זי זיך צוגעהערט צו מיר ערנסט, מיט טיעפע אויגען פונקט ווי זי וואלט פערשטאנען אלעס, וואס איך רעד צו איהר און איך האב באמת אזוי גערענקט, וויל אזוי האט זי מיר אויסגעזייגט, אבער פלוצים האט זי זיך צולאכט מיט יענעם שרעקליכען, אונמענשליכען געלעכטער, וועלכער האט געמאכט גליהען איהרע צייהן מעהר, ווי די אויגען,

און איך האָב דאָמאָלס געפיהלט ווי פון א בליטץ געטראָפען.

ניין, ניין; עס איז אונמעגליך. ערלויבט מיר ניט צו רעדען דערפון. ערלויבט מיר צו געהן ווייטער, ניט אָבשטעלענדיג זיך דערויף איך קען ניט רעדען פון איהר. עס איז פונקט ווי איהר זאָלט מיך צווינגען צו עסען א ביטערע זאך, א זאך, וועלכע איז אונערטרעגליך, טויטליך ביטער. זעהט איהר דען ניט ווי מיין מויל קרימט זיך, דרעהט זיך, ווען איך רעד?

איין מאָל ביינאכט, דאָס איז געווען א צווייי מאָנאטען נאָך אונזער חתונה האָט זי דערפיהלט זעהר ניט גוט. עס האָט זי געאי־ בעלט, זי האָט געפיהלט ווי צום ברעכען, א דראָזש אין איהר קערפער, א נייגונג צו חלישות — איהר וויסט דאָך „די געוועהנליכע ווייבערשע זאכען" — און איך האָב אזש געציטערט פון דער פרעהליכער האָפנונג, ערוואַרטענדיג בסוד די ענטפלעקונג, דעם סימן, די פערווירקליכונג פון מיין העכסטען וואונש, די אונבעגרענעצטע פרייד אין מיין טרויעריגער לאָנע — איך בין געפאלען אויף מיינע קניען ווי פאר א מופת. איז דאָס געווען אמת? איז דאָס געווען אמת? יא, זי האָט ערקלעהרט, אז דאָס איז עס. זי האָט בעשטעטיגט. זי האָט געטראָגען אין זיך א „צווייטעם לעבען".

איהר קענט ניט פערשטעהן. וועז איהר זאָלט אפילו זיין א פאָטער, וואָלט איהר ניט געקענט פערשטעהן, בעגרייפען די אויסערגעווענליכע אויפריהרונג, וואָס האָט איבערפילט מיין נשמה. שטעלט אייך פאָר, מיין הערר, שטעלט אייך פאָר א מאן, וואָס האָט איבערגעליטען א יעדע זאך אויף דער וועלט, וואָס איז נאָר מעגליך צו ליידען, א מאן וועל־ כער איז געווען ארומגערינגעלט, אָהן איין אן אייניגיגער פרייער מי־ נוט, מיט סטראָשונקעם, מיט דראָהונגען פון אנדערע, א מאן, וועלכער איז ניט געווען געליעבט, רעספעקטירט פון קיינעם, אבוואהל ער האָט פערמאָגט אין די טיפענישׂ פון זיין האַרץ, פון זיין נשמה גאנצע אוצרות פון גוטע מידות, צערטליכקייט און מילדקייט, גאנצע אוצרות פון גוטע, נאָבעלע מעלות אויסצונוצען פאר אנדערע — שטעלט אייך פאָר, מיין הערר, מיט וואָס פאר א האָפנונג דיעזער מאן וואָלט ער־ וואַרטעט אן אָבשטאָמונג פון זיין אייגענעם בלוט, א זוהן, א זיסע, נאָ־ בעלע בעישעפעניש, ביי וועמען ער וואָלט געקענט זיך מאכען בע־ ליעבט!

איך נעדענק, דאָס איז געווען אין סעפּטעמבער, איינער פון יענע שטיל׳ע, גאָלדענע טעג, דורכגענומען מיט א מעלאַנכאָליע אויף דעם אָבשטאַרבענדען זומער. איך האָב געהאַלטען אין איין חלום׳ן פון איהם, פון ציראנען, און בין געווען איבערפּולט, דורכגעדרונגען מיט פרייד.

איין זונטאָג האָבען מיר בעגעגענט דאָבערטין און קוועסטאַרין אויף דעם פּינציאן בארג. ביידע האָבען זיך זעהר דערפרעהט מיט גי־נעווּראן און זיי זיינען צוגעשטאַנען צו אונזער קאָמפּאַניע. מיר האָבען שפּאַציערט צוזאַמען. דאָבערטי און גינעווּרא זיינען געגאַנגען פריהער און איך מיט קוועסטארין הינטען. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז מיט יעדען שפּאַן טרעט דאָס פּאָאר׳ל פּאָר אונז אויף מיין הארצען. זייער געשפּרעך איז געווען בעלעבענד און זייער לאָבען האָט אָבגע־הילכט אין מיינע אויערן ווי דונערען. אָלע פּארבייגעהער האָבען גע־קוקט אויף זיי. זייערע ווערטער, צוזאַמענגעמישט מיט די קלאַנגען פון מוזיק, זיינען געווען פּאר מיר אונדייטלעך, אָבווּאהל איך האָב צוגע־בויגען מיינע אויערן עפּעס צו כאַפּען. מיין טרויעריקייט, מיין מרה שחורה איז געווען אזוי בולט, אז קוועסטארי האָט זיך שוין אָבגערי־פען צו זיי: „מאכט קלענערע שפּאן! לויפט ניט אזוי! עפּיסקאָפּא שטארבט פון אייפערזוכט".

זי האָבען געשפּאַסט, זיי האָבען זיך נאַרריש געמאַכט איבער מיר. דאבערטי און גינעווּרא האָבען פּאַרטגעזעצט זייער שפּאַציערען נאָך שנעלער פון פריהער און אזוי הויך געריידט אין געלאַכט ווי זיי וואָלטען וועלען איבערשרייען די קולות פון דער מוזיק, און איך האָב בשעת מעשה געפּיהלט אזוי אונגליקליך, אזוי ניעדערגעשלאָגען, אזוי בעצער׳ט, אז ווען מיר זיינען פערבייגעגאַנגען די וואַנט, וואָס האָט ארומגערינגעלט דעם בארג, האָב איך זיך געוואָלט ארונטערוואַרפען און מאכען א סוף צו מיינע לויידען. אין קוועסטארים פּנים, אין קיינע אויגען האָט זיך געלעזען, אז ער האָט אויף שטארק חשק צו גינעווּראן. אנדערע מענער, וועלכע זיינען פערבייגעגאַנגען האָבען זיך צו צוויי און צו דריי מאָל אומגעקעהרט צו קוקען אויף איהר, און אין זייערע אויגען האָט געברענט דערזעלבער חשק׳דיגער פלאָם, ווי אין דאבערטים און קוועסטארים, און אזוי איז געווען תמיד. ווען מיר זיינען פערבי־

געגאנגען א מענגע מענשען, האָט זי זיי צוגעצויגען מיט איהר שמוציגקייט, מיט איהרע פערפיהרעשע תנועות. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז די גאנצע אטמאספערע ארום אונז ווערט דורכגעדרונגען מיט איהר שמוץ. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז יעדער פערבייגענדער מאן ווערט ערווקט פון ליידענשאפט צו איהר און פועל'ט ביי זיך צו בעקומען זי גאנץ לייכט. אלע האָבען געהאט דעמזעלבען ניעדעריגען, שמוציגען געדאנק אין זייער מח. כוואליעם פון די מוזיקאלישע טענער האָבען זיך געהויבען און געוואקסען העכער און העכער, די בלעטלאך אויף די בוימער האָבען געשטראהלט און געגלאנצט. די רעדער פון די וואָגענס האָבען מיט זייערע קולות פערטויבט מיינע אויערען, און אין דעם טומעל, אין דעם גערויש, אין דער מאסע מענשען, אין דעם צומישטען ספעקטאקעל, זהענדיג פאר זיך דיעזע פרוי, ווילכע האט זיך אין מיין געגענווארט ביסלעכווייז ערלויבט צו ווערען בעלעסטיגט פון מענער, און פיהלענדיג, אז דער שמוץ, די אונריינליכקייט הילט און וויקעלט מיך ארום און ארום, האָב איך געטראכט און געדענקט בלויז פון איין זאך, פון דעם קלייגעם בעשעפענים, דעם קלייגעם פארמלאזען בריאה'לע, ווילכעם האָט פיעלייכט אין דיעזען מאמענט געליטען פון די אויפריהרונג פון דעם קערפער, אין ווילכען עם האָט זיך אָנגעפאנגען צו ענטוויקלען און אויפצולעבען.

מיין גאָט, מיין גאָט! ווי דיעזער געדאנק האָט מיך געמאכט ליידען! ווי אָפט דאָס האָט מיך געפייניגט און געמאטערט איידער עס איז געבאָרען געוואָרען! פערשטעהט איהר עס? דער געדאנק פון זיין פערשמוציקייט — איהר פערשטעהט, וואָס איך מיין? די זינד פון אונטרייהייט האָט מיך פארזענליך א סך וועניגער בעאונרוהיגט, פאר מיר איז זי געווען א סך אונבעדייטענדער ווי פאר דעם קינד וואָס איז נאָך ניט געווען געבאָרען. עס האָט זיך מיר געדוכט, אז די שאנדע, אז דאָס אויסגעלאסענקייט מוז זיך צוקלעפען צו איהם, מוז איהם בעשמוצען. פערשטעהט איהר מיין מורא?

איין טאָג, ווען די פערדעכטונג האָט מיך געפלאָגט גרויזאמער, ווי תמיד, האָב איך דערפיהלט דעם קוראזש צו רעדען.

גינעווירא איז געשטאנען לעבען פענסטער. איך געדענק עס. עס איז דאמאלסט געווען א פייערטאג. די גלעקער האָבען געקלונגען; די זונן האָט אריינגעשיינט. דעם אמת געזאגט איז די זונען שיין דאָס

טרויערינסטע, וואָס איז פּאַראַן אויף דער וועלט. דענקט איהר ניט אַזוי? די זונען שיין האָט מיר תמיד פּעראורזאַכט שמערצען און אימער געמאַכט מיין האַרץ צום ליידען. אין אַלע מיינע טרויעריגע עראינערונגען קען מען געפּינען א קליינעם זונען־שיין, א געלעגן שטראַהל, ווי אין דער בעפּוצונג פון א לויה. וועלן איך בין געווען א קליין קינד, האָט מען מיך אמאל געלאָזט איינעם אליין אין א צימער, וואו מיינע א שוועסטערעל איז געלעגען טויט. זי איז געלעגען אויפ'ן פּנים, צו וועלכען מיין ציראן'ס פּנים איז אין זיינע לעצטע מאָמענטען, געווען עהנליך.

הא, וואו האָב איך געהאַלטען? מיין שוועסטערעל. יא מיין שוועסטערעל איז געלעגען אויפ'ן בעט צווישען בלומען. יא, דאָס איז עס, וואָס איך האָב געוואָלט זאָגען. אָבער וואָס האָב איך געוואָלט ארויסברענגען? לאָזט זיך מיר דערמאָהנען. יא, איך האָב עס שוין. איך בין צוגעגאַנגען צום פענסטער מיט א שרעקליכען פּחד. דאָס פענסטער איז געווען קליין און עס האָט ארויסגעקוקט אין הויף אריין. דאָס הויז געגענאיבער האָט געשיינט צו זיין לעער: מען האָט ניט געהערט קיין מענשליכע שטימע פון אינעוועניג. עס האָט דאָרט געהערשט אן אבסאָלוטע שטילקייט. נאָר אויף דעם דאָך האָבען א מאַסע פויגלאָך געפּיסטשעט טרויעריג און אָהן אויפהערליך. און אונטער דעם פּידאשעק, אויף דער גרויער וואַנט, אין דעם גרויען שאָטען איז געלעגען א בינטעל זונען שטראַהלען, פון וועלכען איין לאַנגער גלעלער שטראַהל האָט זיך אבגעטהיילט. איך האָב ניט געוואגט צו בלאָזען מיט מיינע אויגען, נאָר געקוקט גלייך אויף דעם געלען פּאַס און הינטער זיך האָב איך געפּיהלט — קענט איהר עס פערשטעהן? — וועהרענד מיינע אויערען זיינען געווען פול מיט דעם פיסטשען פון די פויגעלאָך, האָב איך געפּיהלט דעם פּחד פון דער טויטער שטילקייט, וואָס האָט געהערשט הינטער מיר, אין צימער, פון דער אייז־קאַלטער שטילקייט, וואָס הערשט אין די פּלעטצער, וואו טויטע ליגען. —

א, מיין הערר, ווי אָפּט מיינט איהר האָב איך וויעדער אין מיין לעבען געזעהען דאָס טראגישע בינטעל זונען־שטראַהלען! ווי אָפּט מיינט איהר!

אָבער צו וואָס האָב איך געוואָלט צוקומען? איך האָב אייך ge־

זאגט, אז גינעווארא איז געשטאנען לעבען פענסטער, די זונן האט ארייננעשיינט אין ציטער.

אויף א בענקעל איז געלעגען א קראנץ פון לעבעדיגע בלומען פערבונדען מיט א שווארצער סטענגע. גינעווארא און איהר מוטער זיינען עם געגאנגען ברענגען קיין קאמפא ווערינא אויף א קבר פון זייערען א קרוב. — איהר בעוואונדערט מיין זכרון? יא איך האב יעצט א זעלטענעם זכרון!

הערט. זי האט געגעסען א פרוכט. מיט דער זעלבער אויפגערעגטער תאוה, וועלכע איז געווען צו מערקען אין איהר יעדער בענעהמונג. זי האט מיר ניט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט, ניט בעמערקט, אז איך בין דאָ אין צימער און ניט געפיהלט, אז איך קוק אויף איהר. איהר גלייכגילטיגקייט האט מיך קיין מאל אזוי ניט געמאטערט ווי אין יענעם טאג. איך האב קיין מאל אזוי קלאהר און דייטליך פערשטאנען אז זי בעלאננט ניט צו מיר, אז דער ערשטער ווער עס זאל ניט ארייננקומען וועט האבען מעהר רעה איבער איהר, ווי איך, אז זי איז בעריים זיך איבערצוגעבען צום ערשטען ווער עס זאל ניט ארייננקומען און אז איך וועל קיין מאל ניט האבען אימער איהר די רעכט פון ליעבע אדער די רעכט פון קראפט. און איך האב געקוקט און געקוקט אויף איהר.

האט עס ווען ניט איז מיט אייך פאסירט, אז נאכדעם ווי איהר זאלט קוקען אויף א פרויענצימער מיט אנשטרענגונג, מיט רעספעקט, זאלען פלוצים פערשווינדען פון אייך אלע געפיהלען פון איהר מענשליכקייט, פון איהר געזעלשאפטליכען צושטאנד, פון די ווירקונגען און קניפען, וועלכע פערבינדען אייך צו איהר, און איהר זאלט, צו אייער ערשטוינען, דערזעהען אין איהר ניט מעהר, ווי די בעסטיע, די חיה, די פרוי און דעם ברולאטיטעט פון געשלעכט?

אט דאם איז, וואם איך האב געזעהן, ווען איך האב געקוקט אויף איהר, און איך האב דאן פערשטאנען, אז זי פאסט נור פיר תאוה־דינע אויספיהרונגען און שמוציגע צוועקען, און אן אנדער שרעקליכער אמת איז מיר נעקומען אין מח: אז די פונדאמענטען פון דעם מענשען עקזיסטענץ, אז די יסודות פון דעם מענשען'ס אלע אנגסטען, איז עטוואס גראהייט. א שרעקליכער, מוראדיגער אמת!

זאגט מיר וואם האב איך דערצו געקענט טהאן? גאר ניט. די

פּרוי האָט געטראָגען אין זיך אַן אַנדער לעבען. זי האָט מיט איהר בלוט געשפּייזט דאָס געהיימע וועזען — דאָס פערמענשען אוּן פערפּליישען פּון מיין שטענדיגען חלום, מיין העכסטע האָפּנונג, מיין פערעהרונג.

יא, נאָך איידער ער האָט געזעהן די ליכטיגע שיין, האָב איך איהם שוין פערעהרט. איך האָב איבער איהם פערגאָסען טרעהרן, פּאָטערלעכע, צערטלעכע טרעהרן, איך האָב אין מיין הארצען געדעדט צו איהם, פערבראָכט מיט איהם. דענקט, מיין הערר, דענקט איבער דיעזען גרויזאָמען מאָרטירערשאָפּט. — ניט צו זיין אימשטאַנד אָבצוטהיילען, אוועקצונעהמען א ריין, אונשולדיג וועזען פּון א גראָבע, אויסגעלאָסענעם אוּן שמוציגען. צו וויסען, אז דער גענענשטאַנד פּון אייער פערעהרונג איז פערבונדען מיט א פּרזאָן פּאר וועמענם שאַנדע אוּן אונעהרליכקייט איהר זיינט תמיד אין מורא אוּן אין פּחד. ויי אַזוי וואָלט, נאָך אייער מיינונג, א גלויביגער, א רעליגיעזער געפיהלט, זעהענדיג דעם הייליגען אלטאר צוגעדעקט מיט א פערשמוצטער שמאַטע? ווי אַזוי וואָלט ער געפיהלט, וועז מען זאָל איהם פערבאָטען צו קושען די הייליגע בילדער, דעם הייליגען צלם אויסער דורך אַן אונרייניעם דעקטוך?

איך קען עם איך ניט אויסדריקען. אונזערע וועלטער, אונזערע בענעהמונגען, בלייבען תמיד וואולנאר, נאַרריש אוּן אונוויכטיג, אין פונדעסטוועגען בלייבט דער געפיהל, וועלכער שאפט זיי, גרויס אין פּרעכטיג. די צאָהל פון די טרויעריגע געפיהלען, פון דעם אנגסט אוּן פּיין, פון דעם ניעדערגעשלאָגענהייט, וועלכע האָבען מיך אין יענעם טאָג אַרומגערינגעלט אוּן איבערפּילט מיין האַרץ אוּן מיין נשמה, איז גוועזען אונגעהייער גרויס, נאָר דער רעזולטאט פון אלעמען איז גוועזען בלויז א קורצער, ציניישער דיאלאג, א לעכערליכע סצענקע, אַן אקט פון פּחד. וועלט איהר די פאקטען, דעם דיאלאג? גוט. אָט איז עס.

ווי איך האָב איך שוין נעזאָגט, איז זי געזעסען לעבען פענסטער. איך בין צוגענאַנגען צו איהר. א פּאָאָר מינוטען האָב איך געשוויגען. נאָכהער האָב איך מיט א שרעקליכען ציטער אין מיין קערפּער אָנגענומען איהר האַנד אוּן געזאָגט:

—גינעווירא, ביסט דו מיר שוין געוואָרען אונטריי?

— אונטריי צו דיר? וואָס מיינסט דו?

און איך האָב ווייטער געזאָגט:

— האָסט דו שוין געהאַט א ליעבהאָבער? פיעלייכט דאבער־טין.

זי האָט מיך שטאַרק אָנגעקוקט, וויל איך האָב זיך געטרייסעלט ווי אין א פיעבער.

— וואָס פאר א קאָמעדיע ווילסט דו דאָ שפיעלען? וואָס איז דיר פלוצים איינגעפאלען אין קאָפּ? ביסט דו משוגע?

— ענטפער, גינעוורא, אויף מיין פראגע! — בין איך צוגע־שטאנען.

איך האָב פרובירט וויעדער אמאל אָנצוגעהמען איהר האנד. אָבער זי האָט זיך צוריקגעצויגען און אויסגעשריען:

— רול מיר ניט א קאָפּ מיט דיינע נאַררישקייטען, לאָז מיך צורוה! עס איז שוין גענוג פאר מיר!

נור איך האָב זיך ניט געלאָזט. איך בין געפאלען צו איהרע פיס, ווי א וואהנזינינער, אָנגעכאפט זיך אין ברעג פון איהר קלייד.

— איך בעט דיך איך בעט דיך, גינעוורא! האָב רחמנות, האָב כאטש אביסעל מיטלייד מיט מיר! וואַרט אמוויינוגסטענס ביז דאָס אָרימע בעשעפענים, ביז מיין אונגליקליך קינד וועט געבאָרען ווערען! עס איז דאָך מיין קינד, איז עס ניט? וואַרט ביז עס וועט קומען אויף דער וועלט, נאכהער וועסט דו טהאָן, וואָס דו וועסט וועלען. איך וועל האלטען מיין צונג צווישען די צייהן, איך וועל דיר ניט זאָגען קיין איין און איינציג וואַרט, איך וועל אימער טראָגען א יעדע זאך. וועז דיינע ליעבהאָבערס וועלען אריינקומען, וועל איך אוועקגעהן פון הויז. אויב דו וועסט מיר בעפעלען, וועל איך פוצען זייערע שיך אין צוויי־טען צימער — איך וועל זיין דיין שקלאף, קיין זאך וועט מיר ניט זיין שווער. נור וואַרט, וואַרט, גיב מיר צום ערשטען מיין זוהן! שענק מיר צום ערשטען דיעזע מתנה! האָב רחמנות, האָב רחמנות!

נאָר ניט, נאָר ניט, און נאָר ניט. איהר קוק האָט אויסגעדריקט בלויז א פרעהליכען, מונטערען קוראזיטעט, און צוריקציהענדיג זיך פון מיר, האָט זי וויעדערהאָלט:

— ביזט דו משוגע?

נאכהער, וועז איך האָב אלץ פאַרטגעזעצט מיינע ביטעס, מיינע בקשות פון איהר, האָט זי זיך אויפגעהויבען, ארויסגעגאנגען, צוגע־

מאכט די טהיר הינטער זיך און מיך געלאָזען שטעהן אויף די קניען. אויף דער פּאָרלאָגע איז געלעגען דער זונען־שיין, און אויף דעם בענקעל, דער בלומען־קראַנץ, וואָס האָט געהערט צו א טויטען. מיינע זיפצען, מיינע קרעכצען האָבען ניט געענדערט קיין זאך.

קענען מיר, מענשען, ענדערען אמאל זאכען? צו וואָס פאר א נוצען זיינען אונזערע טרעהרען? יעדער מענש איז בלויז א געוויסע פערזאָן וועמען עס פאַסירען געוויסע זאכען. דאָס אלעס — מעהר גאָר ניט. אמן.

מיר זיינען ביידע מיעד, מיין טהייערער הערר, — איך פון רעדען און איהר פון הערען. אין אמת'ן האָב איך זיך טאקע אביסעלע צופיעל אָבגעשטעלט אויף אזעלכע פונקטען, וועלכע זיינען פיעלייכט ניט אזוי וויכטיג. דער הויפט פונקט ליעגט ערגעץ וואו אנדערש. איך מוז פערבייגיפען צעהן יאָהר אום צו קומען צום פונקט. — צעהן יאָהר, צעהן מאל הונדערט יאָהר פון צרות, פון אונגליק, פון שאנדע.

די נאכט, וועו איך האָב דערהערט דיעזע פרוי שרייען וועה־גע־שרייען — געשרייען, וועלכע זיינען אין קיין פאל ניט מענשליך, נאָר ווי געשרייען פון בהמות אין שלאכטהייזער — האָב איך מיט א קאָנ־וואולסיוועו ציטערען פון גאנצען קערפער געטראכט: „א, וועו דיעזע פרוי זאל שטאַרבען און מיר איבערלאָזען מיין זוהן א לעבערייגען!" איהרע וועה־געשרייען זיינען געוואָרען אזוי שרעקליך, אז איך האָב זיך געטראכט: „עס איז אונמענליך צו לעבען, וועו מען שרייט אזוי" יא, איך האָב אזוי געטראכט און אזוי געהאפט, אָבער זי איז ניט גע־שטאָרבען, זי איז געבליבען לעבען פיר מיין און מיין זוהן'ס פערדא־מונג.

מיין זוהן. ער איז ווירקליך געווען מיין זוהן, דער זוהן פון מיין בלוט. ער האָט גהאט אויף דעם לינקען אקסעל דעמזעלבען סימן, וואָס איך האָב גהאט פון געבוירענערהייד אָן. איך האָב געדאנקט און גע־לויבט גאָט פאר דיעזען סימן וויל דאָס האָט מיך פערזיכערט, אז עס איז מיין קינד.

און יעצט זאל איך דערצעהלען פון די מאטערניש און פיין פון אלע צעהן יאָהר? זאל איך אייך אלעס דערצעהלען, גאָר ניט פער־פעהלען? ניין, דאָס איז אונמענליך. איך וועל קיין מאל ניט קומען צו

קיין סוף, און חוץ דעם, וועט איהר מיר פיעלייכט ניט גלויבען, ווייל דאָס, וואָס מיר האָבען איבערגעלייטען איז זעהר שווער צו גלויבען.

דאָס בעסטע איז צו זיין וואָס קורצער. פאקטען, בלויז פאקטען. מיין הויז איז געווארען א פלאץ פון בייזען, א נעסט פון שלעכטס. מאנכע מאל פלעג איך בעגעגנען פרעמדע מענער לעבען מיין טהיר. איך האָב ניט געטהאָן דאָס, וואָס איך האָב געהאט געזאָגט: איך האָב ניט געפוצט זייערע שיך אין א צווייטען צימער, נור איך בין שנעל געוארען א ניכטסווירדיגער דיענער אין מיין אייגענעם הויז. באטיסטא איז געווען א סך וועניגער אונגליקליך, ווי איך און א סך וועניגער ניעדערגעשלאָגען און מיטה־געבראָכען. קיין ניעדערגעשלאָגענער אין דער וועלט האָט זיך געקענט צוגלייכען צו מיר. יעווס וואלט זיינע אויגען געווען אויסגעווייניט איבער מיר, ווייל פון אלע מענער בין איך דער אייגציגער, וואָס האָט דערגרייכט דעם תהום פון ערנידערונג. פערשטעהט איהר מיך? באטיסטא, די שברי־כלי, באטיסטא האָט געהאט רעכט און אורזאכען רחמנות צו האָבען אויף מיר.

וועהרענד די ערשטע יאָהרען, זאלאנג ציראן האָט נאָך קיין שכל ניט געהאט, איז געווען גאָר ניט, נאָר אבער וועז איך האָב געזעהען, אז זיין גערָאנקען ענטוויקעלט זיך, וועז איך האָב געזעהען, אז אין דעם נאבעלען, דעליקאטען וועזען וואקסט דער שכל מיט גרויסער שנעלקייט; וועז איך האָב געהערט פון זייגע ליפען די ערשטע גרויזאמע פראָגען — א, דאן האָב איך געזעהען, אז איך בין פערלאָרען. וואָס האָב איך געקענט טהאָן? ווי אזוי האָב איך געקענט פערזיכעלען דעם אמת פאר איהם? וואָס פאר א מיטעל האָב איך געהאט צו מיין טרויעריקייט? איך האָב געזעהען, אז איך בין פערלאָרען.

זיין מוטער האָט אויף איהם ניט אכטונג געגעבען, פאר שטונדען און שטונדען האָט זי גאָר פערגעסען אן איהם. זי האָט איהם ניט געשאפען זאגאר דאָס, וואָס ער האָט בעראַרפט און געמוזט האָבען. ניט זעלטען האָט זי אהם זאגאר געשלאָגען. איך בין געווען געצוואונגען צו פערלאָזען איהם אויף שטונדען און שטונדען לאנג. איך האָב ניט געקענט זיצען שטענדיג לעבען איהם און איהם בעשיצען מיט מיין לייבע און צערטליכקייט. איך האָב ניט געקענט מאכען זיין לעבען זים, ווי איך האָב ג'חלום'ט און ווי איך האָב געוואונשען. דאָס קליי־

נע ארימע און אונגליקליכע קינר האָט כמעט זיין נאָנצע צייט פער־
בראכט אין קיף מיט דער דיענסט.

איך האָב איהם אריינגעגעבען אין שוהל. אין דער פריה האָב איך
איהם געבראכט אהין און ביי־טאָג, פינף א זייגער, בין איך נעגאנגען
און איהם אהיים גענומען און איהם שוין ניט אבגעלאָזט ביז ער איז
אנשלאָפען געווארען. ער האָט זיך גיך אויסגעלערנט לעזען, שרייבען,
האָט איבערגעזיאָגט אלע זיינע חברים און געמאכט אין אלגעמיינעם
א וואונדערבארען פראגרעס. זיינען גרויסע שווארצע אויגען זיינען
געווען פול מיט חכמה און פערשיינט זיין פנים — אויגען, זאג איך
אייך, אוצרות. זיי זיינען געווען טיעפע און מעלאנכאלישע. וועז ער
האָט נעקוקט אויף מיר, האָב איך געפיהלט א מין פערבארגענע אונרו־
היגקייט. זיינע אויגען האָבען געמאכט א חורבו איז מיר אוז איך האָב
בשום אופן ניט געקענט קוקען לאנג אין זיי. הא, אפטמאל, אויף דער
נאכט, ביים טיש, וועז זיין מוטער איז אויף געזעסען און א שטילקייט,
א טויטע שטילקייט האָט זיך שווער ארונטערגעלאזט איבער אונז —
א, דאן איז מיין נאנצער צער, מיין אנגסט געווען אבגעשפיעגעלט אין
זיינע לויטערע גרויסע שווארצע אויגען.

אבער די אמת שרעקליכע טעג זיינען ערשט נאכהער געקומען.
מיין שאנדע איז געווארען צו עפענטליך אוז דער סקאנדאל צו ערנסט.
מאדאם עפיסקאפא האָט געצוליך פערלארען איהר רעפוטאציאן. וואס
אנבעלאנגט מיר, האָב איך פערנאכלעסיגט מיין ארבייט אין קאנטאר.

איך האָב צו אפט געמאכט אירטהומס אוז צייטענווייז האָט מיין
האנד אזוי געציטערט, אז איך בין ניט געווען אימשטאנדע צו שרייבען.
מיינע קאלעגען אוז די בעאמטע האָבען געקוקט אויף מיר, ווי אויף
אן ערניעדעריגטען, אונאטירליכען, פערדארבענעם, ברוטאלישען,
שענדליכען מענשען. צוויי דריי מאל האָבען זיי מיר געגעבען וואהרנונ־
גען, נאכהער האָבען זיי אוועקגענומען א טהיל פון מיין ארבייט אוז
ענדליך מיך אין גאנצען ענטזאגט אין נאמען פון בעשימפפטען מא־
ראל.

ביז צו יענער צייט בין איך אמוועניגסטענס וועדטה געווען דעם
סכום פון מיין געהאלט, נאכהער אבער האָב איך ניט פערמאגט ק...
פרוטה קיין ברעקיל, וואס מען וואלפט ארויס אין גאס. קיין זאך א
דער וועלט קען אייך ניט געבען דעם בעגריף פון דער שנאה, פון דעם

כעס און צאָרן מיט וועלכע מיין ווייב און מיין שוויגער האָבען מיך געפייניגט. ניט קוקענדיג דערויף וואָס זיי האָבען צוגענומען די עט־ליכע טויזענד ליער, וואָס איך האָב אמאל פערמאָגט און געעפענט מיט זיי א קראָם און געצויגען דערפון זייער חיונה.

זיי האָבען געקוקט אויף מיר ווי אויף אן אבשייליכען טויגע־ניכטס, זיי האָבען מיך געשטעלט אויף איין מדרגה מיט באטיסטאן. עס איז געקומען דערצו, אז איך האָב געפונען די טהיר צוגעשלאָסען פאר מיר און האָב געליטען הונגער. איך האָב פרובירט צו ארבייטען פער־שיידענע ניעדעריגע, שמוציגע און שווערע ארבייט. איך האָב זיך אָנגעשטרענגט פון נאנץ פריה ביז שפעט אין דער נאכט אום צו פער־דיענען עטוואָס. איך האָב איבערגעשריעבען פאפיערען, איך בין ארומ־געלאָפען אלס א שליח, איך בין געווען א סופלער אין א טהעאטער, איך בין געווען א פארטער אין א קאנטאָר פון א צייטונג, איך בין געווען א קלערק אין א הייראטה־ביורא, איך האָב געטהאָן, וואָס עס האָט זיך געמאכט, איך האָב זיך געריבען לעבען יעדען איינעם, איך האָב צוגענומען בעלוינונגען פון יעדען איינעם, איך האָב אָנגעבויגען מיין קאָפ אונטער יעדען יאָך.

און יעצט, זאָגט מיר, נאָך ענדלאָזע טעג פון אזעלכע מינים צר־בייט, האָב איך ניט פערדיענט צו האָבען אביסעל רוה, צו האָבען איי־ניגע פרייע מינוטען, אז איך זאָל קענען אביסעל פערגעסען מיינע צרות? אבענד, וועו נאָר איך האָב געקענט, וועו צירען איז איינגע־שלאָפען, בין איך ארויסגענאנגען. באטיסטא האָט מיך שוין אבגע־וואַרט אין גאָס און מיר זיינע בוידע אוועק ערגעץ אין א פלאָטץ שיכור'ן.

רוה, פערגעסען די צרות! א, ווי זים דאָס איז! וועד קען זאָגען, אז ער האָט אין זיין לעבען פערשטאָנען די ריכטיגע מיינונג, די אמת'ע וועדטה פון דעם אויסדרוק: „צו דערטרינקען די צרות אין וויין?" א, מיין הערר, אויב איך האָב תמיד געטרונקען, איז געווען נור דער־פאר, ווייל איך האָב תמיד געפיהלט אן אונלעשבאָרען דורשט ברענען אין מיר, אָבער דער וויין האָט מיר ניט געגעבען אויף קיין איין סעקונ־דע פערגניגען. מיר פלעגען זיצען איינער אקעגען דעם אנדערען און זיין שטום, ווי די פיש. אלע האָבען דאָרט געשווויגען. זיינט איהר אמאל געווען אין איינעם פון די פלעצער, וואו מען שווייגט? שיכורים קעה־

רען זיך ניט אָן מיט קיינעם. יעדער איז פֿאר זיך. זיי קוקען מרה־שחורה'דיג, פרעמד, האַלטען די קעפּ אַנגעשפּאַרט אָן זייערע דאַלאָניעס. פֿאר זיי שטעהט א גלאָז, נאָר פּיעלייכט בעמערקען זיי עס ניט. איז עס ווײַן? איז עס בלוט? יא, מיין הערר, עס איז ביידע: אי ווײַן אי בלוט.

באַטיסטא איז געוואָרען כּמעט בלינד. איין מאָל בײַ־נאַכט, ווען מיר זײַנען אַלע ביידע געגאַנגען, האָט ער זיך אַבגעשטעלט לעבען א לאַמטערען, א טאַפּ געטהאָן זיך אין אונטערשטען טהייל פֿון בויך און געזאָגט צו מיר: „רו זעהסט ווי אַזוי עס איז געשוואָלען?" נאַכהער אַנגעהמענדיג מיין האַנד און צוגעלייגט צום געשוואָלענעם פּלאַטץ, האָט ער צוגעגעבען מיט א פּערבראַנטער שטימע: „וואָס קען דאָס זײַן?"

ער האָט עס שוין געהאַט פון עטלעכע וואָכען, נור ער האָט עס ניט בעמערקט. אין א פּאָר טעג אַרום האָב איך איהם געזומען אין האַס־פּיטאַל א דאָקטאָר זאָל איהם אונטערזוכען. דאָס איז געווען א גע־שוויר, אַדער ריכטיגער, א זאַמלונג פון געשווירען, וועלכע האָבען זעהר שנעל געוואַקסען. מען האָט איהם געראַרפט מאַכען אַן אָפּעראַציאָן און דאָס איז געווען זעהר ראַטהבאַר פֿאר איהם, אָבער ער האָט ניט געוואָלט איינשטימען דערצו, אָבוואָהל מען האָט איהם פערזיכערט, אז עס איז ניט קיין געפעהרליכע אָפּעראַציאָן.

ער האָט זיך אזוי אַרומגעשלעפּט נאָך א פּאָר מאָנאַטען, נאַכהער איז ער געווען געצוואונגען אַוועקצולייגען זיך אין בעט, פון וואַנען ער איז שוין מעהר ניט אויפגעשטאַנען.

וואָס פֿאר א לאַנגזאַמער שרעקליכער טויט דאָס איז געווען! די אַגאָניע האָט דעם אונגליקליכסטען אוועקגעלעגט אין א פינסטערען קעמערל, אין א פערשטיקטען ווינקעל, אום זי זאָל ניט הערען זייַנע זיפצען און קרעכצען. איך בין יערען טאָג אריינגעגאַנגען צו איהם זעהן, וואָס ער טהוט און צירען, איין צירען האָט אויך געוואָלט מיטגעהן מיט מיר זעהן, ווי אזוי דער זיידע פיהלט—א, וואָס פֿאר א טייער קינד דאָס איז געווען! א, מיט וואָס פֿאר א קוראַזש, מיט וואָס פֿאר א ברענע־דיגען חשק ער איז בעגאַנגען די וואָהלטהאַטען, וועו זיין פּאַטער איז גע־שטאַנען לעבען איהם!

אום איך זאָל בעסער קענען זעהן דעם חולה, פלעג איך אָנציי־

רען א שטיקעל ליכט און ציראן האָט עס געהאלטען פאר מיר. אויף אזא אופן האבען מיר געקענט בענוי בעטראכטען דעם אונגליקליכען מענשען, וועלכער האָט זעהר ניט געוואלט שטארבען. ניין, ניין, ער איז ניט געווען גלאט א מענש געטראפען פון א קראנקהייט; ער איז ניכער געווען — ווי זאל איך אייך זאגען? — ניכער די קראנקהייט אין מענשען געשטאלט, אן אונמענשליכער וועזען, א שרעקליכעם בעשפעניש געלעבט מיט זיין אייגענעם לעבען, נור צו וועלכען עם זיינען געווען צוגעטשעפעט א פאָאר מענשליכע הענט, א פאָאר מענשליכע פיס און א קליין, מיאוס־רויטה־פליכעוואטע קעפעל. וואָס פאר א שרעק! און ציראן האָט געהאלטען דאָס ליכט די נאנצע צייט ביז איך האָב דעם קראנקען ארונטערגעשפריצט מארפין אונטער דער הויט.

אבער נענוג, נענוג! זאל ער דאָרט האבען דעם ליכטיגען גן ערן! איך מוז קומען צום וויכטיגען פונקט און וועל זיך שוין מעהר ניט אבשטעלען אויף זייטיגע זאכען.

שיקזאל! צעהן יאָהר זייענן פאראיבער — צעהן יאָהר האָפונגס־לאָזען לעבען, צעהן כאָל צעהן יאָהר פון לעבעדיגען גיהנום. דאן, אין איין אבענד, וועו מיר זיינען געזעסען ביים טיש, אין ציראנ'ס אנווע־זענהייט, האָט גינעווירא פלוצים זיך אבגערופען צו מיר:

— ווייסט דו, אז וואנצער איז שוין דא צוריק?

איך בין ניט בלאס געווארען. דאָס פערוויכער איך אייך, ווייל מיין פנים איז שוין געווען פון לאנג אזוי בלאס, אז אפילו דער טויט אליין האָט עס ניט געקענט מאכען בלאסער און פונקט אזוי ווי עס איז איצט, אזוי וועט עס אויסזעהן, וועו מען וועט מיך ארייניייגען אין קבר. נור איך נעריינק, אז מיין ציונג איז צוגעהעפט געוואָרען צום גומען און בשום אופן ניט געקענט ארויסרעדען א וואָרט.

זי האָט מיך דורכגענומען מיט יענעם שארפען, שניידענדען קוק, וועלכער האָט מיר תמיד נעגעבען דעם בעגריף פון דעם דערשרעק פון א פייגלינג, וועו א קאנאנע שיסט אויס. איך האָב בעמערקט, אז זי קוקט אויף מיין שטערען, אויף דעם צייכען און האָט געלאכט מיט אן ערביטערטען געלעכטער. אנצייגענדיג מיט'ן פינגער אויף שניט, האָט זי נעוואגט מיט א שלעכטען אכזיכט:

— איך זעה, אז דו האסט ניט פערנעסען וואנצערען, ניט קוקענ־דיג אויף דעם אנגענעהמען אנדענק, וואָס ער האָט דיר נעלאָזט?

ציראן׳ס אויגען האָבען זיך אין יענעם מאָמענט אָבגעשטעלט אויף דעם צייכען, אויף מיין שטערען און איך האָב אין זיי געלעזען די פראַגע, וועלכע ער האָט געוואָלט פרעגען. ער האָט געוואָלט זאָגען: „וואָס, האָסט דו מיר דען ניט געזאָגט, אז דו האָסט דעם סימן בעקומען פון א פאַל? צו וואָס איז דאָס לייקענען? און וואר איז דער מאַן, וועלכער האָט דיך אזוי געשטעמפעלט?"

אָבער ער האָט ארונטערגעלאָזט די אויגען און גאָר ניט געזאָגט.

— איך האָב איהם בעגעגענט היינט אין דער פריה, — האָט גענוורא פאַרטגעזעצט, נאָר איך האָב איהם ניט דערקענט אזוי שנעל, ווייל ער האָט זיך פערלאָזט א באָרד. פון אונז האָט ער נאָר ניט געוואוסט. ער האָט מיר געזאָגט, אז ער האָט דיך ארומגעזוכט נאָנצע דריי טעג. ער ווייל זעהר וויעדער זעהן זיין גוטען פרייַנד. אורטהייַלענדיג פון זיין אויסזעהן, קען מען נאָר ניט צווייפלען, אז ער האָט געמאכט א פערמעגען אין אמעריקא.

אלם זי האָט גערעדט, האָט זי ניט ארונטערגענומען איהרע אויגען פון מיר און געהאלטען אין איין לאָבען מיט איהר געוועהנליכען און בעקאַנטען געלעבטער. ציראן האָט פון צייט צו צייט א קוק געטהאָן אויף מיר און איך האָב געפיהלט, אז ער פיהלט, דאָס איך ליד שרעקליך.

נאָך א לענגערע פויזע, האָט גינעוורא צוגעגעבען:

— ער וועט דא היינט אבענד זיין.

אין דרויסען האָט געגאָסען א רעגען, און דאָס אונאויפהערליכע מאָנאָטאָנע קלאַפען אין דאך און אין די שויבען, האָט מיך נעמאכט פיהלען פונקט ווי איך זאל האָבען ארונטערגעשלונגען א גרויסע דאָזע כינין. אלעס איז ביי מיר אבגעשטאָרבען. נאָר ניט געפיהלט. איך בין געוואָרען איינגעהילט אין יענער אטמאָספערע פון א בעזונדערקייט, פון וועלכער איך האָב אייך שוין דערצעהלט. איך האָב פון דאָס־ניי דערפיהלט די פערגאנגענע ווירקליכקייט און די צוקונפטיגע פאסירונג. פערשטעהט איהר מיך? עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז איך געה יעצט איבערלעבען א רייהע פון פאסירונגען, וועלכע זיינען שוין געשעהן. איז דאָס, וואָס גינעוורא האָט מיר דערצעהלט געווען עפעס א נייעס? איז דאָס אונגעדולדיגע ערוואַרטען נעווען א נייעס? צו איז געווען א נייעס דאָס אונבעקוועמליכע פיהלען, וועלכעס כיין זוהן האָט

מיר פעראורזאכט מיט זיינע אויגען, מיט וועלכע ער האָט, אָהן צווייפעל, ניט וויליגערויז אלע מאל א קוק געטהאָן אויף מיין שטערען, אויף מיין צייכען? ניין, קיין איינע פון דיעזע זאכען איז געווען ניי. מיר זיינען אלע דריי געזעסען ביים טיש שטיל. אויף ציראן'ס געזיכט האָט זיך אבגעזיצט א ניט ווילענדיג טרויערקייט. אין דער שטילקייט אליין איז געווען עטוואָס אונגעוועהנליכעס, א געהיימער, פערבאָרגענער צייכען, וועלכען מיין נשמה האָט ניט געקענט דורכדרינגען.

פלוצים האָט דאָס גלעקעל א קלינג געטהאָן. מיינע אויגען האָבען זיך בעגעגענט מיט מיין זוהן'ס. גינעווירא האָט געזאָגט:

— דאָס איז וואַנצער. עפען די טהיר.

איך האָב געעפענט. מיינע אברים האָבען אויסגעפיהרט דעם טהאָט, אבער דער וויליען צו טהאָן דאָס איז ניט געווען מיינער.

וואַנצער איז אריינגעקומען.

דארף איך איך בעשרייבען די סצענע, איבער־חזר'ן אלע זיינע ווערטער? אלעס, וואָס ער האָט געזאָגט און וואָס ער האָט געטהאָן. אלעס, וואָס מיר האָבען געזאָגט און וואָס מיר האָבען געטהאָן, איז ניט געווען אויסערגעוועהנליכעס. צווייי פרייַנד בעגעגענען זיך, אומארמען זיך, בייטען זיך איבער מיט געווועהנליכע פראגען, ענטפערען זיך געוועהנליכע ענטפערס, אין דאָס אלעס איז געווען.

ער האָט געטראָגען א גרויסען רענען־מאנטל אויף וועלכען די טראָפענס רענען זיינען געשטאָנען בולט. ער האָט אויסגעזייגט העכער, ברייטער און ענטוויקעלטער ווי ער איז אמאל געווען. ער האָט געטראָגען א דריי פיער רינגען אויף זיינע פינגער, א גוטע שפילקע אין זיין האלז־באַנד און א גאלדענע קייט אויף דער זשעלעט, ער האָט גערעדט פעסט, ניט צומישט זיך, ווי א מענש, וואָס איז זיכער אין זיך. איז ער ווירקליך געווען א גנב, וואָס האָט זיך צוריקגעקאָהרט אין זיין לאנד, וויל ער איז יעצט געווען גערעטעט פון א שטראָף?

— דו האָסט זיך אויף א סך געלטערט — האָט ער געזאָגט צו מיר, נאָכדעם ווי ער האָט מיך גוט בעטראכט — און מאראם גינעווירא אין געגענטהייל, זעהט יעצט אוים יונגער, פרישער און בליהענדער, ווי זי האָט אויסגעזעהען — און ער האָט זי בעטראכט מיט האלב צוגעמאכטע אויגען און מיט א תאוה'דיגען שמייכעל. ער האָט שוין חשק בעקומען צו איהר און איז געווען זיכער צו בעזיעגען זי.

— רער אָפּענטלעך — האָט ער נעזאָגט, — בין איך ניט נעווען דער יעניגער, וועלכער האָט נעמאכט דעם שידוך? פּאָזיטיוו איך. נערעניקסט דו דען ניט?

ער האָט אָנגעפּאָנגען צו לאכען, גינעוואָר האָט איהם נאָכגעטאָן און איך — איך האָב זיך אויך נעצוואונגען צו לאכען. ווי עס האָט נע־שיינט בין איך נעווען צוגעוואָהנט צו באטיסטא׳ס רעלע. אָרימער באטיסטא, (ער זאָל דאָרט האָבען דעם ליכטיגען גן ערן!) ער האָט מיר נעלאָזט בירושה זיין נאָרריש־שען, קאָנוואולסיוון נעלעכטער.

צירען האָט נעהאלטען אין איין קוקען דאָ אויף דער מוטער, דאָ אויף דעם פּרעמדען און דאָ אויף מיר. וועז ער האָט נעקוקט אויף וואנ־צערען איז אין זיינע אויגען נעווען א האָרטקייט, וואָס איך האָב קיין מאָל פּריהער ניט נעזעהן.

— דאָס קינד איז זעהר עהנליך צו דיר — האָט וואנצער נעזאָגט, — צו דיר אָבער ניט צו זיין מוטער, און ער האָט אויסגעשטרעקט די האנט אום איהם א גלעט צו טהאָן איבער׳ן קעפּעל, אָבער צירען האָט זיך אוועקגעבויגען און אָבגעשטויסען די גרויסע האנד מיט אזא כוח, מיט אזא קראָפט, אז וואנצער איז געבליבען ערשטוינט.

— צירען, — האָט די מוטער אויסגעשריען, — וואָס איז דאָס פּאר א מאנערען! — און זי האָט איהם א שטאָרקען פּאטש נעטהאָן אין באק. — נעהם איהם צו פון דאנען, שנעל, נעהם איהם צו פון דאנען — האָט זי בעפוילען בלאָס פון כעס.

איך האָב זיך אויפּגעהויבען און אויסגעפּאלגט איהר בעפעהל. צירען האָט ארונטערגעלאָזט זיין מאָרדעטשקע אויף דער ברוסט, אָבער ער האָט ניט נעווויינט. איך האָב נעהערט ווי ער האָט נעקריצט מיט די צייהנדלעך.

וועז מיר זיינען נעווען אין אונזער צימער, האָב איך מיט דער גרעסטער ליעבשאפט אויסגעהויבען זיין קעפּעל און האָב נעזעהן רויטע פינגער שטעהן אויף זיין בעקעל. מיינע אויגען האָבען זיך אָנגעגאָסען מיט טרעהרען.

— האָט דיר וועה נעטהאָן, זאָג מיר, האָט דיר גוט וועה נעטהאָן? צירען, צירען ענטפער מיר! האָט דיר שטאָרק וועה נעטהאָן? — האָב איך איהם נעפרעגט ארונטערבוינענדיג זיך צו זיין פערוואונדע־טען בעקעל וועלכעם איך האָב עס מיט מיין נאנצען האַרצען נעוואָלטאָב־

וואשען ניט נור מיט מיינע טרעהרען, זאנדערען מיט איך וויים ניט וואס פאר א טהייערען באלזאם.

ער האט ניט געענטפערט; ער האט ניט געווויינט. קיין מאל, קיין מאל האב איך איהם געזעהן מיט דיעזען האַרטען, שנאה'דיגען, כמעט ווילדען קוק. זיינע ברעמען האבען זיך געצויגען, זיין מויל האט זיך בעוואויגען און די הויט האט זיך געקנייטשט.

— ציראן, ציראן, מיין טהייער, ליעב קינד, ענטפער מיר!

אבער ער האט ניט געענטפערט. ער האט זיך צוריקגעצויגען פון מיר, צוגענאנגען צום בעט און אנגעפאנגען אויסצוטהאן זיך אין דער שטיל. איך האב איהם געהאלפען און מיין הארץ האט אין מיר געפלאטערט. איך בין שיעור ניט געשטארבען פון דעם נעדאנק, אז פיעלייכט איז ער עפעס אויף מיר אויך ברוגז. איך האב זיך ארונטערגעלאזט אויף די קניען, אום אויפצושנירעווען זיינע שיכלאך, און לאנג, לאנג בין איך אזוי געלעגען אויף דער פארלאגע, לעבען זיינע פיסלאך, אויסגיסענדיג אין דער שטיל מיין הארץ, מיין ביטער, בליי־שוועד הארץ און וועלכעם, ווי עס האט מיר אויסגעזייגט, וועט שוין קיין מאל ניט אויפלעבען.

— פאפא, פאפא! — האט ער פלוצים אויסגעשריען, אנגעהאנגען מיך פאר די שלייפען, און אויף זיינע ליפען איז געלעגען די שרעקליכע פראגע.

— רער, רער! — האב איך איהם געבעטען, נאך אלץ קניהענדיג ביי זיינע פיס.

ער האט מעהר גאר ניט געזאגט, נאר אריין אין בעט ארונטערגעקרוכט זיך אונטער די קאלדרע און פערגראבען זיין קאפ אין קישען. אין אייניגע מינוטען ארום האבען זיינע צייכנדלאך אנגעפאנגען צו קלאפען אייגע אן די אנדערע, ווי עס פלעגט מיט איהם פאסירען אין די פראסטיגע ווינטער מארגענס. מיין טרייישאפט, מיינע ליעבע, פאטערליכע וועדטער האבען איהם ניט בערוהיגט און קיין גוטעס ניט געטהאן.

א, מיין הערר, ער, וועלכער האט געליטטען דאס וואס איך האב געליטטען וועהרענד יענער שטונדע, פערדיענט זיך עולם הבא. איז דאס גענוגן בלויז איין שטונדע? ענדליך האט זיך מיר אויסגעצייגט, אז צירען בערוהיגט זיך שוין אביסעל. ער האט צוגעמאכט די אויגען ווי

צום שלאָפען, זיין פּנים האָט שטופּענווייז פּערלאָרען דעם פּריהערדינען אויסזעהן און זיין ציטערניש האָט אויפּגעהערט. איך בין געבליבען בעוואוסטלאָז לעבען זיין בעט.

דער רעגען האָט געהאלטען אין געהן, א פּייפּענדער ווינט האָט פון צייט צו צייט געטרייסעלט די לאָדענס און די פענסטער און צירען האָט אלע מאל ברייט פונאנדערגעעפענט זיינע אויגען און זיי צוריק צוגעשלאָסען.

ביי יעדעם מאל האָב איך איהם געזאָגט: „שלאָף, שלאָף, מיין קינד, איך בין דא לעבען דיר, שלאָף מיין טהייערער!" אָבער איך האָב עפּעס מורא געהאט און אין קיין פאל ניט געקענט בעזיעגען מיין מורא, מיין פּחד. איך האָב געפּיהלט א דראָהונג ארום מיר, לעבען מיר, און דאָך האָב איך געהאלטען אין איין טרייסטען מיין קינד מיט די ווער־טער: „שלאָף, שלאָף".

א שארפער, שרעקליכער נעשריי האָט זיך פלוצים דערהערט אי־בער אונזערע קעפּ. צירען האָט זיך אויפּגעכאפט א טוידט־דערשרא־קענער. ער האָט זיך צוזאמענגעוויקעלט, צוגעטוליעט זיך פעסט צו מיר און געציטערט און געפלאטערט.

— פאפא, פאפא, דו האָסט געהערט? — מיר האָבען זיך ביידע צוגעהערט, צוגעדריקט אייגער צום צווייטען, געפיניגט פון דעמזעל־בען שרעק, מיר האָבען זיך צוגעהערט, מיר האָבען געווארט.

א צווייטער, א לענגערער נעשריי ווי פון א מענשען, וואָס מען ערמאָרדעט, האָט אונז געגרייכט דורך דער סטעליע; נאכהער א דרי־טער, נאָך א לענגערער, נאָך א שרעקליכערער נעשריי, וועלכען איך האָב דאָס מאל שוין דערקענט, ווייל עס איז מיר שוין אמאל א ביינאכט אויסגעקומען צו הערען.

— בערוהיג זיך, בערוהיג זיך. האָב ניט קיין מורא, דאָס האָט א פרוי אָנגעכאפט וועהען. זי וואוינט אויף דעם אויבערשטען עטאַזש, איבער אונז, דו קענסט זי, מאדאם בעדעטי. בערוהיג זיך, צירען, דאָס איז גאָר ניט.

אָבער די נעשרייען, וועלכע זיינען פון מאל צו מאל נעווארען הע־כער און שטארקער האָבען אונאויפהערליך אָנגעהאלטען, דורכגעברא־כען די וואנט, געלעכערט אונזערע אויערען. עס איז געווען דערזעלבער נעשריי ווי פון 8 בהמה, וועלכע איז האלב ערמאָרדעט פון דעם

קצב. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז איך זעה בלוט.

נאכהער האָבען מיר זיך, אינסטינקטיוו ביידע פערשטעלט די אויערן, ערוואַרטענדיג די העכסטע שטופע פון דער שרעקליכער פיין. די געשרייען האָבען אויפגעהערט. דער רעגען אין דרויסען, וועלכער האָט שוין נעהאַט אויפגעהערט, האָט וויעדער אָנגעפאַנגען. צירען האָט ארויפגעצויגען אויף זיך די קאַלדרע און וויעדער אַמאָל צוגעשלאָסען די אויגען. „שלאָף, שלאָף" האָב איך וויעדער גענאָגט, „איך וועל ניט אַוועקגעהן".

עס איז אַוועק א שטיקעל צייט. וויפיעל קען איך אייך ניט זאָגען. פלוצים האָב איך דערהערט גינעווּרא'ס שטימע.

— גיאַוואַני, קום אריין, וואַנצער געהט אַוועק!

איך האָב אויפגעשפרונגען, און בעת מעשה בעמערקט ווי צירען האָט זיך אויך א וואַרף געטהאָן, אָבער זיינע אויגען האָט ער ניט געעפענט. ער איז נאָך דאן ניט געשלאָפען.

איידער איך האָב פערלאָזט דאָס צימער, האָב איך זיך אָבגעשטעלט. גינעווּרא האָט געעפענט די טהיר און וויעדערהאַלט:

— קום אריין, וואַנצער געהט אַוועק! —

וועז איך בין וויעדער געקומען אין דער אָנוועזענהייט פון יענעם מאָן, האָב איך דייטליך נעלעזען אין זיינע אויגען דעם אייגדרוק, וואָס איך האָב נעמאַכט. איך האָב איהם געמוזט אויסצייגען ווי א טויטער מענש, וואָס האַלט זיך אויף די פיס דורך אן איבערנאַטירליכער קראַפט. און קיין ביסעל מיטלייד איז אין איהם ניט געווען צו מיר.

ער האָט געקוקט אויף מיר; ער האָט געוועדט צו מיר, ווי ער פלעגט. ער האָט אויסגעצייגט ווי א בעל־הבית, וואָס געפינט וויעדער זיין שקלאַף. „האָבען זיי פיעלייכט עפעס געפלאַנעוועט, וועהרענד זייער געשפרעך?" האָב איך זיך געטראַכט. איך האָב געזעהן א שינוי אויף זיי ביידען. גינעווּרא'ס שטימע האָט ניט געהאַט דעמזעלבען טאָן, וואָס פריהער. איהרע אויגען זיינען געווען, בעת זי האָט געקוקט אויף איהם, ווי איבערגעצויגען מיט עפעס.

— עס רעגענט אזוי שטאַרק — האָט זי געזאָגט, — דו וואָלסט בעראַרפט צורופען א קעב.

איהר פערשטעהט? דאָס האָט זי מיר געגעבען אן אָרדער. וואַנ־

צער האָט ניט פּראָטעסטירט. עס איז בּיי איהם אויסגעקומען גאַנץ נאַטירלעך, אַז איך זאָל איהם בעזאָרגען מיט אַ קעב. איז ער דאָס ניט געקומען מיך צוריקצונעהמען צו דער שקאָלפּערי? און איך האָב קוים געקענט שטעהן אויף מיינע פּיס. זיי האָבען דאָס בּיידע אודאי גוט געזעהן.

אַן אונבעגרייפלעכע, חצופה"שע גרויזאַמקייט! אָבער וואָס האָב איך געקענט העלפּען? גוט, זאָגען? אויסערוועהלען דיעזען מאָמענט פּאַר רעוואָלטירען? איך האָב געקענט זאָגען: „איך פּיהל ניט גוט, איך בין קראַנק" אָבער איך האָב עס ניט געזאָגט. איך האָב ענגומען מיין הוט און רעגען־שירם און בין ארויסגעגאַנגען.

די גאַנצע אין קאָרידאָר איז געווען אויסגעלאָשען, אָבער אין דער פינסטערניש האָב איך געקענט זעהן א מאַסע ליכט אַון אין מיין מוח זיינען זאָנדערבארע, געהיימניסע, דונקעלע און פּלאָצעדע געדאַנקען געלאָפּען איינע נאָך די אַנדערע מיט אַ בליטצען שנעלקייט. איך האָב זיך אָבגעשטעלט אויף אַ מינוט, ווייל איך האָב דייטלעך געהערט גינעווראַ'ס געלעכטער. איך האָב געהערט די קולות פון די שכנים, וועלכע האָבען געוואוינט אויבען. איך האָב אָנגעצונדען א שוועבעלע און געגאַנגען וויטער. וועז איך בין צוגעקומען צו דער אונטערסטער טהיר, האָב איך דערהערט ציראַנ'ס שטימע, רופענדיג מיך. איך בין צוריק ארויף די טרעפּ מיט אזא האַסטיגקייט און אימפּעט, וואָס איך האָב אליין ניט געקענט בעגרייפען.

— אזוי שנעל צוריק? — האָט גינעווראַ אויסגעשריען, וועז זי האָט מיך דערזעהן.

איך בין געווען אזוי פערשאָפּעט, אז איך האָב ניט געקענט רעדען. ענדליך האָב איך ארויסגעמורמעלט אין פערצווייפלונג „אונמענליך — איך מוז געהן אין מיין צימער אריין — איך בין קראַנק" און איך בין געלאָפּען צו מיין זוהן.

— האַסט דו מיך נערופען? — האָב איך שנעל א פּרעג געטהאָן ווי איך האָב נאָר געפּענט די טהיר.

ער איז געזעסען אין בעט און ער האָט אויסגעצייגט ווי ער הערט זיך צו עפּעס צו.

— ניין, — האָט ער געענטפערט, — איך האָב דיך ניט גערופען.

אבער איך דיינק, אז ער האט מיר ניט געזאגט דעם אמת.

— נור פיעלייכט האסט דו מיך גערופען פון שלאף? ביסט דו געשלאפען?

— ניין, איך בין ניט געשלאפען.

ער האט געקוקט אויף מיר אונרוהיג און פערדעכטיגט.

— אבער וואס טהוט דיר וועה? וואַרום ביסט דו אזוי פערסאָ־פעט? וואס האסט דו עפעס געטהאן?

— זיי רוהיג, ציראן! — האב איך איהם געבעטען אנשטאט אן ענטפער און איהם בעדעקט מיט קושען — דא בין איך לעבען דיר. איך וועל ניט אוועקגעהן, שלאף, מיין קינד, שלאף!

ער איז געפאלען צוריק אויף דעם קישען מיט א זיפץ. נאכהער האט ער, אום מיך צופריעדען צושטעלען, צוגעשלאסען די אויגען און פרעטענדירט צו שלאפען, אבער ער האט זי באלד צוריק בריים פו־נאנדערגעעפענט, זיי אנגעשטעלט אויף מיין פנים און מיט אן אונ־בעשרייבליכען טאן געזאגט:

— ער איז נאך ניט אוועקגענאנגען.

זייט יענער נאכט האט מיך די טראגישע פערצווייפלונג ניט אב־געלאזט. דאס איז געווען א מין אונבעשטימטער, געהיימער פחד, וועלכער האט זיך געדריקט אין די טיפעניש פון מיין הארצען, וואהין די שיין פון געוויסען האט ניט געקענט אריינדרינגען, פון אלע אינ־וועניגסטע געהיימניסען, וועלכע איך האב ענטדעקט אין זיך, איז דאס געבליבען אונאויסדריקליך און האט געשיינט צו זיין דאס שרעקליכס־טע. איך האב דערויף געהאלטען אן אפען אויג. איך האב אויסגעמאס־טען זיין טיעפקייט מיט אנגסט, מיט דער האפנונג, אז עס וועט בע־לייכטעט ווערען מיט א פלעצליכען ליכט, עס וועט פאלקאם ענטרעקט ווערען פאר מיר. צייטענווייז האט זיך מיר געדוכט, אז די „אונבע־קאנטע זאך" הויבט זיך אויף, דערגרייכט די גרענעץ פון מיין געוויסען און בעריהרט איהם כמעט, און ראן פאלט עס מיט אמאל ארונטער, פערבארגט זיך אין טיעפע, שוועכע שאטענס און לאזט מיך אין א אונבעקאנטער טרויעריגקייט. פערשטעהט איהר מיך? אום צו פער־שטעהן מיך, שטעלט אייך פאר, מיין הערר, אז איהר שטעהט אויפ'ן ברעג פון א טיך. די טיעפענים פון וועלכען איהר קענט ניט אוים־מעסטען. דיעזער טיך איז בעליכטעט מיט א נאטירליכען ליכט ביז

א געוויסער טיעפקייט, נאָר איהר ווייסט אָבער, אז טיעפער ארונטער, אין דער פינסטערניש איז בעהאלטען אן אונבעקאנטע שרעקליכע זאַך. איהר זעהט עס ניט. נאָר איהר פיהלט, אז די זאַך בעווענגט זיך אין שווימט ארום. ביסלעכווייז הויבט זיך די זאַך אויף און קומט צו צו דעם זוים פון דעם שאָטען, דורך וועלכען איהר קענט עס דאָך ניט דורכזעהען. בלויז א ביסעלע העכער, נאָר אביסעלע און איהר וואָלט עס געזעהען דייטליך, אָבער פלוצים הערט די זאַך אויף זיך צו בע־ווענען, פאלט צוריק ארונטער, פערשווינדעט אין לאָזט אייך איבער באאונרוהיגט, פערצווייפעלט און ערשטוינט.

וווייטערע פאקטען. מיט אייניגע טעג שפּעטער ווערט וואנצער א גאָר היימישער אין מיין הויז, ער קומט וואוינען מיט מיר צוזאמען, ער טרעט אריין אלם א קוואַרטיראנט און דער רעזולטאט איז, אז איך הויב וויעדער אָן צו זיין א שקלאף, איך הויב וויעדער אָן צו ציטערען און פלאַטערען.

איז דען נויטהוג איך זאָל אייך אנצייגען די וווייטערע פאלגען? איז דען נויטהוועדיג איך זאָל אייך אלעס ערקלעהרען? איז דען עפּעס פאר אייך פרעמד, זאָנדערבאר? זאָל איך אייך דערצעהלען ציראן'ס ליידען, זיין דריקענדען צאָרן, זיינע ביטערע ווערטער, וועלכע זיינען ביי מיר געווען ערגער פון דעם ערגסטען סם? זאָל איך אייך דער־צעהלען פון זיינע טרעהרען, ביטערע טרעהרען, פון זיינע טיעפע און שווערע זיפצען און קרעכצען אין יענער נאַכט? א, מיין הערר, איהר וואָלט געווען בעדארפט זעהן די טרעהרען, מיט וועלכע דאָס קינד האָט געווויינט, ווי אזוי דאָס קינד האָט געווויינט און איהר וואָלט געוואוסט, איהר וואָלט געזעהען א נשמה וויינען. מיר האָבען זיך פערדיענט עולם הבא. א, יעזוס, יעזוס, האָבען מיר זיך ניט פערדיענט קיין עולם הבא?

איך דאנק אייך, מיין הערר, איך דאנק אייך. איך קען פאַרטזעצען. לאָזט מיך יעצט פאַרטזעצען וויל איך וועל אזוי קיין מאל ניט קומען צום סוף, און איהר דארפט וויסען, אז מיר זיינען שוין גאנץ נאָהענט. יא, מיר זיינען שוין נאָהענט. וואָס פאר א טאָג איז היינט? דער זעקס און צוואנציגסטער יולי? נון, דאָס איז געווען אויף דעם ניינטען, פון דיעזען מאנאט. עס צייגט אוים ווי הונדערט יאָהר, עס צייגט אוים, ווי געסטערן.

איך בין געשטאנען אין דעם הינטערשטן טהיל פון אן אפטיק, איבערגעבויגען איבער מיין שרייב־טיש, אויסרעכענדיג געוויסע חשבונות, — געפלאגט און געמאטערט פון דער שטיקענישׂ און הייס־קייט, געבינסען פון פליעגען, געפיהלט אבגעשוואכט פון די פערשיע־דענע מעדיצינישע ריחות. עס האט בעדארפט זיין ארום דריי א זייגער נאכמיטאג. איך האב אלע מאל אויפגעלעגט מיין ארבייט און גע־טראכט פון ציראנען, וועלכער האט זייט עטליכע טעג ניט געפיהלט גוט. ער איז מיר די גאנצע צייט געשטאנען פאר די אויגען אן אויס־געטריקענטער, אן אויסגעדארטער און בלאס, ווי קאלך. מערקט אייך, מיין הערר, איין זאך: דורך א לאך אין דער וואנט און איבער מיין קאפ האט אריינגעדרונגען די זונען שיין.

מערקט אייך אויך פאלגענדע אומשטענדען: א געזונטער, פעטער, בריייט־בויגערדינער יונג איז געלעגען און געשלאפען אויף עטליכע זעק און אן אונגעהייערע צאהל פליעגען האט געשומעט און אומגעפלוי־גען ארום איהם, ווי ארום א טויטען קערפער. דער אייגענטהימער, דער אפטייקער איז אריינגעקומען און צוגענאנגען אין ווינקעל, וואו עס איז געווען א וואש־בענקעל. עס איז איהם געגאנגען בלוט פון דער נאז; און אזוי ווי ער האט זיך איבערגעבויגען איבער דער וואש־שי־סעל און איז געווען פארזיכטיג ניט צו פערפלעקען זיין העמד, האט ארונטערגעקאפעט א טראפען בלוט אויף דער פאדלאגע.

אייניג מינוטען זיינען פאראיבער אין א טיעפען, טויטען שטיל־קייט. קיינער איז ניט אריינגעקומען אין אפטייק. קיין עקיפאזש, קיין וואגען איז ניט פערבייגעפאהרען, דער יונגער מאן האט מעהר קיין שנאדך ניט נעטהאן מיט דער נאז.

פלוצים האב איך דערהערט ציראן'ס שטימע:

— וואו איז דער פאפא?

און נאכהער האב איך איהם דערזעהן פאר זיך, אין דעם ניעדע־ריגען צימער, צוויישען פערשיעדענע פעק און פעסלאך און קעסטלאך מיט זייך, איז ער ערשיענען פאר מיר ווי א גאסט, ווי אין דער פאר־שטעלונגס קראפט. גרויסע טראפענס שווייס זיינען איהם געשטאנען אויף דעם שטערן, די ליפען האבען געציטערט אין איז אין אנגעזעהן געווען דורכגעדרונגען מיט א ווילדען כעס.

— וואָס טהוט דו יעצט דאָ? — האָב איך אויסגעשריען, — וואָס האָט עפּעס פּאַסירט?

— קום, פּאַפּאַ, קום?

— אָבער דערצעהל מיר, וואָס האָט פּאַסירט?

— קום, קום מיט מיר.

זיין שטימע איז געווען נידעריג, אָבער שטאַרק און שאַרף. איך האָב א וואַרף געטהאָן אַלעס פון דער האַנט און געזאָגט:

— דו זאָגסט מיר טאַקע אַלץ ניט? וואָס האָט פּאַסירט? — האָב איך איהם געפּרעגט צום דריטען מאָל, ניט קיקענדיג דערויף וואָס מיין האַרץ האָט געציטערט פּאַר דעם וואָס ער קען מיר דערצעהלען.

— קום, קום מיט מיר, וואַנצער האָט זי געשלאָגען — ער האָט זי געשלאָגען מכות־רצח — דאָס קול איז איהם פערגליווערט געוואָרען אין האַלז. ער האָט מעהר ניט געקענט רעדען. ער האָט אָנגעהויבען מאָכען גרעסערע שפּאַן און מיך מיטגעשלעפּט נאָך זיך.

— איך האָב עס צוגעזעהן, צוגעזעהן מיט מיינע אייגענע אויגען, — האָט ער פּאַרטגעזעצט, — איך האָב געהערט אין מיין צימער הויכע קולות, איך האָב געהערט ווערטער — וואַנצער האָט זי געזעלט און געשימפּט, ער האָט זי אָנגערופען מיט אַלע שמיציגע און ניעדעריגע נעמען — דו וויסט שוין וואָס פּאַר א נעמען, און איך האָב איהם געזהן ארויפּפאַלען אויף איהר מיט צוזאַמענגעדריקטע פויסטען, שרייענדיג: „טאָ, נא דיר, נא, נא! און ער האָט געקלאַפּט אין פּנים, אין ברוסט, אין די פּלייצעס, איבעראַל און אזוי שטאַרק, אזוי שטאַרק! נא דיר, נא, נא!" און ער האָט זי וויעדער אָנגערופען מיט אַלערליי מיאוסע נעמען.

זיין קול'כעל איז געווען פייער, זיין פּנים בערענדערט, אַלע זיינע אברים'לאָך האָבען זיך שרעקליך געטרייסעלט און איך האָב מורא געהאַט, אז אָט וועט ער אויך פאַלען פון כעס.

— דו דיינקסט, אז איך האָב זיך בעהאַלטען? דו מיינסט אבשר, אז איך האָב מורא געהאַט? ניין, ניין, איך האָב גאָר ניט קיין מורא געהאַט. איך האָב זיך א וואַרף געטהאָן צו איהם. איך האָב געשריען אויף איהם. איך האָב איהם אָנגעכאַפּט בייַ די פּיס, איך האָב איהם געביסען די הענט — איך האָב נענוג כח געהאַט איהם צו טהאָן עפּעס

אנדערש. ער האָט מיך אַ שלייַדער געטהאָן צו דער פּאָדלאָגע און וויע־ דער זיך אַ וואָרף געטהאָן צו דער מאמען און זי גערופען פּאר די האָאר — א, דער גזלן, דער רוצח!

זיין שטימע האָט זיך וויעדער געוואָרגען.

— דער רוצח — האָט ער פּאָרטגעזעצט, — ער האָט זי אָנגע־ כאפט פּאר די האָאר, צוגעשלעפּט צום פענסטער און זי געוואָלט ארונטערוואַרפען — ענדליך האָט ער זי אָבגעלאָזט, זאָגענדיג: „איך וועל דיך אָבלאָזען, ווייל אויב ניט, וועל איך דיך הרג׳נען". דאָס זיי־ נען זיינע אייגענע ווערטער, און ער איז אוועקגעגאַנגען. ער האָט פער־ לאָזט דאָס הויז. א, וועו איך זאָל דאָמאָלס געווען האָבען א מעסער! זיין שטימע איז אים וויעדער איבערגעהאָקט געוואָרען און זיין צאָרן האָט געזאָטען שטאַרקער און מעכטיגער. דאָ האָב איך שוין מעהר ווי מורא געהאַט אז ער זאָל ניט אומפאַלען און איך האָב אים געבעטען ער זאָל זיך אָברוהען אביסעלע אין שאָטען. איך האָב אומיסטען גע־ זאָגט, אז איך קען ניט געהן וווייטער, אָבער ניין, ער האָט מיך אפילו ניט געוואָלט הערען.

—ניין, מיר מוזען אייַלען, מיר מוזען קומען אהין אין דער צייט — וואָס וועט זיין, אז פיעלייכט איז וואנצער דאָרט צוריקגעקומען און וויל זי ערמאָרדען? די מאמע האָט מורא געהאַט, זי האָט מורא געהאַט, אז ער זאָל ניט קומען צוריק און זי ערמאָרדען. איך האָב גע־ הערט, ווי זי האָט געזאָגט מאריענען אז זי זאָל פערבינדען זאכען אין א באָנדעל, וויל זי וויל שנעל פערלאָזען רוים. דוכט זיך, אז זי וויל פאָהרען קיין טיוואָלי, צו דער מוהמע אמעליע. מיר מוזען קומען אהין אין צייט. וועסט דו זי לאָזען פאָהרען?

ער האָט אויפגעהערט צו רעדען, אָבער בלויז אום א קוק צו טהאָן מיר אין פּנים אריין און ערוואַרטענדיג מיין ענטפער.

— ניין, ניין — האָב איך געמורמעלט.

— און איהם, וועסט דו איהם לאָזען צוריקקומען אין הויז? וועסט דו איהם גאָר ניט זאָגען? וועסט דו איהם גאָר ניט טהאָן?

איך האָב ניט געענטפערט, און ציראן האָט ניט בעמערקט, אז איך בין געווען כמעט טויט פון שאנדע און פערדרוס, ער האָט עס ניט גע־ זעהן, וויל נאָך אייניגע מינוטען, האָט ער מיט א שטימע, אין וועל־ כער עס איז שוין מעהר ניט געווען דאָס זעלבע ווי פריהער, מיט א

שטימע, אין וועלכער עס האָט אָבגעקלונגען טיפע געפּיהלען, אונ־ טערגעשריען:

— פּאָפּאָ, פּאָפּאָ, דו האָסט דאָך ניט קיין מורא פּאַר איהם? דו שרעקסט דאָך זיך ניט פּאַר איהם? ניט אמת.

— ניין, ניין, — האָב איך געמורמלט, אין מיר זיינען געגאַנגען וווייטער אין דער זונען שיין, פערבײ די רויאינירטע טעראַסען פון דער ווילא לודאוויזי, צווישען אומגעפּאַלענע בוימער, צווישען אויסגעהאק־ טע שטיינער און געברענטע ציגעל. צווישען קאַלק־גריבער. „בעסער צו שטאַרבען, בעסער פערברענט צו ווערען לעבעריגערהייד אין איי־ נעם פון די קאַלק גריבער אויפּער צו בענגענען זיך פּנים אל פּנים מיט דער אונבעקאַנטער פּאַסירונג", האָב איך זיך געטראַכט, אָבער צירען האָט מיך וויעדער אָנגענומען ביי דער האַנט און מיך וווייטער געשלעפּט מיין ווילען.

מיר זיינען געקומען. מיר זיינען ארויפּגעגאַנגען.

— האָסט דו דעם שליסל? — האָט צירען געפּרענט.

איך האָב איהם געהאָט, און געפּענט די טהיר. צירען איז אריינגעגאַנגען פּריהער. ער האָט גערופען: „מאַמע, קיין ענטפער".

— מאַריא!

קיין ענטפער. דאָס הויז איז געווען לעדיג. פול בעלייכטעט און אָנגעפילט מיט א פערדעכטיגער שטילקייט.

— שוין אוועקגעגאַנגען! — האָט צירען געזאָגט, — וואָס דענקסט דו צו טהאָן?

ער איז אריינגעגאַנגען אין צימער. „דאָס איז דער פּלאַטץ", האָט ער געזאָגט.

אן איבערגעקעהרט בענקיל איז נאָך דאָרט געלעגען, אויף דער פּאַלאָגע א צובויגענע שפּילקע און א רויטער באנטיק. צירען האָט א קוק געטהאָן אויף מיר מיט א שארפען קוק, האָט אויפּגעקליבען עט־ ליכע לאָנגע האָאָר, זיי צוגעטראָגען צו מיר און געזאָגט: „דו זעהסט?" זיינע פינגער האָבען זיך געטרייסעלט, און זיינע ליפּען האָבען געצי־ טערט, אָבער זיין ענערגיע איז אויסגעשלאָסען געוואָרען און זיי־ קראָפט, אָבגעשוואכט. איך האָב איהם געזעהן זיך פּלאַטערען. איך האָ: איהם געזעהן חלש'ן אין מיינע ארעמס.

— ציראן, ציראן! — האָב איך געשריען — מיין ליעבער, טהייע־רערע זוהן!

ער האָט זיך ניט אָבגערופען, איך קען אייך יעצט ניט זאָגען, וואָס איך האָב געטהאָן בייצושטעהן די שוואכקייט, וועלכע האָט מיך צוגע־טרעטען.

— וואָס וועט זיין, אויב וואָנצער זאָל יעצט אין דיעזען מאָ־מענט אריינקומען? — האָט מיר א זעץ געטהאָן א געדאנק אין מה. איך געדענק ניט מיט וואָס פאר א קראפט איך האָב אריינגעטראָגען מיין קינד אין שלאָפצימער און איהם אוועקגעלעגט אויפ'ן בעט.

ער איז אביסעלע געקומען צו זיך, „דו מוזט רוהען", האָב איך געזאָגט, „זאָל איך דיך אויסטהאָן? דו האָסט פיעבער. איך וועל אריינ־רופען א דאקטאָר. זאָל איך דיך אויסטהאָן פאמעלעך? ווילסט דו איך זאָל דיך אויסטהאָן?"

איך האָב געזאָגט דיעזע וועדטער, איך האָב אויסגעפיהרט דאָס, וואָס איך האָב געזאָגט גלייך ווי עס וואָלט נאכהער גאָר ניט געדארפט פאָסירען, גלייך ווי גאָר ניט האָט פאָסירט און איך דארף בלויז זיין פערנומען מיט מיין קינד דיעזען טאָג. אָבער איך האָב געוואוסט, איך האָב געפיהלט, אז עס דארף זיין גאָר עפעס אנדערש, אז עס קען ניט אנדערש נאָר עס מוז זיין עפעס אנדערש. איין געדאנק, איין און איינ־ציגער געדאנק האָט געפלאָגט מיין געהירן, איין און איינציגע האָפ־נונג, א שרעקליכע האָפנונג האָט געארבייט אין מיין מה, דער פחד, דער געהיימער פחד, וועלכער איז די גאנצע צייט געלעגען פערגראָבען אין דער טיפענישׂ פון מיין הארצען, האָט זיך יעצט צושפרייט איבער מיין גאנצע קערפער און פערהארטעוועט מיינע האָאר אויפ'ן קאָפ, ווי די צוועקעס.

לאָז מיך דיך אויסטהאָן און אריינלעגען אין בעט אריין, — האָב איך וויעדערהאָלט.

— ניין, — האָט ער געענטפערט, — איך ווייל בלייבען אנגע־טהאָן.

ניט זיין זאָנדערבארער טאָן, ניט זיינע זאָנדערבארע וועדטער, פון זיין איינפאכער און שרעקליכער פראָגע: וואָס דענקסט דו צו טהאָן? וואָס דענקסט דו צו טהאָן? וואָס דענקסט דו צו טהאָן?

איך האָב ניט געקענט בענרייפען קיין זאַך אַרום מיר. ער וואָלט געגעזען געבליבען אליין, און דאן האָט געקענט פּאַסירען, אז איך זאָל זיך צוואַמענטרעפען מיט וואַנצערען אויף די טרעפּ, און דאן? דאָער וואַנצער וואָלט געוואָלט צוריקגעקומען אין מיין אָבוועזענהייט, און דאן?

לויט ציראָן'ס בעפעהל האָב איך ניט געטאָרט וואַנצערען צוריק אריינלאָזען אין הויז; איך האָב איהם עפּעס געדארפט זאָגען, איך האָב איהם עפּעס געדארפט טהאָן. גוט! איך האָב געקענט פערהאָקען די טהיר אינעוועניג און דאן וואָלט וואַנצער זי ניט געקענט עפענען מיט א שליסעל. אָבער ער וואָלט געוואָלט געקלונגען דאָם גלעקעל. ער האָט געקענט קלאָפּען, אויפּברעכען די טהיר און ד א ן?

מיר האָבען געווארט. ציראָן איז געלעגען אין בעט. איך בין געזעסען לעבען איהם און געהאַלטען זיין דופק. ער האָט געשלאָגען שנעל און שטאַרק.

מיר האָבען ניט גערעדט. עס האָט זיך אונז אויסגעצייגט, אז מיר הערען טויזענדער קולות, אָבער דאָם איז געוואָגן בלויז דער טומעל אין אונזערע אָרערען. מיר האָבען געוואָהן דורך דעם פענסטער שוועבעלאָך ארומפליהען און טוקען זיך אין די שאָטענס, א ווינטעלע האָט אריינגעבלאָזען. אָבער דעם אמת געזאָגט האָבען מיר גאָר ניט געזהן ריכטיג און דייטליך, אָלעס איז פאר אונז אויסגעקומען ווי ערשיינונגען ניט מעהר קיין אמת לעבען.

— איך בין דורשטיג, — האָט זיך ציראָן פלוצים אָבגערופען, — גיב מיר א גלאָז וואסער.

איך האָב זיך אויפגעהויבען צו נעהמען פאר איהם א טרונק, אָבער דער גראָפין איז געוואָגן לעדיג. איך האָב געגומען די כלי, זאָגענדיג: „איך וועל אריינגעהן אין קיך בריינגען וואסער". איך האָב פערלאָזט דאָם צימער; איך בין אריינגעגאַנגען אין קיך און אונטערגעשטעלט דעם גראָפין אונטער דעם קראָן.

די קיך איז געוואָגן נעקסט צום קאָרידאָר. צו מיין אויער האָט זיך פלוצים צוגעטראָגען אן אָבקלאַנג פון א שליסעל. איבערגעדרעהט אין שלאָס. איך בין פערגליווערט געוואָרען. איך האָב זיך ניט געקענט בעוועגען. ענדליך האָב איך דערהערט די טהיר זיך עפענען און האָב דערקענט וואַנצער'ס טריט.

— גינעוורא! — האָט ער אויסגערופען.

קיין ענטפער. ער האָט געמאכט אייניגע שפּאן פּאַרווערטס און וויעדער אויסגערופען „גינעוורא!" שטיל. קיין ענטפער. וויטער געשפּאנט. ער האָט וואהרשיינליך זי געזוכט אין שלאָף־צימער. איך האָב זיך דאָך נאָך ניט געקענט בעווענגן.

פּלוצים האָט מיין קינד ארויסגעלאָזט אזא געשריי, וועלכע האָט אויפגעלעבט מיינע פערגליווערטע גליעדער. מיינע אויגען האָבען זיך אָבגעשטעלט אויף א לאנגען מעסער, וואָס איז געלעגען אין שאָפע, און מיין האַנד האָט עס א כאַפּ געטהאָן. אן אונבעגרייפליכע קראָפט האָט מיין אָרעם בעקומען. איך האָב געפיהלט, אז עס טראָגט מיך ווי אויף כוואליעס צו דער טהיר פון מיין זוהן׳ס צימער. און איך האָב געזעהן מיין קינד איינגעגראָבען, איינגעשרומפּען מיט א קעצישען צאָרן אין וואנצער׳ס שטאַרקען קערפער.

צוויי, דרייַ, פּיעל מאָל האָב איך איהם אריינגעזעצט דאָס מעסער אין זייט ביז דעם הענטעל.

— —

א, מיין הערר, אין נאָמען פון דער טוגענד און וואָלטהאט לאָזט מיך ניט איבער אלייַן! איידער די נאכט וועט צופאלען, וועל איך שטאַרבען. איך בין אייך מבטיח, אז איך וועל שטאַרבען, דאן מעגט איהר געהן; איהר וועט צושלייסען מיינע אויגען און אוועקגעהן. אָבער, נייַן, איך וועל אייך זאָגאָר דאָס אויך ניט בעטען, איך אלייַן, איידער איך וועל שטאַרבען, וויל צושלייסען מיינע אויגען.

קוקט אויף מיין האַנד. זי האָט בעריהרט די אויגען־דעקלאָך פון יענעם מאן און זי איז פערגעלט געוואָרען. — יענע אויגען־דעקלעך, איך האָב זיי געוואָלט צומאכען, וויל מיין צירען איז געוועסען אויפן בעט און געשריען: „פּאפּא, פּאפּא, ער קוקט אויף מיר!"

ווי אזוי האָט ער געקענט קוקען אויף איהם, אז ער איז געווען אזוי פערדעקט? קענען טויטע זעהן דורך לייַלעכער און דעקען?

דאָס לינקע אויגען־דעקל איז פערסטאַרטשעט געוואָרען. קאַלט, קאַלט. —

וויפּיעל בלוט! איז עס מעגליך אז א מענש ענטהיילט אין זיך א ים בלוט! די אָדערען צייגען עס ניט. זיי זיינען אזוי העלעאָט, אז מען זעהט זיי קוים אָן, און דאָך איז ניט געווען קיין פּלאַטש, וואָהין

איך זאָל אַוועקשטעלן מיין פּוס אָן ער זאָל זיך ניט טרינקען אין בלוט. זאָנדערבאר, ניט אמת? מיינע שיך זיינען געווען ווי צוויי שוואמען אָנגעזאפּט מיט בלוט.

איינער האָט אַזוי פיעל בלוט און דער צווייטער קיין טראָפּען ניט — א לילית. א, גאָט, א לילית! איז דען אויף דער ערד פאראן א וויסערע זאך?

לילית, בלוז לילית!

נור קוקט, קוקט, מיין הערר! וואָס פאסירט מיט מיר! וואָס פיהלט איך?

איידער די נאכט פאלט צו, א, איידער די נאכט —

א שוואלב איז אריין.

לאָזט זי אריין. לאָזט די שוואלב אריינקומען.

אַן אידיליאַ.

געבראַכטן האָט די יולי היץ. אָנגעגליהט איז געלעגן דער וועג און די בוימער אויף זיינע ביידע זייטן — זיינען געוואן פערדארט און פערטריקענט. א פּאָס וויסער שטויב האָט אין דער לופטן געהאנגן.

א גרויסע טשערעדע חזרים, וועלכע האָט זיך ארויסגעריסן אויף דעם וועג אין א פינסטערן פלעק, האָט אויפגעהויבן געדיכטע וואלקענס שטויב. נאָך דער טשערעדע, אין גאנצען אין שוויים, מיט א פּנים רויט ווי פייער, מיט אונגעדולדיגע געשרייען, מיט א לאנגער בייטש אין האנד, איז געלאָפען טיולעסיר און נאָך איהם מיט אן ארונטערגעהאנגענעם קאָפּ, מיט א לאנגער, ארויסגעשטעקטער צונג, ביסלעכווייז אונטערהינקענדיג האָט זיך געיאָגט טאצא, א ראבער הונד.

צום דעמבענעם וועלדעל האָט זיך די גאנצע „גרופּע" געלאָזט. די חזרים — נאָך חזיר'שע נים און טאלסער — נאָך ליעבע.

לעבען „סאן־קלעמענטע קאסוריא" האָבען זיי זיך אָנגעשלאָגען אָן מענשען, וועלכע זיינען געשלאָפען אין דעם שאָטען פון ארונטערהענגענדע שטיינער. דאָס איז געווען אן אָנגעווארפענע קופּע פון אויסגעמאטערטע ברואים, בערעקט פון קאָפּ ביז די פים מיט ביילען און „בלויע צייכענס". זיי האָבען אלע געשמאק געבראָפּעט און מיט זייער ארט לינגען און מיט דעם ריח פון זייערע קערפערס האָבען זיי דערמאָנט אן ווילדע בהמות. די קוויטשעריי און דאָס כריוקען פון די „דברים אחרים" האָבען זיי איבערגעשראָקען און א סך פון זיי האָבען אויפגעשפרינגען, זיך אָנגעשפּארט אויף די עלענבויגענס און פערשלאָפּענערהייד זיך אויסגעריבען די מיטגע, אָנגעצינדענע, פערשמוציגטע

אויגען. די חזרים האבען נאך מעהר געקוויטשעט, טאצא האט נאך שטארקער געבילט און די געשרייען און די שלעק פון טאליסערען זיי־נען געוואָרען נאך ווילדער. און אונטער דעם געריכטען טומאן שטויב האבען זיך אלע — אי די מענשען, אי די חזרים, אי טאצא — אלע צוזאמענגענאסען אין איין פלעק.

„אין נאמען פון דעם הייליגען אנטאניע!" — האט טאלעסיר געריטשעט, פרובירענדיג, אונטער די צושראקענע געשרייען פון די ערוואכענדע, צוזאמענטרייבען די צולאפענע טשערעדע „פערשאלטענע בהמות... שדים רוחות!..."

און ענדליך, צוזאמענטרייבענדיג זיין גאנצע טשערעדע, האט ער זי אין אייליגניש געטריבען צו דעם גרינעם דעמבענעם וועלדעל, וואו עס זיינען געווען חזיר'שע ניס, א טיעפער, קיהלער שאטען אין די יפהפיה פיארא.

*

* *

אונטער א דעמבענעם פלויט האט פיארא געזונגען אויפ'ן גאנצען קול און לעבען איהר זיינען די שפסעלאך ארומגעלאפען, זיך גע־שפיעלט און געביסען די גראז. אונטער דעם שאטען פון די גיגאנטע דעמבעם, וואס הויבען זיך ארויף צום הימעל און טראגען צו דער זונ צו־וואָרפענע צווייגען און שווערע פרוכטען האט פיארא געזונגען. דורך די צווייגען האט זיך געטראגען א פריש ווינטעל פון די בערג און א מאנאטאנער, ריטמישער רויש פון די בלעטלאך, און בלישטשענדע „חזיר'שע ניסלאך" זיינען געווען איבעראל און אומעטום אין דעם קלייניעם קעניגרייך.

די חזרים, טרעפענדיג אזא גוטען און שהנעם פלאטץ, האבען זיך מיט א פרעהליכען כריוקען צולאזט אין אלע זייטען. פיארא האט געזונגען „סטארנעלא" און טיולעסיר, אן אבגעשוואכטער פון דער אין דער פריהערדיגער היטץ, האט זיך מיט פערגניגען אויסגעצויגען אויפ'ן גראז, איינגעאטהעמט, מיט דורשט, די פרישע לופט און די

זיסע טענער פון פיאראָס ליעד און געקוקט אויפ'ן הימעל, וועלכער האָט ליעבליך בעדעקט אלע מענשען, בהמות און געוויקסען.

דאָס הויכע „אונבעריהרטע" גראָז האָט אין גאנצען פערדעקט דעם יונגען פאסטוך. די פרישקייט פון וואלד האָט שטופענווייז אָבגעקיהלט זיין צוהיצטען קערפער, דאָך אָבער האָט ער געפיהלט, אז עטוואָס אונדייטליכעס, אונערקלערעדעס צוגליהט זיין גאנצעס וועזען און מאכט שטאַרקער זיעדען און קאָכען זיין בלוט. דאָס גראָז און די בלומען און בלימעלאָך פון'ס וואלד האָבען אָנגעפילט די לופט מיט אן אנגענעהמען, זיסען אראָמאט. דאָס אונאויפהערליכע קנאקען און זשומען פון די אינסעקטען האָט זיך געטראָגען איבער'ן גאנצען וואלד. טאלעסיר איז געלעגען מיט צוגעמאכטע אויגען און זיין הארץ האָט געקלאפט אין טאקט מיט דער ליעד.

לאנג האָט טאלעסיר געוהט און געהערט. נאכהער האָט ער אין דער שטיל זיך אויפגעהויבען און געקראָכען איבער'ן גראָז, ווי א לעמפערט, וואָס דערזעהט א קרבן.

— האַ־אַך! — האָט ער פלוצים אויסגעשריען און מיט א הילכידיגען געלעכטער אויפנעשפרונגען אויף די פיס.

ער איז געווען א קורנאָסער, ריעזיגער יונג, אביסעל א רויטלי־כער, מיט אויגען, וואָס שפריצען מיט כח, מיט גבורה, מיט דרייסט און מיט ליעבע.

אָבער די פאסטוכין האָט זיך אפילו קיין ביסעל ניט דערשראָ־קען. זי האָט נאָר געמאכט א לייכטע, אראָנישע גרימאסע.

— וואָס דאַרפסט דו? — האָט זי שטרענג א פרעג געטהאָן.

— נאָר ניט... אזוי...

און זיי האָבען געשוויגען.

אונטען, הינטער די קליינע בערגלאָך, אין די געריכטענישׂ פון דעם וואלד, ביי די פיס פון דעם נאקעטען גרויסען בארג האָט דער טייך „פעסקארא" געוויישט. אָבער טאלעסיר האָט נאָר ניט געהערט און ניט אָבגעריסען די ברענענדע אויגען פון דער פאסטוכין מיט דעם „בראָנזענעם" קערפער.

— זינג... זינג נאָך... — האָט ער ענדליך אויסגעשריען, און אין זיין שטימע האָט זיך געהערט אן אָנגעשטרענגטע ליידענשאפט.

פיארא האט זיך האלב אומגעקערט און שמייכלענדיג, האט זי געוויזען דעם פאסטוך צווישן רייהען מוטערפערלענע צייהן. און פלוצים האט זי אויסגעריסען א זשמעניע גראז און מיט אונפערשטענדליכע אויפרעגונג האט זי עס געווארפען טאלעסירען אין פנים אריין — געווארפען אזוי, ווי זי וואלט איהם געשיקט א קוש, ער האט א ציטער געטהאן, זיך געגעבען א וואלף פארווערטס און דערפיהלט דעם ארמאט פון דעם פרויען קערפער, וועלכער איז געווען שארפער און איהם מעהר פערשיכורט, איידער דער ארמאט פון דעם פריש אבגעקאסטען היי און די בלומען פון דעם וואלד.

דא און דארט האט זיך געהערט דאם בילען פון טאצאן, צוזאמענטרייבענדיג די טשערעדע. אין וואלד איז געווארען האלב פינסטער און א זיסער מהיה'דיגער ארמאט האט אלעם אנגעפילט. די בלעטער פון די בוימער האבען אונטער דעם לאסשטשענדען אטהעם פון דעם ווינד אבגעשיינט ווי מעטאל; הויך, הויך, פערליערענדיג זיך אין דער רויטליכער טיעפעניש פון'ם הימעל, זיינען געפלויגען פויגעל; פון צייט צו צייט האט זיך מיט'ן ווינד צוגעטראגען א ריח פון אספאלט פון די פלעצער, וואו מען האט געהאקט שטיינער; און פון מאל צו מאל האט זיך געטראגען דאם ליעד פון א ווייטער פאסטוכין...

אבער די פורפורנער קאליוזשע, וועלכע איז געווען בעדעקט מיט וואקסענדען מאך, זיינען די חזרים געקראכען אין זיך גענוואלאיטשעט מיט זייערע שווער ארונטערגעהאנגענע און פעטע בייכער אויף דער ערד. טאצא האט געהינקען און צייטענווייז געבילט. אלעם איז מיט אמאל פערהילט געווארען אין א שטרענגער שטילקייט און בלויז טויזענדע אונבעגרייפליכע גערוישען און קלאנגען און די תפלות פון די ווייטע קלויסטערס האבען זיך אין מעלאדישע כוואליעם געטראגען איבער דער שטילקייט. טיעף און גלייך האבען געאטהעמט די בוימער און עטוואס „אויסנאהם-ווייבליכעם" האט טאלעסיר געפיהלט און געשפירט אין זייער אטהעמען.

אונטער דעם דינעם, גילדערנעם שטויב זיינען צאהלרייכע קומטען אויף ביידע זייטען סטעזשקע געשלאפען. פון דער מיטען די אנגעפרעסענע, מיעדע און צוזאמענגעשטיקטע קופע חזרים האבען זיך געהערט פערטויבטע כריוקען און א מאנאטאנע רעגעלמעסיגע בע-

וועגונג. און פונקט אזוי מאנאטאנע האבען זיך צוגעטראגען פון ווייטען די ליעדער פון די פויערים.

א זיעגעל פון רוהיגקייט, שטארקייט, פרישקייט און שעהנקייט איז אויף אלעם ארום גלעגען.

*

* *

און ניעדעריגער ארונטער, וואו פיארא איז געזעסען, האבען די פויגעלאך אונערמיעדליך געסווישטשערט און געזונגען און די בויטער האבען שטיל געשפיעלט אונטער דעם ווינד. אונטער דעם העל בלויען הימעל זיינען צוליעב נעכטיגען רעגען, אין דער לופט געשטאנען טויזענדער רעגענבויגענס, וועלכע זיינען פון צייט צו צייט איבער־גלאפען פון בוים אויף בוים. און דער אפענער גלייכער שטח, וואס האט זיך געצויגען הינטער דעם וואלד האט זיך אזש גערויכערט פון דער העלישער־פייערדיגער זונן.

פיארא האט ציזאמענגעטריבען די שעפסען און אנגעהויבען אויפצוהויבען זיך מיט זיי איבער דעם אבגעקאסעטען פלאטץ. טאלעסיר, וועלבער האט זיך פערקוקט אין דער ווייטקייט און זיך אבי־סעל פערגעסען, האט פלוצים מיט אמאל דערזעהען פיארען און די שעפסען נאהענט לעבען זיך. פיארא איז געגאנגען צוויישען די רייהען פון מילגראם בויטער, א שטארקע, א מעכטיגע, א לעבעדיגע, א שפרינ־גענדיגע, ווי א יונג טעלעטשקעלע . . .

— א, פיארא, וואהין?

— צום טייך! — האט יענע געענטפערט און געגאנגען ווייטער איבער דער שמאלער סטעזשקע.

טאלעסיר האט געהערט דאס טראקען פון די צובראכענע צוויי־גען, פיארע׳ס קולות אויף די בהמה׳לעך און דאס מעקען פון די שעפ־סען. און נאכהער האט ער דערהערט ווי א מיידעל האט זיך מיט א געשריי ארייגגעוואלפען אין וואסער; ער האט געהערט די פרעה־ליכע קוויטשען, דאס גערויש פון א שווימענדען קערפער און דעם שארף פון דעם צושפאלטענעם וואסער. און דאן האט ער איבערגלאזט

די חזרים אויף טאצא'ס השגחה און, ווי א שלאנג, איז ער ארונטערגע־קראכען דעם בארג אראפ.

בלימטשענדע און פייכטע זיינען געשטאנען אלע יונגענקע בוי־מעלאך און פריטקעלאך אין דער מארגענדער פרישקייט און די גרויסע בוימער האבען דערמאהנט אן רייהען מעכטיגע שטייגערנע זיילען. די געוויקסען און די פלאנצונגען האבען זיך דא צושפרייט און צו צויגען איבער דער ערד און דא, מיט ליידנשאפט און שטייף, ענג, ווי די שלאנגען, זיך ארומגעוויקעלט ארום די בוימער, זיך געוואלפען איינע אויף די אנדערע, זיך איבערגעפלאכטען און געפיהרט א שרעקליכע מלחמה פאר א בעסערען, ליכטיגען זונענדיגען פלאטץ.

איבער דעם גאר גרויסען ליכטיגען, זאנפטען גרינעם שטח האבען זיך געפארבט געלע, בלויע און העל רויטע ארכידיען, בלומיגער מאהן און גאלדענע ליוטען. הויך האט זיך די שפינען־וועב געטראגען און זיך פערטשעפט אין די איבערגעשפאלטענע צווייגען, און שווערע ענגלען יאגאדעס האבען ארונטערגעהאנגען פון די צווייגען און זיך געבאדען אין דעם הויכען גראז.

יעדעס מאל, וען דער ווינד האט שטארק פערבלאזען פון דער טיעפענים פון דעם וואלד, האט זיך אויסגעצייגט ווי דארט, אין דער געדעכטעניש, יעצט א שטורם, אדער א שרעקליכע חיה אטהעמט, אדער עס רוישט א מעכטיגע מענגע מענשען. דאס שוויצען פון דער ערד, פון די בוימער און פון דעם גראז איז געוואלרען מעהרער און שארפער, און פון מיטען דעם מעכטיגען לעבען פון די פלאנצונגען, האבען זיך, ווי געזונטע בלומען, צולאזט צווייי געפיהלען צוויי ציהענ־דע הערצער: — פיארא און טאלעסיער — צושיידענערהייד האבען זיי זיך גערישען איינער צום צווייטען, געוואלרט אויף עטוואס און ג־צייטערט פון איבערפילטער ליידנשאפט.

און זיי האבען זיך בעגעגנט. דארט אונטען, בייס סאמע ברעג פון דעם טייף פעסקארא, צווישען די גערייכטע קוסטען, צווישען קרא־פאוע און טשערעט. ביידע ארימע און אבגעריסענע, ביידע מיט אנגע־ריבענע און פול מיט מאזאלען העגט און פים און ביידע מיט שוויי־סיגע אבער מעכטיגע קערפער, וועלכע האבען געאטהעמט מיט כח און גבורה.

מיט א שטורמדיגען שוים האט זיך דער „פעסקארא" געקלאפט

אן געשלאגן אין די שטיינער פון זיין ברעג. און די וויסע שטורמ־דיגע פענע האָט זיך צוגאָסען איבער דעם טייך'ס גרענעץ, וועלכע איז געווען הויך און נאקעט. טוויזענדער וועגלאך האָט זיך דאָס וואסער געפונען און מיט עקשנות זיך געגראָבען אין זאמד, דאָ וועריגיג אין גאנצען נעלם און דאָ וויעדער ערשיינען און מיט דער פריהערדיגער קראפט זיך געיאָגט וויטער, צוויישען דעם טשערעט. און דער הויכער, שטיינערנער, נאקעטער, ברוגז'דיגער, פערטראכטער ברעג האָט אויסגעצייגט ווי מיט זילבערנע אָדערען דורכגעוועבט און האָט געקוקט מיט שנאה אויף די שפיעלענדיגע וואסערען.

פיהלענדיג א ברענענדיגען דורשט, איז פיארא צוגענאנגען צום טייך, ארונטערגעלאָזט זיך אויף די קניען און אָנגעהויבען טרינקען. מיט איהר אויסגעבויגענקייט, מיט דעם צויבער פון איהר טאליע און גאנצע פליויצע, איז זי געווען עהנליך אויף א פאנטער. (אזא מין לעמ־פערט).

טאליסער האָט זי אָבגענאָסטען פון קאָפ ביז די פים מיט א ברע־נענדיגען, לייִדענשאפטליכען קוס.

ער איז צוגענאנגען נעהענטער.

— קוש מיך! — האָט ער פלוצים אויסגעשריען און זיין שטימע האָט געציטערט פון לייִדענשאפטליכער אויפרעגונג.

— ניין... איך ווילּ ניט...

— קוש מיך... קוש...

און ער האָט אָנגעכאפט איהר גליהענדען קאָפ צוויישען זיינע ביידע הענט, איהם ארונטערגעבויגען צוויישען זיינע קניען און דאן צוגע־דריקט זיין קאָפ און אזוי איז ער געבליבען בעווענלאָז, מיט צוזאמענגע־שלאָסענע אויגען, אין גאנצען דורכגעדרינגען מיט העכסטער הנאה פיהל־ענדיג פיארא'ס פייכטע הייסע ליפען אויף זיינע...

— ניין... ניין... — האָט פיארא אין שטיקעניש געשעפ־טשעט און האָט פלוצים מיט א שטארקער קראפט אָבגעשטויסען פון זיך טאליסיר'ס קאָפ.

אָבער זי האָט אין גאנצען נעציטערט, ווי א טשערעטל. און איהר גאנצער שטארקער קערפער איז געווען פול מיט חשק און פייער... מיט לייִדענשאפט איז געווען פול די לופט, פול איז אויך געווען אי

דער הימעל, אי די בלומען אי די גראָזען אויף דער ערד. אלעס, אלעס איז געווען פול מיט לידענשאפט...

און די הענט פון דער פאסטוכין זיינען ארונטער געפאלען מאכטלאָז.

א שעפסעלע האָט פלוצים ארויסגעשטעקט זיין שוואַרץ קעפעלע דורך די צווייגען. די פייכטע גוטע אויגעלאָך האָבען מיט פערוואונדערונג לאַנג געקוקט אויף די צוזאמענגעדריקטע, צוזאמענגעפרעסטע און פלאטערענדיגע קערפער...

און דער „פעסקארא" האָט געזונגען...

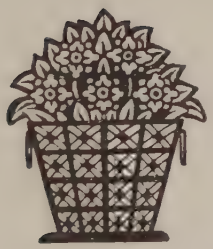

ארסאלא

1.

ביי האלבען טאג איז דער גלח ארויסגעגאנגען פונ'ם קלויסטער, טראגענדיג דאם „הייליגקייט". די גאסען און די דעבער פון די הייזער זיינען געווען בעדעקט מיט רעם ערשטען שנעע. אין דער הויף, צווישען די שווערע שנעע וואלקענס, האבען ארויסגעשווימען בלויע אינזלען, זיך לאנגזאם אויסגעבריטעט, און אין דער ווייסער לופט, איבער דער וויסער ערד, האט זיך פלוצים צונאסען די זונען־שיין.

די פראצעסיאן האט זיך געריכטעט צום הויז פון ארסאלא דעל ארק: מענשען האבען זיך אבגעשטעלט און נאבגעקוקט דעם גלח, וועלכער איז געגאנגען מיט א הוילען קאפ צווישען זיינע בעהעלפערס, וואס האבען געהאלטען די „הייליגע חופה" איבער איהם, און אין די הענט געטראגען אנגעצונדענע ליכט. דער העלער קלאנג פון דעם גלע־קעל האט זיך צוזאמענגענאסען מיט דעם ווארטשען פון די הייליגע תפילות. הינט, וועלכע האבען געטראפען אנצוקומען א קעגען, זיינען אנטלאפען אין די זייטיגע געסלאך. דער גאסען־קעהרער האט אויפ־געהערט צוזאמען שארען דעם שנעע, זיך ארונטער געלאזט אויף די קניען און אבגעהויבען דאס היטעל. לעבען און ארום פלאיאנא'ס באק־שטוב האט זיך אין דער לופט געהערט א הייסער, געזונטער ריח פון פריש אבגעבאקענעם ברויט.

אין הויז, וואו די קראנקע איז געלעגען, האט מען דערהערט דאס קלינגען פון רעם גלעקעל און א גערוש פון טריט אויף די שטיגען. די בתולה ארסאלא איז געלעגען אין היטין, ארומגעבאפט מיט א טעמפער שלעפעריגקייט, און איהר שנעלער אטהעמען האט זיך איבער־

געריסען מיט א כריפען. די האָאר אויפ'ן קאָפּ כמעט אין גאַנצען אויס־געקראָכען, דאָס פּנים פערבלויעט, די ווייהען האַלב־צוגעמאַכט, די נאָזלעכער האָבען אויסגעצייגט צו זיין אין גאַנצען פערלעגט מיט א דינער סאָושע. די ביינערנע הענט האָבען זיך מאַכטלאָז בעווענט.

אין צימער האָט געהערשט א טראָגישע שטילקייט, וועלכע האָט געדיענט אַלס א הקדמה צו דער גרויסער טראָגעדיע פון דער אָנקומענדער „לעצטע שטונדע", און דאָס דעכען פון דער קראַנקער, און די צוגעפאַלענע הוסטען, און די אונוואַהרשיינליכע בעווענגונגען, האָבען נאָך מעהר פערשטאַרקט און פערגרעסערט דעם פּחד פּין דעם ערוואַר־טעטען טויט. א פרישע לופט האָט זיך אריינגעגאָסען אין די אָפענע פענסטער, ארויסשטויסענדיג דעם היסען, שווייסיגען קראַנקען ריח. א וויסער אָבשיין האָט זיך אָבגעשפיגעלט פון דעם שנעע, וואָס האָט בעדעקט די קאַרניזען און די קעפלאָך פון די אויסגעבויגענע חלקים פון דעם פּאַרט נאַווי; די קריסטאַלענע, דורכזיכטיגע פּאַרבען פון די אייזיגע סטרעמפּעלאָך האָבען אָבגעווואָרפען אויף דער סטעליע פון דעם צימער אן איבערגאָס פון רעגענבויגען קאָליירען. אויף די וועגט האָבען געהאַנגען הייליגע, בראָנזענע מעדאַלען און די צורות פון קדושים.

ביי דער קראַנקער'ס בעט איז געשטאַנען איהר שוועסטער און בענעצט איהר די ליפּען און די יאַסלען מיט א האַנטוך אָנגעזאָפט מיט עסיג. דער דאָקטאָר איז געזעסען, וואַרטענדיג, און האָט בעקוקט די זיבערנע גאַלקע אויף זיין שטעקען. טהעאָראַ לא יעטשע, א וועבערין, וואָס האָט געוואוינט אין שכנות, איז געשטאַנען דערנעבען שטיל און בעווענגלאָזט.

— פרידען און זענען — האָט דער אריינקומענדער גלח געזאָגט.

אין טהיר האָט זיך בעוויזען דאָן דושענאר טיערנא, — א הויכער דאַרער מאַן, וואָס האָט דערמאָהנט אָן אן אויסגעצויגענעם וואָרעם. נאָך איהם איז אריינגעקומען ראָזע קאטענא, וועלכע איז יונגערהייר געווען דאָס, וואָס מען טהאָר ניט אויסזאָגען און יעצט, אויף דער עלטער, גראַטעווועט איהר „כשרה" נשמה דערמיט, וואָס זי האָט בעדיענט שטאַרבענדע און מטהר געווען מתים, אומזיסט אָהן א פּרוטה געלד.

אלע אין צימער האָבען געקניעט און ארונטערגעלאָזען די קעפּ.

די קראנקע האָט גאָר ניט דערקענט. די שפרינקלען פון דעם הייליגען וואסער האָבען זי אָבגעשפריצט.

אָבער ארסאלא האָט ניט געפיהלט די הייליגע כוואליע, וועלכע האָט זי אָבגעוואשען און ריין געמאכט, ווי דער ווייסער שנעע, כדי צו קומען א זויבערע פאר גאָט, ברוך הוא.

א מאכטלאָזע האָט זי זיך אָנגעכאפט אן דער קאָלדרע, איהרע ליפען האָבען געציטערט און אין האלז האָבען זיך ווערטער געבאָלבעלט.

ארסאלא האָט פאָרטגעזעצט צו שטאמלען און זיך אָנכאפען אָן דער פוסטקייט ביז מען האָט איהר צורעכטגעמאכט די קישען. זי האָט גאָר ניט געהערט אויסער א קלינגען אין די אויערען, וועלכעם האָט אָבגעקלינגען דאָ ווי א געשריי, דאָ ווי א מוזיק. מען האָט זי אונטערגעהויבען און איהר בלויטלויף געזיכט איז פלוצים געוואָרען טויטבלאס.

— אָריטע, אונגליקליכע....

ענדליך האָט זי ארויסגעשטעקט א ציטערענדע, מיט א קרענקליכער, שוואַרץ־בלוטיגע קאָרע בעדעקטע צונג, אויף וועלכער מען האָט ארויפגעלעגט א שטיקעל רויכעלדען וויראך.

— דאָס איז דאָס פייער פון דעם, וואָס פיהרט די גאנצע וועלט...

אָבער זי האָט די צונג ניט בעהאלטען. זי האָט ניט געוואוסט, וואָס מען טהוט. דאָס הייליגע ליכט האָט ניט געשטערט דעם גלידערען צושטאנד. קאמילא האָט מיט ליידען און מיט שרעק געקוקט אויף דעם ערד־בלאסען פנים און אויף די ליפען, וועלכע האָבען דערמאהנט אָן א מויל פון א דערשטיקטע. דער גלח האָט מיט א טרי־אומפירענדער יראה, וועלכע פאסט פאר אזעלכען, האָט, ניט אייליגדיג זיך, פארטגעזעצט לייענען לאטיינישע תפלות. און דער אבשיין פון דעם שנעע האָט זיך אין א וויסען ליכט ארייגגעגאסען אין די פענסטער. דער ריח פון הייסען ברויט האָט ביים גלח'ס „חסידים" ארויסגערופען א קיצעל אין דער נאז.

— נעלויבט איז ער און געלויבט איז זיין נאמען!... — האָט דער גלח געבעטען.

מיט דער אנשטרענגונג פון דעם דאקטאָר האָט ארסאלא צוגע־

שלאָסען דאָס מויל. דער גלח האָט צוגעטראָטען צום לעצטען הייליג־סוד'ישען אָבשפּריצען די שטאַרבענדע. אָלע זיינען געשטאַנען אויף די קניען און נאָכגעזאָגט יערען פּסוק תהלים, וואָס דער „הייליגער" האָט פּאָרגעלייענט.

טהעאָדאָרא לא יעטשע האָט זעלטען זיך צוכליפּעט, פערשטע־לענדיג דאָס פּנים מיט די הענט. לעבען איהר איז געשטאַנען ראָזע קאטענא מורמלענדיג א תפלה און איבערקלויבענדיג די פּאטשערקעס. איין אויג איהרס האָט זיך געגויעט, דאָס צוויייטע האָט געהאָט א בילי־מע, און אין דעם שטילען תהלים געזאָגט, האָבען זיך געהערט דעם גלח'ס וועטער „הייליגענדיג" די אויגען. די אויערען, דאָס מויל און די הענט פון דער בעווענלאָזער קראנקער.

— .... איך גיב זיך איבער דיר, גאָט, וער עס איז מוחל עונות. אמן.

קאמילא האָט צודעקט די קאָלדרע און עס האָבען זיך ארויסגע־זעהן די געלע אָבשטאַרבענדע סליאדען פון איהר שוועסטער.

— העלף גאָט, העלף קריסטוס, העלף גאָט, פאָטער אונזע־רער....

די „געזאָלבטע" פון גאָט איז געלעגען בעווענלאָזן, אָטהעמענדיג שווער, די קניען אויסגעבויגען און די הענט צוגעקוועטשט צו די זיי־טען — אין א כאראקטערנעם מעמד פון קראנקע אויף טיפוס. און דער גלח איז, צולעגענדיג צום לעצטען מאָל, דעם צלם צו איהרע לי־פּען און, מאכענדיג א צווייטען צלם אין דער לופטען, ארויסגעגאנגען אין דער בעגלייטונג פון זיינע דיענער. אין ציימער האָט זיך נאָך אלץ ארומגעטראָגען יענער אונבעשטימטער ריח פון וואקס און ווייראָך, מיט וועלכען די קירכען־בגדים זיינען אָנגעזופט. אויף דער פרייער לופט, הינטער די פענסטער, האָט מאטטעא פוריעלא אויפגעקלאפט אָבצאָסען — און צוגעזונגען דערביי א ליער.

.2

די קראנקהייט האָט זיך ניט אויף קיין סך געבעסערט. ס'איז געקו־מען די פיערטע וואָך און די טעמפּע שלעפּעריגקייט האָט זיך פערביטען אויף א נאטירליכען שלאָף — א נאטירליכען רוהיגען שלאָף, אין וועל־

כען די טיפישע סימפּטאָמען פון טיפוס זיינען ביסלעכווייז פערשוואונ־דען: די היטץ איז געווׂארען אביסעל קלענער, דער געדאנק קלאָה־רער און די בעטובונג אביסעל אויסגעלייטערט. נאָר דער שווערער הוסט האָט זי צייטענווייז אונברחמנות געמאַטערט. די הויט איז איהר קאַליע געווׂארען און עס זיינען איהר געווׂארען וואונדען אויף די עלענ־בויגענס, אויף די קניען און ניעדעריגער פון דעם גאַרטעל. קאמילא האָט זיך איבערגעבויגען איבער'ן בעט, אויסרופענדיג אין דער הויך: „ארסאלא", און די שוועסטער האָט געפרופט צו עפענען די אויגען.

זי האָט געפיהלט א הונגער, א שטאַרקען הונגער. א בהמה'ישע זשערניקייט צום עסען האָט זי געפייניגט. און איהר מויל האָט בעקומען יענע אויסגעקרומטע בעוועגונג, ווי ווען די באַקען בייגער גליסטען עפּעס צו קייען און איהרע אויסגעדארטע, אויסגעקווׂארטע הענט האָ־בען אָנגענומען יענעם קראַמישען, קלעטערענדען אויסזוהן, וועלכען עס איז צו בעאַבאַכטען ביי מאַלפּעס, ווען זיי דערזעהן אן עפּעל. דאָס איז געווען א קרענקליכער, ברענענדיגער הונגער, יענער שרעקליכער חשק צו שפּייז, וועלכער מאכט א חורבן אין יעדער צעל פון א קער־פער, וואָס איז אָבגעשוואכט און אויסגעמאטערט פון קראַנקהייט. עס איז געבליבען בלויז אן אָרימע, אביון'דיגע כוואליע בלוט, וועלכע האָט זיך קוים בעווענט אין די אָדערען. אין דעם אָבגעשוואכטען, פון שפּייז בערויבטען מאָרך האָט זיך א יעדע טהעטיגקייט אָבגעשטעלט. בלויז וויבראציעס, אָנצייגענדיג אייניגע טהעטיגקייטען פון אמאָל, וועו זי איז פאַלקאָם געזונד געווען, האָבען דאָרט יעצט פאסירט. און אפילו אין אזא אונבעדייטענדע ארבייט האָט איהר דער געדאנק ניט געדיענט אין פולען. זי האָט געליענט קורצענקע לאטיניש זאכען, זי האָט אָהן א שום צוזאמענבינדונג צוטהיילט די ווערטער אין זילבען, זי האָט געשראָקען די שילער צו בעשטראָפען, זי האָט געזונגען קורצע סטראפען פון הייליגע תפילות. אָפט פלעגט זי פיהרען מיט דעם אָנ־צייגענדען פינגער איבער דער שאַרף פון דעם בעט, ווי אָנצייגענדיג צו די שילער די שורות פון דעם ביכעל. אמאָל פלעגט זי זיך צושרייען, דראָהען, מוסר'ן, דערמאָהנענדיג זיך פיעליכט אן פרוי בארטאלאמעא דא סאלוצא'ס רעדע צו די זינדיגע, אָדער פיעלייכט פלעגט זיך איהר דאן אויסווייזען, אז זי זעהט יענע שרעקליכע בילדער, אויף וועלכע עס זיינען געמאָהלען אומגעלומפערטע מלאכים און מלחמה האלטענ־

דיגע שרים. אבער איהרע אויגען זיינען אלץ געבליבען מוטנע, און די שווארץ־אפלען איבערגעצויגען מיט א מין גלעזען הייטעל. אין דער צייט פון דער קראנקהייט זיינען איהר די גאנצע האָר אויסגעפא־לען.

ארום האָבען אלע געפראווועט דעם יום טוב לכבוד קריסטוס'ס גע־בורטסטאג. אין די ליכטיגע אבענדען איז דער טייך פעסקארא געווען אין גאנצען פערזעעט מיט מאטראָזען. א שארפער ריח פון פיש־יוך האָט זיך פערשפרייט פון די שענקען. בעליכטעט זיינען געווען די פענסטער און פייערווערק האָט געקראכט אין די גאסען. דער אבשיין פון דער זונ האָט געגילט די שטיינערנע פארענטשעס, די שפיציגע דעבער און דעם גלאָקען טהורעם פון סאן זשאקאמא'ס קירכע, און גע־הערשט האָבען דיעזע שיינענדע גאלד־רויטע פלעקען, ווי מאיאקעס איבער דעם מרה שחורה'דיגען שטעדטעל. איבער סאנט אנאסטינא, לעבען דער פעסטונג, איז א האלבע לבנה אויפגענאגענגען.

אין ארסאלא'ס צימער אריין האָט דאָס אלע בעווענדערט לעבען ארייגגעדרינגען בלויז ווי דאָס סומנע זשומען פון א פאסינקע ביהנען.

פאסטוך־ליעדער געשפיעלט אויף זעק פייפען האָבען זיך צוגע־טראָגען און איבערגעגאנגען פון הויז צו הויז. א פרום, הארציג דער־קווייקעניש איז געווען דורכגעווענדט אין דיעזען שפיעלען. די קראנקע האָט זיך צוגעהערט און זיך אונטערגעהויבען אויף דעם בעט. דיעזעס געפיהל האָט אין איהר אויפגעלעבט בילדער, וועגען וועלכע זי האָט פיעל, פיעל געטרויעט און מיט די איינדריקע פון וועלכע זי איז געווען דורך און דורכגעדרונגען. און פאר איהרע אויגען האָבען זיך געשטוי־סען הייליגע ערשיינונגען אייגע נאָך דער אנדערער, עס האָט זיך איהר אויסגעווייזען, אז זי זעהט שנעע־ווייסע געקליידעטע מלאכים'לאָך שווע־בען אין דעם ליכטיגען, קלאָהרען בלויען הימעל. זי האָט אָנגעהויבען זינגען הייליגע הימנען, אבער די שטימע האָט זיך איהר פלוצים אי־בערגעריסען און זי האָט אָנגעהויבען לויבען און דאנקען קריסטוסען, אבער מיט אזא התלהבות, מיט אזא הייליגער ליעבע, אז עס האָט זיך איהר בשעת מעשה אויסגעצייגט, אז זי טראָגט זיך אין די הויכע הימלען אין מיטען דעם רויך פון די הייליגע קטורת.

— א, העלף! — האָט זי אויסגעשריען.

די שטימע האָט זיך איהר איבערגעריסען. זי האָט צושפרייט

די ענט. קאמילע, וועלכע איז געשטאנען לעבען איהר, האָט געוואָלט פעריכטען איהרע קישענס, זי האָט זיך געפיהלט שוואך געגען איהר שוועסטערס אמונה. איהרע הענט און ליפען האבען געציטערט. ארסא־לא האָט זיך מאכטלאָז א וואָרף געטהאָן צוריק, מיט אן ענטבלויזטען האלז און ברוסט, בלאָס ווי דער טויט, און א שמייכעל האָט זיך אוועק געלעגט אויף איהרע ליפען. די כלי זמר, וואָס האבען געשפיעלט אויף די זעק־פייפען זיינען פערבייגעגאנגען. שפעטער זיינען פערבייגעגאנגען די מאטראָזען, וואָס האבען פערבראכט אויף דעם „פעסקארא" און נע־זונגען שכורשע ליעדער.

3.

וואָס קלעהרער איהר גראנק איז געוואָרען, אלין לעבעריגער האָט זיך דער אינסטינקט פון הונגער ערוועקט. עס האָט זיך צוגעטראָגען דער ריח פון הייסען ברויט פון פלאיאנאס בעקערייי און ארסאלא האָט געבעטען; זי האָט געבעטען ווי א הונגעריגער קבצן און, בעטע־ריג, האָט זי אויסגעשטרעקט די האנד צו דער שוועסטער. מיט א בהמה'שער זשעדניקייט האָט זי געשלונגען, וואָס מען האָט איהר דער־לאנגט, קוקענדיג מיט פערדראכט אין אלע זייטען, ווי זי וואָלט מורא געהאבט, אז אימיצער זאָל ביי איהר ניט צונעהמען דאָס עסען.

די ערהאָלונג איז צוגענאנגען לאנגזאם. אבער דאָס איינגענעהמע גפיהל פון ערלייכטערונג האָט זיך שוין אנגעפאנגען צו צושפרייי־טען איבער דעם גאנצען קערפער און אויסלייטערען דעם פערשטאנד. די אייעריגע, די מילכיגע און די פלייישיגע מאכלים האבען געשאפען נייעס בלוט; די לונגען האבען געאטהעמט פריי, דאָס אדערען גענוג, ארומגעוואשען מיט א וואַרימער, שטארקער כוואליע האָט געבראכט א פרישע, נייע לעבענדיגע פארב, די וואונדען, וועלכע זיינען געווען רער רעזולטאט פון לאנג ליגען אין קראנקען בעט, האבען זיך שוין אנגע־הויבען צו פערהיילען. אונטער דעם שטראָם פון נייעס לעבען האָט זיך שוין אויך די טהעטיגקייט פון דעם מאָרך פערבעסערט, און די פער־שטארקטע חושים האבען נעמאכט דאָס בעוואוסטזיין קלאָהר און לוי־

טער. די האָר אויפ'ן קאָפ האָבען אָנגעהויבען געדיכט אָנצואוואקסען און אלעם צוזאמען האָט געמאכט ארסאלאן ווי א ניי־געבאָרענע.

דאָס איז געווען אין די ערשטע טעג פון פעוראל. ארסאלא האָט געזעהן פון איהר בעט דעם שפיץ פון דעם סקליעף פון פאָרט נאווי, די רויטע טשערעפיצעס, צווישען וועלכע עס האָט געוואקסען גראָז, די קעפ פון די בערג, וואו די פויגעל וועלען זיך אום פריהלינג מאכען זייערע נעסטען. א טיעפער, גליקליכער הימעל האָט זיך איבער אלעם פערשפרייט. פונ'ם ארסענאל האָבען זיך דערטראָגען די קולות פון טרומפייטען.

און כמעט מיט א געפיהל פון פערוואונדערונג האָט זי זיך עראי־נערט אָן איהר פריהערדיגען לעבען. איהר האָט זיך אויסגעווייזען, אז די פערגאנגענהייט בעלאנגט ניט צו איהר. א גרענצלאָזע וווייטקייט האָט זי יעצט אָבגעטהיילט פון דיעזע עראינערונגען — א וווייטקייט ווי עס קומט פאָר אין א חלום. זי האָט פערלאָרען דעם חשבון פון דער צייט. זי האָט זיך בעדארפט גוט, שטארק איינקוקען אין די ארומיגע געגענשטענדע, שטארק אָנשטרענגען איהר מח אום צו דערמאָהנען זיך די פערגאנגענהייט. זי האָט צוגעלעגט די הענט צו די שלייפען און אן אונבעשטימטער שמייכעל פון פערגאנגענהייט האָט זיך בעווייזען אויף די בלאסע ליפען און געשיינט אין די אויגען.

— אך! — האָט זי אין דער שטיל ארויסגעשפטשעט און ווי־דער לייכט איבערגעפיהרט מיט די הענט איבער די שלייפען.

דאָס איז געווען א טרויעריג און איינארטיג לעבען — אין דיעזע דריי צימערען, צווישען די משונה'דיגע הייליגע סטאטוען, צווישען די אלע קינדער, וועלכע האָבען יעדען טאָג צו פינף שטונדען דורכאנאנד איבערגע'חזר'ט אין „טראָף" איינע און די זעלבע וועטער... עהנליך צו די, איבער וועלכע די לענענדעם דערצעהלען, אז זיי האָבען זיך מוסר נפש געווען פאר קידוש השם, האָבען ביידע שוועסטער מקדיש געווען זייערע „בתולים" צום געטליכען חתן, צום חופה געלעגער פון יעזוס'ען. מיט א לעבען פון „דרשות", מיט תעניתים און תפלות האָ־בען זיי פערדאָרבען זייערע קערפער, אטהעמענדיג מיט דער קירכען לופט, מיט דעם רויך פון פערשיעדענע הייליגע קטורת און שפייזענ־דיג זיך מיט ירקות. זיי האָבען פערשטאָפט און פערטעמפט זייערע מוחות מיט דעם לאנגען, טרוקענעם זאָגען און איבער'חזר'ן איינם

און דאָס זעלבע, מיט דער מעכאַנישער ארבייט איבער דער אייביגער ווייסער קאַנאַווע, וועלכע איז געווען אָנגעזאפט מיט דעם ריח פון לאפענדעל און קדושה. זייערע הענט האָבען קיין מאל ניט געזוכט דאָס זיסקייט פון די קינדערשע לאקען און קיין מאל האָבען זייערע ליפען, אין א פלעצליכען אויסברוך פון צערטליכקייט, בעריהרט די פנים׳ער פון זייערע שילער. זיי האָבען געלערנט „פאטשער" און קירכען ליעדער, מיט א שטרענגער שטימע האָבען זיי געערדט פון אן עבירה, פון דער מורא פאר אן עבירה און פון דער שטראָף — און די גרויסע קינדערשע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט פערוואונדערונג און די ראָזעווע ליפעלעך האָבען זיך פונאַנדערגעעפענט פון פחד.

די לעבעריגע פאַנטאזיע פון די קליינינקע האָט געזעהען לעבען אין די אלע ארומיגע געגענשטענדע. אויף די גאר אלטע הייליגע בילדער האָבען געשווועבט די בלאָס־געלע געזיכטער פון קדושים נסתרים; און דער קדוש שבקדושים, יעזוס, אין א דערנענעם קראַנץ מיט טראָפענס בלוט אויף דער צורה האָט זיי איבעראל פערפאָלגט מיט זיין פוסס׳דיגען, און טויט־שמערצען, אויסזעהען. די פלעקען אויף דעם פעררויכערטען קוימען האָבען אין זייערע אויגען אָנגענומען אן אויסזעהן פון שרעקליכע אָבציייכנונגען.

אזוי האָבען די שוועסטער איינגעפלוסט די אמונה אין די אונשולדיגע נשמות.

— קאמיליא, קאמיליא, וואו ביסט דו?

די שוועסטער האָט ניט געענטפערט. זי איז וואהרשיינליך אוועקגעגאַנגען צו דער אבענד־תפלה. און דער געזונד וועראַנדער האָט אָנגעכאפט א יצר הרע אויפצושטעהן און זיך דורכגעהן אייניג אליין.

זי האָט זיך פורכטזאם צולאכט, ווי א קינד, וואָס קען זיך ניט בעשליסען אויף א שווערען פלאן. האלב צוגעמאכט די אויגען, האָט זי זיך איבערגעגעבען דעם נייעם פערגניגען פון דיעזען גערדנק. זי האָט זיך געטאפט ביי די קנייען, זיך אונטערגעהויבען, ווי וועלען פרובירען איהר קרעפטען; און זי האָט ניט אויפגעהערט צו לאכען, וואָרום דאָס גלעכטער האָט אָנגעפילט איהר גאנצעם וועזען מיט א צארטען שלאָענדען גליק.

א זונען שטראהל איז געפאלען אויפ׳ן וואסער אין וואש־שיסעל, וואָס איז געשטאנען אין א ווינקעל און דער בעוועגנדער אבשיין

האָט, ווי א גאָלדען געוועב, געציטערט אויף רער וואנט. א באנדע טויבען איז פערבייגעפלויגען און זיך ארונטערגעלאָזט אויף דעם שפיץ פון דעם סקליעפ: — דאָס האָט געשיינט צו זיין א גוטער סימן. — זי האָט לאנגזאם אבגעוואקט די קאָלדרע, זיצענדיג אויף רער שארף פון דעם בעט, און מיט די דארע, פערגעלטע פיס אנגעטאפט די שטעק־שיף; אבער פלוצים האָט זי אנגעכאפט א פחד, די אויגען האָבען זיך אנגעפילט מיט טרעהרען און אלעס פאר איהרע אויגען האָט אנגעהויבען שווינדלען, ציטערען און שפרינגען מיט אן אונבעשטימטען, וויי־סען שיין, פונקט ווי אלעס זאָל שווינדען, שווינדען און פערשוואונ־דען. די טרעהרען זיינען גערונגען איבער די באקען און אריינגעפאלען אין מויל אריין. זי האָט דערפיהלט זייער געזאלצענעם טעם. די טויבען האָבען זיך צוריק אויפגעהויבען און וויעדער זיך ארונטערגעלאָזט. ארסאלא האָט בעקעמפפט די טרעהרען, זיך אנגעשאפרט אן עק פון בעט, זיך צוריק געוואָרפען און ענדליך האָט זי זיך אויפגעשטעלט אויף די פיס. זי האָט א שמייכעל געטהאָן און מיט פייכטע אויי־גען זיך ארומגעקוקט. זי האָט ניט געוואוסט, אז זי איז נאָך אזוי שוואך. זי האָט געפיהלט א בייסעניש אין די פיס, א שטעכעניש אין די מוסקולען פונקט ווי עס פיהלט א פערוואונדעטער, וועלכער איז אויפגעשטאנען פון בעט אויידער רער צובראכענער ביין האָט זיך צו־זאמענגעוואקסען. זי האָט פרובירט צו מאכען א שפאן און זי האָט געשטעלט א פוס פאראויס, אבער זי האָט זיך פלוצים דערשראקען און זיך צוריק אוועקגעוצט אויפ'ן בעט און זיך ארומגעקוקט, פונקט ווי זי זאָל מורא האָבען, אז זי איז ניט אויינע אליין אין צימער. נאכהער האָט זי אויסגעקליבען דעם פענסטער אלס דעם ציעל פונקט און אויף דאָס ניי אויסגעשטרעקט א פוס, קוקענדיג אויף איהם מיט אנשטרענגונג און שטארק פערהילט די ברוסט מיט א טוך — עס איז איהר געוואָרען זעהר קאלט. אויף האלב וועג האָט זי וויעדער פלוצים אנגעכאפט א שרעק; זי האָט זיך אנגעפאנגען וואקלען, זיך געכאפט מיט די הענט אין דער לופט, זיך אויסגעקעהרט, און מאכענדיג דריי פיער שנעלע טריט, איז זי וויעדער אוועקגעפאלען אויפ'ן עק בעט. פאר א מינוט איז זי אזוי געבליבען ליגען, קוים וואָס זי האָט גע־אטהעמט, נאכהער האָט זי זיך וויעדער ארונטערגערוקט אונטער רער קאָלדרע און זיך צוואמענגעדריקט און צוזאמענגעקנייטשט אין צעהנען.

— א, מיין גאָט, ווי שוואך איך בין!
און מיט נייגעריגקייט האָט זי געקוקט אויף יענעם שטיקעל פּלאַטע, וואו זי איז ערשט געווען, פונקט ווי זי זאָל דאָרט זוכען די טריט פון איהרע פּיס.

4.

זי האָט קיין וואָרט דער שוועסטער ניט דערצעהלט וועגען איהר ערשטען פערזוך. דערהערענדיג קאמילא'ס טריט, האָט זי פערמאַכט די אויגען און זיך געמאַכט כלומרשט ווי זי שלאָפט און א זאַנדערבאַרען תענוג האָט זי געפיהלט וואָס איהר איז געלונגען אָבצוונאַרען, און מיט אַלע כחות איינגעהאַלטען דעם געלעכטער, וואָס האָט זי געקיצעלט אין האַלז. זי האָט געהאט דאָס גרעסטע פערגניגען פון איהר קלייגער געהייפּניס; יעדען טאָג האָט זי מיט אַן אונרוהיגען בייגקעניש געווארט די שטונדע קאמילא זאָל שוין צוועקגעהן. אָבוואַרטענדיג איין מינוט אויפ'ן בעט האָט זי זיך גוט צוגעהערט ביז אַלע טריט אויף די שטיגען זיינען ניט שטיל געווארען. נאָכהער איז זי אויפגעשטאַנען און זיך דורכגענאַנגען פון איין פּלאַטע אויפ'ן צוויי־טען. אָנהאַלטענדיג זיך אן דער וואַנט און אָן מעבעל און יעדעם מאָל, וועו די קניען האָבען זיך אויגעבויגען, אָדער זי האָט פערלאָרען דאָס גלייכגעווויכט, ארויסגעלאָזט א קליינעם געשריי.

אין דיעזער שעה פּלעגט זיך כמעט תמיד פון פּלאיאנא'ס באַק־שטוב אויפהויבען א ריח פון פרישען ברויט און זי רייצען. זי פּלעגט צו געהן צום פענסטער, אום איינצואטהמען דעם אראָמאַט און האָט דורכגעלעבט א זיסליכען צער, און איהרע אויגען האָבען הונגעריג געפינקעלט. עס האָט זי אָנגענאַפּט א הונגעריגער חשק איבערצורויען אַלעם, צו וואָס זי קען זיך נאָר צוריהרען, אָבער די צרה איז געווען, וואָס קאמילא האָט תמיד געטראָגען די שליסלעך מיט זיך. איין מאָל האָט זי העט ווייט אין שיפלאָד געפונען אן עפּעל און זי האָט הונגעריג זיך איינגעבראַכען אין איהם מיט די צייהן. זי האָט קיין פרוכט ניט געגעסען פון זינט זי איז פערשלאָפט געווארען. דער עפּעל האָט גע־

האט א פרישען ריח, אזעלכער, ווי עס פאסירט מיט אייניגע צוגע־
פוילטע פירות. נאכהער האט זי וויעדער מיט א לייד־
חשק ארומגעזוכט איבער'ן גאנצען שיפלאד, אבער זי האט נאר ניט
געפונען אויסער א שויט מיט ארבעס, וועלכע זי האט מיט נייגע־
ריגקייט גוט ארומגעקוקט און בעהאלטען אונטער'ן קישען.

אזוי האט זי פערברענגט די „פרייע" שטונדע, מיט מורא און
פחד זיך פערשאפען פערגניגען, ווי ערגעזעגדע קינדערלאך, וועלכע
ערלויבען זיך פערבאטענע זאכען, ווי א כאפ צו טהאן בסוד עפעס א
מין לאקאמקע און איבער צוטרעטען דאס, וואס דער באקטאר האט צו־
געשריבען. דער אייניגער ערות, וואס האט אלעס צוגעקוקט איז גע־
וען די ראבע קאץ, וועלכע האט זיך אדער גלאסטשעט ארום אר־
סלא'ס פיס אדער זיך צוגרייטענדיג א שפרינג צו טהאן, האט זי
אכטונג גענעבען אויף די טויבען, וועלכע האבען זיך ארינטערגלאזט
זעצען אויפ'ן פענסטער. זי האט זי ארויפגענומען צו זיך אויפ'ן בעט,
גערעדט צו איהר מיט אן אבנגריסענער שטימע און לאנג, לאנג צוגע־
קוקט ווי זי האט מיט דער ראזווער צונג גלעקט א לאפקע, אדער
אויסגעשטרעקט איהר גלעזל האלז צו איהר און לאסטעשנד געווער־
טשעט עהנליך צו די וואלד טירקל־טויבען. מעגליך, אז א דאנק דעם
נאטירליכען צוריק קעהרען זיך צום פריהערדיגען מיסטיציזם, האט זי
ליעב געהאט די בליטצען פון די קעצענע אויגען, וועלכע האבען אבגע־
פינקעלט אין דער האלב דונקעלהייט, די פארפארנע פונקען, וועלכע
האבען ביינאכט גלייכט געהיימניספאל.

מיט עפעס א מיסטרויען און מיט א בעהאלטענעם פערדרוס האט
קאמילא געקוקט אויף איהר שוועסטער'ס זאנדערבארע נייגונגען און
שטרעבונגען, אבער זי האט געשוויגען. און לאנגזאם, כמעט אונבע־
מערקט, זיינען די צוויי נשמות זיך פרעמד געווארען און זיך דערווייי־
טערט איינע פון דער אנדערער.

ביז דאמאלסט האבען זיי גלעבט כסדר מיט אלגעמיינע גע־
וואהנהייטען און געפיהלען, טאמער איז צוויישען זיי אמאל פארגע־
קומען א ווידערשפרעכונג ארער געבארען געווארען א פערשיעדענע
נייגונג, האט זייער אלגעמיינעס גלויבען, דאס גלויבען אין דער תורה
פון יעזוס'ען, צו וועלכען זיי האבען מקריב געווען זייער גאנצעס לע־
בען, שוין אלעס פערגלעט און גוט געמאכט. דער רעליגיעזער שטראם,

וועלכער האָט זיי איבערפילט און פערפלייצט האָט חרוב ונחרב געמאכט זייער בלוט־קרבות. זיי האָבען קיין מאָל ניט געקוקט איינע אויף צווייטע ווי לייבליכע שוועסטער זאָנדערן ווי פרעמדע, נאָר פעראייניגט און פערוואונדעט דורכ'ן גלויבען. זיי האָבען קיין מאָל ניט ארוים־געצייגט קיין ליעבע, קיין צערטליכקייט איינע צו דער אַנדערער. ער־אינערונגען און האָפנונג האָבען זיי קיין מאָל ניט אויפגעמונטערט. ליעבליכקייט האָט ביי זיי ניט עקזיסטירט. אַלעס, וואָס האָט זיי גע־האַלטען צוזאַמען איז געווען בלויז דאָס אייניציגע, וואָס זיי זיינען ביידע גלייכע קינדער פון דער גרויסער יעזום'ס פאַמיליע, וועלכע איז צוזעעט און צושפרייט איבער דער גאַנצער ערד און, וועלכע שטרעבט צו קומען אין הימעל.

און וועז ארסאַלא האָט, אונטער דעם איינפלוס פון ערהאַלונג, אָנגעהויבען צו ענטרעקען אונערוואַרטעטע שטריכען פון איהר אייגענעם נאַטור, דאָ איז די אונטערבראָכונג צווישען זיי געווארען אונפערמיידליך און די איינגעשלאָפענע שטימע פון זייער פערוואַנדטען בלוט איז ניט געווען בכח עס וויעדערצושפרעכען.

.5

די שילער האָבען אויף ס'ניי אָנגעפאַנגען צו קומען. דאָס ערשטע מאָל זיינען זיי געקומען אין דער פריה, אין אָנפאַנג מאַנאַט מאַרט. ארסאַלא איז נעזעסען אויפ'ן בעט און די זונן האָט געשיינט אויף איהר נאַקען און פלייצע. אין ציכער האָט זיך נעהערט א שארפער נערוך פון עסיג, וואָס קאמילא האָט אָנגענאָסען אין א פעראָסטעטען טינטער. און דער וויגד האָט אריינגעבראכט דורך די שפאלטען פון די צוגעמאכטע פענסטער דעם גוטען ריח פון די בליהענדע פיאלקעס.

ווי א ווינד האָט די חברה קינדער אריינגעראשט אין ציכער. צו ערשט האָבען זיך אין טהיר מיט א געוויש און געפילדער די קעפ־לאָך פון די קינדער געשטופט און געשטויסען איינער איבער'ן צוויי־טען, אום בעסער צו זעהן, נאָכהער האָט צווישען זיי פאַסירט א שעה־מעווידיגקייט, אן אונענשלאָסענהייט, עפעס אן אונשולדיגע איבער־רַשונג. דערזעהענדיג די אויסגעדארטע לעהרערין.

אבער זי האָט געשמייכעלט, און פלוצים האָט זי דערפיהלט ווי דאָס גאנצע בלוט האָט אין איהר אָנגעהויבען קאָכען. זי האָט זיי צוגערופען צו זיך, פערמישט זייערע נעמען און אויסגעשטרעקט איהרע הענט צו זיי. די קינדער זיינען צוגענאנגען איינס נאָכ'ן צווייטען, נעכאָפט איהר האַנט צו קושען און אָבגעמאָלען אויף גיך די אין דער היים אויסגעלערנטע און איינגע'חזר'טע בעגריסונג.

— ניין, ניין, געגוג! — האָט ארסאלא אויסגעשריען א פערמוטשעטע, אָבער זי האָט דאָך ניט צוריקגעצויגען איהרע הענט פון די ווארימע, צארטע לייפען. זי האָט געפיהלט, אז אָט אָט פאלט זי אין חלשות.

— קאמילא, האלט זיי איין, האלט זיי איין! — האָט זי געפרעגט איהר שוועסטער צו הילף.

יערעס קינד האָט געבראכט עפעס א מתנה. איינס — בלומען, א צווייטעס — פרוכטען, א דריטעס — עפעס אנדערש און אזוי ווייטער. די פיאלקעס האָבען שנעל צוגאָסען זייער בשמים'דיגען ריח אין דער לופט און אין מיטען דיעזען גוטען ארָמאָס, אין מיטען דיעזען ליכטיגען, מחיה'דיגען וועלטעל האָבען געשמייכעלט די רויטע, בלומיגע, געזונטע פנים'לאָך פון די קינדער.

אין צווייטען צימער האָט זיך אָנגעפאנגען די לעקציאָן. דער ערשטער קלאָס האָט אין דער הויך אויסגעשריען יעדען בוכשטאָב פון דעם גאנצען „אלף" „בית". דער צווייטער האָט געלייענט „אין טראָף" און איבער דעם גאנצען דייטליכען כאָהר האָט זיך פון צייט צו צייט צוטראָגען קאמילא'ס ברוגז'דיגע בעמערקונגען.

— לא, לע, לי, לא, לו...

אין דער צייט פון א פויזע האָט מען געהערט ווי מאטעא פוריעלא קלאָפט ארויף אן אָבצאָס אָדער ווי טהעאָדאָר'ס וועב־מאשען ארבייט.

— מא, מע, מי, מא, מו...

ארסאלא האָט אָנגעהויבען וועלען נערוועז. דאָס לאָנגווייליגקייט פון דיעזען גערוויש און פון דיעזע אייניע און די זעלבע קילות האָבען געדריקט איהר מח און ארויפגעצויגען אויף איהר א שלאָף דאן, ווען זי האָט געוואלט זיין פרעהליך לוסטיג כל זמן זי פיהלט לעבען זיך דאָס אטהעמען פון יונגע לעבענס.

— באָל, בעל, ביל, באָל, בול...

זי האָט געגומען די בלומען, וואָס מען האָט איהר געבראכט און זיי אריינגעשטעלט אין א גלאָז מיט וואסער. נאכהער האָט זי אריינגעגאָסן אין זיך זייער מחיה'דיגן גערוך און, פערמאכענדיג די אויגן. האָט זי אלץ פאָרטגעזעצט און פאָרטגעזעצט איינאָטהעמען די ערקווי־קעגדע פרישקייט.

— גרא, גרע, גרי, גראָ, גרו...

א גרויסער וויסער וואלקען האָט פערדעקט די זונן. ארסאלא איז צוגעגאנגען צום פענסטער. א קעגען, אויפ'ן גאניק, צווישען פרישע, בליהענדע פיאלקעס, איז געשטאנען דאנא פערמינא. אונטען איז דורכ־געגאנגען א קאמפאניע אפיצערען, וועלכע האבען זיך צולאכט, דער־זעהענדיג זי און אבגעקלינגען מיט די שווערטען אן די שטיינער פון גאס. וויטער, אין גאָרטען, האבען די אויבירטה בוימער אנגעפאנגען צו בליהען. און דער ווינד האָט מילד און צארט געבלאָזען. פון לוטשי־טינא'ס שענק האָט מען ארויסגעוואָרפען א שיכור'ן.

ארסאלא איז צוריק אוועקגעגאנגען פון דעם פענסטער. עס איז ביי איהר געווען דאָס ערשטע מאל פאר דער גאנצער צייט. וואָס זי איז געלעגען קראנק צו זעהן דעם פלאטץ. עס האָט זיך איהר אויסגע־ווייזען ווי זי קוקט ארונטער פון א גאָר הויכען אָרט און דער קאָפ האָט זיך איהר אנגעהויבען צו דרעהען.

—נאר, נער, ניר, נאָר, נור...

דער כאָהר אין ווייטען צימער האָט אלץ פאָרטגעזעצט וויטער, וויטער און וויטען.

— פלא, פלע, פלי, פלאָ, פלו...

ארסאלאן האָט אנגעהויבען שטיקען, וואָרגען, אנגסטען האבען געשלאָגען אויף איהר. איהרע אבגעשוואכטע נערוועז האבען שוין מעהר ניט געקענט דולדען. און דאָס כאָהר האָט אונערבארמליך אלץ פאָרט־געזעצט די „תורה" אונטער די ריטמישע קלעפ פון דער „ווירע" מיט וועלכער קאמילא האָט אבגעקלאפט דעם טאקט.

— ראם, רעם, רים, ראָם, רום...

— סאט, סעט, סיט, סאָט, סוט...

א פלעצליכער פלוס פון טרעהרען האָט די ערנעזעגדע אויפגע־ציטערט און זי אוועקגעוואָרפען אויפ'ן בעט. זי איז געבליבען ליגען

מיט'ן פנים אראָב און מיט די הענט צו וואָרפען. זי האָט זיך אייגנע־
גראָבען אין קישען און געכליפעט, וואַרפענדיג זיך קאָנוואולסיוו און
ניט קיין כח געהאט זיך צו בעהערשען.

— טאל, טעל, טיל, טאָל, טול... — האָט זיך געהערט אין
צווייטען צימער.

.6

די לאָקען האָבען איהר צוריק אָנגעוואקסען. פונקט אזעלכע ווי
זי האָט געהאט פריהער: געגרייזעלטע און ברוינע. איין מאל האָט
איהר ראָזע קאטענא, מיט אן אונפערשעהמטער בעוועגונג, ווי עס
פאסט פאר גאסען „צנועות", בעמערקט, אז זי איז זעהר א שעהנע
און זי האָט בעקומען א שטאַרקען חשק אָנצוקוקען זיך אין א שפיע־
געל.

מיט אונגעדולד האָט זי זיך ערוואַרט קאמילא'ס אוועקגעהן. נאכ־
הער איז זי אויפגעשטאַנען און ארונטערגענומען פון וואַנט אן אלטען,
פערדונקעלטען, פערמאַטעוועטען שפיגעל אין א געגילטער ראם.
זי האָט אָבגעווישט דעם שטויב מיט אן עק פון דער קאלדרע און מיט
א שמייכעלע זיך אָנגעשפיגעלט. אויפ'ן ענטבלויזטען האלז זיינען גע־
שטאַנען בולט בלויע אָדערלעך. אין דעם ניט גרויסען, לענגליכען
קאָפּ איז געווען עפעס אזעלכעס, וואָס האָט דערמאָהנט אָן א ציג,
דאָס מויל איהרס איז געווען דין, דער קינד שפיצידיג, די אויגען ברוי־
נע, אזעלכע ווי די האָאָר, אָבער איבערגעצויגען מיט א געלקייט. די
דורכזיכטיגע בלאַסקייט און דער שמייכעל האָבען צוגעגעבען צו איהרע
זיעבען און צוואַנציג יאָהר א נייעם חן, א נייעם יוגענד.

א לאַנגע צייט איז זי אזוי פערבליבען פערטיעפט אין בעטראַכ־
טען זיך אליין, און איהר איז זעהר געפעהלען געוואָרען לאַנגזאם
אוועקטראָגען פון זיך דאָס שפיגעלע און בעאָבאכטען ווי איהר גע־
שטאַלט פערשווינדעט אין דער לייכטער בלויקייט, פונקט ווי אונטער
א בלוי־וואַסעריגער דעק, און ערשיינט וויעדער. א פוסטער שטאַלץ,
דורכגעוועבט מיט דאגה, האָט זי אין גאַנצען בעהערשט. זי האָט

בעמערקט א סך איינצעלהייטען, אויף וועלכע זי האָט פריהער קיין מאָל ניט אָבגעשטעלט איהר אויפמערקזאמקייט. צום ביישפּיעל, א געבוירענעם פּלעק אויפ׳ן לינקען שלייף, א שראָם, וועלכער האָט איבערגעהאקט איינע פון איהרע ברעמען. לאַנג, לאַנג האָט זי נאָך אַווי געקוקט אויף זיך. נאכהער, זייענדיג איבערפּולט מיט פרייד, האָט זי אָנגעהויבען זוכען עפּעם אן אַנדערע צייט פּערטרייב.

די שויט, וועלכע זי האָט געהאט געפּונען אין שיפּלאָד, איז צופּיקעט געוואָרען אויף צוויי האַלבע און אינעוועניג איז געווען אָנגעזעצט מיט שוואַרצליכע זוימען. יעדער קערענדעל האָט געהאנגען אויף א נאָר דינענקען, זילבער ווייסען האָרעלע. ארסאלא האָט א בלאָז געטהאָן אויף דער שויט און אין דער לופט האָט זיך אויפגעהויבען א נאָנצער וואָלקען פון פינקלענדע, מיט א פּוך אַרומגענומענע זוימען, וועלכע זיינען ארומגעלאָבען פונקט, ווי זיי וואָלטען געהאט פליענדל, אַדער זיי וואָלטען געווען קליינע אינסעקטען, אַדער אונבעמערקבאַרע שטיקער פון ווילד־געוואַקסענע פּוך. זיי האָבען זיך געדרעהט אין דער לופּטען, אַרונטערגעפאלען און זיך אַוועקגעוועט אויף ארסאלא׳ס האָאָר פערטשעפּעט זיך אָן איהר געזיכט און זי בעדעקט פון קאָפּ ביז די פיס. זי האָט געלאָכט, פערטהעדיגענדיג זיך פון דעם זאָנדערבאַרען איבערפאל און האָט אָנגעוועגדעט אלע איהרע קרעפּטען אַרונטערצוטרייבען דעם פּוך, וועלכער האָט געקיצעלט איהר הויט, אָבער דערפאר וואָס זי האָט געלאָכט האָט זי איהם געקענט אַרונטערבלאָזען.

זי האָט זיך ענדליך אַוועקגעוואָרפען אויפ׳ן בעט, און דער „שנעע" האָט אָנגעהויבען לאַנגזאַם אַרונטערלאָזען זיך אויף איהר. זי האָט האַלב צוגעמאַכט די אויגען, אום דאָם זיסע געפיהל זאָל זיך ציהען און ציהען וואָס לענגער. און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז, וועראנדיג בעהערשט פון א דרימעל, האָט זי געפיהלט ווי זי זינקט אין א הויכען פּוכענעם געלענגער. אין צימער אריין האָט אריינגעדרינגען א בלאסע שיין פון יענע מארצאווע טעג. וועו די זונן לאָכט עקשנות׳דיג.

קאמילא האָט געטראָפען די שוועסטער שלאָפענדיג מיט׳ן שפּיגעלע לעבען קישען און מיט פּוכעלאך אין די האָאָר.

— א, יעזוס! א, יעזוס! — האָט זי געשטאָמלט אין א אן אויסברוך פון ביטערע לייד־ען.

זי איז געקומען פון דעם קלויסטער, וואו זי האָט געזונגען הייליגע

מזמורים און געהערט פֿרעדיגען איבער דער בשורה, וואָס דער מלאך האָט אָנגעזאָגט דער „הייליגער בתולה". דאָס ליידענשאפטליכע שעהן ריידען פון דעם מאַנאָך — פֿרעדיגער האָט זי ווי פֿער׳שיכור׳ט, און אייניגע פון זיינע פֿאַרזיכטיגע ווערטער האָבען נאָך געקלינגען אין איהרע אויערען.

אין דיעזען מאָמענט האָט זיך ארסאלא אויפגעכאפט און א זיס־לוסטיגען געזעץ געטהאָן.

— א, דאָס ביסט דו, קאַמיליא? — האָט זי געזאָגט אביסעל צומישט, דערזעהענדיג די שוועסטער לעבען זיך.

— יא, דאָס בין איך, דאָס בין איך! דו רואינירסט זיך, אונ־גליקליכע, דו רואינירסט זיך! — האָט זיך די פרומע קאמילא צובי־זערט, אָנצייגענדיג אויפ׳ן שפיגעלע — דו האלסט אין האַנד איינע פון דעם טייוועל׳ס געוועהר...

און זי האָט זיך צולאָזט העכער און העכער, זי געמוסר׳ט מיט פלאָם פייערדיגע ווערטער און געדראָהעט מיט׳ן גיהנום.

ארסאלא האָט גאָר ניט פערשטאַנען, ווייל קאמילא׳ס דרשה האָט זי פערטויבט.

אויפ׳ן פלאַטץ האָט זיך פלוצים דערהערט א מיליטעריש טרומ־פייטען מוזיק.

7.

דאָס לעצטע צימער אין הויז איז געווען ענג און נידעריג. די באלקעס אויף דער סטעליע זיינען געווען שוואַרץ פערקויכערט, די לופט — אָנגעזאפט מיט די ריחות פון ציבעלעס, פון פאמויניצע און אויסגעלאָשענע קוילען. דונקעלע, מרה שחורה׳דיג אויסזעהענדיג קו־פערנע פאנען זיינען געשטאַנען אויסגעשטעלט אין אָרדנונג אויף די פאָליצעס. אויפ׳ן טיש זיינען געשטאַנען פֿאַרציילייענע שיסלען בעמאָה־לען מיט בלומען, מיט פויגעל און פרעהליכע, לאַבענדע געזיכטער, ארום זיינען געשטאַנען אלטע קופֿערנע לאָמפען, לעדיגע פלעשער, בלעטלאָך פון פערוויאניטע גרינווארגס; איבער אלעס, ווי א בעשיצער,

האָט געהערשט סאן ווינטשענצא, וועלכער איז געווען אויסגעמאַלטן מיט א בוך אין האַנד און מיט א רויטען פלאַם איבער'ן קאָפּ.

אין דער פריהערדיגער צייט פלעגט ארמאַלן, שטעהענדיג צווישען די פּאַרעס אין קיך, פּאַסירען צו הערען דורכ'ן פענסטער פערשיעדענע לוסטיגע לידער, וועלכע פלעגען אונטערברעכען וועלן פון הילכידיגע געלעכטערס. די לידער און דאָס געלעכטער פלעגען זיך הערען העכער און דייטליכער אין די זומער אַבענדען. גיטאַרען און שטאַרקע טענץ פלעגען זיי בעגלייטען. עס איז געווען ששון ושמחה. אין געוויסע שטונדען פלעגט דאָס רוישיגע, לוסטיגע, אויסגעלאָסענע שענק לעבען זיך צוטראָגען העט ארויף צום איינזאמען, מיט תפלות אָנגעזאפטען וועלטעל און די ארימע „כלות" פון קריסטוסען האָבען אויפגעציטערט פון פחד און זיך איינגעבויגען צו די טעפ און פאַנען, אין וועלכע עס האָט זיך געקאָכט די מאַנאַכען'ס מאהלצייט, בעשטעהענדיג פון כל מיני ירקות. אָבער יעצט, מיט'ן אָנקומען פון אייַנער און פרעהליכער צייט, האָט ארסאלא דערפיהלט א חשק און א תאוה ארויסצוקוקען אין פענסטער.

עס איז געווען א זונטאָג. קאמילא איז אין דער היים ניט געווען. דער אָנקומענדער אפריל האָט צוגאַסען אין דער לופט אַן איינגענעהמע וואַרימקייט, און אין דיעזער לופט האָט די „געהייליגטע יונגע פרוי" פולער און דייטליכער אנערקענט איהר אויפלעבונג.

זי האָט זיך ארויפגעשטעלט אויף א בענקל, נאָר איידער זי האָט פאַספּייעט א קוק צו טהאַן אין פענסטער, האָט זי אָנגעכאַפּט א מורא און א ציטער און זי האָט זיך ארומגעקוקט, אום זיך איבערצוצייגען, אז קיינער וועט זי ניט כאַפען . . .

שטיל און רוהיג איז אלעס ארום געווען, בלויז טראַפענס וואַסער האָבען ווען ניט ווען אריינגעקאַפּעט אין א טאַץ און זיך געלאָזען הערען. און פון דרויסען האָבען זיך פערנאַרעריש און צוציהענד צוגעטראָגען שטימען.

ווען זי האָט זיך אביסעל בערוהיגט, האָט זי ארונטערגעקוקט. אין נעסיל איז נאָך דעם רעגען געווארען א בלאָטע, עפעס א זאַנדער־בארג מין בלאָטע, אזעלכע, וואָס מען קען נאָר זעהן אין ענגע, פער־וואַרפענע, פערשמוציגטע געלעך, א בלאָטע, וואָס האָט בערעקט דאָס גאַנצע געסעל, אויף וועלכען עס האָבען זיך געוואַלגערט אָבנעריסענע

שטיקלאך גרינווארג, שאלעכץ פון פרוכטען, שמאטעס, אויסגעטרא־
גענע שיך — מיט איינעם ווארט די אלע „שיריים", וועלכע די ארעמ־
קייט שליידערט ארויס אויף דער גאס. איבער דער קאליוושע, אין
וועלכער די זונן האט צולעגט און צוישפרייט פערשיעדענע אינכעקטען
און אנשטעקונגס גיפט, איז געשטאנען א רייהע קליינינקע, ניעדעריגע
שטיבעלאך, פעסט צוגעדריקט צו דער קאזארמע. און אין דער זעל־
בער צייט זיינען אלע פענסטערלאך אין אלע לעכער געווען פול מיט
גרויסארטיגע בליהענדע בשמים, אזן פון הינטער דיעזע בשמים און
בלומען האבען ארויסגעקוקט פערוועלקטע און אנגעבארבטע פנים'ער
פון „אונ־נויטהיגע" פרויען און עס האבען זיך פון דארט געטראגען
לוסטיגע זנות ליעדער און א הייזעריגער, אויסגעלאסענער געלעכטער.
אונטען, אויף דער סאמע גאס, אונטער די מיט אייזערנע גראטעס
פארשטעלטע פענסטער פון דער קאזארמע, זיינען געשטאנען אנדערע
און איינגעטענה'ט מיט די סאלדאטען, מאניעדיג זיי צו זיך. און די
סאלדאטען, אין וועמענם בלוט דער פריהלינג האט אויפגעוועקט אלע
וועגעריש תאוות, האבען געשטרעקט די הענט דורך די גראטעס אום
צופריעדען צו שטעלען זיך כאטש מיט א טאפ, מיט א לייכטער בע־
ריהרונג און מיט אנגעצונדענע אויגען געפרעסען די פרויען, וועלכע
זיינען געווען רואינירט אויף אייביג דורך זייער לאנגיעהריגער אויס־
געלאסענהייט.

ארסאלא איז געבליבען פערשטיינערט זעהענדיג דאס שרעקליבע
בילד פון זינד און אויסגעלאסענהייט, פון דער ניעדריגקייט און פאר־
ליקייט, וואס איז דארט אונטען בעגאנגען געווארען ביי די העלע
שטראהלען פון דער אין מיטען טאניגער זונן. זי האט ניט גענוג
אוועקגעהן פון דעם פענסטער. עס האט זיך איהר ניט גענוג אבצו־
רייסען זיך פון דער בילד, וועלכע האט געווען טאגס, גערייצט און
געקיצעלט, נאר אויפהויבענדיג די אויגען, האט זי בעמערקט ווי א
בלאנדער יונגער מאן שטעהט אין דאך פענסטעריל פון דער קאזארמע,
קוקט אויף איהר און לאכט און זי איז א פערשעהמטע ארונטער גע־
שפרונגען פון דעם בענקעל. זי איז געווארען נאך בלאסער, ווי פריהער:
זי האט דערהערט קאמילא'ס קול. א דערשראקענע, קוים אבגעכאפט
דעם אטהעם, ווי אימיצער וואלט איהר זיך נאכגעיאגט, מיט דראהונ־
גען, איז זי אריין צו זיך אין צימער און זיך פערגראבען אין בעט.

.8

פון יענעם טאג אן האט זי דער יצר הרע יעדע שעה, יעדע מינוט, וואס קאמילא איז ניט געווען אין דער היים, געצויגען און געשלעפט. אין אנפאנג האט זי געקעמפפט מיט זיך, אבער זי האט זיך גלאזט לייכט בעזיגען. זי איז געגאנגען אהין, ווי אויף א ליעבעס פעראבריידונג, און לאנג פערבליבען דארט, בעהאלטענדיג זיך הינטער'ן פארהענגעל.

מיט אן אנגעשטרענגטער ריאה האט זי פרובירט אריינדרינגען אין די וואוינונגען, הינטער די בלומען און בשמים, פרובירט אויסצוקוקען דארט עטוואס נייעס. די זון האט געברענט און געמאטערט; אין דער לופט האבען זיך געטראגען אינסעקטען קופעסווייז. איבער דער גאס איז דורכגעגאנגען א מאן און פון די פענסטער האבען זיך געהערט איינלאדונגען... פרויען מיט ענטבלויזטע ברוסטען האבען ארויסגעקוקט און זיך פארגעשלאגען... דער מאן איז פערשוואונדען מיט זיין ערוועהלטער... אין איינע פון די פינסטערע טהירען, און דיא ענטוישטע האבען בעגלייט דאס פאארל מיט לצנות און געלעכטער.

ארסאלא האט זיך אנגעצונדען מיט א פייער. די נויטהוועניגקייט פון ליעבע, וועלכע איז פריהער געווען פערדעקט, בעהאלטען, האט יעצט ארומגעכאפט איהר גאנצעם וועזען, זיך פערוואנדעלט אין א צער, אין א אויפהערליכען, ווילדען ליידען.

זי האט דערפיהלט אין זיך א שטראמען פלוס פון הייסען גענוג; די פלעצליכע לעבענסלוסטיגע שטימונגען האבען געמאכט איהר בלוט לויפען שנעלער און פעסטער, איהר ברוסט זיך הויבען אפטער און שטארקער און אריינגעלעגט אין איהר מויל געזאנג און ליעדער. אמאל פלעגט זיך מאכען, אז דאס קלענסטע קלייניגקייט: א בלאז אין דער לופטען, א טרייסעל, א שאדך אין דער אייננעשלאפענער, אונטער די זונען שטראהלענ'ס לאסקעם, אטמאספערע; א ליעד פון אן ארימאן, א בעטלער, עטוואס אהן ממשות'דיגעם, איז שוין געווען גענוג צו מאכען זי אונרוהיג און ארויפציהען אויף איהר א מרה שחורה און

צו דער זעלבער צייט פיהלען, ווי א סאמעטענער, לאסטשענדער ציי־
טיגער אפריקאם זאל זיך גליטשען איבער איהר לייב... אין אזעלכע
מינוטען פון פערבאַרגענעם גליק, האָט זי געשוועבט איבער אונבע־
וואוסטע טיעפענישען פון פערגניגען. די אויפגערעגטע צוריקגעהאל־
טענקייט, דאָס אונגעוועהנטע ארויסשלאָגען זיך פון די כוחות, די
שטענדיגע נערוועז אנשטרענגקייט האָבען זי געבראכט צו א טעמפען,
פערטומעלדיגען מעמר, עהנליך אויף דער ערשטער מדרגה פון
שכרות. די פערגאנגענהייט האָט זיך בעהאלטען, געזונקען אין דער
טיעפעניש פון איהר זכרון אוז מעהר זיך ניט בעוויזען. צו יעדער צייט,
אויף יעדען פלאַטץ זיינען אַרום איהר געווען פערשפרייט נעצען פון
ביינקעניש, פון חשק אוז פון תאוות. די קרושים אויף די וועגט, די
צניעות, דאָס בילד פון דעם געקרייציגטען קריסטוסען, די קלייגע
משונה'דיגע וועקסענע פיגורען, אלעס, אלעס האָט ביי איהר אין די
אויגען אנגענומען אינערליכע זינדיגע פארמען... אלע געגענשטענדע
האָבען זי געברענט אוז געבראָטען, ווי מיט הייסען פייער.

— נו, יעצט מעג איך שוין ארויסגעהן אין גאָס — האָט זי צו
זיך געזאָגט, ניט זייענדיג מעהר אין כח אויסצוהאלטען.

אָבער די הענט האָבען איהר אָנגעהויבען ציטערען, ווען זי האָט
געוואָלט אויפמאכען די טהיר. זי האָט זיך צוריק אומגעקעהרט אוז
זיך אוועקגעוואָרפען אויפ'ן בעט א טויט בלאסע אוז שיעור ניט גע־
ריהרט פון זינען, פערפאלגט פון דעם שרעקליכען אויסזעהן פון דעם
מאן....

.9

אום זונטאג, ווען עס איז געווען דער יום טוב לכבוד יעזוס'עס
ארייגקומען קיין ירושלים, איז זי צום ערשטען מאל ארויסגעגאנגען.
קאמילא האָט בעשלאָסען צו פיהרען זי, אום זי זאל אָבדאנקען גאָט
פאר דער רפואה, וואָס ער האָט איהר צוגעשיקט. די גלעקער האָבען
אָנגעהויבען קלינגען אוז ארסאלא איז צוגעגאנגען צום פענסטער. די
גאנצע נעגענד איז געווען איינגעטהיילט אין א יום טוב'דיגע פרייד.

אלעס האָט געשטראָהלט און געשמייכעלט מיט „פסח". די גאַסען זיינען דורכאויס געווען בערעקט מיט צווייגען פון אויבירטה בוימער.

זי מוז זיך אָנטהאָן יום טוב'דיג — וואָרום די מענשען, וואָס געהן פערבייַ, וועלען דאָך געווים קוקען אויף איהר. פלוצים האָט זי רער־פיהלט א פערטומלונג, וועלכע האָט זיך אַוועקגעשלעפט ווייט, ווייט... זי האָט זיך פערמאַכט אין צימער און אָנגעהויבען זוכען אין קופערט די ליכטיגסטע קלייַדער. מיט א שארפען קאָמפער ריח זיינען געווען אָנגעזאפט אלע בגדים: — ברייטע, לעפישע זיידענע קליידער מיט בלימעלאך, — וועלכע יונגע פרויען האָבען אמאל געטראָגען אויף קרינאלינען — קליידער מיט ברייטע ארבעל און לאַנגע טאַליעס; גרויע מענטעלאך מיט בעפוצונגען פון ווייסע שפיצען; קאַלדרעס אויסגע־נעהט מיט זילבער, דורכזיכטיגע קעלנער פון דיענער זאָנע. דאָס אלעס האָט שוין ניט געטויגט צום טראָגען, עס איז געווען אלט־מאָדיש און פערשימעלט.

פונקט ווי זי וואָלט געפיהרט געוואָרען פון עפעס א נייעס אינס־טינקט, האָט ארסאלא פאַרטגעזעצט צו רויען זיך אין די זאכען און אויף איהרע הענט איז פערבליבען דער קאמפאָר ריח. די אלע לא יצלח'ע זיידענע שמאטעס האָבען זי שרעקליך אויפגערעגט און עס איז איהר געווען א גרויסער פערדרום. זי האָט גאָר ניט געקענט געפינען וואָס זאָל ווי אזוי שוין ניט איז פאסען צו איהר פיגור. זי האָט מיט כעס פערקלאפט דעם קופערט. די גלעקער האָבען אָנגעהויבען קלינגען צום דריטען מאל. זי האָט אויף גיך אין קאמילא'ס געגענוואַרט אַרויס־געכאפט אויף זיך איהר איינפאך, ארעם, טאג טעגליך קלייַדעל, וואָס האָט געהאט אן איש גרויען קאָליר און געביסען איהרע ליפען כדי אייגצוהאלטען די טרעהרען.

די גלעקער האָבען געדופען. די בינטלעך פאלמען צווייגען האָבען צוגעגעבען דער גאַס א כוואלענדען און זילבריגען אויסזעהן. איבער יעדער קופקע גאָט בעטערס האָט זיך אויפגעהויבען א צווייגען וואלה. און פון די וועלדער האָט זיך אין דער לופט פערשפרייט דאָס רייַנע גוטסקייט פון קריסטוס'ען, פונקט ווי דער איש גליל, דער ארימער, צארטער קעניג זאָל זיך דערנעהנטערען רייטענדיג אויף אן עזעל, ארום־געריגעלט מיט א מאסע זיינע תלמידים, און בעגעגענט מיט כבוד פון דעם בעפרייטען פאָלק.

אין קלויסטער האָט זיך געשטופט אן אונגעהייערע גרויסע מאסע בעשאָטענד מיט א פאלמען וואלד. אין דער גרויסער ענגשאפט האָט זיך ארסאלא אבגעריסען פון דער שוועסטער. זי איז געבליבען איינע אליין צווישען פערשיעדענע בעריהרונגען, שטויסונגען און אטהעמס. זי האָט פרובירט זיך דורכשלאָגען א וועג. איהרע הענט האבען בענגענט מאנסבילשע זייטען אין אנדערע הענט, די בעריהרונג פון וועלכע עם האָט זי צומישט. אן אויבירטה בלעטל האָט פערטשעפט איהר פנים, אימיצענס א קניע האָט איהר ערשטעלט דעם וועג, אונבעקאנטע האבען געדריקט און געפרעסט איהר ברוסט, איהרע פליצעס און איהרע זייטען. אין די וואלקענס פון ווייראך, אונטער דעם שאטען פון די הייליגע פאלמען, אין דעם מיסטישען האלב דונקלהייט, אין דער גרויסער פערזאמלונג פון קריסטען און קריסטינס, האבען זיך אנגעצונדען קליינע ליידענשאפטליכע פונקען, די געהייצט ליעבע האָט זיך בענגענט... און זיך איבערגעביטען.... קריסטליכע מיידלאך מיט פאלמען אין די הענט זיינען פערבייגעגאנגען ארסאלאן און א לויפענדער שמייכעל האָט געבליצט אין די ווינקלען פון זייערע אויגען, א שמייכעל, וועלכער האָט זיך געוונדעט צו די פון הינטען אבוואָרטענדע ליעבהאָבערס. ליעבע און ליעבע איז געווען ארום און ארום און ארסאלא איז געשטאנען ווי א מחיצה צווישען די הענט־דריקונגען און אומארמונגען. אבער עפעס פון די ליעבע לאסקעס האָט אריינגעדרינגען אין איהר בלוט אריין. אויף איין פלאטץ האָט זי זיך בענגענט פנים אל פנים מיט דעם בלאנדען סאלדאט. זי האָט כמעט ארויפגעלעגט איהר קאפ אויף זיין ברוסט, וואָרום דאָס געדרענג פון דער מאסע האָט זי צוגעדריקט צו איהם. זי האָט אויפגעהויבען די אויגען, און דער יונגער מאן האָט א שמייכעל געטהאן פונקט אזוי, ווי אין יענעם מאל, וועו זי האָט איהם געזעהן אין דאך־פענסטער פון דער קאזארמע. דער רויך פון דעם וויראך האָט זיך צושפרייט אין א געדיכטען וואלקען, און דער דיאָק האָט גענונגען, און דאָס כאהר האָט אבגעענטפערט.

דערמיט האָט זיך ערקלעהרט דער אנפאנג פון דער פראצעסיאן און צווישען דעם עולם איז געווארען א בעוועגונג. ניט אבגעבענדיג זיך קיין רעכענונג, ניט טראכטענדיג פון קיין זאך, האָט זיך ארסאלא צוגעדריקט צו דעם מאנספארשוין, פונקט ווי זי וואלט שוין

בעלאנגט צו איהם. זי האָט געפיהלט, אז די ארומנעהמענדיגע הענט טראָגען זי כמעט אין דער לופטען, זי האָט געפיהלט זיין אָטהעם, פון וועלכען עם האָט זיך אָבגענעבען א לייכטער ריח פון טאבאק. אזוי איז זי גענאנגען א מאכטלאָזע, כמעט א בעוואוסטלאָזע, אָבגעבענדיג זיך אין גאנצען דער פלעצליכער תאוה, ניט זעהענדיג פאר זיך קיין זאך אויסער די בלענדענדע שיין.

דער קסיאנז מיט דער רויך־פאן אין האנט איז ארויסגענאנגען פון דעם הויפט אלטאר און האָט צוגאָסען צווישען עולם וואלקענם פון בלויען, שמעקעדיגען רויך, און אין דעם מיטעלסטען טהייל פון קלויס־טער האָט זיך צוזויקעלט די שנעע וויסע פראָצעסיע. אלע האָבען גע־טראָגען אויליבירטה צווייגען אין די הענט און האָבען געזונגען.

.10

די גאנצע לייד־וואָך (די וואָך פאר דעם קריסטליכען פסה) איז געווען אן ארויסהעלפערין צו ארסאלא'ס ליעבע. די קלויסטערם זיינען געווען איינגעטהיילט אין דער האלב־דונקעלהייט פון די לייד־טעג. די קרייצען מיט יעזוס'עם קערפער אויף די אלטארען זיינען נעווען פערהאנגען מיט פיאלעטעווע צודעקען; ארום די היליגע טרונעם זיי־נען געשטאנען הויכע וויסע פלאנצען. אין דער לופט איז געשטאנען א שווערער ריח פון בלומען און רויכעריגער סמאלע.

דאָרט האָט ארסאלא געוואָרט, שטעהענדיג אויף די קניען, ביז לייכטע טריט פון הינטען האָבען זי ניט געמאכט א ציטער טהאן. אום־קוקען זיך האָט זי ניט געוואגט, וואָרום זי האָט געוואוסט, אז קא־מילא גיט אויף איהר אכטונג, אָבער זי האָט געפיהלט וויי דעם מאן'ס קוק נעהמט זי ארום, פונקט ווי א פייערדיגער פלאם, און א ווייכע תאוה האָט זי ארומנעכאפט. זי האָט געקוקט אויף די ליכט, וואָס זיי־נען געשטאנען אויף א הילצערנע דרייעקיגע פיגור איבער'ן אלטאר. די פריסטען האָבען געזונגען, שטעהענדיג פאר א גרויסען בוך, און די ליכט זיינען אויסגעלאָשען געוואָרען איינם נאָכ'ן צווייטען. פון דער טיפענים פון דער בייקירכע האָט זיך צוגאָסען א פינסטערניש איבער

דעם עולם גאָט בעטערס. עכ־ליך, איז דאָס לעצטע ליכט פערלאָשען געוואָרען; פון אלע בענק האָט זיך דערהערט דאָס אָבקלאָפען פון די גרינע צווייגען. ארסאלא האָט דערפיהלט ארום זיך צוויי שטאַרקע העגט זוכענדיג זי און זי האָט זיך אויפגעהויבען א מאכטלאָזע. נאכ־הער, וועו זי האָט פערלאָזט די קירכע, האָט זי דער נעדאַנק, אז זי האָט פערשמוצט די הייליקייט, אָנגעפילט מיט א ביטערער חרטה. עס האָט זי אָנגעכאפט א פחד, אז גאָט וועט זי שטראָפען. און שפע־טער האָט זי ווי געזונקען. אין א טיעפען שלאָף, אין וועלכען דאָס בלאָ־סע הייליגע געזיכט פון דעם טויטען קריסטוס, אי דער שארך פון די גרינע צווייגען, וואָס האָבען זיך אָבגעשלאָגען אין די בענק, אי דער שוועכער געוואָר פון די בלומען, אי דער אָטהעם פון דעם בלאָנדען מאנספערשוין האָבען זיך אויסגעמישט אין א דאָפעלט געפיהל פון פרייד און לייד, אין אן אמת'ן „ויחד".

.11

נאָר, וועו יעזום איז טריאומפירענד און בשלום ארויף אין הימעל, זיינען שוין די קירכע און די פסח'דיגע בשמים ריחות מעהר ניט גע־וועו די שוטץ און די טרייסט פון ארסאלא'ס לייבע. די לייבע האָט זיך דאן איבערגעפיהרט אין קעניגרייך פון טויבען און קעץ. דורך דעם דאָך פענסטערל האָט זי בעקומען לייבע, צארטע סימנים. און די מחיצה צווישען איהר און איהם אונטען איז געווען אן „אונווטהיג" הויז, וועלכעם איז געווען צולעגט ווי א קאנאווע פון בלאָטיגע וואסער, אויף די ברעגען פון וועלכער עס האָבען געוואקסען בשמים, געשפייזט מיט נולייע. טויבען זיינען געפלויגען און זייערע פערערלאָך האָבען זיך איבערגענאסען אין גרויען און ווייסען.

דער גלייבטער האָט נעהאָט א שעהנעם אנטיטשנעם נאָמען — מען האָט איהם ערופען מארטשלא. ער האָט געשיקט בריף, פול מיט אייביגען פייער, בעשטעהנדע פון שטורמדיגע פראָזען, וועלכע האָבען געבראכט די פערלייבטע אין א צושטאנד פון אונאיינגעהאלטענער ליידענשאפטליכער תאוה. ארסאלא האָט גלייענט דיזעו בריף בסוד,

און טאָג און נאכט זיי געטראָגען אויף דער ברוסט. פון דער וואַ־
רעמקייט פון דעם קערפער האָבען זיך די בלויע בוכשטאבען אָבגע־
זיגעלט אויף איהר הויט. — דאָס איז געווען א צארטליכע אויסשטע־
כונג פון פיגורען אויפ'ן לייב, אין וועלכע עס האָט זיך ענטהאלטען
דער קוואל פון איהר פרייד. איהרע ענטפערס זיינען געווען אָהן א
מאָם און אָהן א גרענעץ: די גאנצע רייכקייט פון די פלאמענדע
פסוקים תהלים דאָס גאנצע איינגעהאלטענע געפיהל פון א פערזע־
סענער מויד, האָט זיך אויסגעגאָסען אויף געווירעטען פאפיער ארויס־
געריסען פון די שרייב ביכער פון דער שוהלע. בשעת שרייבען פלעגט
זי ארומגעבאפט ווערען מיט אזעלכע כוואליעס היים ווערטער און
ברענענדיגע אויסדרוקע, אז זי פלעגט בלייבען זיצען ווי פערטומעלט
און לאנג לאנג זיך פערגעסען, ניט וויסענדיג וואָם צו שרייבען. דער
גרויסער שטראָם פון געהיימניספאלען לירזם, וועלכער האָט זיך אין
איהר אָנגעקליבען מיט די פיעלע יאָהרען רעליגיעזע, תפלות'דיגע אי־
בערגעבענהייטען צום הייליגען חתן, האָט זיך יעצט דורכגעבראָכען,
זיך בעפרייט מיט אירדישע ליעבע, און דער אָבשיין פון דער אָפע־
נער, פרייער וועלט האָט איהם צוגעגעבען א נייע זיסקייט... און די
געדאכטע און געטראכטע תפלות לכבוד דעם אלער הייליגען יעזוס'ען
האָבען זיך פערוואנדעלט אין אן ערוואַרטונג פון פרייד דורך קער־
פערליכע אומארמונגען. די איבערגעבענהייט פון דער אונבעפלעקטער
נשמה צום הימלישען גוטם האָט זיך פערביטען אויף צארטע קער־
פערליכע תאוות, וועלכע זיינען געלאָפען אקעגען די פערלאנגען פון
דעם בלאָנדען יונגען מאן... און די ליעבע ערוועקענדע שיין פון דער
לבנה האָט זיך אויסגעשטאטעט כיט די אלע אותיות און שמות, פון
וועלכע די קרוין פון דעם הייליגען גייסט איז געשאפען, און די פריה־
לינג ווינטעלעך האָבען אוועקגעבלאָזט די בשמים ריחות פון די קיר־
כען.

12.

זייער שליח איז געווען איינער פון יענע מענשען, וועלכע ווערען
געבאָרען ווי די פאציריצעס, פון דעם פייכטקייט און ווילגאָרנעקייט
פון די שמוציגע גאסען, און וועלכע מיט זייער גאנצען אויסזעהן צייי־

גען אן זייער אבשטאמונג פון שמוץ; איינער פון יענע, וועלכע קרי־כען איבעראל, שטופען זיך אומעטום, וואו זיי זעהן נאר די מעגליכ־קייט ארויינצוכאפען א מטבעה, עפעס א שמוציגען ביסען, אן אלטע שמאטע. היינט איז ער א סוחר פון אלטע זאכען, מארגען א מעקלער פון דיענסטען און א פערמיטלער פון אונגעטרייע פרויען. היינט איז ער בעשעפטיגט מיט שווינדלערי, מארגען — מיט כאפען הינט.

ער האט געהאט א מעלאדראמאטישען נאמען — לינדארע; און פון דעם שפיטאל קוואראנטל ביז דער פעסטונג סיינט אנאסטינא איז ער געווען זעהר פאפולאר. לינדארא האט אבגעשטאמט פון דער פערבינדונג פון אן ארומשלייענדען מוזיקאנט און א סערורע. פון דעם טאטען האט ער ג'ירשנ'ט דעם אינסטינקט פון אן ארומשלייענדען בראדיאגא, פון דער מאמען—די ליעבע צו קארגשאפט. אין אנפאנג האט ער זיך מיט א בעזים אין האנד און מיט א קויש אויפ'ן קאפ ארומ־געשלעפט פון הויז צו הויז, גראבענדיג און רויענדיג זיך אין די מיס־טען; נאכהער איז ער געווארען א משרת אין א קיך פון אן ארימען שענקל, וואו סאלדאטען און מאטראזען האבען איהם אויסגעפליו־כעט אין פנים אריין די ניט דערטרונקענע משקה פון די גלעזער. פון דעם שענק האט ער זיך ארייניגעפאקט אין א פעקארנע, וואו ער האט די גאנצע נאכט געמוזט איבערקעהרען דאס ברויט אין אוויוען. נאכ־הער איז ער געווארען א דיענער ביי די גאסען לאנטערענס און האט זיך אויסגעלינקט אן צקסל מיט א שווערען לויטער. נאכדעם, וועו מען האט איהם אוועקגעטריבען פאר גנב'ען קעראסין, איז ער גאר געווא־רען א סוחר פון אלטע קליידער, געקויפט אין פערקויפט; געטהאן אין די סאמע שמוציגסטע הייזער אלע שמוציג זאכען, וואס מען האט איהם נאר בעפוילען, זיך אנגעשלאסען אלס מעקלער... און אזוי זיך פערדיענט אויף דער חיונה.

יעדער „טשין" האט אויף איהם געלאזט א שפור, אי אויסערליך, אי אינערליך, צוגעגעבען איהם די ארער יענע געווהנליכע בעוועגונג, אן אונארדנונג פון עפעס אן אבר, א מאזל, א וואלגארישע, צינישע פראוע. ער איז געווען א קליינער, א דארער, מיט א גרויסען, כמעט אין גאנצען פליכעוואטען קאפ מיט בינטלאך שיטערע האאר אויף די בעפרישטשעטע באקען. זיינע קליידער האבען זיך אויסגעזייכענט

מיט זייער „עפּלעקטקייט און פערשיעדענארטיגקייט. אלע מאַרעם האָט מען אויף איהם געקענט געפינען, און אלע קאַליהרען. ער איז געווען א קרעמער פון אלטע בגדים.

.13

און אזוי האָט ער יעצט אויף זיך גענומען די ראָלע אלס מעקלער און שליח. צוזאַמען מיט די עמערס וואסער, וואָס ער האָט געטראָגען אין הויז אריין האָט ער אויך געבראכט ארסאלא'ן ברידע פון מארטשעלא, און מיט די לעדיגע עמער האָט ער אויך אוועקגעטראָגען איהרע ענט־פערס. פערציטערט און בלאַס פלעגט ארסאלא ווערען, וועז זי האָט דערהערט זיינע טריט אויף די טרעפּ, און האָט זיך געסטאַרעוועט אונ־טער עפּעס אן אויסרייד משלח צו זיין קאמילען, כדי זי זאל קענען זיין איינע אליין מיט דעם שליח פון פרייד. צוויישען איהר און דעם שליח איז געוואָרען עפּעס גאָר אן אנדער קרבות, זיי האָבען זיך איבערגעבּיטען מיט בליקען, וועלכע האָבען נערעדט צווישען זיך, ווי א פערשטענדיגע שפּראַך, זיי האָבען נערעדט צווישען זיך מיט יענע קוים הערבּארע, האלבע וועדטער, וועלכע פערבינדען אויף אייביג פּרוזאַנען, וואָס נעה־מען אנטהיל אין אן אלגעמיינעם שווינדעל. בּיסלעכווייז, בּיסלעכווייז אין אין ארסאלא'ס ליעבע האָט זיך אריינגעכאפט לינדארא'ס געמיינ־הייט.וועז ער איז געקומען אין דער צייט, וואָס קאמילא איז ניט געווען אין דער היים, האָט זי איהם פערוואָרפען מיט פראַגען, צוגעפאנגען זעהר נאַהענט צו איהם און, אליין ניט בעמערקענדיג, ארויפגעלעגט איהר האַנד אויף זיין אקסל. לינדארא האָט געגעבען זיין צונג די פולע פרייהייט, געוצט וועדטער פון דעם גנבה'ישען, ניאוף זשארגאָן און געגעבען אונפערשעהמטע אנצוהערענישען, כיטרע און פּאַרלע גע־לאכט, געמאכט צוויידייטיגע מינעס און בעווענונגען און צוגעקנאקט מיט דער צונג.

ער האָט אויסגעציכענט פערשטאַנען די מלאכה אלס מעקלער און געקענט בּיסלעכווייז און שטופענווייז אריינארען דעם קרבן אין מארטשעלאס שטיגעל אריין. און די „געהיליגטע" מויד האָט איהם

שפּאַנענד אויסגעהערט, א פּייער האָט געברענט אין איהרע אויגען אוּן די ליפּען האָבען געטריקענט פּוּן הייסער לייַדענשאַפּטליכער אויפּרעגונג. לינדאָרא האָט באַלד בעמערקט, אז עס וועט איהם געלינגען צו ערווּרקען אין איהר די תאוה — ניט שווער אויפּצורייצען אַן אַלטע מויד, דער צו נאָך א מאַנאַשקע — האָט ער ביי זיך געטראַכט. — אוּן דער „מאַן" האָט אין איהם ערוואַכט. עס האָט איהם אָנגעכאַפּט א יצר הרע אליין אָבצורייסען דאָס בליכעלע, וועלכעס ער האָט בעדארפט צו שטעלען פּיר דעם פערגניגען וועגען פּוּן אַן אַנדערען, אָבער די מורא, וועלכע האָט איהם דורכגעדרינגען בלויז פּוּן דעם פערברעכערישען גע־דאַנק אליין האָט אָבגעקיהלט זיין יצר הרע'ש פּייער אוּן ער האָט זי ניט געטשעפּעט.

ארסאלא האָט ענדליך פערשפּראָכען מארטשאלאַן א „רענדעוואו". זיי האָבען זיך בעדארפט בעגעגענען אין א ווייטען הייזעל פּוּן דעם פּאַרשטעדטעל, אויפ'ן עק פּוּן א טויבער גאַס, וואו מען זעהט קיין מאָל ניט קיין לעבעדיגע זעלע, אין איינעם פּוּן די יוני זונטאָגס, וועלן קאמילא וועט זיך זאמען לענגער אין קירכע אוּן לינדארע וועט שטעהן אויף דער וואַך.

אין די טעג, וואָס זיינען פאַרגעשטאַנען די גרויסע פּאַסירונגען, איז ארסאלא תמיד געווען אין א שרעקליכער אויפּרעגונג. די צייהן פלעגען איהר צייטענס קלאַפּען איינע אָן די אַנדערע אוּן דאָס פּנים געברענט מיט א העלישען פּייער. זי האָט ניט געקענט ניט זיצען, ניט שטעהן — איהר קערפּער האָט זיך געוואָרפען ווי אין א פּיעבער. אין שוהלע צוויישען דעם איינגעגעסענעם כאַהר פּוּן די שילער פלעגט איהר מאַנכע מאָל ווערען אזוי קאַלאַמוטנע אויפ'ן האַרצען, אַלעס אזוי אבשטויסענד, אז איהר האָט זיך געוואָלט אריינשפּרינגען צווישען די תלמידים, צובארשטעלן זייערע שעהן צוגעקעמטע קעפּ, איבערקעהרען די טישען, די בענק, שרייען, קוויטשען אוּן אָנמאַכען א גאַנצען חורבן. דער קאַלטבלוטיגער קוק פּוּן איהר שוועסטער האָט געשלאָגען אויף איהר אנגסטען. דער געדאנק, אז זי מוז זיך האַלטען גנבה'יש צו אַלעס אַרום האָט זי שרעקליך אויפּגערעגט.

קאמילא איז אוועקגעגאַנגען פּוּן שטוב, אוּן זי איז ארומגעלאָפּען איבער די צימערען, געוואָרפען די בענקלאַך, אויסגעטרונקען מיט איין זוף א גלאַז וואַסער, געקוקט אין שפּיגעל, צוגעגאַנגען צום פּענ־

סטער, זיך געוואָרפען אויפ'ן בעט און מיט טויזענדער אַנדערע מיטלען געפֿרופט צו געבען מעהר פֿלאַטץ צו דער קאָכעדיגער, געפיהלפאָלער ערוואַכונג פון איהר לעבען. איהר קערפער האָט זיך ענטוויקעלט א דאנק דער פערשפּעטיגטער אויפרעגונג פון איהרע מיידלישע בלוטען. אמת, איהר קאָפּ איז ניט געווען קיין שעהנער, זי האָט זיך ניט אויסגעציי־כענט מיט שטאַרקע אברים און מיט א מאַטאָווען קאָליר פון דער הויט, וועלכע מאַכען די פרויענצימער חן'עודיג און רייצענד, איהר נאָז און קינגן האָבען ניט פערמאָגט יענע איידעלע לינייען, וועלכע גיבען צו צו אן איטאַליענישען פּוֹלען, רונדען געזיכט א גריכישען אָנבליק, אָבער דערפאר האָט זיך אונטער איהרע ניט שעהנע, גרויע קליידער בעהאַלטען א שעהנער, פּרישער איינגענעהמער קערפער.

עס זיינען געווען די ערשטע טעג פון יוני. אזוי ווי אויף דער וויזע וואַקסט ארויס אן אלאי (אזא בוים, וועלכער האָט ביטערע בלעטער, וואָס מען נוצט פאר רפואות) אזוי איז פון דעם פריהלינג אויסגעוואַקסען זומער. נאָכן פּעסקארא, צווישען דעם טיף און דעם ים, האָבען זיך געפרעהט מיט דעם געזאַלצענעם ווינטעל און מיט דער פרישקייט פון דעם טייף. צו ארסאַלאן אין צימער אריין האָבען אריינגעדרינגען די חניפה'שע לאסקעס פון דער זומערדיגער לופט. פינקלענדע אינסטינקטען האָבען זיך אָנגעשלאָגען אין די פענסטער און אָבגעשפּרינגען עהנליך צו א גאַלדענעם האָגעל.

בלייבענדיג איינע אליין אין שטוב, האָט זיך איהר פערגלוסט אויסצוטהאָן נאקעט און זיך אוועקלעגען אום דער גאנצער קערפער זאָל הנאה האָבען פון די לופטיגע לאסקעס.

לאַנגזאם האָט זי אָנגעפאַנגען זיך אויסצוטהאָן, שלאבעריג פון־נאנדער צו בינדען די שנירלאָך, פויל ארויסצושלעפען די הענט פון די ארבעל, און זיך אָבגעשטעלט, אום צו פערווארפען די האָאָר אהינטער און זיי דאָרט פערשפּילען אין קורצע גרייזלען.

און אין מיטען דיזעזען לוסטיג־לייבענשאפטליכער מיעדקייט און שלאבירigקייט זיינען איהר די משונה'דיגע קלייַדער ארונטערגעפאלען פון דעם נאקעטען קערפער און זי איז ערשיענען ווי א מארמאָרנע סטאטוע, וועלכע איז בעפרייט געוואָרען פון א לאַנג יעהריגען צוודעק. אויף דער קופּע פון די משונה'דיגע בגדים איז זי געשטאַנען, א בעגאַסענע מיט דער שיין, ווי אויף א פּעדעסטאל, מיט פערלעגטע הענט

אויפ'ן קאָפּ עהנלִיך צו א קרוין און פון דער לייכטער בעריהרונג פון דער לופט איז איבער איהר לייב דורכגעלאָפען א קוים בעמערקבארער צי־טער. אלע לינין פון איהר קערפער האָבען זיך געצוינען און אָננע־שטרענגט אין דער ריכטונג פון איהר „געקרוינטען" קאָפּ; דאָס בולט'קויט פון איהר בויך, וועלכער איז נאָך ניט מיאוס געווארען פון „מוטערלִיכקייט", איז נעווען גלאָט, ווי א סאָמעטענער, צייטיגער אָפּ־ריקאָם; די ריפען האָבען זיך דורכגעפרעסט דורך דער הויט און האָ־בען זיך בולט אָבגעצייכענט. א פלִיענדלע איז אריינגעפאלען אין צימער אריין. ארסאלא האָט זיך דערשראָקען פון זיין זשומען און זיין עקשנות נאָר צו בעריהרען איהר נאָקעטקייט. מיט שלאָנגישע בעוועגונגען האָט זי זיך פערטהיידיגט פון דער בייזער גיפט; איהרע מוסקולען זיינען קירצער געווארען, איהר קערפער האָט אין דיעזער שפּיעל געציטערט.

די בעוועגונגען האָבען זי אויפגעפלאָמט און אויפגעלעבט און זי האָט זיך איבערגעגעבען אָנדערע, נייע תאוות. זי האָט פּאַרזיכטיג אויפ־געמאכט די טהיר און אריינגעקוקט אין צווייטען צימער. דאָרט האָט גערהערשט יענע טויטקייט און אומעדיגקייט, וועלכע איז תמיד צום בע־אָבאכטען אין א חדר, וועו די תלמידים זיינען ניטא. אויף זיעבען פיער־עקינע ברעטער זיינען געבליבען די בוכשטאָבען פון דעם „אלף בית" ווי שטומע הערשער. ארסאלא איז געגאנגען וויטער מיט יענער אונ־ענטשלאָסענהייט, וועלכע אימיצער, וואָס געהט א באָרפיסער איבער שטיינער פיהלט ניט אָרום זיך די דריקונג פון קלִיידער. אזוי איז זי צוגעגאנגען ביז צום דריטען צימער, וואו עס איז געווען וואסער. זי האָט אייגעטונקען די הענט און זיך אָבגעשפריצט פון קאָפּ ביז פים און האָט אויפגעציטערט וועו א גרויסער טראָפען איז ארויפגעפאלען אויף דער הויט. נאָכהער, אין גאנצען בעדעקט מיט די שפרינקלען וואסער, איז זי צוגעגאנגען צום אלטען קאמאָד מיט א הויבען שפּיעגל.

אויף דעם קאמאָד האָבען זיך דא און דארט געזעהן שפורען פון אויפגעלעגטע בעפוצונגען. דער שפּיעגל, הינטער וועלכען עס איז ge־שטאנען א שאָפע, איז געווען אייגעראמט אין אן אָבגעגילטע ראם. ארסאלא איז ארויפגעקראָבען אויפ'ן קאמאָד, וואָרום עס האָט זיך אין איהר ערוועקט א חשק צו זעהן זיך אין שפּיעגל א נאָקעטע. איהר אָבגעפרישטער, דורך די בעשפריצונג מיט וואסער, קערפער האָט

ארויסגעקוקט פון דעם דונקעלען שפיגעל, ווי פון דער בלוי־גרינער ים טיפעניש. מיט א שמייכעל האָט זי געקוקט אויף זיך; און דער שמייכעל און יעדע בעוועגונג פון איהרע ארעמס האָבען געמאכט אין שפיגעל ציטערען אלע ליניען פון איהר נאקעטען קערפער, פונקט ווי אן אבשפיגלונג אין וואסער. זי האָט נעמאכט פערשיידענע מימי־קעס און געקוקט אין א שפיגעל ווי אזוי זי זעהט אוים; זי האָט געפעלט דאָס מויל, אום צו זעהן די צייהן, זי האָט אויפגעהויבען די הענט און געקוקט אויף די האָאר פון די אונטער ארעמס. זי האָט פערוואָרפען דעם קאָפּ א הינטער און נאָך טויזענדער אנדערע זאכען ביז זי איז ניט געווארן ווילד ווי א וואהנזיניגע.

און הינטען, הינטער דעם נאקעטען פרויען־קערפער, האָט זיך פון דער געגנאיבערדיגער וואנט אבגעשפיגלט איינע פון די זיע־בען פיערעקיגע ברעטער מיט דעם אויפגעשריבענעם „אלף בית".

.14

עס האָט פאסירט, אז אין איינער פון אזעלכע מאָמענטען האָט לינדאָרא, ברענגענדיג וואסער, אָנגעקלאפט אין טהיר.

— וואָרט אויס! — האָט ארסאלא אויסגעשריען א טויט דער־שראָקענע און אויף שנעל אויפגעהויבען דאָס אָנטהועכטם פון דער ערד, עס אין אייל־ענים ארויפגעכאפט אויף זיך און געגאנגען עפענען.

עס איז געווען זעקס א זייגער פארנאכט. דער וואסער אָבשיין פון דעם „פאלאטצא די ברינא" האָט אריינגעדרונגען אין צימער ארויין; די נאנצע געגענד פון פעסקארא, דער ליעבלינסטער שוטץ־פלאטץ פון די שוואלבען, האָט אבגעקלינגען מיט געזאנג.

ביידע זיינען געשטאנען אין מיטען צימער און געוועדט מכח דער פארשטעהענדער „רענדעוואו". לינדאָרא האָט זיך געסטארעוועט מיט א שטראָם ווערטער צו בעזיעגען דער מיידעל'ס לעצטען קווינק־לען זיך, וואהרום א טהייל פון דער בעלוינונג האָט ער שוין געהאט גע־קראָגען און דאָס איבעריגע איז אויך ביי איהם געווען ווי מזומן. די קראפט, מיט וועלכער ער האָט איבערגעוועדט און איבערגעצייגט אר־

סאלאן, האָט איהם אויפגעפלאמט; זיינע אויגען האָבען געברענט, ווי רויטע קויהלען און זיינע בעווענונגען זיינען געווען אויפגערעגטע. פון דעם מויל האָט ביי איהם געשמעקט וויין און אויף זיינע וואָנצען און באָרד, וועלכע זיינען געווען ערשט ניט לאנג אָבגעראזירט, האָבען זיך געווייזען רא און דארט רויטע און בלויע פלעקען. בשעת ער האָט נעררעדט, האָבען זיך ארויסגעווייזען צווישען רייהען געזונטע, שטארקע פלעקבאישע צייהען און דיעזע מעלה האָט זיך זעהר בולט ארויסגעזעהען וואָרום דאָס נאנצע מענשעלע, אויסער די צייהן, איז געווען העסליך און אבשטויסענד.

ארסאלא האָט איהם וויערערגעשפראָכען, אָנצייגענדיג איהר צווייפעל און איהר מורא, אָבער זי האָט אָנגעהויבען ביסלעכווייז נאָכצוגעבען, וואָרום דעם „מעקלער׳ס" פייערדיגע, אויפרייצענדע און פערנארערשע ווערטער האָבען אָנגעהויבען צו פערטויבען אין איהר די פרוי און אויפוועקען די ליידענשאפט. זי האָט זיך ביסלעכווייז אָבגערוקט אהינטער דעם פונאנדערגענומענעם קלייד, וועלכעם איז געווען בלויז ארויפגעווארפען אויף איהר אין אייליגיש, האָט זיך בעווייזען דער זוים פונ׳ם העמד, דער האלז איז געווען לחלוטין נאקעט; די שיך, וועלכע זיינען געווען אָנגעטהאן אויף די הוילע פיס, האָבען צוגעדעקט בלויז די טראָט און ניט מעהר.

אָבער, מיט דעם אינסטינקט פון א פרוי, וועלכע פיהלט, אז פאר איהר שטעהט אן אויפגערעגטער, פול מיט תאוה מאנסביל, האָט זי אונווילענדיג א פיהר געטהאן מיט דער האנט איבער דער טאלית, כדי צו פערשפיעלען די העקלאך אויפ׳ן בוזים און ארום האלז. דיעזער טהאט, מיט וועלכען ארסאלא האָט אנערקענט א „מאן" אין דעם מעקלער. דיעזער אוונווילענדיגער טהאט, האָט ערוועקט אין לינדאראָ׳ס שמוציגער, אויסגעלאסענער נשמה א שטורם פון מענערשען שטאלץ. — א א, הייסט עס, אז ער אליין איז אויף בכח צו ערוועקען... א פרוי — און ער האָט זיך צוגעלאָזט צו איהר. און אזוי ווי זיין דרייסט האָט זיך אין איהם צופלאָמט צוזאמען מיט דעם וויין, האָט שוין יעצט קיין מורא ניט געקענט צוריק האלטען די צורייצטע חיה.

15.

ארסאלא איז געלעגען בעוועגלאז, אויסגעצויגען אויף דער שטיי־
נערנער פאדלאגע— אין צוקנייטשטע און אין אונאדרנונג צודרעהטע
קליידער, אין פולען אנבליק פון א פערנוואלדיגטער פרוי.

נאר דערהערענדיג קאמילא'ס טריט אויף די טרעפ, האט זי זיך
אויפגעהויבען פון איהר שרעקליכער שוואכקייט, זיך אנגעשפארט
אויף די עלענבויגענס, מיט א שנעלע בעוועגונג מיט דער האנד גע־
בראכט אין אדרנונג די צוקנייטשטע קליידער און שוין געהאט א תירוץ
פאר דער שוועסטער, אז זי האט פלוצים דערפיהלט אזוי שוואך און
אזוי שלעכט אויפ'ן הארצען, אז זיא איז געווען געצוואונגען אוועק־
צופאלען אויף דער פאדלאגע.

אין דרויסען האט אנגעהויבען צו ווערען פינסטער. איבער דער
ערד האט זיך צוגאסען די גרויסארטיגע, לויטערע, מחיה'דיגע פרישע
לופט פון א יוני אבענד, מיט וועלכער דער אדריאטישער ים האט
פערבלאזען. די לופט איז געווען פול מיט קולות און געלעכטער. א יום
טוב'דיגע שטחה פון די צוהוליעטע סאלדאטען האט זיך צוגעטראגען
פון דער קאזארמע און ליערער נאך ליערער האבען געהילכט. פון די
צווייטע טרעפ האט זיך דערהערט די שטימע פון טהעאדארא לא
יעטשע.

— חברת'עס טהייערע, קאמילא, ארסאלא, איהר געהט?

ארסאלא האט נאכגעפאלגט דער שוועסטער, ניט אויסרעדענדיג
קיין איין אייניציג וואָרט און ניט דענקענדיג פון קיין זאך. עס איז
איהר געווען זעהר שווער צו דערמאהנען זיך אין עטוואס. עפעס א
צוטומלונג האט נאך אלץ געדריקט און געפרעסט איהר מח. אין
איהרע אויערען האט געשומעט טהעאדארעס שלעכטע, אונגינסטיגע,
פערלויטרישע פלאפלעריי:

— ווייסט איהר שוין, טהייערע, אז קאטהענא'ס טעכטעריל געהט
שוין חתונה האבען?

— אזוי.

— איך מוז איך זאגען—זי האט חתונה פאר דזשיאוואנא ספע־

ראנצא, דעם רויטען, וועלכער בעזיצט עפעס אן ארעם שטיקעל רעס־טאראציע אין פּעסקערע און נאָך עפעס.... אין צוגאָב...

— טאקע!

— און ווייסט איהר, טהייערענקע מיינע, בערקינא מאדרינאלע איז דאָך שוין וויעדער אנטלאָפען פון פראנקאווילא. איהר קענט זי דאָך: א גראָבע, א שווארצע, מיט א פוינגלישער נאָז, וועגען וועלכע יעדער אייגער ווייסט.

טהעאַדאָרא איז געבליבען גלייך מיט ארסאלען. קאמילא איז אָב־גשטאנען אויף עטליכע טריט. זי איז געגאנגען מיט אן ארונטער־געהאנגענעם קאָפּ און ניט געשענקט די מינדעסטע אויפמערקזאם־קייט צו די רכילות פון דער וועבערין אויף איהרע שכנים און פער־וואנדטע. אויף דער גאס האבען אלע שפּאַצירענדע הנאה געהאט פון דער לופט. פרויען זיינען פערבייגעגאנגען אָנגעטהאָן אין לייכטע קליי־דער און מיט ענטבלויזטע בויז די עלבויגענס הענט.

— טהייערע, זעהט נאָר, וואס פאר אן אויפלאג אויף גראציעלא פּאטאווינים קלייד! גיט נאָר א קוק אויף ראָזע פאצעטא מיט די צוויי פעלדוועבעלס — אייגער פון פּאַרענט און אייגער פון הינטען.... הא, איהר ווייסט נאָך ניט?

און דאָ האט זיך אָנגעפאנגען א שמויגיג מעשה פון ליעבע, פול מיט אלע פיסטשעווקעס. אום זיך צו פערגעסען, האָט ארסאלא זיך אין נאנצען פערטיעפט אין דער פוסטער פלאַפלערוי. מיט עפעס א פלאַטערענדער אייגעניש, אבי ניט צו טראכטען, האָט זי געשטעלט טהעאַדאָרא'ן פערשיעדענע פראגען, זי אויפגעמונטערט און ענט־מוטהיגט צו נייע רכילות און אויסגעפילט די פויזעס מיט א געלעכ־טער. זי האט געפונען עפעס א ביטערע טרייסט, הערענדיג וועגען דער זינד פון אנדערע.

— הא, אָט געהט הער פאַלאַ! האט טהעאַדאָרא פלוצלים אויס־געשריען.

פאַלאַ סעקאטשיע איז געווען אן אכציג־יעהריגער זקן, אבער ניט קוקענדיג אויף זיין עלטער, איז ער געווען פריש, געזונד און גלייך ווי א סאָסנע. ער איז זיי געגאנגען אקעגען מיט זיין געוועהנליכען, נאכלעסיגען נאנג.

אין די יאטקעס האבען אויף די טהירען געהאנגען זייטען פרישע

פלייש און דער ריח פון דעם פרישען, נאסלִיכען פלייש האָט זיך צו־שפרייט ארום און ארום און פערשלאָגען אין נאָז. די לִבנה האט נע־שיינט. קופקעם סאָלדאטען האבען זיך רוישיג געשטופט און געשטוי־סען ארום די סעדוכעם.

— מיר וועלען זיך דורכגעהן אויף באנדיערָא — האט טהעאָ־דאָרא געזאגט, לאָזענדיג דעם אלטען מיט קאמילאָ'ן געהן פריהער.

ווי א פערטומעלטע איז ארסאלא געגאנגען צוויישען די פערשיע־דענע קולות און ריחות. אן אומעריגער פחד האָט זיך אויפגעהויבען פון עפעם א טיעפעניש און אויסגעקרימט איהר מויל, בשעת זי האט גערעדט אן גלאָכט, אן געמאכט שווער איהר צונג. און די לִייכטע קערפערלִיכע לִיידען האבען אויף זי בעלאנגערט און זיך געלאָזט פיהלען. זי האט שוין מעהר ניט געקענט אנטלויפען פון זיך אליין. די שטימע איז איהר אבגעשטארבען אויף די ליפען, דער פחד האט געוואָרגען איהר האלז און דאס בילד פון דער שרעקליכער, אויף אייביג פערפא־לענער זינד, איז גרויזאם געשטאנען פאר איהרע אויגען. זי האט גע־פיהלט, אז זי געהט אוים פון מיעדקייט, אז זי קען זיך ניט האלטען אויף די פיס, אז זי קען ניט געהן ווייטער און אז דאס פרעהליכע לע־בען אויף דער גאס, וועלכעם בעלאנגט צו יעדען איינעם, איז פאר איהר דער שרעקליכסטער צער.

— און אזוי, טהייערע מיינע, הייסט עס, אז דיעזער מאן, דיעזער בלינדער איריאט..... — האט טהעאדָרא זיך וויעדער אבגערופען, פארזעטצענדיג די איבערגעריסענע פלאפלעריי.

זיי זיינען געגאנגען דורך באנדיערָא. לינקס איז געווען א בריק איבער א טייך. אויף יענער זייט האט זיך אויפ'ן ליכטיגען באָדען אומעדיג אבגעצייכענט די פעסטונג. אלטע אייזערנע קאנאנען, מיט די מיילער געריכטעט צו דער ערד, זיינען געשטאנען אין א לאנגער רייהע און צו זיי זיינען געווען צוגעבונדען די אנקער שטריק פון שיפען. גרויסע אייזערנע אנקערס זיינען געלעגען לעבען די ברעג מא־גאזינען. בייס ברעג האט מען געקענט זעהן מאטראָסען, עסענדיג ווע־טשערע און רויבענדיג אין די ביידלאך, וועלכע זיינען געווען איג־ווענ בעלייכטעט מיט א בלוט־רויטען ליכט. ארום די פאָדערשטע טהיילען פון די שיפען האבען לאנגזאם ארומגעשוואומען אויפ'ן וואסער

בריטע פלעקען, ווי אויף דער אויבערפלעכע פון א צושוואומענער מאסע.

— .... שטעלט אייך פאר, מאדאם נערע מאמא שיקט און רופט מיך צו זיך! — האט טהעאדארא אונערביטליך פארטגעזעצט.

ארסאלא האט שוין נאר ניט געפיהלט. זי איז געווען בלאס, ווי די לבנה. אין אנפאנג האט זי די פרישע, אנגענעהמע לופט פונ'ם ים אביסעל ערמונטערט און ערלייכטערט. שפעטער אבער האבען זי די קולות פערטומלט, די ריהות פערטשאדעט און זי האט אנגענהויבען פיהלען נאך ערגער ווי אירער זי איז ארויסגעגאנגען פון שטוב. די ערד האט זיך געוואקעלט אונטער איהר. בשעת עם האט איהר צוגע־טראטען דאס קאפ־שווינדלען, האט זי ניט געקענט בעשטימטען די גרע־נעץ פונ'ם וואסער; דער טייך האט פערטראגען די גאס. וואסער, וואסער האט זיך געגאסטן פון אלע זייטען. נאכהער האבען אין איהרע אויגען אנגעהויבען שווינדלען פייערלאך, קלייניע ווייסע פייערלאך, וועלכע זיינען דא פארשוואונדען און דא ווידער ערשיינען. און גע־טאנצט, און געשפרונגען האבען די פייערלאך און זיך צוזאמען געגא־סטן אין א שלאנגען רייהע, וועלכע האט זיך פערלאנגט אין דער פינ־סטערניש. אין דיעזען ים מיט וואסער בעלייכטעט פון פייערלאך איז ערשיינען דאס געשטאלט פון מארטשעלאן און איז אויף שנעל פער־שוואונדען, ווי אין א חלום. דאס קאפשווינדלען האט אויפגעהערט. ארסאלא האט וויידער אמאל דערזעהן די אבשפיגלונג פון דער לבנה אויף דער גלאטער, רוהיגער אויבערפלעכע פון דעם טייך. זי איז גע־נאנגען וויייטער, א ניעדערגעשלאגענע, א מאכטלאזע, און גרייט צו פערלירען דאס בעוואוסטזיין.

— וואס? מיער? — האט זיך טהעאדארא אבגערופען — הא, יא, איהר זייט דאך ניט צוגעוואוינט דערצו. שפארט אייך אן אויף מיר, שפארט אייך אן, נישקשה — איהר האט געזעהן? מענטינא אוספארייעס טאכטער, די יונגערע, איז געשטאנען לעבען דעם קרעמיל אויפ'ן פלאטץ...

זיי זיינען שוין געווען לעבען דער טאמאזשנע. גרויסע קופעס ברויט צוגעגרייט צו „אייואנ'ס טאג", האבען ארויסגעגעבען א ריח, ווי געדובעטע פעל, און שאלעכטס פון טשערעפאכלאך האבען גע־קריצט אונטער די פיס. ביים סאמע ברעג זיינען געווען צושפרייט דינע

נעצען, אין וועלכע עס האבען זיך, ביי דער אנגענעהמער שיין פון דער לבנה, געכאפט שמאלע פישעלאך. דער גרלות'דינער רויש פון דעם ים האט אנגעפילט די שטילקייט פון דער נאכט מיט טריאומף. איבער דער אויבערפלעכע פון דעם טיף זיינען דורכגעלאפען גע־גרייזעלטע כוואליעס.

— לאמיר געהן צוריק, טהייערע קינדער — האט הער פאלא געזאגט, נעהמענדיג א ברויט פון דעם נאהענסטען הויפען.

ארסאלא איז געגאנגען געהארכזאם. עס איז איהר געווען שווער איינצוהאלטען דעם אטהעם. מיט א גרויזאמען פחד האט זי זיך דער־מאהנט אן איהר לאגע און האט מיט געוואלד ארויסגעשטויסען דאס פערשיכורטקייט, מיט וועלכע די לוסט פולע לבנה נאכט האט זי אנ־גענפילט. אין איהרע אנגעשטרענגט־פערקיהלטע געראנקען איז ערשיע־נען דאס לעבעריגע געשטאלט פון לינדארא. און וויעדער האט זי דער־פיהלט, ווי דיעוע שווערע, שטארקע הענט כאפען זי ארום, דריקען זי און שטיקען; ווי זי פעראטהעמט זיך פון דעם צוהיצטען, ליידנ־שאפטליכען וויין ריח. אבער דעמאלסט האט זי זיך ניט וויעדער־שטעלט, ניט געשריען, ניט געמאכט דעם מינדעסטען פערזוך צו פער־טהיידיגען זיך. זי איז אניעדערגעשלייערט געוואָרען א מאכטלאָזע, ניט אונטערשיעדעט און ניט געפיהלט קיין זאך אויסער א גרויסען מיט א שרעקליכען וועהטאג אויסגעמישטען פערגניגען. און דער עקעל האט זיך פערביטען אין א טיעפער מיעדקייט פונ'ם קערפער און זי האט דא נעציטערט און זיך נעטרייסעלט אין א פיעבער, און דא נע־ברענט מיט א העלישען פייער. א בלאסע ווי דער טויט, מיט פער־דונקעלטע און בלויט פונאנדערגעפענטע אויגען האט זי בעוואוסט־לאז געקוקט פאר זיך.

— הערט נאר ווי דער ווינד זינגט! — האט פאלא געזאגט און זיך אבגעשטעלט.

אויף די שיפען זיינען געלעגען מאטראזען אויסגעצויגען צוויישען שטריק און אנדערע אינסטרומענטען פיר די שיפען, און האבען גע־רויכערט פשוט'ן טאבאק און געזונגען ליעדער וועגען שעהנע פרויען.

16.

קאמילא האט לאנג „נעדאוועגט" מיט א ניעדעריגע ארונטערגע־

בויגענעם קאפ און מיט פערלענטע הענט, נאכהער האט זי אנגעצונ־
דען דאם נאכט לעמפעלע לכבוד דער הייליגער מרים און האט זיך גע־
לעגט שלאפען. איהר אטהעם, בשעת שלאפען, איז געווען אזא פרומער
פונקט, ווי זי וואלט אין דער שטיל מתודה געווען פאר די הייליגע
אויף איהרע מעשים פונ׳ם טאג. אויף איהר געזיכט האבען זיך געביטען
די שאטענם מיט דעם ציטערען פון דעם קליינעם מיט בוימאויל גע־
שפייזטען פייערל פונ׳ם לעמפעלע. דער רויש פון דעם טרוקענדען
האלץ און פון די ווערעמלאך, וועלכע האבען עם געטאטשעט, די גע־
היימניסאפלע שטימען פון דעם אלטען מעבעל אין דער נאכטיגער רוה
האבען געשטערט דער שטילקייט.

ארסאלא איז געלעגען אין איין בעט מיט קאמילאן. זי האט זיך
קיין ריהר ניט געטהאן, קיין אויג ניט צוגעמאכט, ארומגעכאפט מיט א
שטארקער שלאפלאזיגער מיערקייט און דער פחד, וואם האט זי ניט
אפגעלאזט אויף קיין סעקונדע האט געמאטערט און געפייניגט איהר
טרויעריגע נשמה. זי האט זיך צוגעהערט צו דער שטילקייט.

פלוצים האט קאמילא אנגעהויבען רערען פון שלאף ווערטער,
וואם האבען זיך ניט געקלעפט איינם צום צווייטען אין אבגערישענע
אונפערשטענדליכע פראזען. איהרע ליפען האבען זיך קוים געשאקלט
און זי האט שווער און טיעף אבגעאטהעמט. איהר פנים, וועלכעם איז
געווען אויסגעטריקענט און אויסגעדארט פון פאסטען און אנדערע
פייניגונגען און, וועלכעם האט ביי דער שיין פון דעם קאנעץ אויסגעקוקט
גלל, איז געלעגען אויף דעם ווייסען קישען, ווי א שלעכט אבגעגיל־
טער אבגאט ארומגענומען מיט א קרוין פון שטראהלען. די לייכטע
בלויע שאטענם האבען געמאכט בולט די פאלבען אויף דעם אויסגעצוי־
גענעם פול מיט אדערלאך האלז, אויף די איינגעפאלענע באקען,
אויף די איינגעזונקענע אויגען, וועלכע זיינען געווען פערדעקט מיט די־
נע ווייהען. זי איז געווען עהנליך צו א קערפער פון א געשטארבענער
מארטירערין, איבער וועלכען עס שוועבט גאט׳ם גייסט.

כאטש עס איז ניט געווען דאם ערשטע מאל, אז זי האט גערעדט
צו זיך אין שלאף, דאך האט ארסאלא דערפיהלט אן אייז קאלטקייט
איבער איהר גאנצען קערפער. דער פלעצליכער פחד האט זי ארומגע־
כאפט און פערדריקט איהר אטהעם. אונוויליג האט זי זיך אבגערוקט
צום סאמע עק פונ׳ם בעט. זי איז געבליבען בעווענלאז אין די שווייגע־

דע פעריאדען, נעקוסט מיט אנשטרענגקייט אויפ'ן מויל פון דער שלאַ־
פענדער און געפיהלט א קאנוואולסיוו דריקונג אין איהר ברוסט ווען
די ליפען־אבען זיך געעפענט צו רעדען נאך אמאל. זי האט ניט גע־
קענט אויסמאכען קיין איין וואָרט, אבער עטוואס אונענדליך טיעפעס
און טריאומפירענדעס האט זיך געהאלטען אין דעם אבגעריסענעם
בארמאטשען, אן איבערנאטירליכע געהיימנים האט געשוועבט איבער
דעם בעוועגלאזען, בעוואוסטלאזען קערפער, וועלכער האט נערעדט און
אליין ניט גהערט זיין שטימע. איבער'ן צימער האט זיך דורכגעטראַ־
גען א טויטעס וועהען; אין דער אויפגערעגטער פאנטאזיע פון דער
שלאפלאזער פרוי האבען די ציטערענדע שאטענס אננענומען אן אויס־
זעהן פון שרעקליכע, גרויזאמע ערשיינונגען. אלע געגענשטענדע זיי־
נען איבערגעפארמירט און לעבעדיגע געוואָרען און האבען זיך אנ־
גערוקט אויף איהר. און וויעדער איז פאר איהר געוויסען ענטשטאנען
די שרעקליכע שטראָף, וועלכע ערוואָרטעט זי, און איהר קערפער האט
זיך אנגעהויבען צאפלען אונטער דער שווערער משא פון איהר שרעקלי־
כער זינד, און זי האט איבערגעצלם'ט איהרע הענט אויף דער ברוסט,
כדי צו פערטהיידיגען זיך פון די מלאכי חבלה. איהר צונג איז אב־
גענומען געוואָרען פון שרעק, אבער זי האט פרובירט צו דאוונען...

קאמילא'ס שטימע איז אבגעשטאָרבען צווישען די שוועכע זיפ־
צען, נאכהער האט זיך די שטימע פערוואנדעלט אין א ציטערענדען
בארמאטשען, נאכהער אין גאנצען שטיל געוואָרען און דער שלאף
איז וויעדער געוואָרען נארמאל. די שאטענס האבען פאָרטגעזעצט צו
וואקלען זיך און „דער געקרייציגטער" האט זיך נאך אלץ ניט אַרונטער
געלאזט פון דער וואנט אום אריינצונעהמען אין זיינע ארעמס דאם פער־
בלאנזטע שעפסעלע... וועלכעם איז צוריקגעקומען אין זיין טשע־
רעדע אריין...

17.

געוואָנט האט גאט דורך דעם מויל פון זיין נביא יואל, דעם זוהן
פון פתואל:

און עס וועט זיין נאכהער. איך וועל אויסניסען מיין גייסט אויף אלע מענשען און נביאות וועלען זאגען אייערע זיהן און אייערע טעכטער. גרעזון וועלען חלומות טרוימען, אייער יונגען וועלען ערשיינונגען זעהן.

— דיעזער גאסט, וועמענס ברכה און ערשטע זיסקייט די אפאס־טאלען האבען ערווארבען, איז געווען פאר זיי און פאר אונז דער גייסט פון אמת, דער גייסט פון קדושה און דער גייסט פון גבורה... א, געטליכע ליעבע, א, היילינע ערד, וועלכע פעראיניגט דעם פאטער און זוהן, אלמעכטיגער גייסט, אמת'ער טרייסטער פון אלע אבלים, דרינג אריין אין די חדרי חדרים פון אונזערע הערצער און בעלייכט זיי מיט דיין גרויסען ליכט!

אזוי האט דער פאסטאר דזשענארא טיערנא נע'דרשנ'ט אום „שבועות — זונטאג" צו די צוזאמענגעדרענגטע גאט בעטערס. איבער איהם, אין דער הויך, האט געפינקעלט די שטראהלען קרוין פון די פליענעל פון דער דריטער פערזענליכקייט פון דער אלערהיליגער „דריי אייניגקייט". די שיין פון די וועקסענע ליכט האט זיך צונאכטן איבער דער קירכע מיט א שרפה'דיגען אבשיין. א צורה פון אן אפאס־טאל, אדער א האנד פון א קדוש, אדער א פליענעל פון א מלאך האט וואו ניט וואו דורכגעשטעקט פון צווישען דער אייביגער פערריכערט־קייט. און צווישען די גראבע שטייגער האט זיך אויסגעהויבען א גרויס געפלאכטענע ראזעווע, רויטע זייל־ען, וועלכע האבען אונטערגעשפארט די מארמארנע ביהמע, וואס איז געווען בעפוצט מיט בלעטער פון פער־שיעדענע פלאנצען און מיט פיגורען.

— גים אויס די ראסע פון אויפלעבונג אויף דער פערוויסטער ערד, אום עס זאל זיין א סוף צום טרויקענעם וועטער. שיק די געטליכע שטראהלען פון דיין ליעבע אין דעם היילינגטהום פון אונזערע נשמות, אום זיי זאלען אין אונז אנצינדען א פייער, וועלכעם זאל פערניכטען אונזערע שוואכקייטען, אונזער שלאבערקייט, און אונזער פוילקייט — האט דער קסיאנדו פארטנעזעצט זיין דרשה אויף דער העכסטער שטימע און אויף דער העכסטער שטופע פון זיין קונסט־רעדען.

מיט בעהאלטענעם צער האט ארסאלא זיך צוגעהערט צו יעדע: ווארט פון דעם פרעדיגער, און איהר נשמה חאט געפלאסטען א תשובה אויף איהר גרויסע זינד. די אמונה האט זיך אין איהר אויף דאס נייי

אויפגעפלאמט און זי האָט געוואָלט, אז גאָט זאָל איהל מוחל זיין און איהר שענקען זיין גרויסען חסד. דיזער גייסטיגער צושטאנד האָט זי גע־צוואונגען צו פערגעסען אָן דער גאנצער פערגאנגענהייט. עס האָט זיך געדוכט, אז אלע איהרע פלעקען אויף דער נשמה זיינען מיט אמאל ריין געוואשען געוואָרען, זי איז קיינמאל פריהער ניט צוגעגאנגען צום געטליכען אלטאר מיט אזא טיעפער האָפנונג, זי האָט קיין מאָל ניט ארויסגענומען גאָט'ס ווערטער מיט אזא חשק ווי יעצט.

פון יענעם מאָמענט אָן, ווען איהר האָט זיך ערוועקט דער פהד פאר דעם אייביגען יום הדין, האָט א מעלאנכאָליע זיך פערשפרייט איבער איהר און זי האָט אנגעהויבען גוט נאכצופאָרשען זיך אליין, אלע איהרע בענעהמונגען, איהרע געדאנקען, איהרע מינדעסטע בעווע־גונגען, מורא האָבענדיג, אז טאָמער וועט זי עטוואָס דורכלאָזען און איהר חרטה וועט קיין חרטה ניט זיין און איהר תשובה וועט קיין תשובה זיין. מיט דער גרעכטער פאָרזיכטיגקייט האָט זי יעצט אנגע־האלטען דאָס צווייגעלע פון איהר אויף דאָס ניי אויפגעלעבטער אמונה. זי האָט טאָג און נאכט געהאלטען איהרע אויגען אין די הייליגע שריפ־טען, אויף הייליגע בילדער, געקניפפט מיט דעם יצר הרע, מיט דער פרישער לופט, מיט אלע אונריינע, אויפרעגענדע מחשבות, מיט די ליעדער, וועלכע האָבען געקלינגען אין איהרע אויערען און זי געוועקט צו נייע תאוות.

איבערלעבענדיג א וואָך פון פיין און לויטען, איינזאם, אבגערי־סען פון דער וועלט, פונ'ם לעבען, איז זי יעצט געקומען מקריב זיין איהר ביטער הארץ צו די פיס פון דעם הייליגען אלטאר און געקוקט האָט זי מיט פערצערטע אויגען אין דער הייליגקייט, וועלכע האָט, ווי א ווייסע טויב, אומגעשוועבט הויך, הויך, איבער אלעם און איהר ווע־זען האָט שטופענווייז, שטופענווייז געזונקען אין א ים פון ענטציקונג.

— קום זשע, קום דו גיטער טרייסטער פון אלע לויידענדע נשמות, דו בעשיצער פון די נעיאָגטע און פערפאָלגטע, דו שטיצער פון ארימע, דו היילער פון קראנקע.... האָט דער פרעדיגער פאָרטגעזעצט מיט נייסטיגען פייער, מיט פערגלאָצטע אויגען.

אין קירכע איז געוואָרען דושנע. אין איינעם פון די פענסטער האָט געפינקעלט די הייליגע צורה פון דעם יעוואנגעליסט לוקא, בע־ווארפען מיט גאנצע בינטלאָך זונען שטראהלען. די מאָרמאָרנע בימה

האט זיך אויפגעהויבען פון דער האלב דונקעלהויט, ווי א געהיימניס־פאלע מערכען בלימלע.

— קום, הייליגער גייסט, און זיי זיך מרחם אויף אונז!

ארסאלא האט אלץ געקוקט ארויף; די כוואליע פון דעם פרעדיגער׳ס קולות האט זי אויפגעהויבען צו דער קרוין פון די שטראהלען און פון דארט אוועק ווייט, ווייט אין די הימלען. מינוטענווייז האט זיך איהר אויסגעצייגט, אז די גאלדענע טויב פינקעלט צו איהר א גרוס, און איהר הארץ האט אנגעהויבען קלאפען מיט אן אונבעשרייבליכער פרייד.

— אין נאמען פון אונזער אויבערהאר יעזוס קריסטוס. אמן.

דער גייסטליכער, פינקלענדיג אין דער זילבערנער ראסע, האט זיך אומגעקערט מיט׳ן פנים צום אלטאר, לייענענדיג אין דער שטיל א תפלה. צוויי פון זיינע בעהעלפערס, אנגעטהאן אין ווייסען, זיינען געשטאנען ביי זיינע זייטען און צושאקעלט די רויך־פאן. א וואלקען פון שמעקעדיגען רויך האט איינגעהילט די געשענדעטע מיידעל, וועלכע איז געשטאנען זעהר נאהענט און פלוצים האט איהר צוגעטרטעטען א נודנעסט, וועלכע האט געוואלגען איהר האלז און צוקרומט איהר מויל.

18.

אין ארסאלא האט איבערגעלעבט שרעקליכע טעג און שלאפלאזע, פלאגענדע נעכט. אויף קיין איין מינוט האט זי זיך ניט געשיידעט מיט דעם געדאנק גערעטעט צו ווערען. תמיד געטראכט בלויז פון איין זאך, אז גאט זאל איהר מוחל זיין. זי איז ארומגענאנגען אבגעלאזען, פערזאַרגט, געטהאן איהר טעגליכע ארבייט שלאבעריג, אהן חשק. און וואס האט זי דען ניט געטהאן? וואס פאר א יסורים האט זי זיך דען אליין ניט פעראורזאכט אבי צו בלייבען אונבעפלעקט? אבער קיין רעטינג איז פאר איהר געווען. געמוטשעט און געמאטערט האט זי דאס געוויסען און — אומזיסט.

שטופענווייז האט זי אנגעהויבען צו פיהלען זיך ענטוישט אין איהר

אמונה און זי האָט אויפגעהערט צו געהן אין קירכע און צום רויך פון דער רויך־פאן האָט זי געפיהלט אן עקעל.

פון מארטשעלאן האָט זי שוין מעהר ניט געטראכט און ניט געדענקט. זי האָט איהם מעהר ניט געזעהן און זיין געשטאלט איז געבליבען אין איהר זכרון, ווי א חלום.

ווי פריהער, איז לינדארא געקומען און געבראכט וואסער. א רויטער און א פערשוויצטער האָט ער ארויפגעקלעטערט ארויף, אוועקגעשטעלט די עמער אויף דער פּאָדלאָגע און הינטערווייַלעכם געקוקט אויף זיין קרבן. ארסאלא איז אבגעגאנגען אין א צווייטען ציממער, אָדער זי האָט זיך אָנגעבויגען איבער אן ארבייט און מיט א פערשטיקטען כעס געקריצט מיט די צייהן. לינדארא איז אוועקגעגאנגען, ווי א בעשטראָפענדער הונד, אָבער דער גראנק, אז ער האָט נובר געווען דיעזעם פרויענצימער האָט איהם אויפגעקאָכט די בליטען. ער האָט געהאט א שטארקען חשק צו פיהרען זי מיט זיך, האלטען זי לעבען זיך, צו טהאָן מיט איהר אלעם, פונקט, ווי מיט א סחורה, וועלכע איז אין גאנצען אין זיין רשות. די טהירעשע תאוה האָט אין איהם שרעקליך געבושעט.

איין מאל אבענד האָט ער אבגעווארט אויף דער גאם ביז קאמילא איז אוועקגעגאנגען און ער איז ארויף אויבען מיט דער אבזיכט צו טרעפען ארסאלאן אומגערעכט איינע אליין. וועז ער האָט אָנגעקלאפט אין טהיר, האָט ארסאלא איהם באלד דערקאָנט און זי האָט אָנגעהויבען פלאטערען.

— וואָם ווילסט דו פון מיר, וואָם דארפסט דו? — האָט זי געפרעגט מיט א פערשטיקטער שטימע, ניט אויפמאכענדיג די טהיר.

— הער מיך אויס בלויז אין מינוט, הער מיך אויס! האָב ניט קיין מורא, איך וועל דיר גאָר ניט טהאָן...

— אוועק פון דאנען, דו הונד, דו גזלן, דו מערדער! — האָט זי זיך צובייזערט — פערשאלטען זאלסט דו זיין דו לומפ, דו ניעדעריגער אויסוואורף! — אוועק, אוועק פון דאנען!

און א מאכטלאָזע איז זי אוועק צו זיך אין ציממער, זיך אוועקגעוארפען מיט א כליפען אויפ׳ן בעט און געביסען דאָם קישען.

.19

ניטא קיין רעטונג, ניטא. מאריא קאמאסטרא'ס טאכטער האָט אויס־
געטרונקען גיפט און איז געשטאָרבען צוזאמען מיט דעם דריי מאָנאַט־
ליכען עופה'לע אין בויך. קלעמענצא יאָריאם טאכטער האָט זיך צרונ־
טערגעוואָרפען פון דער בריק און איז געשטאָרבען אין דעם בלאָטיגען
וואסער פון דעם פּעסקארא. זי מוז אויך שטאַרבען.

דיעזער גערעדט האָט א בליטץ געטהאָן ביי ארסאלאן אין מח,
וועו עס האָט אָנגעהויבען נאכט צו ווערען. עס איז דעמאָלסט געווען
ערב יום טוב און די קירכען גלעקער האָבען געקלונגען, אָנזאָגענדיג דעם
עולם, אז מאָרגען איז יום טוב. גרויסע קאמפּאניעס שוואלבען האָבען
זיך רוישיג געדרעטהט איבער „פּאלאצא די בריגא". א רויטער וואל־
קען האָט געהאָנגען איבער די הייזער, ווי יענער, וואס האָט אויסגע־
גאָסען ברענענדיגע סמאָלע און שוועבעל אויף סדום.

דער געדאנק וועגען טויט האָט ארסאלאן ווי פּאראליזירט. זי האָט
מורא געהאט פאר זיך אליין. און א קאמפּף פון לעבען און טויט האָט
זיך אין איהר אָנגעפאנגען. זי האָט דערפיהלט, אז א הייסער שטראָם
בלוט האָט זיך איהר געגעבען א גאָס אין פּנים און אין שטערען אריין.
זי האָט זיך אויפגעהויבען פון דעם בענקעל און געבראָכען די הענט אין
דער אויפרעגונג פון דעם שרעקליכען קאמפּף. און א שרעקליך נערוועזע
איז זי ארויס פון צימער, אריין אין קיך, געכאפט א גלאָז מיט וואסער,
א פּעקעל שוועבעלאך, אָבגעבראָכען די קעפּלאָך, אריינגעוואָרפען אין
גלאָז וואסער, אויסגעמישט און איז וויעדער אריין צו זיך אין צימער
און בעהאלטען דאָס גלאָז מיט גיפט אין אווינקעל הינטער'ן מעבעל.

— מיין גאָט! מיין גאָט! — האָט זי אויסגעשריען.

זי האָט געהאט פחד צו בלייבען אליין מיט איהר שרעקליכען, בע־
שלאָסענעם פּלאן. פּלוצים איז אין איהר געדאנק ערשיענען דער קער־
פער פון כריסטינא אוריא'ס טאכטער, וועו זי האָט איהם געזעהן א
דערטרונקענעם טראָגען אויף א מטה אהיים צו דער מוטער. זי האָט
געזעהן דעם געשוואָלענעם קערפער מיט דער בלאָטע צווישען די האָאר,

אין די איינגעפאלענע אויגען, אין מויל און צווישען די פינגער פון די פיס.

— מיין נאָט! מיין נאָט! שטאַרבען!

און זי האָט זיך א צאפּעל געטהאָן, פונקט ווי אימיצער זאָל א שפּריץ טהאָן איז קאלטע וואסער אויף איהר צו־וואַרעמטען קערפּער. א דראָזש איז דורך איבער איהר נאנצען לייב און א וועהטאָג האָט זי אָנגעכאפּט פונקט, ווי א שארפער מעסער וואָלט זיך אין דעם איינגע־שניטען.

— ניין, ניין, ניין! — האָט זי אויסגעשריען ניט מיט איהר קול, ווי וועלענדיג מיט עפּעם אָבטרייבען פון זיך דעם שרעקליכען געדאנק, און זי איז צוגענאנגען צום פענסטער זוכענדיג א בעשיטצונג פּלאַץ.

אן ארומנעכאפּטע מיט א פּחד איז זי געשטאנען און געקוקט אויף דעם בילד פון דער ביבליישער שרפה. אומקוקענדיג זיך צוריק האָט זי דערזעהן אין די שאָטענס פון דעם צימער א משונה'דיגע שיין — דעם בליאסק פון די גאָלדענע האָלבע לבנות אויף די קליידער פון דער „הייליגער" פון לארעטא. א נייע מורא האָט זי אָנגעכאפּט. זי האָט זיך אָנגעשפּארט אן דעם געזימס פון דעם פענסטער און וויעדער געקוקט אויף די וואָלקענס. אזוי איז זי פערבליבען, ניט וואָגענדיג א ריהר צו טהאָן זיך.

— הא! — האָט זי אָבגעזופצט.

פלוצים האָט די האָפענונג וויעדער א שיין געטהאָן אין איהר. יא, יא, דער מכשף ספאקאנע, דער אלטער, מיט דער לאנגער בארד בעווייזט דאָך מופתים און וויסט מיטלען פאר אלע צרות... ער פלעגט קומען צייטענווייז אין שטאָדט אריין אויף א וויסען עזעל. אלע פרויען פלעגען ארויסלויפען פון די שטיבער און איהם מקבל פנים זיין מיט כבוד און מיט ברכות. מיט פערשיעדענע גראָזען, מיט משקאות, מיט דער בעוועגונג פון דעם גרויסען פינגער, מיט שפּרוכען האָט ער אויס־געהוילט אלערליי קראנקהייטען. ער מוז אהן צוויפעל וויסען אויף א מיטעל געגען דיעזער צרה... יא, יא, ער וויסט!

און אין מיטען דער אויסוואקסענדער מיעדקייט און פערצוויי־פלונג האָט ארפאלא דערפיהלט די ערוואכונג פון האָפענונג. א שוואלב איז דורכגעלאָפען אין פערטשעפּעט איהרע האָאר ווי א פלעדער־מויז.

א מילד זומער ווינטעל האָט איהר געבלאָזען אין פּנים אריין, אויפרע־
געניג דאָס בלוט.

מיט א אונווילענדיגער און וויסענסלאָזער בעווענונג האָט זי צו־
געלעגט די הענט צו איהר קערפער. אן אונבעשרייבליך מוטערליכעם
געפיהל האָט אריינגעדרינגען צו איהר אין דער נשמה אריין. און אין
דער געהיימניספאָלער טיעפקייט האָט זיך ערוואכט איינער פון די ער־
אינערונגען פון דער לאַנגער קראַנקהייט... — אך, עס איז געווען אין
מארט... איבעראל א פערגניגענד וווייסקייט... און אויף איהר איז
געפאלען א רעגען פון ווייכע, צולאָזטע זוימען...

.20

און אויפ'ן צווייטען אין דער פריה איז זי בסוד אוועק פון דער
היים און זיך געלאָזט איבער דעם וועג קיין קיעטי.

ספּאָקאַנע האָט געוואוינט לעבען סאן ראפא. אונטער דעם שאָטען
פון אלטע דעמבעם האָט ער געמאכט זיינע מיפּתים און צוגעבען זיינע
קמיעות אין גאנצען די סביבה אויף א שטח פון צוואַנציג מיל איז נע־
קומען צו איהם נאָך אָבשפּרעכונגען און רפואות און האָט איהם בע־
טראכט אלס אן אמת'ן שליח פון גאָט. אין דער צייט, וועו עס איז
אומגעגאנגען א מארד אויף בהמות, האָבען זיך גאנצע טשערעדעם
מיט אָקסען און פערד צוזאַמענגעקלויבען ארום דעם בעוואוסטען דעמב;
די סימנים פון די קאָפּיטעס האָבען געמאכט א פערשיכור'טען עינגל
אויף דעם גראָזיגען שטח.

און ארסאלא איז געגאנגען מיט א קלאָפענדער ברוסט. די שעהנע
נאטור, די בריטע פעלדער, די שטראַלענדע בוימער, די טרוימענדע
וועלדער, די פויגעלאָך'ס שירה, דאָס פליסטערען פון די וואַסערלאָך,
דאָס וויספערען פון די פליעגלאָך, אלעס, אלעס צוזאַמען האָט זי
אלץ מעהר עכטמוטהיגט, אלץ שנעלער געטריבען, אלץ פערשטאַרקט
איהר אויפגיגע האָפענונג, אלץ שנעלער געמאכט לויפען דאָס בלוט אין
איהרע אדערען. אלע איהרע פּחדים זיינען פערשוואונדען און זי האָט
געלעבט און געאָטהעמט מיט בלויז צוויי זאכען — מיט דער האָפּ־

נוג צו בעפרייען איהר קערפער פון וועהטאג און צער און דעם חשק צו דערגרייכען איהר וואונש. איהר פאנטאזיע איז געווען פערנומען מיט דעם וואונדערלעכען אלטען. זי האט איהם אין איהר איינבילדונג געמאהלען אלס א גיגאנט, אלס פאטריארך, אלס גרעסטער, אלס שטארקסטער. אלע מעשות, וואס זיי האט זי אנגעהערט וועגען איהם האבען זיך צוזאמענגעדרינגען אין איהר מח און צוזאמענגעפאסען געווארען אין איין גרויסען, מעכטיגען מופת. זי האט זיך דערמאהנט ווי בשעת זי איז געלעגען קראנק, איז ראזע קאטענע געשטאנען לעבען איהר און דערצעהלט וועגען די גרויסע וואונדער פון דעם גרייז. א בליינדער פון טארע דע פאסער, איז געקומען צו איהם און אין דריי טעג ארום איז ער אהיים געגאנגען א זעהענדיגער און מיט א טונקעל בלויען צייכען אויף דעם שלייף. א פרוי פון ספאלטארע, אין וועמען א דיבוק איז אריין איז אבגעווען ביי איהם בלויז צוויי טעג און איז אהיים געגאנגען א געהארכזאמע און רוהיגע ווי א שעפס. זי האט דארט א פאר מאל א זופ געטהאן וואסער, וועלכעם אז געווען בעהאלטען אין אן אויסנעטריקענטער דיניע.

און אזוי האט זיך דערמאהנט איין געשיכטע נאך דער אנדערער, איין מופת נאכ'ן צווייטען און ארסאלא איז געווארען אלץ מעהר און מעהר ערמונטערט אין איהר האפנונג.

זי האט דערפיהלט א מיעדקייט אין איהרע פיס און זי האט זיך געזעצט אברוהען אונטער אן אויבירטה בוים. א מחנה האלב נאקעטע, מיט בראנזענע קערפער ציגיינער זיינען פערביי געפאהרען אויף רויטע עזלען. זיי האבען געהאלטען לאנגע שטעקענס אין די הענט און קלימעקלאך אנגעבינדעו ביי די זייטען. דערזעהענדיג די אברוהענדע פרוי, האבען זיי זיך צוגאכט און זיך איבערגעשפטשעט: ארסאלא'ס הארץ האט אנגעהויבען קלאפען אונרוהיג, דערזעהענדיג ד פינקלענדע אויגען און איז ניט געבליבען רוהיג ביז די ציגיינער זיינען אוועק ווייט, ווייט פון איהר.

זי איז געגאנגען ווייטער אן אין איהר געדאנקען חאט וויעדער אנגעהויבען שוועבען און פליהען איין רעיון נאכ'ן אנדערען, איין עראינערונג נאך דער צווייטער אין די בוימער האבען זיך גע'סוד'ט איבער איהר קאפ און די פויגעלאך זיינען איהר נאכגעפלויגען און מעשות דערצעהלט.

זי איז ווייַדער געווארען מיער, אבער דאס מאל שוין אויף אזוי פיעל, אז זי האט געפיהלט, אז אט אט פאלט זי צוועק צו רער ערד. „אט, ביז צו יענעם בוים" האט זי זיך געטראכט „און דארט וועל איך פאלען פון די פיס", אבער זי איז ניט געפאלען .רעכטס האבען זיך בעוויזען די שטיבער פון סאן ראפא. א פוייער איז איהר מיט'ן וועג גע־לאפען אנטקעגען.

— גוטער מענש, איז דאס ניט סאן ראפא ? —

— יא, יא, אט דארט איז רער נאהענטסטער וועג.

עם האט אנגעהויבען רעגענען. א שטורם האט זיך אויפגעהויבען. דא און דארט האבען זיך בעוויזען פייערדינג פאסען. די ווייטע בערג־לאך האבען מיט אמאל אויפגעפלאמט און באלד צוריק פערשוואונדען אין דער געדיכטער וואלקען־טונקעלקייט.

ארסאלא האט פרובירט צו צו לויפען צום דעמב, וועלכער איז גע־ווען פון איהר אויף א שטח פון אן אויסשאס. די גרויסע געדיכטע רע־גען טראפען, האבען איהר געקלאפט אין נאקען, ארונטער נעגרונען איבער דער פלייצע, געפאטשט אין פנים אריין און איהרע קלייַדער זיינען געוואָרען נאס דורך און דורך. די פיס האבען זיך איהר אונ־טערגעהאקט. צוויי מאל האט זי זיך אויסגעגליטשט און וויערער אויפ־געשטאנען. ענדליך האט זי כמעט אן אבגענומענע אנגעהויבען שרייען אין דער ריכטונג צום הויז.

— העלפט ! העלפט !

פון טהיר איז ארויסגענאנגען א פרוי און האט איהר נעהאלפען, צוויי הינט זיינען איהר נאכגעלאפען און געבולען.

א האלב טויטע האט זי זיך נאכגעשלעפט אן אנגעשפארטע אויף רער פרוי און האט ניט געוואוסט, וואס עס טהוט זיך מיט איהר. נאר וועו די פרוי האט זי אנגעהויבען אויספרעגען און דערמאהנט רעם נאמען ספאקאנע איז זי געקומען אביסעל צו זיך.

— א, וואו איז ספאקאנע ? — האט זי געפרעגט.

— ער איז אין פאפאלי, הייליגע פרוי, מען האט איהם אחין ארויסגעפופען.

די כחות האבען פערלאזט ארסאלאן. זי האט אנגעהויבען קלאגען און רייסען אויף זיך די האאר.

— וואס דארפט איהר, חיילינג פרוי ? וואס איז מיט אייך ?

איך בין — זיין פרוי. איך פערנעהם זיין פלאטץ... — האָט די מכשפה געמיוקעט, צוזאמענדריקענדיג איהרע הענט.

ארסאלא איז אויף א מינוט געבליבען אין פערלעגענהייט, נאכהער האָט זי איהר דערצעהלט אלעס, סאָפענדיג, קלאָגענדיג און פערשטעלענדיג דאָס פנים מיט די הענט.

— איך האָב א מיטעל. עס וועט אייך קאָסטען 50 סאָלדען, חייליגע פרוי. — האָט די מכשפה ווי אויסגעזונגען איהרע ווערטער.

ארסאלא האָט צוגעבונדען אן עק פון איהר נאָז טיכעלע און געגעבען דער מכשפה פינף זילבערנע מטבעות. נאכהער האָט זי אָנגעהויבען ווארטען מיט א פערבעהאלטענער טרייסטענדער רוהיגקייט.

דאָס ציכער איז געווען קליין, ניעדעריג, קויטיג, די וועגט בעהאָגען מיט אלערליי בילדער פון דער קדושה און טומאה. אויפ׳ן טיש זיינען געלעגען פערשיעדענע משונה׳דיגע אינסטרומענטען און כלים. א מרה שחורה האָט ארומגעשוועבט איבער אלעס.

— אָט איז עס, הייליגע פרוי! דרייסטער! — ארסאלא האָט מיט אמאל אויסגעטרינקען דאָס פליסיגקייט און אין דער זעלבער סעקונדע האָט ווי א פייער אָבגעבריהט איהר גומען און אלעס אינעווענדיגסטס. זי איז געבליבען מיט אן אָפענעם מויל, צוגעדריקט די הענט צום קערפער און, אין מיטען די קאָנוואולסיווע צוזאמענשרימפונגען פון דער „מוטער", האָט זי געטופעט מיט די פים אָן דער שטיינערנער פאָדלאָגע.

— דרייסטער, הייליגע פרוי, דרייסטער! — האָט די מכשפה איבערגע׳חזר׳ט, אָנהאלטענדיג זי ביים גארטעל — איהר וועט נאָך פאָספייען צוריק צו קעהרען זיך קיין פעסקרא.. אָט אזוי! אָט אזוי!

ארסאלא האָט ניט געקענט רעדען. זי האָט נאָר געקענט קווישטשען. די קאָנוואולסיון האָבען אריינגעשרומפפט איהר מאָגען, אין בערגעהאָקט איהר אָטהעמען און ארויסגערופען א ברעכען. די שוואָרצאפאלאָך האָבען זיך פערקאָטשעט ארויף פונקט, ווי זאָל ליגען אין דער פאָליגע. זי האָט געפיהלט א שרעקליכען וועהטאָג אין יערען אבר. דאָס „מפיל" האָט געפאָלגט כמעט אויפ׳ן שטעל מיט א שרעקליכען בלוט פערלוסט.

— יעזוס, יעזוס, יעזוס! — האָט די מכשפה אונרוהיג בארי-

מאטשעט, דערזעהענדיג דאָס אויסגעצויגענע אונגלויקליכעס פרויענ־ צימער — יעזוס, העלף מיר!

ארסאלא איז געקומען אביסעל צו זיך. און אזוי ווי דער בלוט־ שטורץ האָט, ווי עס האָט אויסגעצייגט, אויפגעהערט, האָט די אונ־ גלויקליכע אוטערגעהויבען און מיט דער הילף פון דער אלטער, ארויס־ געהן אויף דער לופט. זי האָט זיך קוים מיט אלע כחות צוגעשלעפט ביז צום וועג.

די לופט איז געווען ערפרישט פון דעם רעגען. א רייהע פוהרען אָנגעלאָדען מיט פולע זעק איז פערבייגעפאָהרען און געזונטע בעלי עגלות, אָנגעטרונקענע, זיינען געלעגען אויסגעצויגען אויף די זעק און גערויבערט.

— העי, יפהפיה, ווילט איהר אפשר ניט פאָהרען מיט מיר?

און צוויי הענט האָבען א כאַפ געטהאָן די מאכטלאָזע ארסאלא און זי ארויפגעזעצט אויף א זאק. זי האָט ניט געהערט די צינישע רייד און די לצנות, וואָס די חברה האָט זיך דורכגערעדט פון פוהר צו פוהר.

מיט דער קראַפט פון אינסטינקט האָט זי צוזאמענגעדריקט די קניען כדי צו פערהאלטען דאָס בלוט. ביסלעכווייז האָט זי זיך אָנ־ געהויבען צאפלען און דאָס טרייסלען פון דעם וואָגען האָט איהר פעראורזאכט א שטומפיגען וועהטאָג. עס האָט איהר אָנגעהויבען שווינדלען אין די אויגען. זי איז א פאָאר מאל שיעור ניט ארונטער־ געפאלען, נאָר דער אָנטרייבער האָט זי אָנגעכאַפט אין ער האָט גרויס הנאה געהאט פון א טאַפ טהאָן דאָס „שטומע" פרויענצימער.

אויפ'ן עק פון דעם וועג האָט זיך בעוויזען די שטאָדט פעסקארא איינגעהילט אין זונען שטראלען און דער ווינד האָט צוגעבראכט דאָס גערויש פון דער שטאָדט.

— עס גיהט די קירכען פראָצעסיע — האָט איינער פון די אָנ־ טרייבער גזאָגט.

די אנדערע האָבען א קנאַק געטהאָן מיט די בייטשען. די פערד־ לאַך האָבען זיך א לאָז געטהאָן, די פוהרען האָבען זיך אָנגעהויבען טרייסלען שטארקער און די גלעקלאַך האָבען אָנגעהויבען קלינגען.

דאָס טרייסלען און דאָס גערויש האָט ווי ערוואכט אביסעל אר־ סאלאן איינער פון די מענער האָט זי ארומגענומען און דער ריח פון ווין האָט איהר א זעץ געטהאָן אין פנים אריין. זי האָט זיך אָנגעהויבען

וועהרען, שרייען און מאכען מיט די הענט אין אלע זייטען. און דאָס שרעקליכע געשטאלט פון לינדאראן איז פלוצים ערשיענען פאר איהר פערדונקעלטע און האלב צוגעמאכטע אויגען און דאָס האָט וויעדער ארויסגערופען ביי איהר א שרעקליכען ציטער.

אזוי ווי די פוהר האָט זיך נאָר אָבגעשטעלט, האָט זי זיך ארונטערגעגלייטשט פון די זעק אויף דער ערד און מיט אלע כחות זיך געשלעפט וויטער.

מיידלאך אָנגעטהאָן אין וויסען, מיט לאנגע, דינע וועקסענע ליכט זיינען געגאנגען איבער דער גאס און געזונגען. נאָך זיי איז געגאנגען די איבעריגע פראצעסיע. ארסאלא האָט זיי בעמערקט פון וויטען און האָט זיך פערקירעוועט אין א זייטיג געסעל. טרעפענדיג זיך ביי דער טהיר פון ראָזע קאטענא'ס שטוב, איז זי אריינגענאנגען און, אזוי ווי זי האָט נאָר קיין כח ניט געהאט, האָט זי זיך אוועקגעלענט אויף דער פאדלאגע אין מיטען צימער, און דער בלוט שטורץ האָט וויעדער אנגעפאנגען. די אונטערשטע העלפט קערפער איז אָבגענומען געווארען און זי האָט בישום אופן ניט געקענט מאכען קיין בעוועגונג.

ראָזע איז ניט געווען אין דער היים. יענעם טאג האָט די רעליגיעזע פראצעסיע צוגעצויגען יעדען איינעם. אין אווינקעל איז געזעסען מוא, ראָזעם פאָטער, א בלינדער און א לייעדער פון דהומאטיזם פאר יאָהרען און יאָהרען. מיט'ן עק פון דעם שטעקען האָט ער געטאפט אויף דער פאדלאגע ארום זיך, כדי זיך איבערצוצייגען אין וואָס עם בעשטעהט דאָס גערויש, וואָס איז פלוצים געווארען אין ציימער. און פון זיין הויפען מויל האָט זיך ארויסגעריסען א וואָרטשען בעגלייט מיט שפריצען סליגע.

און ביי די פיס פון דעם אבשטויסענדען שרעקליכען, אין דעם בלוט פון איהר זינה, מיט קרעמפהאפט צוזאמענגעדריקטע פויסטען, ניט ארויסלאָזענדיג קיין איין געשריי האָט זיך אייניגע מינוטען געקנייטשט אין גוסס'דיגע קאנוואולסיען קריסטוס'עס געשענדעטע כלה.

—אָוועק! וועסט דו אָוועק געהן? אָוועק פון דאנען?

דער אלטער, מיינענדיג אז דעם קצב'ס הונד האָט זיך אריינגעכאפט אין צימער אריין, האָט אויסגעצויגען דעם שטעקען כדי איהם ארויסצוטרייבען, און ער האָט א קלאפ געטהאָן די שטארבענדע...

דער איבערשיפער.

1.

דאנא לאאורא אלבאניקא איז נעזעסען אין גאַרטען, אין א מיט גראַז בעשלאָגענער בעסעדקע, און נענאָסען פון דער בייטאָגעדיגער פרישער לופט.

דאָס ווייסע זומער הויז מיט ארונטערגעלאָזטע פאַרהאַנגען און צוגעמאכטען פאַרהייזער איז רוהיג נעשטאַנען צווישען די פאָמעראַנצען און ציטראָנען בוימער. די זונן האָט נעשיינט און פערשפרייט אן אונוואהרשיינליכע היטץ און א גלאַנץ. עס איז נעווען האלב יוני, און דער געשמאקער גערוך האָט זיך אין דער שטילער לופט צוזאַמענגענאָסען מיט דעם ארָמאָט פון די ראָזען. צייטענווייז איז די לופט, אָנגעזאפט מיט דעם בשמים'דינען ריח, נעווען אזוי צארט און שטארק, ווי א גרויסארטיגער וויין.

נעזשומעט און נעפלויסטערט האָבען די אין גראַז בעהאלטענע פאָגטאַנען. וועז ניט וועז האָט זיך א דינער, פינקלענדער שטראָם אויפגעהויבען און געשטאַלצירט איבער'ן גראַז, באלד איז ער נעלם געוואָרען און טאקע באלד וויערער זיך בעווייזען, — אין בעהעלטעניש האָט ער זיך געשפיעלט — און אייניגע קלייניגקע שטראָמעלאָך האָבען זיך געשארכעט און געמאכט א משונה'דיגע אונאָרדנונג אין די בלומען און אין גראַז, דערמאָהנענדיג אין לעבעריגע בהמות, וועלכע זיינען נעלאָפען, אדער זיך געפאטשט אדער גערויעט דארט געלעגערט פיר זיך. אונבעמערקבארע פויגעלאך האָבען נעזונגען.

דאנא לאאורא איז נעזעסען און געטראכט.

דאָס איז געווען שוין אן אלטע פרוי זי האָט געהאט א רייניגם, עדעלען פראָפיל, א לאנגע, כמעט ארלערשע נאָז, א הויכען שטערען און א שהן, נאָך פריש און חן'עודיג מויל. שהנע גרויע לאקען

האבען זיך אויפגעהויבען אויף די שלייפען און בעציערט איהר קאפ ווי מיט קרוינען. אין די יונגע יאהרען איז זי, אפנים, געווען זעהר שעהן און יצר־הרע'דיג.

אין דיעזען איינזאמען הויז איז זי געקומען צופאהרען ערשט מיט צוויי טעג צוריק צוזאמען מיט איהר מאן און מיט א גרויסער צאהל דיענערשאפט. זי האט זיך ענטזאגט פון א רייכען זומער וואו־נונג אויף איינעם פון פיעמאנטעם בערגלאך, וואו זיי האבען יעדען זומער פערבראכט; זי האט זיך ענטזאגט פון דעם ים און בלויז צוליעב דיעזען איינזאמען, כמעט אהן א סימן פון לעבען, פלאטץ.

— איך בעט דיך, לאמיר פאהרען אין פענטי — האט זי גע־זאגט צו איהר מאן.

דער 70 יעהרינער באראן האט זיך אנפאנגם אביסעל געוואונ־דערט אויף זיין ווייב'ס זאנדערבארען חשק:

— וואהרום עפעס אין פענטי? וואס וועלען מיר טהאן אין פענטי?

— איך בעט דיך, לאמיר פאהרען. גלאט אזוי. פאר אן איבערבייט אמאל — איז דאנא לאאורא צוגעשטאנען.

דער באראן האט ווי געוועהנליך נאכגעגעבען.

— לאמיר פאהרען.

די געשיכטע איז, אז דאנא לאאורא האט אין זיך געהאלטען א סוד:

אין די יונגע יאהרען איז זי געווען פול מיט ליידענשאפט און ליעבע. צו אכטצעהן יאהר האבען זי די עלטערן, צוליעב עקאנאמי־שער אויסרעכנונג, חתונה געמאכט פאר באראן אלבאניקא. דער בא־ראן האט זיך געשלאגען אונטער די פאהנען פון נאפאלעאן דעם ערשטען און איז דעריבער קיין מאל ניט געווען אין דער היים. אין איינער פון באראן'ס לאנגע אבוועזענהייטען איז געקומען מארקיז פאנ־טאנעלע, א יונגער מאן פון א ווייב און קינדער און זיך פערליעבט אין לאאורען, און אזוי ווי ער איז געווען א שעהנער, האט ער ענדליך זי בייגעקומען...

א צייט לאנג האבען די גלייבטע נעגאסען דאס אונבעגרענעצ־טע גליק, לעבענדיג אין פולער פערגעסענהייט.

נאר איין מאל האט לאאורא בעמערקט, אז זי איז מעוברת;

זי האָט אָנגעהויבען ווײנען, קלאָגען, ווערען פערצווײפלט. עס האָט זי אָנגעהויבען מוטשען און פלאָגען, ניט ווײסענדיג וואָס צו טהאָן און אויף וואָס זיך צו בעשליסען. אויף דער עצה פון א פרײנד איז זי אָבגעפאָהרען קיין פראַנקרייך און דאָרט זיך בעהאַלטען אין א קלײן דערפעל, אין איינעם פון יענע בעוואַקסענע און מיט דער זונן בעגאָסענע פלעטצער, וואו די פרויען רעדען אויף דער שפראַך פון דיכטער.

עס איז געווען פריהלינג. און אין מיטען פון איהר שווערער אונרוהיגקייט און טיעפער מעלאַנכאָליע פלעגען מיט איהר פאַסירען מינוטען פון אן אונבעגרענעצטער, רוהיגער צערטליכקייט. שטונדען לאַנג פלעגט זי איבערזיצען אין שאָטען אין א האַלב־בעוואוסטזינינען צוּשטאנד. בלויז דאָס טרויעריגע געפיהל פון ווערען מיטער פלעגט זי מינוטענווייז אויפציטערען. די אַרומיגע בלומען האָבען זיך צולאָזט און ארויסגענעבען א שטאַרקען ריח. זי פלעגט דערפון דערפיהלען א לייכטען נוצען און א מיעדקייט אין איהר גאנצע קערפער.

א, ווי טיף יענע טעג האָבען זיך איינגעפרעסט אין איהר זכרון!

ווען דער טריאומפירענדער מאַמענט האָט זיך דערנעהנטערט, איז איהר געווינשטער פריינד געקומען צו פאָהרען. די אָרימע פרוי האָט געליטען. מיט א בלאַסען געזיכט איז ער געשטאַנען לעבען איהר. גערעדט וועניג, נאָר אָפט געקושט איהרע הענט. זי האָט זיך ענטבונדען ביינאַכט. מיט יעדען אָנגענאַפטען וועהטאָג האָט זי געשריען, קאָנוואולסיוו זיך אָנגעכאַפט אן בעט און געדענקט, אז אָט שטאַרבט זי. דער ערשטער געשריי פון דעם קינד האָט זי אויפגעשוידערט ביז דער טיעפעניש פון דער נשמה. ליגענדיג אויף א זייט מיט דעם קאָפ פערוואָרפען אהינטער אויף א קישען, ווײס ווי א ליינוענט, אָהן לשון, מיט אָרונטערגעלאָזטע, פון מאַכטלאָזיגקייט, וויהען, האָט זי מאַט געשאָקלט מיט איהרע בלוטלאָזע הענט, מאַכענדיג שוואַכע, אונבעשטימטע בעוועגונגען, פונקט ווי איינער א גוסם, ווען שלעפט זיך צו דער וועלט.

אויפ'ן צווייטען טאָג האָט זי די גאנצע צייט געהאַלטען דאָס קינד לעבען זיך אין בעט אונטער א קאַלדרע. דאָס איז געווען א קריישנע, ווייך, רויטליך בריאה'לע, אין וועלכע דאָס לעבען האָט בולט און

אהנאויפהערליך געקלאפט. די האלבגעשוואלענע אויגלאך זיינען געווען צינעמאכט און פון דעם מיילעכעל האט זיך ארויסגעריסען א שווא־בעם טרויעריגעם קוויטשען דערמאהנענדיג אן דעם מיוקען פון א קעצעלע.

די מאמא האט, פון גרויס שמחה, זיך ניט געקענט זאט אנקוקען אויף דעם קינד און אהנאויפהערליך עס געטאפט, געגלעט און געלעקט. א ליכטיגע שיין האט זיך דורכ'ן פענסטער אין צימער אריינגעגאסען און אקעגען זיינען געלעגען אויסגעשפרייט שעהנע, ברייטע מיט גראז בעוואקסענע פעלדער. דיעזער טאג איז אין אייניגע הינזיכטען געווען א הייליגער.

שפעטער האט מען דאס קינד פון איהר צוגענומען און עס ערגעץ אוועקגעפיהרט. זי האט עס מעהר ניט געזעהן. דאן איז זי צוריק אהיים געפאהרען און פארטגעזעצט צו לעבען מיט איהר מאן גלייך ווי עס איז גאר ניט געשעהן.

קיין אנדערע קינדער האט זי ניט געהאט. —

אבער די עראינערונג, די אין געדאנקען פערגעטערונג פון יענעם בעשעפעניש, וועלכעם זי האט מעהר ניט געזעהן און וועלכעם האט געוואקסען וער וויסט וואו, האבען איהר קיין רוה ניט געגעבען. איהר נאנצער געראנק איז געווען פערנומען מיט בלויז אייז זאך: — מיט דעם קינד. זי האט זיך עראינערט אן יערע קליינינקייט פון יענע געבענשטע טעג, ווען זי האט געפיהלט איהר עופה'לע לעבען איהר ברוסט. זי האט דייטליך געזעהן פאר זיך דאס דערפעל, די עטליכע בוימער פאר איהרע הייזער, דאס אנצייכנונג פון די בערגלאך, דעם ארונטערגלאזטען הימעל איבער זייערע קעפלאך, דעם קאליר און די צייכנונגען פון דער קאלדרע אויפ'ן בעט, דאס קליינע בעמאהלטע טיגעל, אויף וועלכער מען האט איהר צוגעטראגען א גלאז, אלעס, אלעס האט בולט אויפגעלעבט אין איהר זכרון. מאנכע מאל פלעגט זי זיך אליין וואונדערען. עס פלעגען פאר איהר ערשיינען בולט און לעבעדיג אייניגע מענשען, וועלכע זי האט דארט געזעהן, מיט זייערע בעווגונגען, מיט זייערע מאנערען און יעדער אינער מיט זיין בעזונדערען אויסזעהן. אין איהרע אויערען פלעגט קלינגען דעם קינד'ס פיפטשען. עס פלעגט זיך איהר דוכטען, אז זי האלט זיינע דאריגע, ראזעווע, ווייכענקע הענטעלאך. די קליינינקע הענטעלאך, וועלכע זיי־

נען געווען די אייניציגע פאלקאמע אברים׳לעך אין גאנצען קערפערל. א, די הענטלאך ! וויפיעל צער און עגמות נפש די אונגליקליכע מאמע האט געפיהלט זייענדיג געוויבט פון דעם גרויסען תענוג צו האלטען, צו קושען, צו לעקען און צו לאסטשען יענע קליינינקע אברים׳לאך.

אזוי האט דאנא לאאורא אבגעלעבט יאהרען, לאננע יאהרען ביז רער עלטער, אבגעשלאסען אין איהר אינערליכען וועלטל. זי האט פיעלע מאל געפרעגט איהר געליעבטען אויף דעם קינד. זי האט זעהר געוואלט וויסען, וואס איהר אייניציג קינד מאכט.

— איך בעט אייך, זאגט מיר אמוועניגסטען וואו עס איז.

רער מארקיז האט זיך ענטזאגט צו רערען, כורא האבענריג, אז זי וועט ניט זיין געוונ פארזיכטיג.

— זי דארף איהם ניט זעהן. זי וואלט זיך ניט נעקענט אויסהאלטען. רער זוהן וואלט זיך אלעם רערוואוסט און ער וואלט בענוצט די געהיימניס פיר זיין טובה וועגען. ניין, ניין, זי טהאר איהם ניט זעהן.

לאאורא האט ניט געוואוסט וואס צו טהאן, אויסהערענריג די טענות פון דעם פראקטישען מענשען. זי האט זיך נאר ניט נעקענט פארשטעלען, אז איהר קינד האט שוין אויסגעוואקסען, אז ער איז שוין געוואקרען א מאן, אז ער איז שוין קרוב אלט צו ווערען. פערציג יאהר זיינען פארויבער זייט ער איז געבארען געוואקרען און אין איהרע נערענקען האט זי אלץ געזעהן ניט מעהר ווי דאס ראזעווע קינר מיט די צוגעמאכטע אויגען.

מארקיז פאנטאנעלע איז געשטארבען.

וועו דאנא לאאורא האט זיך רערוואוסט, אז רער אלטער איז קראנק, איז זי געוואקרען אזוי אונרוהיג, אז איינמאל אן אבענר, ניט קענענריג מעהר אויסהאלטען, איז זי ארויסגענאנגען און זיך גלאזט צום הויז פון דעם קראנקען רער נעראנק וועגען דעם זוהן האט זי געשטופט אהין. זי האט געוואלט זיך רערוויסען די נעהיימניס אייר רער רער אלטער שטארבט.

זי איז געגאנגען ביי די זייטען פון די הייזער, צוזאמענגעקנייטשט גלייך ווי זי האט ניט געוואלט אימיצער זאל זי מערקען. די גאסען זיינען געווען פול מיט מענשען. די לעצטע שטראהלען פון דעם טאג האבען געפארבט די הייזער אין א ראזעווע קאליר. גאנצע טשערעם

שוועלבעלאך, זיינען געפלויגען, זיך געדרעהט און איבערגע'צלם'ט אין־נע די אנדערע אונטער'ן הימעל. האלאטעם אינגעלאך זיינען פערבייגע־לאפען און נעשריען איינע צו די אנדערע. פון צייט צו צייט איז פערביי דאנא לאאורען דורכגעגאנגען א מעוברת'ע פרוי געארמט מיט איהר מאן, און דער שאטען פון איהר הויבען בויך האט זיך אבגעצייכענט אויף דער וואנט.

אין גאנצען דיעזעם פרעהליכעם לעבען אין די ארומיגע געגע־שטענדע און אין די מענשען האט געשיינט צו טרייבען לאאורען פאר־ווערטם. זי האט געמאכט שנעלערע טריט און איז געלאפען. די אוים־געפוצטע קראמען, די העל בעלייכטעטע קאפע הייזער, די רייכע פענם־טער, אלעם רייכעם, ליכטיגעם און שיינענדעם האט געשניטען איהרע אויגען. זי איז שטופענווייז אריינגעפאלען אין א צוטומעלטען צו־שטאנד. — וואם האט זי געטהאן? וואהין האט זי זיך געלאזט געהן? אין דעם פלאנטער פון איהרע געדאנקען האט זיך איהר אוים־געצייגט, אז זי בעגעהט א פערברעכען, אז אלע קוקען אויף איהר, פרענען זי און טרעפען איהרע רעיונות.

די שטאדט איז געווען בעגאסען מיט די לעצטע, רויטע שטראהלען פון דער זונן. דא און דארט אין די קעלערם האבען זיך געהערט לידער פון וויין.

וועו לאאורא איז צוגעקומען צו דער טהיר, האט איהר ניט געסטייעט קיין כחות אריינצוגעהן. זי איז פערבייגעגאנגען, געמאכט צוואנציג שפאן, געגאנגען צוריק און וויעדער פערבייגעגאנגען דאם הויז און ניט געקענט אריינגעהן. ענדליך האט זי אריבערטראטען די שוועל, אויפגעהויבען זיך אויף די שטיגען און געבליבען שטעהן מאכטלאז אין פאהרהייזעל.

אין הויז האט מען באלד געקענט דערקענען, אז עם איז פאראן א חולה. דאם דיענערשאפט איז געגאנגען אויף די שפיצען פינגער, טראגענדיג אין די הענט דאם אדער יענעם. אין קארידאר האבען זיך געהערט דיאלאגען גאר אין דער שטיל קוים, וואם מען האט געקענט הערען. עפעם א מאן מיט א פליכעוואטען קאפ, אגגעטהאן אין שוואר־צען, איז פערבייגעגאנגען די זאל, זיך פערנויגט פאר לאאורען און איז אבגעגאנגען.

קומענדיג מעהר צו זיך, האט לאאורא געפרעגט ביים לאקעי:

— איז דער מארקיז אין דער היים?

דער לאקעי האָט איהר מיט א פינגער אָנגעצייגט אויף דעם צוויי־טען צימער, און, מיט א נויג מיט'ן קאָפּ, איז ער אוועק דערלענגען וויע־גען איהר קומען.

די מארקיזען איז אריינגעקומען דאָס איז געווען אן עלטערע פרוי, אביסעל דיקליך, מיט גרויע האָאר. איהרע אויגען זיינען געווען אָנגעפילט מיט טרערען. זי האָט שווייגענד ארומגענומען איהר פריינדין און א כליפען האָט זי געשטיקט.

אין אייניגע מינוט שפעטער האָט זי לאאורא ניט אויפהויבענ־דיג די אויגען געפרעגט:

— קען מען איהם זעהן? — און זי האָט בשעת מעשה צוזא־מענגעדריקט איהרע באקען ביינער, כדי מען זאָל ניט קענען בעמער־קען איהר ציטערען.

— קום — האָט די מארקיזין געזאָגט.

ביידע פרויען זיינען אריינגעגאַנגען אין קראַנקען ציטער. עס איז געווען בעגאַסען מיט א ווייכען ליכט. די לופט איז געווען אָנגע־זאפט מיט דעם ריח פון רעצעפטען. די זאכען, וואָס זיינען געשטאַנען אין צימער האָבען אָבגעגעבען גרעסערע און קלענערע שאָטענס. דער מארקיז, אויסגעצויגען אויף זיין בעט, א בלאַסער און בעדעקט מיט קנייטשען, האָט א שמייכעל געטהאָן, דערזעהענדיג לאאורען, און ער האָט זיך לאַנגאזם אָבגערופען:

— איך דאַנק אייך באראָנעסע — און ער האָט איהר אויסגע־שטרעקט א הייסע און אין גאנצען א פייכטע האַנד.

ער איז אויגענבליקליך, געקומען צו זיך, אָנגעוועדעט אלע זיינע כחות און אָנגעפאַנגען צו רעדען פון פערשיעדענע זאכען, אָבער מיט דער זעלבער געלאַסענהייט און פאַרזיכטיגקייט ווי ווען ער איז געווען געזונד.

אָבער לאאורא האָט אין דער האלב פינסטערניש אָנגעשטרענגט אויף איהם איהר בליק, וועלכער איז געווען פול מיט אזא הייסען געבעט, אז ער האָט איהם באלד פערשטאַנען און ער האָט זיך געוועג־דעט צו דער פרוי:

— דושיאוואני, זיי אזוי גוט און גרייט מיר צו דעם רעצעפט אזוי ווי אין דער פריה.

די מארקיזין האָט זיך ענטשולדיגט פאר איהר פרייַנדין און איז אָבגענאַנגען, ניט פערדעכטענדיג קיין זאַך.

דאנא לאאורא האָט זיך דאן איבערגעבויגען איבער דעם שלטען, נענומען זייַנע העגט אין איהרע אריין, און מיט די אויגען ארויסגערי־סען פון איהם די געהיימנים....

— אין פענטי... לוקא מארינא... ער האָט א ווייב, קינדער, א הויז... פאָהר ניט צו איהם... פאָהר ניט צו איהם! ... — האָט דער שלטער מיט אנשטרענגקייט געשטאמלט און זייַנע שוואַרצאפלען זיינען געוואָרען בריים פון א פלעצליכען פחד — אין פענטי... לוקא מארינא... דעק ניט אויף די געהיימנים!...

די מארקיזירין האָט זיך צוריקגעקערט מיט דעם פערפערטיגען רעצעפט.

דאנא לאאורא איז געזעסען און מיט כחות זיך בעהערשט. דער קראנקער האָט אויסגעטרונקען די רפואה און מען האָט געקענט הע־רן ווי זי איז דורכגענאנגען אין האלז.

דאן איז געוואָרען שטיל. עס האָט געשיינט, אז דער קראנקער איז אנדרימלט געוואָרען. זיין געזיכט האָט בעקומען א ברוגז'דיגען אויסזעהן און טיעפע, כמעט שוואַרצע שאטענס האָבען זיך בעוויזען אונטער זייַנע אויגען, אונטער דער נאז, אויף די באקען און אויפ'ן האלז.

דאנא לאאורא האָט זיך געזעגענט מיט איהר פרייַנדין און איז מיט גאָר שטילע טריט, מיט אן איינגעהאלטענעם אטהעם ארויסגע־גאנגען.

.2

איבער דעם שלעם האָט לאאורא וויערער געטראכט, זיצענדיג אין דער בעסעדקע, אין דעם שטילען גאָרטען. וואָם זשע אזוינס האָט זי יעצט אָבגעהאלטען פון צו זעהן איהר זוהן? עס וואלט בייַ איהר גע־וען גענוג כח און מוטה איינצוהאלטען זיך, זי וואלט איהם גאָר ניט אויסגעזאָגט, אָ, ניין! זי וואלט זיך בעגניגענד מיט בלויז איין קוק טהאָן אויף איהם, אויף איהר זוהן, אויף איהר קינד, וועלכען זי האָט געהאט נאָר איין טאָג די זכיה צו האלטען אויף איהרע הענט. אזוי

פיעל יאהרען שוין אַוועק זייט דאן! האָט ער אויסגעוואקסען? איז ער א הויבער? איז ער א שהנער? ווי אזוי זהט ער אוים?

און שטעלענדיג זיך אָט דיעזע אלע פראגען, איז זי ניט געווען בכח אין געדאנק זיך פאַרצושטעלען יענעם מאן. אין איהרע געדאנקען האָט אלץ אַרומגעשוועבט דאָס קינד און ניט דער מאן, דאָס קינד אין פערשיעדענע פאזען און קיין אנדער זאך האָט ניט נעקענט פערוואל־קענען און פערשאטענען יענע ליכטיגע, בולט׳דינע שטריכען פון דעם קליינעם עופ׳לע.

— איך וועל איהם זההען, איך וועל איהם זההן! — האָט זי אין איהרע געדאנקען אייניגע מאל איבערגע׳חזר׳ט, ווי א פערשיכור׳טע.

אלעס אַרום איז געווען שטיל. די בלומען האָבען אָנגעבוינגען זייע־רע קעפעלאך און קערפערלאך אונטער דעם שטאַרקען בלאזען פון דעם ווינד, און האָבען זיך געשאקעלט נאך לאנג נאך דעם ווי דער ווינד איז שוין איינגעשטילט געוואַרען. שטראמען וואסער האָבען געפינקעלט און זיך געשלענגעלט אין גראָו.

דאנא לאאורא איז געזעסען אייניגע מינוטען און זיך צוגעהערט. די שטילקייט פון אַרום און אַרום צוזאמען מיט איהר טראַגישער לא־גע האָבען אין איהר ערוועקט אזעלכעס, וואס האָט אָנגעפילט איהר נשמה מיט א געהיימניספאלער אונענטשלאָסענהייט. זי האָט ניט גע־וואוסט אויף וואס זיך צו בעשליסען. און זי איז נאכהער אַוועק איבער דער אלעע. צו ערשט איז זי מיט שנעלע טריט צוגענאנגען צו דעם מיט גראָו בעוואקסענעם טהירעלע, זיך אבגעשטעלט, ארומגעקוקט זיך און האָט עם ענדליך אויפגעמאכט. פאר איהרע אויגען האָט זיך אוים־געשפרייט א פוסטער פלאַטץ, בענאסען מיט דער בייטאַגידינער זונן. פון דער ווייטען האָט אין דער לויטערקייט פון דעם הימעל זיך אבנע־ווייסט די הייזער פון פענטי, מיט דעם גלאקען־טהורעם, מיט דעם קו־פאל און צוויי דריי סאסנע בוימער. דער טייך איז נעלאפען איבער׳ן שטח, זיך געשלענגעלט, געפינקעלט און ארומגעוואשען די הייזער.

—ער איז דאָרט — האָט לאאורא א טראכט געטהאָן און אלע מוטערליכע סטרונעס האָבען אין איהר א ציטער געטהאָן. זי האָט אָנגענהויבען צו שפאנען מיט מעהר אויפלעבונג, קוקענדיג פאר זיך און ניט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט אויף דער היטץ און אויף דער בלענדענדער שיין, וועלכע האָבען זי ניט נעלאזט נעהן. פון

איין פונקט פון דעם וועג האָבען זיך אָנגעפאנגען בוימער, דיקע, ניע־דעריג געוואקסענע טאפאליעס, פערהילעכט פון די היישערקלאך'ס זשומען און זינגען. צוויי בארפיסע פרויען מיט קוישלאך אויף די קעפ זיינען איהר נעגאנגען אקעגען.

— וואו איז דאָ לוקא מארינא'ס הויז? — האָט זי געפרעגט.

די פרויען האָבען זי מיט פערוואונדערונג אָנגעקוקט און ענטפערט:

— מיר זיינען ניט פון פּענטי.

אן אונצופריעדענע האָט לאורא פּאַרטגעזעצט איהר וועג, אבּ־וואהל זי האָט שוין אָנגעהויבען פיהלען א מיעדקייט אין אלע איהרע אָרימע, אלטע אברים. די הייסע זונן האָט געברענט, געבלענדעט און נעשווינדעלט איהרע אויגען. פון דער היטז און פון מיעדקייט האָט איהר אָנגעהויבען וועה צו טהאָן דער קאָפּ און זי האָט געפיהלט ווי פערטויבט.

פּענטי איז אלע מאל נעווען נעהענטער. פון צווישען נעדיכט וואקסענדע רויזען האָבען זיך ארויסגעזעהן די ערשטע שטיבעלאך. עפּעס אן אומגעלומפערט־פּעטע פרוי איז געזעסען אויף א שוועל פון א הויז. איהר גרויסער גראָבער קערפּער האָט זיך געענדיגט מיט א קינדריש קעפּעלע, מיט צארטע אויגען מיט אָפּענע ציהן און א צו־פריעדען, זעהר צופריעדען שמייכעלע.

— א, סינארא, וואָהין געהט איהר? — האָט די פרוי געפרעגט מיט א נאָאיוועד נייגעריגקייט.

דאָנא לאורא איז צוגעגאנגען נעהענטער צו איהר. דאָס נאָנצע פּנים איז ביי איהר געווען אָנגעצינדען און דער אָטהעם האָט זיך איהר איבערגעריסען. די כחות האָבען זי פערלאָזט.

— נאָט מיינער! א, נאָט מיינער! — האָט זי געקרעכצט און גע־דריקט די שלייפען מיט די הענט. — א, נאָט מיינער!

— רוהט אייך אָב, סינארא, — האָט די נאָסטפרייגדליכע פרוי געזאָגט, איינלאדענדיג זי צו זיך אין הויז ארײן. די שטוב איז געווען א ניערעריגע און א פינסטערע און האָט זיך אויסגעצייכענט מיט יע־נעם בעזונדערען ריח, וועלכער האָט א שייכות מיט יענע פלעצער, וואו עס וואוינען א פולע מענשען צוזאמען אויף איין קופּע. א דריי־פיער נאקעטע קינדערלאך מיט אונגעהייער געשוואלענע בייכלאך זיינען

ארומגעקראָכען אויף דער הויפֿער ערד, געשטאָמעלט און געוואָרטשעט עפּעס און אינסטינקטיוו צוגעטראָגען צום מויל אַלעס, וואָס עס איז זיי געקומען אין די הענט אריין.

בשעת לאָאורא איז געזעסען און זיך אָנגענומען מיט אַביסל כחות האָט די פרוי, ניט האָבענדיג וואָס צו טהאָן, געמומען אויף איהרע הענט א פּינפּטעם קינד וועלכעם איז געווען בערעקט מיט שמאָטעס און פון צוויישען זיי האָבען ארויסגעקוקט צוויי גרויסע, ריינע, בלויע אויגען, דערמאָהנענדיג אָן צוויי וואונדערבארע בלומען.

— וועלכעם הויז בעלאָנגט צו לוקע מארינא? — האָט לאָאורא א פּרעג געטהאָן.

די בעל הבית'טע האָט איהר מיט א צייכען אָנגעצייגט אויף א רויטליכען הייזעל אויפֿן עק דאָרף, נאָהענט צו א טיך און כמעט אין גאַנצען ארומגערינגעלט מיט הויכע טאָפּאָליעס.

— אָט יענעם הייזעל דאָרט — האָט זי וועדטערליך ערקלעהרט איהר אָנצייגונג.

די אַלטע דאָמע האָט זיך אויסגעצויגען, כדי א קוק צו טהאָן.

איהרע אויגען האָבען וועה געטהאָן פון דער זונען שיין, און זי האָט גיפּינטעלט מיט די וויהען, אָבער זי איז אָבגעשטאָנען אין אזא פּאָזע אייניגע מינוטען, מיט שוועקייט אָבפיהרענדיג דעם אָטהעם און ניט ענדערענדיג, דאָס צוגעשטאָנענע מוטערליכעם געפיהל האָט זי ניט וועניג געשטיקט. הייסט עס, אז דאָס איז איהר זוהן'ס הויז?

אין איהר מח האָט באַלד א בליטץ געטהאָן דאָס אינערליכעם פון דעם „וויטען" צימער, דאָס דערפעל פראוואנסא, די מענשען, די גענשטענדע. דיעזעם בילד איז מיט א בליטצען שנעלקייט דורך איהר מח דורכגעפלויגען, אָבער קלאָהר, דייטליך און בולט. זי האָט זיך וויידער ארונטערגעלאָזט אויף דעם בענקעל אין, שווייגענדיג, פערקיהלט געוואָרען אין א צוטומלונג און אין א צושטאַנד פון עפּעס א פיזישע טומפּיקייט, וועלכע איז, מעגליך, ערשינען אלס רעזולטאט פון דער זון'ס וויירקונג. אין די אויערען האָט איהר אונאויפהערליך געשומעט.

— וויפֿט איהר אריבער פאָהרען דעם טיך? — האָט די בעל הבית'טע געזאָגט.

לאָאורא האָט געמאכט א שוואכען צייכען, בלינד וועדענדיג פון א וויכער רויטע רינגען פאר די אויגען.

— לוקא מארינא פיהרט אריבער מענשען און בהמות פון איין ברעג אויפ'ן צווייטען. ער האָט א שיפעל און א פּאָראָם — האָט די בעל הבית'טע פּאָרטגעזעצט — אנדערש מוז מען צו געהן ביז פּרעציאון דאָרט זוכען א דריבנע וואָסערל. שוין דרייסיג יאָהר, אז ער בעשעפטיגט זיך מיט דיעזער פּראָפעסיאָן. מיט איהם מעג מען זיין גאנץ רוהיג, סינאָרא!

לאאורא האָט געהערט, שטאַרקענדיג זיך מיט אלע כחות צוזאַמענעהמען זיך מיט די געדאנקען, וועלכע זיינען זיך צולאָפען אין פערשיעדענע זייטען. פון דעסטוועגען האָט זי זיך דאָך פערלאָרען, הערענדיג אזעלכע בישורות וועגען זוהן און זי האָט כמעט ניט פערשטאַנען, וואָס מען רעדט.

— לוקא איז ניט קיין היגער — האָט די פולע פרוי פּאָרטגעזעצט אויף א פּלאַפלערשען שטייגער. — איהם האָבען אויפגעבראכט די מארינאס, וועלכע האָבען ניט קיין קינדער און איינער א הער, אויך ניט קיין היגער, האָט געגעבען זיין פרוי נדן. יעצט לעבט לוקא זעהר גוט, ער ארבייט. דאָס איינציגע, וואָס ער שיכורט.

די פרוי האָט געראַטן און געראַטן און נאָך אמאל געראַטן אייניפאַך, אָהן דער מינדעסטער גיפטיגער אנדייטונג אויף לוקא'ס אונבאַקאַנטע אבשטאַמונג.

— זייט געזונד, זייט געזונד — האָט לאאורא געזאָגט, אויפשטעהנדיג און פיהלענדיג, אז עס זיינען איהר צוגעקומען איינגעבילדעטע קרעפטען — איך דאנק אייך זעהר לעבע פרוי.

זי האָט דערלאַנגט א מטבעה צו איינעם פון די קינדער און איז ארויסגענאנגען אויף דער ליכט

— מיט דיעזען געסל! — האָט איהר די בעל הבית'טע נאָכגעשריען, אנצייגענדיג דעם וועג.

לאאורא איז געגאנגען איבער'ן געסל. ארום איהר האָט געהערשט א פאַלקאָמע שטילקייט, בלויז די באביטשקעלאך האָבען געזונגען. אייניגע צוקרומטע, קניפּעלדיגע, גוזעוואטע אויבירטע בוימעלאך האָבען זיך געשטאַלצט אויף דעם אויסגעטרוקענטען באָדען. לינקס האָט דער טייך געבליסטשעט.

— עי, מארטינא־א־א! — האָט צושריען אימיצעמס א שטימע ווייט, פון דער זייט פונ'ם טייך.

דיעזע מענשליכע שטימע האָט פלוצים געצוואונגען די אלטע א פלאטער צו טהאָן מיט איהר גאנצען קערפער. זי האָט נעקוקט אין דער ריכטונג פון וואנען עס איז נעקומען. איבער דעם טייך האָט נע־שוואומען א שיפעל, קוים בעמערקבאר דורך דעם בליסטשענדען טו־מאן. א צווייטעס שיפעל, נאָר מיט זעגלען, האָט זיך געווייסט אויף א גרויסען, ווייטען שטח. אין ערשטען האָט כען נעקענט אונטער־שיערען פיגורען פון בהמות, וואהרשיינליך, פערד.

— עי, מארטינא־א ! — האָט וויעדער א קול גערופען.

די שיפען האָבען נעשוואומען איינע אקענען דער אנדערער. עס איז געווען א דריבנעס, וואסערינ, זאמדינ און קרייטינ פלאטן, וואו די שיפער האָבען זיך אונטערוואָרפען א ריסק, וועו די פראכט איז נעווען צו גרויס.

אבשטעלענדיג זיך אונטער א בוים און, צושפּארענדיג זיך צו זיין קערפער, האָט דאָנא לאאורא פערפאלגט די שיפען מיט איהר קוק. דאָס האַרץ האָט איהר נעשלאָגען מיט אזא קראפט, אז עס האָט אוים־געוויזען, אז די גאנצע ארומיגע נעגענד איז פול דערמיט. דאָס שאר־כען פון די צווייגען, דאָס נעזאנג פון די באביטשקעלאך, דאָס פינקלען פון דעם וואסער, אלעס, אלעס, וואָס מען האָט נעקענט הערען און זעהן האָט זי אויפגערעגט און זיך, אין א וואנזיניגער אונאָרדנונג, געפאָנטערט אין איהר קאָפּ.

דאָס לאנגזאמע צוזאמענקלויבען זיך פון דעם בלוט אין איהרע געהירען, אונטער דער זונ'ס ווירקונג, האָט איהר נעמאָהלען אלעס אין א רויטליכע פארב און ארויסגערופען א קאָפּ שווינדעל.

ביידע שיפען זיינען דערשוואומען ביז צום פונקט, וואו דער טייך פערשלאנגט זיך, און זיינען פון אויג פערשוואונדען.

לאאורא האָט דאן פאָרטנעזעצט איהר וועג, וואקלענדיג זיך, ווי א שיכור'טע. פאר איהר איז ערשינען א גרופּע הייזלאך צולעגט אין דער לענג עפעס א הויף. זעכס־זיבען אָרימע לייט, צוזאמענגעדריקט אין איין קופע, האָבען אין א ווינקל געהאט זייער נאכמיטאנען אברוה. זייערע רויטליכע קערפער, פערמיאוסט און פערקעלט מיט פערשיע־דענע הויט קראנקהייטען, האָבען ארויסגעקוקט פון אונטער די שמא־טיגע בגדים. דער שלאָף האָט אויף זייערע מגושם'דיגע געזיכטער אבגע־זיעגעלט א שווערוואָגיגען, בהמה'ישען אויסדרוק. אייניגע זיינען גע־

שלאפען, ליגענדיג אויפ'ן בויך און בעהאלטענדיג דעם קאפ אין די הענט, וועלכע זיינען געווען אויסגעמאכט, ווי א רינג. אנדערע זיינען געשלאפען אויף דער זייט מיט אויסגעשפרייטע הענט, אין א פאזע פון דעם געקרייציגטען קריסטוס. א געריכטער, פלייסיגער, וואלקען פליענען האט זיך געדרעהט און געשומעט איבער די ארימע מענשליכע קעלעטען, פונקט ווי איבער א קופע מיכט. פון די האלב־אויפגעמאכטע טהירען האט זיך געהערט דאם קלאפען פון וועבער ווערשטאטען.

לאאורא איז דורכגענאנגען דאם הויף. דאם קלאפען פון איהרע טריט אויף די שטיינער האט אויפגעווועקט איינעם פון די קבצנים, וועלכער האט זיך אונטערגעהויבען אויף די עלענבויגענם און געשטאלט מעלט מעכאניש, ניט פאסייענדיג זאגאר די אוינען זיך אויסצואווישען:

— שענקט א נדבה!

— שענקט א נדבה!

און חברה אין שמאטעס האבען אנגעפאנגען נאכפאלגען די פארבייגעהערין, בעטענדיג א נדבה און אויסשטעקענדיג די הענט. איינער פון זיי האט געהונקען און ער האט זיך געוואקט מיט קלייע שפרונגען, פונקט ווי א פערוואנדעטע מאלפע. א צווייטער איז געקראכען אויף די הענט, וויל זיין הינטערשטער טהייל קערפער איז געווען פארלירט. דער דריטער האט נעהאט א בלויען געקנייטשטען און געקאטשעטען הארב, וועלכער האט זיך געווארפען מיט יעדען שריט. ביים פיערטען איז געווען אויסגעדרעהט א האנט, וועלכע האט אויסגעקוקט ווי א גרויסער ווארצעל.

זייערע שטימען זיינען געווען לחלוטין פערשיעדענע. אייניגע זיינען געווען טויב און הייזעריג, אנדערע שארף און וויבליך און אלע האבען איבערג'חזר'ט איינע און די זעלבע ווערטער, מיט איינעם און דעם זעלבען טאן, אויף איינעם און דעם זעלבען הארצרייסענדען ארט:

— שענקט א נדבה!

וועראנדיג פערפאלגט פון די אומגעלומפערטע, מגושם'דיגע מענשען, האט לאאורא דערפיהלט אן אינסטינקטיוועס חשק צו אנטלויפען און זיך רעטען. א בלינדער פחד האט זי בעהערשט. זי וואלט פילייכט געווען געשריען, ווען אין האלז זאל געווען זיין א שטימע. די ארימע

האבען זיך צוגעשפּאַרט צו איהר, זי בעריהרט, אויסשטרעקענדיג זייע־רע הענט. אלע האבען געוואלט קריגען א נדבה.

די אלטע דאמע האט געזוכט אין קלייד, ארויסגענומען עטליכע מטבעות און זיי געוואַרפען אהינטער זיך. די הונגעריגע קבצנים האַבען זיך אַבגעשטעלט, זיך ארויפגעוואַרפען אויף די מטבעות, באַרענדיג זיך, פאַלענדיג אויף דער ערד, שטויסענדיג זיך, שטופענדיג איינער דעם צווייטען מיט די פיס און שילטענדיג זיך.

דרויי זיינען געבליבען מיט לעדיגע הענט און, אין כעס ווערענדיג, האבען זיי זיך וויעדער א לאַז געטהאַן פערפאַלגען די אלטע.

— מיר האבען ניט געקריגען! מיר האבען ניט געקריגען!

פיהלענדיג פערצווייפעלט פון דער לעצטער פערפאַלגונג, האט לאאורא זיי געוואַרפען נאָך עטליכע מטבעות, ניט אומקוקענדיג זיך אפילו. צוויישען דעם קריפעל און דעם הויקער האט אויסגעבראַכען א געשלעג. ביידע האבען געקראַגען. נאָר איינער, אן אונגליקליכער, פאַ־ליגער־אידיאט, איבער וועמען אלע האבען חוזק געמאכט און נע־לאכט, איז נעבאַך געבליבען ביי גאָר ניט, ער האט זיך צוקליפעט און לעקענדיג די טרעהרען, האט ער זיך צולאַזט אין שרעקליכע:

— אַאו, אַאו, אַאו־אַו!

3

דאָנא לאאורא איז ענדליך צוגעקומען צום הויז מיט די טאַפּא־ליעס זי האט זיך געפיהלט זעהר מאט. די ריאה איז איהר געוואַרען פערדונקעלט, אין די שליפען האט געקלאפט, די צונג האט געברענט, די פיס האבען זיך איהר אונטערגעהאקט.

דאָס טהירעל פון דעם פּאַרקען איז געווען אָפען. זי איז אריינ־געגאַנגען.

א קיילעכדיגער שייער איז געווען מיט נאָר הויכע טאַפּאַליעס ארומגערינגעלט. לעבען דעם האט געוואקסען גראָז, און צוויי רויטע קיה האבען זיך בשלום געפּאַשעט, קלאפענדיג מיט די קאַלטאַוואַטע עקען אָן זייערע אויסגעפילטע זייטען. צוויישען די פיס האבען ביי זיי ארונטערגעהאנגען גרויסע, קיילעכדיגע, מיט מילך אָנגעפילטע אויי־טערס. אויף דער ערד זיינען געווען צוואַרפען פערשיעדענע אינסטרו־

מענטען פיר ערד בעאַרבייטונג. הויך איבער די בוימער האָבען בא־ביטשקעלאַך און פערשיעדענע אנדערע זומער־פויגעלאַך געזונגען. אין מיטען הויף האָבען זיך צוויי־דריי הינטעלאַך געשפּיעלט, בילענדיג אויף די קיה אָדער נאָכלויפענדיג די היהנער.

— וואָס זוכסט דו דאָ סינאָרא? — האָט עפּעס אן אלטער, ארויסקומענדיג פון הויז, געפרעגט — ווילסט אפשר אריבערפאָה־רען?

ער האָט געהאַט א פּליכעוואטע קאַפּ; די באָרד געגאָלט, דער גוף, וועלכער האָט זיך געהאַלטען אויף רייפען־אויסגעבויגענע פּים, האָט ארויסגעשפּאַרט פאָרווערטס. זיינע אברים זיינען געווען געקריפּעלטע פון שווערער ארבייט: פון אקערן, וואָס שפּאַרט ארויס דעם לינקען אקסל און קרומט אויס דעם גוף; פון אונטערשיידען בוימער, וואָס צווינגט צו בויגען זיך אין צעהנען, פון אלערליי מינים ערד ארבייט, וואָס פאַדערט דאָס גיהנום'שע געדולד. ביים לעצטען וואָרט האָט ער אָנגעצייגט אויפ'ן טייך.

— יא, יא— האָט לאאורא געענטפערט, ניט וויסענדיג, אין פערלעגענהייט, וואָס צו זאָגען און וואָס צו טהאָן.

— טא געה זשע. אָט קאָהרט זיך לוקא צוריק — האָט דער אל־טער צוגעגעבען, אומקאהרענדיג זיך מיט'ן פּנים צום טייך, איבער וועלכען עס האָט געשווימען, מיט דער הילף פון די שיפּער, א פּלאַטע שיף, אָנגעפּילט מיט שעפסען.

ער האָט בענלייט די פרוי איבער'ן בענעצטען גאָרטען ביז צו דער מיט גראָז בעשלאָגענער בעסערקע, וואו אנדערע פּאסאזשירען האָבען געווארט. געהענדיג פּאָראויס, האָט ער געלויבט די בוראקעס און נביאות געזאָגט, לויט זיין מבינות אלס אן אלטער פויער, וועלכער האָט זיך געעלטערט צוויישען די ערד פרוכטען, וועגען די אנדערע מינים ירקות.

אומקוקענדיג זיך פּלוצים א הינטער, ווייל די דאָמע האָט איהם גאָר ניט געענטפערט, האָט ער בעמערקט, אז אויף איהרע וויהען הענ־גען גרויסע טרעהרען.

— וואָרום ווייסט דו, סינאָרא? — האָט ער געפרעגט מיט דער זעלבער רוהיגקייט, מיט וועלכער ער האָט געריידט פון די בוראקעס און וועגען די אנדערע ירקות. — דו פיהלסט שלעכט?

— ניין, ניין, גאָר ניט... — האָט לאאורא ארויסגעשעפּטשעט, פּיהלענדיג. אז זי שטאַרבט אוועק.

דער אלטער האָט מעהר גאָר ניט געזאָגט. דאָס לעבען האָט איהם אזוי פּערהאַרטעוועט, אז פּרעמדע ליידען האָבען איהם ניט נעריהרט. ער האָט יעדען טאָג נעזעהן אפילו אזעלכע פּאַסאַזשירען!

— זעץ דיך — האָט ער נעזאָגט, צוקומענדיג צו דער בעסערקע.

דריי יונגע פּויערים, אָנגעלאָדען מיט פּעק האָבען דאָרט נעוואַרט. אלע דריי האָבען נעריכערט גרויסע ליולקעס און זייערע אלע נעדאנקען זיינען נעווען קאָנצענטרירט אויף דעם רויכענען, פּון וועלכען זיי האָבען, ווי עס האָט עשיינט, געוואלט שטאַרק הנאה האָבען, ווי דער מנהג איז מיט די דאָרפּס גוים, וואָס האָבען ניט קיין אנדערע פּערגניגענס. וועו ניט וועו האָבען זיי נערעדט צווישען זיך איבער דעם, וואָס אינטערעסירט פּויערים.

זיי האָבען מיט ספּקות א קוק נעטהאָן אויף לאאוראן און נאכהער פּאַרטנעזעצט זייערס.

איינער פון זיי האָט רוהיג ערקלעהרט:

— אָט איז שוין דער פּאַראָם.

דער צווייטער האָט צוגעגעבען.

— ער פיהרט שאָף פון בידענע.

דער דריטער:

— אפשר א שטיק פּופּציג.

און אלע דריי זיינען מיט אמאל אויפּגעשטאַנען און בעהאלטען די ליולקעס אין קעשענע אריין.

לאאורא איז אריינגעפאלען אין עפעס א מין לעבענלאָזיגער טעמפּעריט. טרעהרען זיינען פּערקיהלט נעוואָרען אויף איהרע וויהען. איהר האָט פּערלאָרען דאָס בעוואוסטזיין פון דער ווירקליכקייט. „וואו איז זי? וואָס האָט זי נעטהאָן?"

די שיף האָט זיך לייכט אנגעקלאפט אָן ברעג. די שאָף האָבען זיך נעשטופּט איינע צו דער אנדערע און נעמעקעט, מורא האָבענדיג פאר'ן וואסער. דער פּאסטוך, דער איבערשיפער און זיין זוהן האָבען זיי נעהאלפען ארויסגעהן אויפ'ן ברעג ארונטערשפּרינגענדיג אויפ'ן ברעג, האָבען זיך די שאָף דערשראָקען און זיך נעלאָזט לויפען, אבער זיי האָבען זיך באלד אבנעשטעלט, וויעדער צוזאמענגעשטופּט זיך

אין איינעם און אנגעהויבען וויערער מעקען. צוויי־דריי קליינינקע לעמעלאך האבען ארומגעשפרונגען אויף זייערע דינענקע פיסעלאך און אלע מאל זיך אנגעכאפט פאר די מוטער'ס אייטערס.

ארויסגעעדיגט זיין ארבייט, האט לוקא מארינא צוגעבונדען זיין שיף צום ברעג און זיך געלאזט נעהן מיט שנעלע טריט איבער דעם ברעג אין דער ריכטונג צום גארטען. ער איז געווען א הויכער, דאררער מאן פון א יאהר פיערציג מיט א רויטליכען פנים און אויסגעפליכע־וואטע שלייפען. זיינע וואנצען האבען געהאט אן אונבעשטימטען קאליר און דער קיהן און די באקען זיינען געווען בעוואלפען מיט אונגלייכמעסיגע האאר. זיינע אויגען זיינען געווען מוטנע אהן א סימן פון שכל אדער לעבעדיגקייט און פולע מיט רויטע אדערלאך, פונקט ווי ביי א שיכור. דורך דאם אפענע העמד האט ארויסגעקוקט א האאריגע ברוסט. דער קאפ איז געווען צוגעדעקט מיט א דורך און דורך פערשמאלצעוועטען היטעל.

— אאוף! — האט ער פלוצים אויסגעשריען פאר דער בעסעדקע, אבשטעלענדיג זיך, בריים צושפארענדיג די פיס און אבווישענדיג מיט א טיכעל דעם שוויים פון דעם שטערען.

ער איז פערבייגעגאנגען די וואלטענדע פאסאזשירען, ניט אומקוקענדיג זיך אויף זיי. אין אלע זיינע בעווענונגען און פאזען איז געווען עטוואס מגושם'דיגס און כמעט בהמה'יש גראבעס. זיינע גרויסע העכט מיט די אנגעשוואלענע, שטארק בולט'דיגע אדערען פון ארבייטען מיט די וועלעס, האבען געשיינט צו שטערען איהם. זיי האבען מאכטלאז, לעבענסלאז ארונטערגעהאנגען ביי די זייטען פון דעם גוף און זיך געשאקעלט, וועו ער איז געגאנגען.

— אאוף! ווי עס ווילט זיך א טרונק!

לאאורא איז געזעסען ווי פארשטיינערט, אהן וועדטער, אהן זינען און אהן א ווילען.

דאם איז איהר זוהן! דאם איז איהר זוהן!

א מעוברת'ע פרוי, מיט שוין אן עלטערער פיגור, מגושם'דיג פון ארבייט און „קינדלען", האט צונעבראכט איהר דורשטיגען מאן א גלאז וויין. ער האט עם אריינגעגאסען מיט איין ציח. נאכהער האט ער מיט דער האנד אבגעווישט די ליפען, א קנאק געטהאן מיט דער צונג אן

געזאגט מיט א מינע גלייך ווי די פארשטעהענדע ארבייט איז געווען שווער פאר איהם:

— קומט.

ער האָט פערפערטיגט די שיף צוזאמען מיט זיין זוהן, א פופ־צעהן־יעהריגער גרויסגעוואקסענער יונג, איבערלעגענדיג צווישן ברעטער פון דעם ברעג.

— ווארום געהסט דו ניט? — האָט דער אלטער געפרעגט, זעענדיג, אז לאאורא ריהרט זיך ניט פון פלאטז און רעדט ניט.

לאאורא האָט זיך אויפגעהויבען מעכאניש און נאכגעפאלגט דעם אלטען, וועלכער האָט איהר געהאלפען אריינצוזעצן זיך אין שיף. ווארום האָט זי זיך אריינגעזעצט? ווארום זאל זי אריבערפאהרען דעם טייך? זי האָט וועגען דעם ניט געטראכט און ניט געאורטהיילט איהרע האנדלונגען. איהר דערשלאגענער מח איז יעצט געווען אהן לעבען און כמעט זיך ניט בעווסט — דאס איז איהר זוהן — און זי האָט געפיהלט אז עפעס לעשט זיך און פערשווינדעט אין איהר, זי האָט געפיהלט, אז אין איהר מה ווערט שטופענווייז פוסט. זי האָט מעהר נאר ניט פערשטאנען און אלעס ארום איהר האָט זיך איהר אויסגעצייגט, ווי אין א חלום.

וועג לוקא'ס עלטערער זוהן איז צוגעגאנגען צו איהר און געפאָרערט זי זאל בעצאהלען אויידער די שיף געהט אָב פון דעם ברעג, האָט זי ניט דערהערט. דער יונג האָט איבערגעווארפען מיט דעם גאלד, וואס ער האָט גענומען ביי אן אנדער פאסאזשיר און וויעדערהאלט זיין פאָרונג, מיט א העכערער שטימע, אננעהמענדיג, אז די דאמע איז טויב פון אלטקייט.

דערזעהענדיג ווי די איבערינע צווייי מענער טהוען אריין די הענט אין די קעשענעס און צאהלען, איז זי געקומען אביסעל צו זיך און נאכגעפאלגט זייער ביישפיעל, אבער געגעבען מעהר ווידיעל עס איז געקומען.

דער יונג האָט פרובירט איהר ערקלעהרען, אז ער קען איהר ניט געבען דעם רעשט, ווייל ער האָט ניט אזוי פיעל גאלד. זי האָט ניט פערשטאנען. ער האָט צוגענומען דאס נאנצע גאלד, וואס זי האָט איהם נעגעבען און נעמאכט א פיעל בעדייטענדע גרימאסע. די אנווענדע

האָבען זיך איבערגעשמייכעלט מיט יענעם מין שמייכעל, וואָס איז צו בעמערקען אויף דאָרפס לייטע, וועו זיי זעהן אימיצען אָבנאַרעו.

לוקא, וועלכער איז די נאַנצע צייט געווען פערנומען מיט'ן ארויס־שלעפען דעם אַנקער, האָט א שטופ געטהאָן די שיף, וועלכע איז לאַנג־זאַם אָבגעשוואָמען איבער דעם שוימענדען אוו רוישענדען וואַסער. דער ברעג, בעוואָקסען מיט טשערעט אוו טאָפּאָלען, האָט אָנגעהויבען ווי צו אַנטלויפען אוו זיך אויסבויגען עהנליך אויף א קאָסע. די זונן האָט אָנגעצינדען דעם גאַנצען טייך, קוים קירעוודיגען זיך צו מערב זייט, וואו עס האָט זיך אויפגעהויבען א בלויער נעבעל. אויפ'ן ברעג האָט זיך יעצט געזעהן א גרופּע מענשען בעווענדיג זיך מיט פער־שיעדענע מינעס אוו אין פערשיעדענע פאָזעס. דאָס זיינען געווען די חברה קבצנים, בעפאָלענדיג דעם אידיאָט. פון צייט צו צייט האָט דער ווינד געבראַכט שטיקלאָך ווערטער אוו געלעכטער, וועלכע דערמאָה־נען אָן דעם בעווענגען זיך פון כוואָליעס.

די פיהרער פון דער שיף, מיט די אויבערשטע האַלבע קערפער נאַקעט, האָבען מיט גרויס אָנשטרענגונג געארבייט צו בעזיעגען די קראָפט פון דעם שטראָם. לאַוורא האָט פאַר זיך געזעהן לוקא'ס שווער־צע פּלייצע, וואו די ריפען ביינער האָבען זיך אָבגעצייכענט אוו דער שוויים האָט געוונען ריטשקעסווייז. איהרע טעמפּע, אַביסעל פונאַנ־דערגעפענטע אויגען, האָבען געקוקט אין איין פינטעלע אריין.

— געקומען צו פאָהרען — האָט איינע פון די פאַסאַזשירען, צו־זאַמענגעהמענדיג זיינע זאַכען, ערקלערט.

לוקא האָט געכאַפּט דעם אַנקער אוו איהם געוואָרפען אויפ'ן ברעג. די שיף האָט זיך א לאָז געטהאָן מיט דעם שטראָם אויף דע־נאַנצער לענג פון דעם שטריק אוו האָט זיך מיט אַן אבשטוים אָבגע־שטעלט. די מענער־פאַסאַזשירען זיינען מיט איין שפּרונג שוין געווען אויפ'ן ברעג אוו רוהיג געהאָלפען דער אַלטער דאַמע ארונטערגעהן. נאַכהער האָבען זיי פאַרטנעזעצט זייער וועג.

דאָס גאַנצע פּלאַץ אויף דיעזען ברעג איז געווען בעדעקט מיט טרויבען־צוויייגען. קליינע אוו דארע קוסטעם האָבען אין רייהען נעגרינט. אייניגע בוימער האָבען פּלעצערווייז געשטערט די איינארטיגקייט פון אָרום אוו ארום מיט זייערע קייַלעדיגע ליניען.

לאַוורא איז נעבליבען איינע אליין אויף דעם ברעג אָהן א סיפן

פון שאָטען, ווי א פערלאָרענע, ניט אַנערקענענדיג קיין זאַך אויסער דאָס שטענדיגע קלאַפען אין איהרע אָדערען און דעם שווערען, פערטויבענדען רויש אין איהרע אויערען. דער באָדען האָט זיך ווי אהיימגעשטעלט פון אונטער איהרע פים און זי איז מיט יערען שריט ווי פערסטעמפּעט געוואָרען אין דער ערד, פונקט ווי אין א געדיכטער בלאָטע, אָדער אין א זאמד. אַלעס ארום איהר האָט זיך געדרעהט, געשווינדעלט און פערשוואונדען, אַלעס און זי אויף צוזאמען האָט זיך איהר אויסגעצייגט ווי פערנעבעלט, דערווייטערט, פערוואָרפען און פערגעסען אויף אייביג. א וואהנזין האָט זי בעהערשט. זי האָט פלוצים דערזעהן פאַר זיך מענשען, הייזער, אן אנדער דארף, אן אנדער הימעל, זי האָט זיך אָנגעשלאָגען אן א בוים געפאלען איבער א שטיין און זיך צוריק אויפגעהויבען. איהר אָרימער, מאכטלאָזער קערפער האָט זיך געוואקעלט, מאכענדיג פערצווייפעלטע און צו דער זעלבער צייט לעכערליכע בעוועגונגען, אָבער קיין זאַך ארום האָט אזוי ניט געגלאנצט ווי איהרע גרויע האָאר אונטער די שטראהלען פון דער גרויזאמער זונן.

די אָרימע אויפ'ן צווייטען ברעג האָבען, אלס א צייט פערטרייב, געצוואונגען דעם אידיאָט אריבערשווימען דעם טיף און זיך נאָכיאָגען דער אלטער פרוי, אז זי זאל איהם געבען א נדבה. זיי האָבען איהם אריינגעשטויסען אין וואסער אריין, אַרונטערנעהמענדיג פון איהם פריהער די שמאטעס. דער אידיאָט איז געשוואומען, ווי א הונד, אונטער א שטיינערנעם רעגען, וועלבער האָט איהם ניט דערלאָזט צוריק צו קעהרען זיך. די קריפּעלס האָבען געסוויסטשעט און געריטשעט, גע־פינענדיג אין דער גרויזאמקייט א מין תענוג. לויט דעם שטראָם, וואָס האָט אוועקגעטראָגען דעם תם, זיינען זיי ארומגעשפרונגען און גע־הונקען איבער'ן ברעג און געהיילעכט און געגרונז'ט:

—ער טרינקט זיך! ער טרינקט זיך! —

דער אידיאָט האָט זיך דערשלאָגען צו דער האַרטער יבשה מיט פערצווייפעלטע אנשטרענגונגען, און א נאקעטער, — ווייל דאָס גע־פיהל פון שאנדע איז אין איהם אָבגעשטאָרבען צוזאמען מיט דעם פערשטאנד, — האָט ער זיך געלאָזט געהן צו דער פרוי מיט זיין גע־וועהנליכען האַלב־פאַראַליזירטען גאנג.

דערוועהנדיג פאַר זיך דעם פאַרשווין, האָט די פרוי אין א טויט שרעק, מאכענדיג מיט די הענט און, שרייענדיג מיט משונה'דינע מולות,

זיך געלאזט לויפען צום טייך. האט זי געוואוסט, וואס זי טהוט? האט זי געוואלט שטארבען? פון וואס האט זי אין יענעם מאמענט געטראכט?

צולויפענדיג ביז צום סאמע עק פון טייך, איז זי אריינגעפאלען אין וואסער. דאס וואסער האט א פליוסקע געטהאן און זיך צוגעמאכט איבער איהר. פיעלע רינגען זיינען אָבגעלאפען פון דעם אייגעפאלענעם פלאטץ, זיך צוגאנגען מיט לייכטע גלאנצענדע שאקלען און זיינען פערשוואונדען.

די חברה קבצנים אויף דעם אנדערען ברעג האבען נאכגעשריען דער אבשווימענדער שיף:

—א, לוקא! א, לוקא מארינא!

און זיי זיינען געלאפען צום הויז מיט די טאפאלען אנזאגען די נייעס.

דערווייסענדיג זיך פון דער פאסירונג, האט לוקא געריכטעט זיין שיף צום אנגעצייגטען פלאטץ און האט גערופען לא מארטינא'ן, וועלכער איז זיך בשלום נעשוואומען מיט'ן שטראם אויף זיין שיפעל.

— דאָרט איז א פרוי דערטרונקען געוואָרען — האט לוקא געזאגט.

ער האט ניט דערצעהלט אלע איינצעלהייטען ווער עס האט זיך נעטרונקען און ווי אזוי עס האט פאסירט, וויל ער האט ניט ליעב געהאט צו רעדען א סך.

די איבערשיפערס האבען זיך אויסגעלייכט מיט די שיפען און רוהיג זיך געשוואומען.

— האסט דו פרובירט דעם נייעם ווין פון קיאקיא? — האט לא מארטינא געפרעגט און ער האט מיט א סימן מיט דער האנד אויסנעדריקט, אז דער ווין איז אויסגעצייכענט.

— נאך ניט — האט לוקא געענטפערט.

— וואלסט דו פיעלייכט איהם געוואלט פערזוכען? — האט לא מארטינא וויעדער נעפרעגט.

— פאר וואס ניט — האט לוקא געענטפערט.

— נאכהער. וואָרט אונז יאנאנזשלא— האט לא מארטינא געזאגט.

— זעהר שעהן — האט לוקא געענטפערט.

זיי זיינען צוגעשוואומען צום פלאטץ. דער אידיאט, וועלכער האט געקענט אנצייגען דעם פלאטץ פון דער טרויעריגער פאסירונג פינקט־ליכער פון אלע, איז אנטלאפען און בעקומען די פאליגע צווישען די טרויבען בוימלאך. אויפ'ן צווייטען ברעג האבען זיך אנגעפאנגען צו־זאמענקלייבען נייעגעריגע.

— שטעל אב דיין שיפעל און שפרינג אריבער אין מיינעם. אייער וועט עס טרייבען און דער צווייטער וועט זוכען — האט לוקא געזאגט.

לא מארטינא האט אזוי געטהאן. ער האט געפיהרט דאס שיפעל אהין און צוריק אויף א שטח פון צוואנציג פוס און לוקא האט מיט א הוק געזוכט און געגישטשערט אויפ'ן דנא פון דעם טייך. פון צייט צו צייט האט ער אונטערגעבורטשעט, בענעגענדיג אין וועג עפעס א שטערונג.

— אט. —

— אט. —

אבער יעדעס מאל האט ער געמאכט א טעות.

ענדליך, נאך לאנגע זוכען, האט ער געזאגט:

— יעצט האב איך עס — און אנבויגענדיג זיך, צושפארענדיג די פיס, אום אנצונעהמען זיך מיט כחות, האט ער לאנגזאם ארויסגעהויבען די משא אויפ'ן עק פון דעם הוק, זיינע אנגעצייגענע ארעמס האבען געציטערט.

— העלפען דיר? — האט לא מארטינא געפרעגט, ארונטערלע־גענדיג די וועסלע.

— עס לוינט זיך ניט — האט לוקא נעענטפערט.

מונזשיא.

אין אלע סביבות פון פעסקארא, אין סאן סילוועסטרא, אין פאנטאנעל, אין סאן פאקקא, ביז צום סאמע פאלטארע, אין די וואלעלונער פלאנטאציעס, אויף יענער זייט אלענטא, און הויפטזעכליך, אין אלע דערפלאף, וואס ליגען ביים ים, נאהענט צום פלאטץ, וואו דער פעסקארא פאלט אריין, און אין אלע ווינקעלאך ארום די שארפע, שפיצינע בערג — געהט פון לאנגע אלטע יאהרען ארום א מעשה פון אינעם א ראפסאד, וועלכער האט אויף זיך געטראגען דעם נאמען פון א בעריהמטען ים־רויבער, און וועלכער איז געווען בלינד, ווי דער אמאלידיגער האמער.

אום פריהלינג פלעגט מונזשיא אנפאנגען זיין וואנדערען און ענדיגען — אין אקטאבער, פונקט צו ערשטע קעלטען. ער פלעגט נעהן פון דארף צו דארף אין דער בעגלייטונג פון א פרוי אדער א קינד.

אין דעם שטילען, רוהיגען וועלטעל ארומגענומען מיט ברייטע שעהנע פעלדער פלעגען ווייניגע אבקלינגען זיינע ליעדער, זיין תהלים זיינע תפלות פאר די נשמות פון די נעשטארבענע. ער איז אויף אזוי פיעל געווען יערען בעקאנט, אז זאגאר די הינט האבען שוין אויף איהם ניט געבולען, וועז ער פלעגט צוקומען צו א הויז. מיט א טרעל אויף א קלאנעט פלעגט ער זיך לאזען וויסען אוז, דערהערענדיג דעם בעקאנטען סיגנאל, פלעגען שוין די אלטע פרויען זיך באלד בעווייזען אויף די שוועלען פון די טהירען, מקבל פנים געווען דעם גאסט. מיט גרוים כבוד, ארויסגעטראגען פאר איהם א בענקעל אונטער א בוים אוז אנגעהויבען איהם אויספרעגען מכח זיין געזונד.

דערהערענדיג דעם חשוב'ן גאסט אנקומען, פלעגען אויך די פויערים אווועקווארפען זייער ארבייט אין פעלד אוז מיט די כלי עבודה אין די העגט, אבווישענדיג אויפ'ן וועג דעם שוויים, וואס האט גערו־

נען פון זיי ריטשקעסווייז, נעקומען צולויפען און ענג ארומגערינגעלט מונזשיאן און שטופענווייז האָבען זיך אלע צוזאמענגעשטופט אין איין קופע און עס איז געווען א וועהטאג צו קוקען אויף זייערע צוקרימטע, אורָאלישע, צוקריפעלטע און מיט מאזאלען בערעקטע פיס, וועלכע האָבען אויסגעזוהן, ווי א מאסע אוסגעקאָרטשעטע ווארצלען.

מט הילינען טריאומף האָט געווהט פון דעם בלינדען און געשוועבט האָט שלום און פריערען איבער די אלע פערזאמעלטע און אויבער אלעם ארום. די זונן, די פראכטפאלע פרוכטען אויף דער ערד דער פחד און די שמחה, פון דעם ארומרינגלענדען לעבען, — די צארטע, מחיה'דיגע ליערער, וואס האָבען זיך געטראָגען פון וויטענס — אלעם, צוזאמען איז געווען נאָר ניט מיט נאָר ניט אין פערגלייך מיט יענעם ענמות נפש און צער, וועלכע האָבען בעהערשט די פויערים, וועו דער בלינדער מונזשיע האָט נאָר אָנגעפאנגען זינגען.

איינע פון די אלטע פרויען האָט אָנגערופען א נאָמען פון א טויטען פאָר וועמע'ס נשמה זי האָט געבעטען מתפלל צו זיין, און מונזשיע האָט אָבגעהויבען זיין קאפעליוש.

זיין בריידער, בלישטשענדער שארבען איז אין נאנצען נעווען בעציבנט מיט א גרויקייט. און זיין נאָנץ נעזיכט, וועלכעם איז אין דער נעווהנליכער צייט עהנליך נעווען אויף א מאסקע, אין נאנצען ווי פון א זויער שטאָף אויסגענעסען, איז מאָמענטאל בעדעקט נעווארען מיט פאלדען און אויפגעלעבט, ווי נאָר ער האָט מיט זיין נעווהנליכער מינע צוגעטראָגען דעם קלארנעט צו זינע ליפען. טויזענדער קלינענקע און רינענקע קנייטשעלאך האָבען בערעקט זינע שלייפען, שטערען, נאז און ליפען, האָבען זיך צוזאמענגעדריקט, צוזאמענגעמישט און זיך ריטמיש איבערגעוואקט פון פלאטץ אויף פלאטץ מיט יערען בלאז אין קלארנעט אריין. בלויז די באקען־בוינער זיינען נעבלויבען אָנגעצוינענע, בלישטשענדע, נעקאָלירטע מיט בלוטיגע אדערען, וועלכע דערמאָהנען אן די אדערלאך פון א ווינבלאט אין דער צייט, ווען מען נעהמט צוזאמען די טרויבען. און פון די אויגען זיינען בלויז געבליבען שמאלע פאסעקלאך פון די איבערגעקהרטע אונטערשטע וויהען.

און אויף דיעזען שערבעוואטען נעזיכט, אויף דעם לאנגען דארען האלז, אויף די קורצע, הארטע האָאר פון דער בארד האָט זיך כישוף־

דינג דורכנעבראכען א שיין, דאָ פערשווינדענדיג, דאָ צוריק ערשיי־
נענדיג און זיך צונאָמען און צושלאָגען אין טהייעכלאָך פונקט, ווי די
טהוי צושלאָגט זיך אין טראָפענווייז אויף אן אבגרונד, וועלכע איז בע־
דעקט מיט באַראַדוקעם און שימעל; ער האָט געשפּיעלט אויף טוי־
זענדערליי ארטען, זיך געשאָקעלט און געוואָקעלט, און זיין פּנים
האָט זיך אָנגענצונדען און עס האָט איהם צוגענבען אן אבשיין פון
אלטען, אלטען יחוס און אדעל.

און טענער האָבען זיך נענאָמען פון דעם קלאַרנעט לויט די שטע־
לונג פון די פינגער. עס האָט אויסגעצייגט ווי דער דומב, דער גוף
פון האָלץ און מעטאל פערמאָגט אין זיך א נשמה, א טיעפע לעבע־
דינע נשמה, וואָס איז לייכט זיך איבערצוצייגען. מיט א פעטע פּאָלי־
ראָווקע האָט דער קלאַרנעט אבגעשיינט. זיינע לעכלאָך האָבען אום
ווינטער נעדיענט אלס נעסטען פאַר קליינינקע שפּינדעלאָך און אום
זומער זיינען זיי נעווען פערשטאָפּט מיט שטויב און שמוץ. זיינע מע־
טאַלישע חלקים זיינען שוין פון לאַנג, לאַנג נעווען בעדעקט מיט א
גרינעם ראָסט — און אין נאַנצען כמעט איז ער נעווען פערריבט מיט
וואָקס און סמאָלע און ארומגעבונדען מיט פּאָדעם. די קלאַנגען זיינע
זיינען נעווען שוואַבע און ציטערענדע.

פּאָלקאָם מעכאַניש האָבען זיך דעם בלינדענ'ס פינגער איבערגע־
רוקט אויף דעם קלאַרנעט, וויל אלעם, וואָס ער האָט געשפּיעלט איז
איהם נעווען גוט בעקאַנט. מונזשיע'ס העגט, לאַנגע, אומגעלומפּערטע,
בערעקט מיט גוליעם און מאָזאָלען מיט א צוקוועטשטען נאָגעל אויף
דעם גראָבען פינגער, זיינען נעווען עהנליך אויף די לאָפּעם פון אן אל־
טער, שוואַכער מאָלפּע און האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט זייער
טונקעל־גרינקייט, ווי אויף צוגעפוילטע פרוכטען.

נאָך דער פּרעלאָדיע אוים'ן קלאַרנעט פלעגט מונזשיא תמיד
זינגען די בעוואוסטע תפלה: „זיי מיר מוחל, נאָטעניו דערמאָהן מיך
ניט צו שלעכטען!..." בענוצענדיג זיך מיט די איבערגיסונג פון
בלויז פינף נאָטען, און זיין שטימע איז דאָ ארויף העכער, חעכער און
דאָ נעווארען שטיל קוים, וואָס מען האָט נעהערט. אָפט האָט זיך נע־
הערט גאָט'ס נאָמען און אלע זיינע מעלות און חסדים און ריהרענד־
האַדרייסענר האָט די נאַנצע תפלה אבנעקלונגען.

ניט אבריוועניג די אויגען פון דעם זינגער'ס ליפּען, האָבען די

פויערים זיך צוגעהערט רעליגיעז און בע'צער'ט. וועז ניט וועז האבען זיך פון די ווייטע פעלדער — לויט דער צייט פון דעם יאהר — צוגע־טראגען די ליעדער פון די שניטער אדער פון די, וואס האבען צוזא־מענגעקליבען די ווינטרויבען און זיך צוזאמענגאנסען מיט די קלאנ־גען פון דעם הייליגען הימן, און מונזשיע, זייענדיג טויבליך, האט אלץ פארטגעזעצט זיין זינגען מיט דער זעלבער הויכער שטימע, ווי פריהער. זיינע ליפען האבען זיך אויפגעהויבען און ארונטערגעלאזט אויף די צייהנלאזע יאסלען און איבער דער בארד האט אלץ אפטער און נעריכטער נערונען די סלינע. דאן האט ער וויעדער צוגעטראגען דעם קלארנעט צו די ליפען און געשפיעלט עפעס אן אינטערמעצא (צווישען־שפיעל), וועלכע איז וויעדער געווען דורכגעוועבט מיט געט־ליכקייט. אזוי האט ער אימער אנגעפאנגען און אזוי געענדיגט. זיין בעלוינונג איז בעשטאנען אין א שטיקעלע קעז, א ציבעלקע, ברויט, א קריגעלע וויין און וועז ניט וועז א היהנדעלע.

נעענדיגט זיין קאנצערט, פלעגט זיך מונזשיע באלד אויפהויבען פון דעם בענקעל. זיין קערפער איז געווען א גרויסער און א דארער, זיין פליצע איינגעבויגען און זיינע פיס אויסגעבויגען. א קיילעדיג יאהר האט אויפ'ן קאפ געטראגען א גרינעם קאפעליוש און אויף די אקסלען א ראק, וואס האט דערגרייכט ביז צו די קניען און ביים האלז נעווען צוגעשפיעלעט אויף צוויי גרויסע מעשענע קנעפ.

נעאנגען איז ער לאנגזאם, קוים געשפאנט, אין יעדעם מאל זיך אבגעשטעלט, כדי זיך אויסצוהוסטען און אבצוכאפען דעם אטחעם.

*

* *

אין אקטאבער, וועז אלע ווינטרויבען זיינען ארונטערגענומען אוז די וועגען טרינקען זיך אין בלאטע, האט זיך מונזשיע צוריקגע־קעהרט אין זיין ארעם חדר'ל, אין וועלכען ער האט געוואוינט צוזא־מען מיט א שניידער, מיט זיין פיראליזירטער פרוי אוז מיט א גאסען קעהרער מיט זיינע ניין אבגעריסענע, אבגעשלייסענע, געלזיכטי־נע קינדער.

אין די טעג, וועז דאס וועטער איז געשטאנען שעהן, פלעגט

מונזשיא, אין דער בעגלייטונג פון אימיצען ארויסגעהן אויף דער פאר־
טאנעווסקע בריק, זיך אוועקזעצען אויף א שטיין אונטער דער זונן און
גאר אין דער שטיל, בלויז צו פרובירען זיין שטימע, אונטערזינגען
„יו דעאום" (רו גאט) און באלד פלעגט זיך ארום איהם כמעט אי־
מער צוזאמענקלויבען אן עולם פון קבצנים. דא זיינען געווען קאליקעס
מיט צוקריפעלטע אברים, הויקערס, עפילעפטיקער, קרעציגע, אלטע,
שוואכע פרויען, בעדעקטע מיט וואונדען, מיט טשערעקעס און בלויע
ביילען, אהן צייהן, אהן האאר, גרינע, ווי די היישערעקלאך, דארע,
קווארע, אויסגעמוטשעטע קינדער, מיט דורכדרינגענדע אויגען, ווי ביי
ווילדע פויגעל, מיט בלאכע, פערוויאנעטע באקען, מיט בלייכע, פער־
טריקענטע און צופאלענע ליפען, שווייגענדע, טרויעריגע, מעלאנכא־
לישע און מיט אלע סימנים פון א שלעכטער, ביטערער ירושה....
און אלע די פערזאהנישען פון קבצנות און דלות, אלע די אבגעריסע־
נע, אבגעשליסענע, נאקעטע און בארפיסע שלעפ האבען זיך געשטופט
און געדריקט ארום דעם ראפסאד און געשמועסט מיט איהם ווי מיט
זייערען א גלייכען.

דאן, צו בעפריעדיגן דאס בינטעל קבצנים, פלעגט מונזשיא זיך
צולאזען אביסעל העכער און שטופענווייז פלעגען די פערזאמלטע זיך
צו רוקען נעהענטער און נעהענטער. אט קריכט און שלעפט זיך שיאשיא
אויף אלע פיער איבער דער ערד. אט איז שענילייא, מיט דעם אויס־
זעהן פון אן אנדרוגינס, מיט זיין אבשטויסענער געזיכט, דער גאנצער
האלז בעדעקט מיט גרינע, גלאע און רויטליכע טשערעקעס אין מיט
געצייהלטע, געגרייזעלטע האארעלאך אויף די זייטען פון קאפ, נאהענט
צו די שליפען. אט זיינען די דריי ברידער מאמאלושי, אלע אידיא־
טען, מיט פנים'ער, ווי ביי די שפסען, וועלכע מען שעהרט זיי... אט
איז פאסטעדע מיט זיין אויליבירטה קאליר געזיכט, מיט זיין איינגע־
פלעטשטער נאז, מיט איבערגעקעהרטע ווייהען. אט איז קאטאלינא,
א פרוי פון אן אונבעשטימטער עלטער, מיט לאנגע צעפ רויטליכע האאר
און דאן, ווי אן אויסגעהונגערטע צויג. א „וועגערא" אין איהר וועל־
טיל, אן אונאויסגעשפטער קוואל פון ליעבע, צו וועלכען אלע מיערע
און דורשטיגע קומען.— אט איז יאקאב, אן אונגעהייער גרויסטער זקן,
אין גאנצען בעדעקט מיט א גרינעם פוך. אט איז האראנאלא, קאנס־
טאנטינא קארפאלי מיט צוסטשערעטע ליפען פונקט ווי א שטיק פלייש

וואלט תמיד געלעגען צווישען זיינע צייהן. אט זיינען נאך אנדערע, וועלכע האלטען אין קומען און קומען אהין אן עק.

אלע שמוציגע און פערבלוטיגטע פון ארום דעם ברעג פעסקא־רא, פון די שארפע, שפיצינע בערג, פון די ברענעס פון דעם נאהענטען ים, האבען זיך ארויסגעזעצט ארום מונזשיען אונטער דער זונן, וועלכע האט געשיינט פאר יערען איינעם גלייך.

און העכער און שטארקער האט זיך מונזשיע'ס שטימע געהערט. מיט א מין שטאלץ, מיט אן אונדייטליכע שטרעבונג צו טריאומף האט זיך זיין נשמה אנגעפילט, ווייל ער איז געווען א קינסטלער, ווייל ער האט זיך איבערגעגעבען מיט זיין לייב און לעבען דער הייליגער קונסט ניט פאר קיין אנדער זאך ווי אויס ליעבע צו איהר.

און אפט פלעגט זיך צווישען דער מאסע אבגעריסענע דערהערען אפלאדיסמענטען, אויסדריקע פון בעגייסטערונג און דאנקבארקייט, אבער דער פערטיעפטער מונזשיא האט, ליידער, גאר ניט געהערט.

און וועז די זונן איז פערנאנגען און, זענענדיג זיך, געלאסטשעט בלויז די קעפעלאך פון די זייליען פון דער פארטאנאוסקע בריק, האט מונזשיא נעענדיגט זיין זינגען. די דאנקבארע אביונים האבען מיט כבוד זיך פערנעגט דעם בלינדען און זיינען זיך צוגאנגען אין פערשיעדענע זייטען און ניט זעלטען פלעגט זיך מאבען, אז שיאשיא און די ברידער מאמאלושי זיינען פערבליבען מיט דעם אלטען, וועלכער איז נאך געבליבען זיצען אויפ'ן שטיין און געטראכט — געטראכט מעגליך וועגען די אמאלידיגע גוטע צייטען, זיך עראינערט אן זיין כבוד, וועז עם האבען נאך געלעבט לויציאקאפעלא, האלפא און קוואטארצע.

*

* *

אך, ווי גוט עס איז דאן געווען מונזשיא'ס קווארטעט!

דער קליינער ארקעסטער האט געחאט א גרויסען, בכבוד'יגען שם איבער דעם נאנצען ברעג.

האלפא די־קאזאלי האט געשפיעלט פיעדעל. ער איז געווען א קליין, גרוי מענשעלע ווי א יאסטשעריצע און זיין שערעוואטע פנים איז

געווען אין גאנצען בערעקט מיט פּריסטשעקלאך און בלאָטערלאך ווי אן אבגעקאָכטע טשערעפּאכע.

פון זיין קליין היטעלע האָבען תמיד ארונטערגעהאנגען צוויי פּערערן. אָבט און שנעל האָט ער געפּיהרט מיט'ן סמיק, מיט זיין גאנצען שפּיצידיגען בערדעל איינגעגראָבען אין פּיערעל, זיינע איינגעבויגענע, ציטערענדע פּינגער האָבען געדריקט די סטרונעס און אין זיין שפּיעלען האָבען זיך בולט ארויסגעזעהען קראפט און ליידענשאפט.

נאָך איהם איז אימער געשטאנען קוואטערעצע מיט זיין קאָנטרבאס, וועלכער איז געווען צוגעבונדען צום בעל הבית בויך. לאנג און דאָר, ווי א ליכט האָט קווארטערעצע מיט זיין גאנצען לייב און לעבען געהאט א פאָמעראנצען קאָליר און אויסגעקוקט, ווי אינע פון יענע איינקאָלירענדיגע פיגורען, וועלכע זיינען מיט גרויס פאָרזיכטיגקייט אויסגעהאלען אויף די אלטמאדישע רייכע וואזען. זיינע אויגען, וועלכע האָבען געהאט א מערקווירדיגע קרבות מיט די אויגען פון הינט, וואָס הינטען די שעפּסען, האָבען געהאט א קאָליר פון טונקלען גאָלד. זיינע גרויסע, אוועקגעשפּארטע אויערען ווי ביי א פּלעדער מויז, האָבען אבגעשיינט אין א טונקעל געלען קאָליר. זיין מלבוש האָט געהאט יענעם טאבאק קאָליר, וועלכען די יענגער האָבען זעהר ליעב. און דער אלטער, ברוין־רויטער קאָנטרבאס, וועלכער איז געווען בעפּוצט מיט פּערערן, מיט זילבערנעם שעך, מיט בילדעלאך, מיט מעדאלין, מיט ביינדעלאך, מיט גלעקלאך און קלעפּערלאך, האָט אויסגעקוקט ווי א בארבארישער אינסטרומענט, וועלכער האָט געשיינט ארויסצוגעבען די זאנדערבארסטע, די פרעמדסטע, די שרעקליכסטע קלאנגען.

לוציאקאפּעלא איז אימער געשטאנען הינטען מיט זיין צוויי־סטרוניגע גיטארע אויף אן אקסעל באנד. ער איז געווען דער אינגסטער, דער ריהרעווודיגסטער און דער קלוגסטער חברה־מאן פון דעם גאנצען קווארטעט. אויף זיין גרויסער קופּע צושויבערטע האָאר איז שעלמיש געלעגען א העל רויט מיצעלע. אין די אויערען האָט ער מיט א פרויען־קאָקעטטווע געטראָגען אויערינגלאך. וועז ער איז געגאנגען האָט ער אונטערגעטאנצט און זיין פּנים האָט אויסגעדריקט אן אונערשעפּליכע פרייד. ער האָט ליעב געהאט ווייז, געזאנג, זיין גיטארע, טענץ אויף דער פרייער לופט, סערענאדען לכבוד שעהנע פרויען און סעודה'לאך.

איבעראל, אויף חתונות, אויף ברית׳ען, אויף שמחות און אויף לויות איז מונזשיאס קוואַרטעט געווען דער געוויינטשטער און ערוואַרטעטער גאַסט. ביי א חתונה איז ער געגאַנגען פריהער פאַר דער גאַנצער פּראָצעסיאָן איבער אַלע גאַסען, וועלכע זיינען געווען אויסגעשפּרייט מיט בלומען און שמעקענדיגע גראָזען אין געהילכט מיט פּריינדליכע בעגריסונגען. פינף עזלען בעפּוצט אין גירלאַנדען האָבען געפּירט די מתנות. א וואָגען איינגעשפּאַנט מיט צוויי אָקסען,בערעקט מיט דיוואַנעס, האָט געפּירט דעם נדן. פּאָנען, טאַצען, שיסלען און קעסלען — דאָס גאַנצע קופּערנע געשיער האָט געקלונגען און געקלאַפּט ביי יעדען פערקירעוועז זיך, אז מען האָט ניט געקענט איבערטראָגען. שטוהלען, טישען, בענק, קאַסטענס און קוישען — דאָס גאַנצע אלט־מאָדישע בעל הביתישקייט — האָט געקנאַקט און געטראַכקעט. רייכע עלענאַנטע, קאַלירענדע קליידער, מיט הענט אויסגענעהטע קאַפּטעס, זיידענע פּאַרטוכער — אין גאַנצען דער פּרויען־נאַרדעראָב — האָט גלעסטשעט אויף דער זון, זיך איבערגעגאַסען אין פערשיידענע פּאַרבען אין דער פרעהליכער לופט. און די וועטערנא מיט דעם פלאקס — דער סימבאל פון ברכה און הצלחה — אַנגעקניפט אויפ׳ן קאָמע שפּיץ, האָט אין לויטערען לאזור פון דעם הימעל אויסגעקוקט, ווי א גאַלדענע שפּילקע.

יעדע קרובה האָט געטראָגען אויפ׳ן קאָפּ א קוישעל מיט ווייץ, אויפ׳ן ווייץ איז געלעגען א שטיקעל ברויט און אויפ׳ן ברויט א בלימעלע. מיט ליעדער האָבען זיי לאַנגזאַם, שטאַלציג אייניג נאָך דער אַנדערער, ווי די גענז, געשפּאַנט און, קומענדיג אין הויז אריין, האָבען זיי לעבען דער חתן־כלה׳ס שטוהל ארונטער געשטעלט די קוישלאָך, אַנגענומען פולע הענט ווייץ און בעשאָטען חתן־כלה און דערביי זיי אַנגעווינשעוועט אַלדאָס גוטס, און אז זיי זאַלען זיך פרוכפערען און מעהרען. די זעלבע צערעמאָניע האָט די מוטער דורכגעמאכט און נאכהער, כליפּענדיג אויפ׳ן קול, האָט זי מיט א קליין ברויטעל בעריהרט דער טאַכטער׳ס פלייצעס און שטערען און זיך מיט איהר אַבגעזעגענט אין טרויעריגע און צארטע וועהטער.

נאָכדעם האָט זיך אויפ׳ן הויף אין א שנעל אויפגעשטעלטער פאַלאַטקע, אַנגעהויבען די סעודה.

מונזשיא, וועלכער איז ערשט בלינד געוואָרען אויף דער עלטער,

איז א מיעדער געשטאנען אנגעצויגען אין א גרינעם בגד אין מיטען הויף, געבלאזען מיט אלע כחות אין קלארנעט אריין און, קלאפענדיג מיט די פים אונטערגעטריבען זיינע חברים.

האלפא האט וואהנזיניג געריפעט מיט דעם סמיק. קוואטארעצע האט מיט גרויס מיה נאכגעפאלגט דעם מוזיקאלישען אוראגאן און געפיהלט, אז דער סמיק רייבט איהם מעהר איבער'ן בויך איידער איבער די גראבע סטרונעס פון דעם קאנטרבאס. לוציאקאפעלע האט מיט דער לינקער האנד געהאלטען דאס העלפט פון דער גיטארע און מיט דער רעכטער גענאפען איבער די צוויי סטרונעס און מיט אויגען געשוועבט איבער די פרויען, וועלכע האבען זיך געהאלטען פון ווייטען און געשיינט און געלאכט אין דער זונען שיין און צווישען די צולאזטע בוימער.

און צו דער זעלבער צייט האט דער שמש צוטראגען דאס עסען און די בע'טעם'טע פארע האט זיך אויפגעהויבען, זיך געדרעהט צוויישען די צווייגען און זיך געלעגט אויף די בלעטלאך.

קרוגען פול מיט ווין זיינען געגאנגען פון האנד צו האנד. אין בער'ן טיש האבען זיך הענט געשטופט, געדרינקט, „ג'צלם'ט" און איבערגעפלאכטען, כאפענדיג פאמעראנצען, ציטרינען, און אויבירטען, דער ריח פון די זיסע זאכען האט זיך צוזאמענגעמישט מיט דעם ארמאט פון די פעלדער. דא און דארט צווישען איין „לחיים" און צווייטען האט מען דעם „יונגען פאארעל" צוגעטראגען קלייניע מתנות.

און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האט די אויסגעלאסענע שמחה אנגעצינדען אלע הערצער, און אין נעכסטען מאמענט איז מונזשיא מיט א הוילען קאפ, מיט א פולען כוס צוגעגאנגען נעהענטער צום טיש און אנגעהויבען זינגען דאס טראדיציאנע ליעד, וועלכעם האט געעפענט יעדענ'ס מויל, און אבגעקלונגען האט אין דער לופט

"Quisto vino e dolce e galan,
A la solute de tutti quonti!

(שעהן איז דער ווין און זים
לאמיר זשע טרינקען פאר אלעמענ'ס געזונד!)

אננא׳ס לעבען

1.

לוקא מינעלא, וועלכער איז געבאָרען געוואָרען אין 1789, אין אָטראָן, אין אייגעם פון די שטיבעלאַך פון פּאָרט קאַלדאָר, איז געווען א מאָטראָז. אין זיין פּריהער יוגענד האט ער א געוויסע צייט געשוואָמען אין א זעגעל־שיפל פון אָרטאָן צו די דאַלמאַציש פּאָרטען, פיהרענדיג גרינוואָרגס, תבואה און געטרוקענטע פרוכטען. שפּעטער האט זיך איהם פערוואַלט איבערבייטען זיין בעל הבית און ער איז אָנגעקומען צו ראָקא פאנצאַוועקאנטע, וואו ער האט אָנגענומען א שטעלע אויף זיין נייער שיף צו פיהרען לימאָנעס און מאָראָנצען צום בארטען ראָטע.

וועו ער איז אַלט געווען ביי זיעבען און צוואַנציג יאהר, האט זיך אין איהם אָנגעצונדען א ליעבע צו פראָנטשעסקָ נאָבילע, מיט וועלכער ער האט שפּעטער מיט עטליכע מאָנאטען חתונה געהאט.

ניט קוקענדיג אויף זיין ניעדרינגען וואוקס, איז לוקא געווען זעהר א געזונטער און א קרעפטינער. זיין בליהענד פּנים איז געווען ארומ־גענומען מיט א בלאָנדען בערדיל. אין די אויערען האט ער געטראגען גאַלדענע אויעררינגלאַך, ווי א פרוי. ער האט ליעב געהאט צו טרינקען, צו רויכערען און איז געווען א פרומער. זיין „הייליגער" ליעבלינג איז געווען דער אפּאסטאָל פּאָמא. פון דער נאטור איז לוקא געווען אבער־גליוביש און מעגליך אז דערפאר טאקע האט ער געקענט דערצעהלען וואונדערליכע, פאנטאסטישע ים מעשות. מעשות איבער דאַלמאַציש פעלקער, איבער די אדריאַטישע אינזלען און אפילו איבער די לענדער, וואס ליעגען בייס סאמע פאָל.

פראנטשעסקָ איז געווען א פרוי שוין פון מיטעלע יאהרען. שטא־מענדיג פון דעם אָרטאָנאשען שבט, איז זי געווען בליהענד, שהען און

פערמאָגט צארטע געזיכט'ס ציגע. זי האט מיט'ן גאנצען הארצען ליעב געהאט די קירכע, די רעליגיעזע צערעמאָניעס, דאס הייליגע געזאנג און האט געפיהרט אן איינפאך אָרט לעבען. זי האט געגלויבט אין אלערליי מינים אונגעוועהנליכע זאכען און פאר יעדען טריט, וואס זי האָט געמאכט, האָט זי אָבגעראנקט גאָט מיט א תפלה.

פון דיעזע מאטע־מאמע איז געבאָרען געוואָרען אננא. דאס איז געשעהן אין יוני, 1871. אזוי ווי די „וועהען" זיינען געווען זעהר שווערע און מען האט מיט יעדער מינוט ערווארטעט א זעהר טרויעריגען סוף, האט מען אננא'ן „געהייליגט" דורך דער מוטער'ס בויך, נאָך איידער זי איז געקומען אויף דער וועלט. נאָך לאַנגע שרעקליכע „וועהען" איז דאס קינד געקומען אויף דער וועלט בשלום. דאס קינד האט אָנגענהויבען זויגען דער מוטער'ס ברוסט און האט געווסקסען געזונט און פרעהליך.

אבענד צו פלעגט פראָנטשעסקאָ נעהמען דאס קינד און ארונטער געהן צום ברעג פון ים און ערווארטען דאס אָנקומען פון דאָר בארושע, וועלכע איז געשוואומען אין אָנגעלאָדענע פון ראָטאָ. נאכדעם ווי לוקא האט אויסגעגרוזעט די בארושע, איז ער זיי געגאנגען אקעגען. זיין העמד איז געווען אָנגעזאפט מיט א וואונדערבארען גערוך פון זידישע פרוכטען. זיי האבען זיך צוזאמען אויפגעהויבען דעם בארג, וואו עם האבען זיך אָנגעפאנגען די בעוואוינטע שטיבלאָך און צוקומענדיג צום קלויסטער, האבען זיי געקניעט. אין די קירכען־טהורעמס האבען שוין געברענט די לעמפלאָך. אין דער טיעפעניש, דורך זיעבען בראָנזענע גראטעס האט ווי א ציערונג ארויסגעשיינט די סטאטוע פון דעם אפאסטאל. לוקא און פראנטשעסקאָ האבען געבעטען גאָט פאר זייער קלייגער טאָכטעריל. ביים אוועקגעהן האט די מוטער בעקאפעט דעם שטערן פון איהר קינד מיט דעם הייליגען וואסער, וואס איז געשטאנען אין א שיסל. די קלייגע האט זיך צושריען און די קולות האבען אָנגעפילט דעם גאנצען בארטען, ווי די אבקלאנגען פון גרויסע מעטאלענע כלים.

רוהיג האבען געשוואומען אננא'ס קינדער יאהרען אָהן וועלכע ניט איז זאָנדערבארע פאסירונג. אין מאי, 1823, האט מען זי אָנגעטהאָן אין פליעגעל, ווי א מלאך. זי האט אויף זיך געטראגען א וויסען שלייער און א קראנץ פון רָאזען. אויסגעמישט צווישען א מאסע פון

אנדערע מלאים׳לאך, האָט זי אנטהויל געגומען אין א פראָצעסיאָן, האלטענדיג אין האנד א דין וועקסען ליכטל. אין קירכע האָט די מאמע געוואלט אונטערהויבען דאס טאכטערל אויף די הענט צו דער סטאטוע, אום די קליינינקע זאל זיך צוריהרען צום הויליגען בעשיצער. נאָר אזוי ווי די אנדערע מאמעס האבען געטהאָן דאס זעלבע, איז ארויסגעקומען א געדרענג, און אננא׳ס שלייער האט זיך אָנגעבאפט פון איינעם פון די ליכטלאך. אין איין מינוט האָט דער פלאָם ארומ־געוויקעלט דעם מיידעלע׳ס דאָרען קערפערל. א טויט שרעק האט אָנ־געכאפט אלע אנווועזנדע און יעדער האט זיך געשטופט וואס פריהער ארויסצורוקען זיך פון דער קירכע. פראנטשעסקע, ביי וועלכער די הענט האבען זיך ווי אבגענומען פון שרעק, האט דאָך בעוויזען ארונטערצו־רייסען די ברענענדע קליידעלאך און קאָנוואולסיוו צוגעדריקט צו איהר ברוסט דאס נאקעטע, בעוואוסטלאָוז טאָכטערל. ארויסלויפענדיג פון קירכע, האט זי געהאלטען אין איין רופען יעזוסען צו הילף.

פון די צוברענטע וואונדען איז אננא געווען לאנג און געפעהרליך קראנק. זי האט שרעקליך געליטען און איהרע אויגעלאך האבען אויסגע־דריקט א טיעפען צער. אין הערבסט איז זי געזונד געוואָרען און אלס א דאנק גאָט פאר דער רפואה האט זי געגעבען אין קלויסטער אריין א הויליג בילד.

וועו דאס וועטער איז געווען גוט און אנגענעהם, האט זיך דאס גאנצע הויזגעזינד ארונטער גלאָזט צום ברעג און געגעסען וועטשערע אויף דער באָרשט. אונטער א פעלז האט פראנטשעסקָ צוליגט א פייער און געקאכט פיש, און דער ריח פון די פיש האָט זיך צוטראָגען ארום און ארום און זיך אויסגעמישט מיט דעם בשמים׳דיגען גערוך פון די אָנאָפריאר סעדער און גערטנער. דער ים איז געווען רוהיג און ווייט, ווייט אין דעם האָריזאָנט האט זיך אָבגעזיעגלט גאנץ סאן־וויטא מיט איהרע שטיבלאך. לוקא האט געצויגען א ליעד צוזאמען מיט די אנדערע מאטראָזען; אננא האט ארויסגעהאלפען דער מאמען.

נאָך דער וועטשערע, וועו די לבנה איז אויפגעגאנגען, האבען די מאטראָזען אָנגעפאנגען צופערטיגען די בארשט צום אבשווימען, און דערווייל האט לוקא, זייענדיג זאט, אָנגעטרונקען און אביסל אויפ־געלעגט, אָנגעהויבען דערצעלען זיינע וואונדער מעשות איבער די לענדער אויף יענער זייט ים.

„ווייט, ווייט פון דעם באָרטען ראָטאָ הויבט זיך אויף זעהר א הויכער בארג, וועלכער איז בעוואוינט מיט מאלפעס און אינדיאנער. עס וואקסען אויך דאָרט בוימער און אויף די בוימער וואקסען אנשטאט פרוכטען טהייערע, קאָסטבארע שטיינער"... דאס ווייב און די טאָכטער האבען געהערט און זיך געוואונדערט. נאָר אָט האבען זיך די זעגלען צוצוינגען און לוקא איז אָבגעפאהרען.

אין פעוראל, 1826, האט פראנטשעסקא געבאָרען א טויט קינד. אים פריהלינג, 1830, האט זיך לוקא'ן פערואָלט נעהמען אננא'ן מיט זיך צום בארטען ראָטאָ. מיט בריוט פונאנדערגעפענטע אויגען, וועלכע האבען אויסגעדריקט בעגיסטערונג און ענטציקונג, האט זי נאכגע־פאלגט די שיפען, וואס האבען געשוואומען איבער דעם שעהנעם בלויליכען וואסער.

וועו זי איז ארונטערגעקומען אויפ'ן ברעג, איז זי געבליבען שטעהן א בעגיסטערטע און מיט ענטציקונג געקוקט ארום און ארום אויף די פלאנטאציעס און אויף די אָרטיגע איינוואוינער. דער פאטער האָט זי אריינגעפיהרט אין א שטיבעל, וואו עס האָט געוואוינט עפעס א מיטעל־יעהריגע פרוי, וועלכע האט גערעדט היקאָוואטע. זיי האבען פערבראכט דאָרט צוויי טעג. אננא האט איינמאל בעמערקט, ווי איהר פאטער האט דער פרוי א קוש געטהאָן אין די ליפען, אבער זי האט ניט געהאט קיין בעגריפף, וואס דאס איז אזעלכעס.

וועו זי איז צוריק אהיים געקומען, האבען זי די חבר'טעס בעפאלען מיט פראגען און אזוי ווי אננא איז בטבע נעווען א שווייגענדע, האט זי ניט אויף אלעס געענטפערט.

2.

אין מאי אין א יאהר ארום איז געקומען דער אָרטאָנער ארכי־עפיסקאָפ אויף דעם יום טוב צו דער עהרע פונ'ם אפאסטאל. דער גאנצער קלויסטער איז געווען בעפוצט מיט רויטען טוך און גאלדענע בלעטלאך. פאר די בראָנזענע גראטעס האבען געברענט עלף זילבערנע

לעמפלאך, וועלכע א נאלדשמיער האט געמאכט אומיסטען צוליעב דעם יום טוב. עטליכע אבענדען האט אן ארקעסטער צוזאמען מיט׳ן כאהר הילעבדיג און קלינגענדיג געזונגען ביי יעדער גאטעס־דינסט. אום שבת האט מען בעדארפט ארויסטראגען דעם ביוסט פון דעם אפּי־סטאל. פון נאהענט און פון ווייט זיינען זיך צוזאמענגעקומען גאט־בעטערס. מיט א געזאנג זיינען זיי געגאנגען מיט׳ן ברעג און אין די הענט האט יעדער געטראגען א מתנה, וואס ער האט א נדר געטהאן צו ברענגען אין קלויסטער. זייער פראצעסיאן האט זיך געזעהן ווייט פונ׳ם ים.

אום פרייטאג האט זיך אננא צום ערשטען מאל מתודה געווען, דער אבער קסיאנדז איז געווען א בכבודיגער, גוטער עלטערער מאן. ווען ער האט אויפגעהויבען זיין האנד צו בענשען אימיצען, האט דער שטיין אין זיין רינג א פינקעל געטהאן ווי א געטליך אויג.

ווען אננא האט דערפיהלט אויף איהר צונג דאס קיכעלע, וואס מען גיט יעדער פּרוזאן, וואס איז זיך מתודה, איז איהר פּלוצלים פינ־סטער געווארען אין די אויגען פון אן אונערוואַרטעטער בעגייסטערונג, וואס האט זי מיט אמאל איבערפילט, און זי האט געפיהלט, ווי זי וואלט זיך געטובל׳ט אין א וואַרעמער, שמעקעדיגער וואנע. צווישען דער מאסע, וואס איז געשטאנען הינטען, האט זיך צוגעבען אן אייגנע־האלטענער שעפּטשען. לעבען איהר האבען זיך מתודה געווען נאך מיידלאך, וועלכע האבען אין גרויס צוטומלעניש געהאלטען זייערע קעפּ אייגנעבויגען צו די טרעפּ פונ׳ם אלטאר.

אבענד האט פראנטשעסקא, לויט דעם מנהג פון די גלויביגע, בע־שלאסען צו נעכטיגען אויף דער פּאדלאגע פונ׳ם קלויסטער, ערווארי־טענדיג דעם אין דער פריה, ווען מען וועט ארויסטראגען די סטאטוע פונ׳ם אפּאסטאל. זי איז דעמאלסט געווען מעוברת אין זיעבטען מאנאט און דער גרויסער צוואוואקטענער בויך האט זיך מיאום געמאכט. די צו־זאמענגעקומענע גאט בעטערס זיינען נעלעגען צוצויגען איבער דער פּאדלאגע און פון זייערע קערפער האט זיך אין דער לופט אויפגעהויבען א ווארעמקייט. אין דער שטילקייט האבען אבגעקלונגען אימיצעגס קוים, קוים הערבארע אונדייטליכע פראזען, ווי פון שלאף. די לעמפלאך, וואס האבען געהאנגען צווישען די זיילען האבען קוים, קוים געצאנקען. די טהירען זיינען געווען אפּען און די פריהלינגס נאכט האט אננעגעהם

אריינגעקוקט אין קלויסטער מיט איהרע פינקלענדע שטערענדלאך.

פראנטשעסקא האט פאר צוויי שטונדען צייט ניט געקענט אנשלאפען וועדען. דער הייסער אטהעם פון די שלאפענדע האט אויף איהר נעשלאגען אנגסטען און עס האט זי שרעקליך גענודעט. נאר, וועלענדיג ראטעווען איהר נשמה, האט זי בעשלאסען אויסצושטעהן אלע מאטערנישען און ליידען און ענדליך, זעהר מיעד וועדענדיג, אין זי איינגעשלאפען. זי איז אויפגעשטאנען מיט'ן טאג גלייך. דער עולם האט זיך פערגרעסערט. יעדער איינער האט געדורשט צו זיין דער ערשטער צו זעהן דעם אפאסטאל. פלוצלים האט זיך געעפענט די ערשטע גראטע. אין דער שטילקייט האט שארף אבגעקלונגען דאס סקריפען פון די ריגלען. אלע הערצער הויבען אן שטארקער צו קלאפען. אט עפענט זיך די צווייטע גראטע, די דריטע, די פיערטע, די פינפטע, די זעכסטע, די לעצטע, און אין איין סעקונדע גיט זיך דער גאנצער עולם א בעווענג, פונקט ווי א שטורם ווינד וואלט איהם א הויב געטהאן. עס איז געשעהן א שרעקליך געדרענג. מענשען אויף מענשען, קאפ אויף קאפ. צעהן אדער פופצעהן מענשען זיינען צודריקט און דערשטיקט געוואָרען אויף טויט. א מאסן־תפלה האט זיך דערהערט. די טויטע האט מען ארויסגעטראגען אין דרויסען. פראנטשעסקא'ס קערפער, א צוקריפעלטען, א פערבלויטען, האט מען אהיים געבראכט צו די אייגענע. ארום דעם הויז האבען זיך צוזאמענגעקליבען אן עולם לעדיג־געהערם און אינווענדיג אין שטוב האט זיך נעהערט דאס יאמערען און קלאגען פון די אייגענע.

דערזעהענדיג אויפ'ן בעט איהר מוטער'ס קערפער, א צוקלויעטשעטע, א צוקריפעלטע, א פערבלויטע און מיט א פערבלוטיגט פנים, איז אננא אווקגעפאלען א בעוואוסטלאוע. פאר א צייט פון עטליכע הדשים נאכדעם האט זי פאלינע געמוטשעט.

.3

אום זומער 1835, איז לוקא אבגעפאהרען צו איינעם פון די גריכישע פארטען, אין א שיף, וועלכע האט בעלאנגט צו דזשוואני קאמאטשאני. הפנים, אז ס'איז ביי איהם אין נעדאנק געבארען נעווא־

רען א געהיימער פלאן. איידער ער איז אָבגעפאהרען, האט ער פערקויפט זיין גאנץ בעל־הביתישקייט און געבעטען זיינע קרובים זיי זאלען צו־נעהמען אננא׳ן צו זיך ביז ער וועט זיך אומקעהרען.

מיט א צייט שפעטער האט זיך די שוף צוריקגעקעהרט, אבער לוקא איז ניט געווען. אין דער גענעכד האט כען אָנגעהויבען רעדען, אז ער איז געבליבען מיט זיין געליעבטער ערגעץ אין פּאַרטוגאליע.

אננא האט זיך דערמאָהנט אין דער היקאוואטער פרוי, וועלכע איהר פאטער האט געקושט אין די ליפּען און זייט דאן איז איהר גאנצעם לעבען געבליבען טרויעריג. אין הויז פון איהרע קרובים איז אויפ׳ן אונטערשטען עטאזש געווען א שענק, וואו מאטראָזען פלעגען דורך גאנצע טעג טרינקען און שיכורען. א געדיכטער רויך האט זיך פון דאָרט אויפגעהויבען אין א דיקער זייל אין פערשיעדענע בילינע ליעדער האבען זיך פון דאָרט געהערט. אננא פלעגט די גאנצע צייט זיין צווישען די שיכורים. זי פלעגט זיי מוזען בעדינגען, ציטראָגענדיג וויין, און פון דעם שטענדיגען פערקעהר מיט אויסגעלאסענע, גראָבע מענשען, האט זיך אין איהר ערוועקט אן אינסטינקט פון שהמעוודינ־קייט. זי איז געווען געצוואונגען אויסצוהערען פערשיעדענע אונאנ־שטענדיגע געשפרעכען, צינישע וועדטלאָך, דולדען אין ליידען די צו־להכעיס׳ען פון די צורייצטע און שלעכטע מאטראָזען. און זי האט ניט געוואגט צו בעקלאָגען זיך, וואָרום זי האָט דאָך געגעסען ברויט אין א הויז פון א פרעמדען מענשען. די ליידען האבען פערטעמפּט איהר נע־דאנק אויפ׳ן גאנצען לעבען: זי איז פערוואָנדעלט געוואָרען אין עפּעם א דערשלאָגענע בריאה און איהר שכל איז ביסלעכווייז אָבגעשוואכט געוואָרען.

אזוי ווי זי איז פון דער נאטור געווען א לאסקאווע, האט זי איהר ליעבע אויסגענוצט אויף בהמות און חיות. הינטערן הויז, אונטער א שטרויענעם דאך, איז געשטאנען אן אלט אייזעל. דיעזע שטילע, נע־דאָרכזאמע בריאה האָט איבערגעפיהרט בריליעם מיט ווין פון סאנט אפאליגארא אין שענק אריין. אָבוואהל זיינע ציין האבען שוין אָנגע־הויבען ווערען געל און די קאפּיטעס זיך אָבשיילען, אָבוואהל די פעל האָט שוין אָנגעהויבען טרוקענען און די האָאר אויסקריכען, דאָך פלעגט זיך מאכען מאל, אז עס האט אָנגעהויבען בעווענגען שנעל מיט די אויערען און געהירושעט אזוי פרעהליך, ווי א יונג אייזעלע.

אננא האט עם פונקטליך בעזארגט מיט עסען און טרינקען. וועז עם איז געווען זעהר היים, איז זי נאך מיטאג אוועקגעגאנגען אברוהען זיך אין דעם שאטען פון דער שאפּע. דאם איז אבער האט געקייעט שטרוי מיט זיינע געזונטע באקענם און זי האט געגומען א געדיכט צווייגל און דערמיט ארונטער געטריבען פון זיין רוקען די איינגעגעסענע פליגע־לאך. אמאל פלעגט פאסירען, אז דאם איזעל האט ארונטער געבויגען דעם קאפּ, ארויפגעצויגען די ליפּען, ארויסצייגענדיג רויטע יאסלען, פונקט ווי די בריאה וואלט געשענקט א דאנקבארען שמייכעל דער וואהלטהעטערין.

אום אפּריל, 1842, איז פאנטילא, דער ארבייטער, וועלכער האט בעגלייט דאם איזעל בשעת איבערפיהרען דעם וויין, ערמאדעט געווא־רען. פון יענער צייט אן איז די פפליכט צו בעגלייטען דאם איזעל אבערגעגאנגען צו אננא'ן. מיט'ן טאג גליך פלעגט זי אוועקגעהן פון הויז און זיך צוריקקעהרען בייטאג, אדער אוועקגעהן בייטאג און צוריק־קומען אבענד.

וען די בריאה האט זיך אבגעשטעלט איבערצוכאפען דעם אטהעם, האט אננא עם אונטערגעטריעבען מיט א לייכטען פאטשען איבער'ן האלז. זי האט רחמנות געהאט אויף איהר ארימען, מיעדען, שוואכען פרייגר. פון צייט צו צייט האט זי אויסגעריסען אויף די זייטען וועג נאנצע זשמעניעס גראז און זי האט נעהאט אן אמת'ן פערגניגען צו פיהלען אויף איהר דאלאניע די בעריהרונג פון דער בריאה'ס ווייכע ליפּען.

אין א טהאלכעל צווישען אויבירטה צווייגען איז געווען א קרענעצע. לעבען דער קרענעצע איז געווען א שטיינערנע קאדעטע, וואוהין די קיה זיינען געקומען זיך אנטרינקען. לעבען דיעזען פלאטץ האט זיך אננא אבגעשטעלט יעדען טאג און צוזאמען מיט'ן אייזעל גע־נומען אן אברוה. אויסמאל האט זי זיך דארט בעגעגענט מיט א פאס־טוך, א געבארענער פון טאלא. ער האט געהאט קאסאקע אויגען און האזיטץ ליפּען. דער פאסטוך האט זיך נעגריסט צו איהר און באלד איז צווישען זיי פארגעקומען א געשפּרעך איבער פאשע, פעלדער, איבער וואסער, נאכהער איבער הייליגע, און נאך שפּעטער איבער נסים און מופתים. אננא האט מיט פערגניגען זיך צוגעהערט צו יעדען וואָרט, וואס דער פאסטוך האט דערצעהלט, און א שמייכעל איז ניט ארונ־

טערגענאנגען פון איהרע לידען. זי איז געווען א דארע, בלאסע מיידעל מיט לידטיגע אויגען און מיט א זעהר גרויסען מויל. איהרע רויטלידע האאר זיינען געווען גלאט צוגעקעמט אהינטער. אויפ׳ן האלז זיינען נאך געווען רויטע סימנים פון די צוברענטע וואונדען.

פון יענער צייט אן האט זיך זייער געשפרעך איבערגע׳חזר׳ט יעדען טאג. די קיה האבען זיך פונאנדערגעלאזט איבער׳ן גראז. אייניגע האבען זיך געפאשעט, אייניגע האבען זיך „געשפיעלט", נאך אנדערע האבען זיך אבגעהרטהט און ג׳מעלה־גירה׳ט. אננא איז געזעסען אויפ׳ן עק פון דער קרענעצע און געשמועסט מיט דעם פאסטוך, וואס האט געהאט האזיש לידען און וועלכער, ווי עס האט געשיינט, איז געווען פערליעבט. איינמאל האט זיך אננא עפעס דערמאהנט אן איהר קינדהייט און זי האט דערצעהלט דעם פאסטוך וועגען איהרע רייזען קיין ראטא. דער פאסטוך האט ניט ארונטערגענומען פון איהר די אויגען און האט זי אויסגעהערט מיט בעגייסטערונג. וועז זי האט געענדיגט, האט זיך זיי די ארומיגע שטילקייט אויסגעצייגט נאך מעהר צויבערענד ווי אימער.

4.

אין ענדע יוני איז דאס אייזעל קראנק געווארען. פאר א גאנצע וואך צייט האט עס ניט געגעסען, ניט געטרונקען. דאס פאהרען מיט׳ן וויין האט אויפגעהערט. איינמאל אין דער פריה איז אננא ארייגגע־גאנגען אין שאפע אריין און בעמערקט, אז דאס אייזעל ליעגט אזא־כענגעקארטשעט אויף דעם אויסגעשפרייטען שטרוי. עס האט אויסגע־קוקט טרויעריג, און האט ניט אויפגעהערט צו הוסטען. דערהערענדיג אננא׳ס שטימע, האט עס גע׳מאכט א פערזוך זיך אונטערצוהייבען. דער קערפער האט זיך גע׳וויעגט אין אלע זייטען, דער קאפ איז געווען ארייגגעצויגען אין די אויסגעטרוקענטע קריזשעס, די אויערען האבען ארונטערגעהאנגען און זיך גע׳שאקעלט פונקט ווי די טהיילען פון א שפיעלצייג, אין וועלכען דער מעכאניזם איז קאליע געווארען. דער רו־

קען איז ערטערווייז געווען אויסגעהוילט און בעדעקט מט רויטליכע וואונדען.

דערזעהענדיג דאס טרויעריגע בילד, האט דעם יונגען מיידעל פערקוועטשט ביים האַרצען. אזוי ווי זי איז ניט געווען קיין מפונקת, ניט אזוי פון דער נאטור, ווי פון געווהנהייט, איז אננא צוגעגאנגען צום אייזעל כדי עס גוט צו בעטראכטען. זי האט מיט איין האנד אָנגענומען דעם באקען און מיט דער צווייטער דעם רוקען און געוואָלט העלפען דער אָרימער בריאה זיך איבערקוקען. אין אָנפאַנג האט דאס אייזעל ניט ארויסגעזייגט קיין ווילען זיך אויפצוהייבען, נאָר נאכהער האט זיך עס קוים, קוים אויפגעשטעלט, אבער איידער עס האט זיך גוט אוועקגעשטעלט, האבען זיך די פאַדערשטע פים איינגעבויגען און עס איז געווען געצוואונגען צוריק אוועקצופאלען. פונ'ם פאל האט זיך עס א שטארקען קלאַפ געטהאָן אן דער מאַרדע און עס האט אָנגעהויבען צו גיהן בלוט.

א טויט־דערשראָקענע איז אננא אוועק מיט א געשריי אין הויז אריין. מענשען זיינען זיך צוזאמענגעלאָפען און נאכדעם ווי זיי האבען דערזעהן דאס לייגענדע אייזעל, האבען זיי זיך געווערטעלט און געלאכט. איינער האט דער אויסגעהענדער בריאה א קלאַפ געטהאָן מיט דעם פוס אין בויך אריין. א צווייטער האט עס געשלעפט ביי די אויערן. די אויגען האבען זיך צוגעמאכט. די פעל האט נעציטערט; די האאר האבען זיך געשאָקעלט ווי א ווינט וואָלט אין זיי געבלאָזען. אט האט זיך א הינטערשטער פוס עטליכע מאל א טרייסעל געטהאָן אין דער לופטען און דער קערפער איז פערקיהלט געוואָרען אין אן אונבעוועגענדער פאָזע. וען אננא האט זיך צוריקגעקעהרט, האט זי געטראָפען שוין אבשינדען דאס טויטע אייזעל און די שינדער האבען געזונגען בעערדיגונגס־ליעדער און נאכגעמאכט די שטימע פון אן אייזעל.

אננא איז אין גאנצען געבליבען א יתומה. נאָך לאנג איז זי פערבליבען אין הויז פון איהרע קרובים, וואָגלענדיג און טהוענדיג אלע שווערע ארבייטען און געדולדעט אָהן א מאָל.

אין 1845 האט מיט איהר אויף ראס ניי פאסירט שרעקליכע עפילעפטישע צופעלע. אין עטליכע מאנאטען ארום איז זי ווידער געזונד געוואָרען און איהר אמונה איז דאן געוואָרען טיעפער און פלאמענדער. זי איז געגאנגען אין דער פריה און אבענד אין קלויסטער

אריין, אבגענומען איהר פינסטערען ווינקעלע אין שטונדען לאנג דאָרט אבגעשטאנען אויף די קניען און געבעטען גאָט. מענליך, אז עס האט זי אין דעם איינזאמען ווינקעל אריינגעצוינגען דאס געשטאלט פון דעם גוטען אייזעל, וועלכעם האט געפיהרט דעם קליינעם יעזוסען און זיין מוטער אין דעם לאנד פון געצענדיענער. זי איז נעשטאנען דאָרט אין ווינקעלע דעם קאָפּ איינגעשפאָרט אין באנק און געבעטען, און א רוהיגער געפיהל פון ליעבע האט בעהערשט איהר גאנצע נשמה. זי איז געווען פערטיעפט אין איהר שטיללער, הארציגער תפלה, נאָר ווען די אָנקומער און ארויסגעהער איינגעטונקען זייערע פינגער אין הייליגען וואסער און זיך דערביי איבערגע׳צלם׳ט, זיינען טראָפענם וואסער ארויפגעפאלען אויף איהרע האאר און זי האט דערביי ווי ערוואכט.

.5

אין יאהר 1851 האט אננא צום ערשטען מאל בעזוכט פעסקארא. עס איז געווען נאהענט צום טאָג פון דער הייליגער בתולה, וועלכער פייערט זיך דעם ערשטען זונטאג אין אָקטאָבער. אננא איז ארויסגענאנגען פון ארטאנא צופוס. זי האט דערמיט מקיים געווען דעם נדר, וואס זי האט געטהאן צו גאָט. זי איז געגאנגען מיט דעם ים ברעג און מיט גרויס הנאה געפיהלט אויף איהר ברוסט א קליין זילבערן „הערצעלע" פערבונדען אין א זיידענעם טיכעלע. די וועגען זיינען נאָך דאמאָלס ניט געווען גוט אויסגעארבייט, און די בריטע שטיקער אונבעארבייטע ערד זיינען געווען בעדעקט מיט סאָסנאָווע וועלדער. דער טאָג האט געשיינט צו זיין א וויבער, און בלויז אויפ׳ן ים האבען זיך אויפגעהויבען די כוואליעם, וועלכע האבען פון דער ווייטען אויסגעציינט ווי זיילען דומפ. אננא האט געשפאנט און געשפאנט און איהרע געדאנקען זיינען געווען פערטיעפט אין גאָט זאכען. פארנאכט צו, ווען זי האט זיך דערנעהנטערט צום דערפעל סאלינע, האט אָנגעהויבען צו קראפען א רעגען, באלד האט אָנגעפאנגען

צו גיסען. זי האט ניט געהאט וואו זיך צו בעשיטצען און זי איז דורך און דורך דורכגעווייקט געוואָרען. דער גאָם רעגען האט ערשט אויפגעהערט דאָן, וועז אננא איז צוגעקומען צו וואלעלאננא. אין דער אויסגעלייטערטער לופט האט זיך וויעדער בעוויעזען דער ער׳ פרישענדער סאָכנאָווער וואלד און א ריח ווי פון וויירויך האט זיך צו־טראָגען איבער דער געגענד. אננא האט אבגעדאנקט גאָט און האט זיך געלאָזט שנעלער מיט׳ן ים ברעג, וואַרום זי האט אננגעהויבען פיה־לען, אז א פייכטקייט איז איהר אריין אין די ביינער און די צייהן הא־בען איהר אננגעהויבען קלאפען אין א פיעבער.

אריינקומענדיג אין פעסקארא, האט זי זיך אוועקגעלענט אויף א פיעבער. א געוויסע קריסטינא באזילע האט רחמנות בעקומען אויף איהר און האט זי אריינגענומען צו זיך אין שטוב אריין. לויגענדיג אין בעט, האט אננא געהערט דאם געזאנג פון דער היילינער פראָ־צעסיאָן און דורך די אויבערשטע טהיילען פון די פענסטער האט זי געזעהען דאם וועהען פון די פאָנען און זי האט געבעטען גאָט, האר־ציג געבעטען, ער זאל איהר צוישיקען א רפואה.

אין דריי וואָכען ארום איז זי געזונד געוואָרען. קריסטינא האט איהר פארגעשלאָגען זי זאל בלייבען ביי איהר אין שטוב אלס א דיענסט און אננא איז בעשטאנען. מען האט איהר אבגענעבען א קליין צימער, וועלכעם האט געהאט א פענסטער אין הויף אריין. אין א ווינקל זיינען געשטאנען אלטע שפאניר וועגטלאך בעמאהלען מיט נעווענהליכע בילדער און די סטעליע איז געווען בעדעקט מיט שפינען וועב. א צוויי־דריי שטונדען פאר און נאך האלבען טאג איז דאם צימער בעלייכטעט געוואָרען פון דער זונען־שיין.

אננא האט ביסלעכווייז אננגעהויבען צו פיהלען זיך געזונטער און שטארקער אונטער דעם נייעם לעבען, אין דעם נייעם הויז. אלע איהרע פליכטען האט זי ערפילט לאנגזאם, פינקטליך און קיינער האט איהר קיין שלעכט וואָרט נעזאגט.

אום מארט, 1853, איז קריסטינא׳ס כאן געשטארבען פון א לענגערער, פלאגענדער פיעבער־קראנקהייט. דאם איז געווען א גאטס־פורכטיגער מאן, א שטענדיגער היים־זיטצער און א גוטער. ער איז געווען דער ראש פון א רעליגיעזער קאנגרעגאציע. ער איז געווען א גוטער סארלעזער פון די היילינע שריפטען און געקענט שפיעלען אונ־

בעדייטענדע מעלאָריען אויף א האַרפע. צו זיין וודוי פאר'ן טויט זיינען אנווועזענד געווען פיעלע גייסטליכע און דאס גאנצע צימער איז געווען איינגעהיילט אין א וואָלקען פון וויירעך רויך. אננא איז דאמאָלס געשטאנען אויף די קניען ביי דער טהיר און געבעטען גאָט, און אונטער דעם העכסט רעליגיעזען איינפלוס האט זי אויפגעהערט מורא האבען פאר'ן טויט און בעשלאָסען ביי זיך, אז דער טויט איז בלויז אן איבערגאנג צו בעסערן.

א גאנצען מאָנאט צייט האט קריסטינא געהאלטען אלע פענסטער פון'ם הויז צוגעמאכט און האט ניט אויפגעהערט צו בעווייגען איהר מאן. אין דער פריה, ביים אָנבייסען, ביי דער וועטשערע. און האט צוטהיילט א סך נדבות פאר זיין נשמה. צו עטליכע מאָל אין טאָג האט זי אָבגעשטויבט די האַרפע, ווי עפעס א הייליגקייט. זי איז דאן אלט געווען קרוב פערציג. פון דער נאטור איז זי געווען געניגט צו פעטקייט, נאָר אזוי ווי זי איז געווען אן עקרה, האט זיך איהר קערפער אָנגעהאלטען פריש און ניט צוקראָכען. אזוי ווי דער מאן האט איהר געלאָזט א גאנץ נשקשה'דיגע ירושה, האבען זיך פינף אָנגעזעהענע אלטע בחורים אָנגעהויבען צו שדכן'ן צו איהר און יעדער איינער האט איהר צוגעזאָגט דעם טעלעריל פון'ם הימעל, אויב זי וועט חתונה האבען מיט איהם. יעדער איינער פון די פינף „חתנים" האט געהאט זיינע מעלות. איינער איז געווען געשטופעלט און מיאוס ווי דער טויט; דער צווייטער — א פלאפלער און די ליפען האבען זיך איהם אימער געשאָקעלט; דער דריטער — א פליכעוואטע און פאָנפעווואטע; דער פיערטער — אן אויסוואורף פון דער נאטור, א ליעבהאָבער פון שטארקען וויין און פון פרויען; דער פינפטער — אן עקשן, וואס די וועלט פערמאָגט ניט א צווייטען. צו זיי איז נאָך צוגעקומען א גלח, וואס האט חשק געהאט, אז זיין קירכע זאָל הנאה האבען פון קריסטינע'ס געלד און ער אליין פון איהר פרישען געזונטען קערפער.

א יעדען אבענד פלעגען זיך די אלע קאָנדידאטען און צו דערזעלבער צייט אינטריגאנטען צוזאמענקלייבען צו דער אלמנה אין הויז אריין, וואו זיי האבען געשפיעלט אין קאָרטען און נאכהער פערוואנדעלט די קאָרטען אין ליעבע.

6.

אננא איז געווען אן ערות צו אלעם וואס איז פאַרגעקומען. זי האט אויפגעמאכט די טהירען פאר די געסט, זי האט פערשפרייט די טישען מיט טישטיכער און, אין אבענד, צעגעטראָגען גלעזלעך משקה צו יערען גאסט.

איינמאל האט אננא דערהערט פיאַרע אוסיריא'ס שטימע אויף די טרעפ, בייזערענדיג זיך אויף אימיצען. ער האט געשריען מיט אלע כחות און געזידעלט דעם גלח טשענאמעלען. דער לעצטער האט געדעדט אין האלב־הויכער שטימע. אזא בענעהמען זיך פון אסיריא'ס זייט איז ביי אננא'ן אויסגעקומען ווי א זעהר ניערריגע האנדלונג, און פון דאמאלס אן האט זי געקוקט אויף איהם ניט ווי אויף א מענשען, זאנדערן ווי אויף א רוח, און וועז עס איז איהר אויסגעקומען צו בעגעגענען זיך מיט איהם, האט זי זיך איבערגע'צלם'ט און אבגעמורמעלט די תפילה: „פאטער אונזערער."

איינמאל, אום פריהלינג, אין יאהר 1856, האט אננא, וואשענדיג וועש אויף דעם זאמדיגען ברעג פון דער פעסקארא, דערזעהען א גאנצע פלאטע פון בארזשעס, שווימענדיג איבער'ן טייך גענגען דעם שטראם. עס איז געווען א שענער, לויטערער טאג. אין דער שפיעגעלענדער אויבערפלעכע פון'ם טייך האבען זיך אבגעשלאגען ביידע ברעגען, וועלכע האבען זיך צוזאמענגעגאסען אין דער טיעפענישפון'ם וואסער. עטליכע גרינע צוויייגעלאך און שטעקעלאך טשערעט האבען געשוואומען און זיך געטראגען אין דער ריכטונג צום ים, און די בארזשעס מיט די זעגלען, אויף וועלכע עם זיינען געווען אויסגעמאהלען די צרות פון דעם אפאסטאל פאמא, האבען זיך לאנגזאם גענישטען זייער וועג איבער דעם שענעם, לעגענדארישען טייך. אין אננא'ס נשמה האט פלוצלים ערוואכט די אראינגערונג אין איהר רייזע איבער'ן וואסער; זי האט זיך דערמאהנט אן איהר טאטען און זי האט דערפיהלט, אז א שטראם פון צערטליכקייט האט זיך אין איהר צוגאסען.

דאס איז געווען א פלאטע פון אטראנישע שיפען, וועלכע האבען געשוואומען פון דעם בארטען ראטא, אנגעלאדען מיט לימאנעס און מאראנצען. אזוי ווי די שיפען זיינען נאר געאנקערט געווארען, איז

אננא צוגעגאנגען צו די מאטראָזען און שווייגענר געקוקט אויף זיי מיט א בעגריסונגס מינע, מיט ליעבשאפט און מיט אן אונבעהאלטענער יאָנרוהיגקייט. איינער פון די מאטראָזען האט זיך שטארק געהיצט אויף אננא׳ס אויפפיהרונג און ער האט זי אין א פרייַנדלי־כען טאָן אויסגעפרעגט וואס זי וויל און וועמען זי זוכט. אננא האט איהם אָבגעפיהרט אָן א זייט און איהם געפרעגט, צו ער האט ניט צופעלליג בעגעגענט אין פאָרטוגאליע איהר פאָטער, לוקא מיט־נעלא, און צו וואוינט ער נאָך מיט יענער פרוי?.... דער מאטראָז האט איהר געענטפערט, אז לוקא איז שוין לאַנג געשטאָרבען. ער איז געווען אַלט און די ארבייט איז געווען פאר איהם זעהר שווער. אננא האט זיך איינגעהאלטען מיט אַלע כחות ניט אויסצוברעכען אין א געוויין, וויל זי האט נאָך געוואָלט אויספרעגען ביים מאטראָז א סך זאכען. דער מאטראָז האט איהר דערצעהלט אַלעס, וואס זי האט געוואָלט וויסען און אַלעס, וואס ער האט געוואוסט. לוקא האט חתונה געהאט מיט יענער פרוי, און האט מיט איהר געהאט צוויי זיהן, פון וועלכע איינער, דער עלטערער, האט געדינט אויף א בארזשע און איז אפטמאל געקומען קיין פעסקארא. אננא האט א שוידער געטאָן. אן אונבעגרענצטעס אונרוהיגקייט, אויסגעמישט מיט א פערלעגענהייט האט בעהערשט איהר נשמה. זי האט זיך קוים געהאלטען אויף די פיס, אזוי שרעקליך אָבגעשוואכט איז זי געוואָרען, הערענדיג די טרויעריגע און צו דערזאלבער צייט זאָנדערבארע נאכריכט. הייסט עס, אז זי האט יעצט צוויי ברידער. מוז זי זיי ליעב האבען? דארף זי זיך אנשטרענגען צו זעהען זיך מיט זיי? וואס דארף זי יעצט טהאָן?

זי האט זיך צוריקגעקעהרט אהיים אין א פערלעגענהייט. און פון דאמאלס אָן, וועו אויפ׳ן טייך האבען זיך בעוויעזען שיפען, איז זי אוועק צום באָרט זעהען די מאטראָזען. אפטמאל פלעגען די דאל־מאציש שיפען ברענגען אייזלען און פאנים, וועלכע האבען זיך גע־שראָקען און געטופעט מיט די קאָפיטעס בשעת מען האט זיי ארונ־טער געפיהרט אויף דער יבשה, און די קולות האבען אננגעפילט די לופט. אננא פלעגט צוגעהען און מיט ליעבשאפט גלעטען די קעפ און די מאָרדעס פון די אייזלען.

7.

צו יענער צייט האט א בעקאנטער פערמער געשיקט אננא'ן א טשערעפאכע. אין די פרייע שטונדען האט זיך אננא געשפיעלט אוך פערבראכט מיט דער שווערער, לאנגזאמער אוך שווייגענדער חיה, אוך אכטונג נעגעבען, אז עס זאל איהר נאָר ניט פעהלען. די טשערעפאכע האט זיך שווער גערוקט פון איין עק צימער ביז צום צווייטען. קוים, קוים אונטערהויבענדיג איהרע לאפעס, וועלכע זיינען געווען עהנליך אויף טיינעכטס אין דער מילך. די טשערעפאכע איז נאָך געווען א יונגע אוך די געלע כיט שווארצע פלעקען אויף די לוסקעס פון'ם רוקען האבען זיך אונטער דער זונ אבגעשפיעלט אין א פינקלענדען בורשטינענעם קאליר. עפעס ווי שעהמעווידיג האט זי אויסגעציגען איהר קורצען קעפעלע פון אונטער דעם לוסקענעם דעקעל ארויס. אננא האט גרויס הנאה געהאט פון דער קלייענער חיה'לע פאר איהרע גוטע מדות, פאר איהר שטילקייט, פאר איהר עסען מיט א מאָס, פאר איהר ציכטיגקייט, פאר איהר שעהמעווידיגקייט, פאר איהר צונעבונדענהייט צום הויז. זי האט זי געשפייזט מיט גרינע בלעטלאָך, מיט ווארצעלאך אוך ווערים, אוך האט בשעת מעשה דורכגעלעבט א מוטערליך געפיהל אוך מיט אן אמת'ען פערגניגען אוך מיט אן אמת'ע ליעבע נעקוקט אויף די קלייענע טשערעפאכענע באקען ווי זיי האבען זיך בעוועגט.

די טשערעפאכע האט געדיענט אלס אורזאכע פון א ליידענשאפטליכער ליעבע: דער פערמער, וועלכער האט זי געשענקט, פלעגט קומען צו עטליכע מאל אין טאג צו קריסטינא'ן אין הויז אריין, אום צו שמועסען מיט אננא'ן אויף דער ווראנדע. זייענדיג א מענש א ווייכער, א רעליגיעזער, א קלוגער אוך עהרליכער, האט ער זיך מיט פערגניענען איבערצייגט אין דעם, אז די זעלבע מעלות מוז א פרוי, אָהן צווייפעל בעזיטצען. ביסלעכווייז, ביסלעכווייז אוך די געשפרעכען האבען זיך אין ביידע פערוואנדעלט אין א פריינדשאפט, וועלכע איז נאכץ נאָהענט צו ליעבע. אננא איז שוין געווען א מיידעל אין די יאָהרען. די האאר ביי די שלייפען האבען שוין אויסגעקוקט גראָה אוך אויף איהר נאנצען נעזיכט איז געווען צוגאָסען א טיפע רוהיג-

קייט. דער פערמער, וועלכער האט געהייסען זאקיעלא, איז געווען אביסעל עלטער פון אננא'ן. ער האט געהאט א שרעקליך גרויסען קאפ מיט א בולט'דיגען שטערען אין מיטען. און די אויגען זיינען געווען געלאסענע, קיילעכדיגע ווי ביי א קראליק. זייערע געשפרעכען האבען זיי אנגעפיהרט אויף דער ווראנדע. איבער זייערע קעפ האט געהאנגען א לויטערער, רוהיגער הימעל, אונטער וועלכען עס האבען ארומגעשוועבט טויבען, ווייסע, ווי דער הייליגער גייסט. די פריינד האבען געערדט פון געערטענים, פון דאַרפישע פראַדוקטען, פון די איינפאכסטע מיטלען צו בעאַרבייטען ערד. אין דיעזע זאכען האבען ביידע געהאט א גוטע ידיעה.

אזוי ווי זאקיעלא האט ניט פיינד געהאט ארויסצוצייגען זיינע קענטניס פאר דער אונווייסענדער און גלויבענדער פרוי, האט די לעצטע אנגעפאנגען צו פיהלען צו איהם א גרויסען רעספעקט, אויסגעמישט מיט אן אונבעגרענעצטער פערוואונדערונג. פון איהם האט זי זיך דאס דערוואוסט, אז די ערד צוטהיילט זיך אויף פינף חלקים פון דער וועלט און אלע מענשען — אויף פינף ראסען: א ווייסע, א גלע, א רויטע, א שווארצע און א ברוינע. זי האט זיך דערוואוסט, אז די ערד איז קיילעדיג, אז ראמול און רעם זיינען אויפגעהאדעווען געוואָרען פון א וואלפין, אז די פויגעלעך פליהען אום פריהלינג אוועק אויף יענער זייט ים, קיין ענגיפטע, וואו עס האבען אמאל געהערשט די פרעה'ס. אבער וואהום האבען ניט די מענשען, וועלכע זיינען אלע בעשאפען געוואָרען מיט'ן פאַרעם פון גאט, קיין איין אָנבליק? ווי אזוי קענען מיר געהען אויף דעם ערד-קוגעל? וואר זיינען עס געווען די פרעה'ס? — דאס אלעס האט זי זיך בשום אופן טאקע ניט געקענט דערוויסען.

איינמאל האט איהר זאקיעלא געוויעזען די הייליגע געשיכטע פון'ם אלטען טעסטאמענט מיט אילוסטראציאנען. אננא האט לאנגזאם איבערגעבלעטערט דעם בוך, הערענדיג די ערקלערונגען פון איהר פרייגד. זי האט געזעהען אדם און חוה'ן, ארומשפאציערענדיג צווישען האזען און הירשען; נח'ן—א האלב נאקעטען, שטעהענדיג אויף די קניען פאר'ן אלטאר. די דריי מלאכים, וואס האבען בעזוכט אברהם'ן; משה'ן—געערטעט פון'ם וואסער; ענדליך האט זי געזעהען פרעה'ן אליין, פאר וועמען אויגען משה'ס שטעקען איז פער-

וואנדעלט געווארען אין א שלאנג; די מלכה שבא, סוכות, אין וועלכע די אידען האבען געהאלטען יום־טוב, דעם פערצוויפעלטען און העלדישען קאמפף פון די מאקאבעער. די פאסירונג וועגען בלעם'ס אייזעל האט זי געבראכט אין אן ערשטוינטער איבערראשונג. די מעשה וועגען דעם, אז בנימין'ס בעכער האט זיך געפונען אין זאק, האט ביי איהר ארויסגערופען טרערען. זי האט זיך לעבעדיג פארגעשטעלט די אידען, געהענדיג איבער דער טרוקענער מדבר אונטער א האגעל פון שנעע־ווייסען און בע'טעם'טען מן.

נאכהער האט איהר זאקיעלא דערצעהלט מעשות איבער פערשיעדענע היסטארישע העלדען, איבער קעניגס און מלחמות, און אלעם האט זיך אויסגעמישט אין אננא'ס קאפ און זי האט געבלאנדזשעט און פערביטען איינעם אויפ'ן צווייטען.

אין מיטען סעפטעמבער, עם האט גערעגנט און די זומער היטץ איז געווארען מילדער און שוואכער און אבגעגעבען פלאצץ דעם אויסגעצייכענטען הערבסט וועטער. אננא'ס צימער איז פערוואנדעלט געווארען אין א ריכטינע לעזע־זאל. איינמאל איז זאקיעלא געזעסען לעבען איהר און געלעזען ווי „העלענא, די טאכטער פון דעם קעניג האלאפער, האט פערלאנגט ביי מיינעטאן, אין וועלכען זי האט זיך פערליעבט, א קראנץ פון גראזען." צו דערפאר וואס די געשיכטע איז געווען אזוי שפאנענד אינטערעסאנט, צו דערפאר, וואס דעם פאר־לעזער'ס שטימע איז געווען א בע'טעם'טע און אנציהענדע, אלענפאלם האט זיך אננא צוגעהערט מיט דער פארזיכטיגסטער אויפ־מערקזאמקייט. די טשערעפאכע איז זיך רוהיג געלעגען אין א קיפע בלעטלאך.

וען ער האט דערלעזען ביז צו א קאפיטעל, האט זאקיעלא אויפ־געלעגט דעם בוך אן א זייט; א קוק טהועניג אויף דער פרוי, וועלכע האט זיך אזוי טיף אייננעהערט, האט ער א נארישען שמייכעל גע־טהאן און זיין הויט פון די באקען און דיווינקלען פון מויל האבען זיך דערפון פערוואנדעלט אין א מאסע קנייטשען און פאלבען. נאכ־דער האט ער זיך אננעהויבען קוועטשען עפעס צו רעדען, ווי איינער, וואס זוכט א וועג, ווי אזוי צו צוקומען צו דער גאווינשטער טהעמע. ענדליך, האט ער זיך בעשלאסען — „דענקט זי ניט וועגען הירא־טהען?" — אננא האט ניט געענטפערט אויף דער פראגע. זיי הא־

בען ביידע געשווויעגען, פיהלענדיג עפעס א סומנע, זיסע מאטקייט. דאס איז געווען די ערוואכונג פון דער בעגראבענער יוגענד, ויעלכע האט זיי גערופען צו לעבע. זייערע קעפ זיינען געווען פערטומעלט ווי פון א שטארקען ווין.

8.

א שטומער בעזוכ צו הייראטהען האט געפאלנט ביי אננא׳ן א סך שפעטער, ערשט אין אקטאבער, ווען מען דריקט אוים די אויל־בירטהען. איינמאל, א מאנטאג, האט זיך זאקיעלא, מיט דער איינ־שטימונג פון קריסטינע׳ן, ארויסגערופען צו בעגלייטען אננא׳ן אוי זיין פערמע, ווא מען האט געקוועטשט אויל־בירטהען. זיי זיינען ארויסגעגאנגען פון פארטאזאל צופום און, לאזענדיג הינטער זיך דעם טייך, זיינען זיי אין גיכען ארויפגעקומען אויף דעם סאלאריסען ווע. זייט דעם טאג, ווא מען האט געלייענט וועגען העלענא׳ן און מיי־נעטאן, האבען זיי ביידע געפיהלט איינער צום צווייטען א מין פלא־טערנדע שעהמעווודיגקייט דורכגעקומען מיט אן ענטציקונג. זיי הא־בען אנגעהויבען אויסמיידען צו רעדען איינער צום צווייטען און ווען יא, האבען זיי זיך איינגעהאלטען ניט צו קוקען איינער דעם צווייטען אין פנים. א לעבער שמייכעל האט זיך צייטענווייז בעוויעזען אויף זייערע ליפען. זייערע פנים׳ער האבען זיך גערויטעלט און זייערע הערצער געקלאפט שנעלער און פעסטער. זיי זיינען נעגאנגען, שוויי־נענדע, איבער צווויי סטעזשקעלאך, ווא האבען זיך געצוינען אויף ביידע זייטען ווע. עס איז געווען אן אויסגעצייכענטער הערבסט טאג. די פעלדער זיינען פערהיעכט געווארען פון די פרעהליכע ליע־דער לכבוד דעם נייעם ווין. זאקיעלא איז אביסעל אבנעשטאנען פון זיין בעגלייטערין און האט פון צייט צו צייט אונטערבראכען די שטיל־קייט מיט א געשפרעך איבער דער לופט, איבער די ווינטרויב גערט־נער, איבער אויל־בירטהען. אננא האט מיט נייניערינקייט נעקוקט אויף די קוסטען, וועלכע זיינען געווען אבנעשאטעט מיט העלי־רויטע

יאנאדעם, אויף די בעארבייטע פעלדער און קאנאוועס, וועלכע זיינען געווען אָנגעפילט מיט וואסער; און א מעכטיגע פרייד האט שטורפענוויז בעהערשט איהר נשמה, אזא פרייד, וועלכע מען פיהלט, וען מען דערמאהנט זיך אָן לאנג־פערגאנגענער ענטציקונג. וען דער וועג האט זיך פערקירעוועט ארויף צום בארג, און זיי זיינען גענגען דורך די רייכע אויבירטה פלאנטאציעס, וואס האבען בעלאנגט צו קארדירוסקי, האט זיך אננא פלוצים מיט ערשטוינענדער דייטליכקייט עראינערט אָן סאן־אפאלינארי, אָן אייזעל און פאמוטיך און זי האט געפיהלט ווי דאס בלוט האט זיך איהר מיט אמאל אנאם געטהאָן צום הארצען. דאס פלאטץ, איבער וועלכען זי איז יעצט געגאנגען, איז געווען עהנליך אויף יענעם וועג, וואו אמאל האט זיך איהר יוגענדליכער עפיזאד אָנגעפאנגען אבשפיעלען. און עס האט זיך איהר אויסגעוויעזען, אז זי זעהט דעם מאן מיט די האָזישע ליפען, אז זי הערט זיין קול און זי האט איבערגעלעבט עפעס אָן אונפערשטענדליכע, זאָנדערבארע אונרוהיגקייט.

די פערמע איז געבליעבען נאָהענט. דאס לייכטע בלאָזען פון דעם וויינט האט ארונטערגעשלאָגען רייפע אויבירטהען פון די בוימער. אונטען האט געפינקעלט א בלויער פאס פון׳ם ים. דאָ איז שוין זאקיעלא געגאנגען גלייך מיט אננא׳ן און מיט א צערטליכען געבעט געקוקט איהר אין פנים אריין: „פון וואס האט זי יעצט געטראכט?" אננא האט זיך אין א שרעקליכער צוטומעלניש אומגעקוקט, פונקט ווי מען זאָל זי כאפען אויפ׳ן פלאטץ פון א פערברעכען: „זי האט ניט געטראכט פון קיין זאך."

ענדליך זיינען זיי צוגעקומען צו דער פערמע, וואו די ארבייטער האבען אויסגעקוועטשט די ערשטע, פאר דער צייט אבגעפאלענע, אויבירטהען. די פרעס האט זיך געפונען אין א ניעדריגען, פינסטערן צימער. אן אייזעל איז געווען אייננעשפאנט און גערראהט די זשאָרנעס.

אננא האט אָנגעפאנגען אויפמערקזאם צו צוקוקען די ארבייט און זאקיעלא האט געגעבען די ארבייטער פערשיעדענע בעפעהלען. אלם ער איז ארומגענאנגען און מיט א קוק פון א וויסער פרובירט די מאסלינעס, האט זי געפיהלט, אז אין איהר נשמה וואקסט אן אבשיי צו איהם. נאכהער, וען זאקיעלא האט פאר איהרע אויגען אויפגע־

הויבען א גלאז מיט רייגעם בוימעל אן איבערגיסענדיג עס, געבענטשט און געלויבט נאט, האט זי זיך מיט א בעזונדערער פרומקייט איבערגעצאלם׳ט.

צו דערזעלבער צייט זיינען צו די טהירען צוגעקומען צוויי פרויען, וואס האבען געוואוינט אויף דער פערמע. יעדע האט געהאלטען א זויגענדיג קינד אויף די הענט, און א גאנצע „כאפטע" קלייניוואר האט זיך איהר נאכגעשלעפט, אננעטשעפט אן קלייד. ביידע פרויען האבען גערעדט צווישען זיך. אננא האט בעקומען א שטארקען חשק צו לאסטשען די קלייגע קינדערלאך און די מאמעס האבען שטאלצירט מיט זייער „פרוכטבארקייט." די ערשטע האט געהאט זיבען זיהן, די צווייטע עלף.

דער געשפרעך איז איבערגענאנגען אויף פאמיליען טהעמאס. אלבארא, איינע פון די מאמעס, האט פערשאטען אננא׳ן מיט פראגען: „צי האט זי ניט געהאט קיין קינדער?" אננא האט געענטפערט, אז זי איז נאך א מיידעל, און בשעת מעשה געפיהלט, ווי ארעם און ניכטסווירדיג זי איז ענטקעגען דיעזע שטאלצע, גליקליכע, פרוכטבארע מאמעס. אביסעל שפעטער האט מען געביטען די טהעמא, און אננא האט געגלעט און געלאסטשעט די קינדערלאך. א בשמים׳דיגע לופט האט זיך געטראגען איבער די לופט, אזא שטארקע לופט, אז זי האט אזש געקיצעלט אין נאז.

זאקיעלא, וועלכער איז די גאנצע צייט נעווען פערנומען מיט׳ן אויסמעסטען דעם בוימעל, איז צוגעקומען צו די פרויען. אלבארא האט אין לצנות געפרעגט, וועז מען וועט זיך שוין דערלעבען א חתונה׳קעלע בייס הערר זאקיעלא? זאקיעלא האט א שמייכעל געטאן אביסעל פערשעהמט און א קוק געטאן אויף אננא׳ן, וועלכע האט אלץ געגלעט און געלאסטשעט די קינדערלאך, און זיך געמאכט כלומרשט, אז זי פערשטעהט ניט..... אלבארא האט אבגעמאסטען זאקיעלא׳ן און אננא׳ן מיט א שארפען קוק און בעמערקט, אז זיי זיינען א פאאר פון׳ם הימעל, א זיווג, וואס קיין בעסערער קען נאר אויף דער וועלט ניט זיין, און זי זעהט ניט אין, וואהרום זיי האבען צו וואהטען. די „חתן־כלה" האבען ארונטערגעלאזט די אויגען און א שעהמעווידינקייט האט זיך געשפיעלט אויף זייערע פנים׳ער.

דער עולם איז געגאנגען עסען וועטשערע. אונטער דעם פרייען

הימעל, צווישען שהנע, רוהיגע אויבירטה בוימער איז געשטאנען א גרויסער טיש, אויף וועלכען עס איז געווען אָנגעשטעלט פערשיע־דענע מאכלים, גרינוואַרגס און גוטער וויין. דער אפעטיט פון די ארבייטער איז געווען גוט און שטופענווייז האט זיך דער טיש „אָב־געריניגט."

אָנגא האט יעצט געפיהלט, אז איהר גאנצעס וועזען שווימט אין א ים פון פרייד. זי האט געפיהלט עפעס א זאָנדערבארע צוגעבונ־דענקייט צו זיי אלע. נאכהער האט מען זי אריינגעפיהרט אין שטוב אריין, וואו עס זיינען געווען גרויסע ליכטיגע צימערן, הגם זיי זיינען געווען אלטע. אויף די וועגט האבען געהאָנגען בילדער בעפוצט נאָך מיט די פסח'דיגע בוימער צווייגען. אויף דער פאָדלאָגע זיינען גע־שטאָנען גרויסע בעטען און לעבען זיי — וויעגלאָך. פון איבעראל האט געווהעט מיט א שמייכעל געטהאָן, שהמעוודיג, און איהר הארץ האט זיך אָנגעפילט מיט צערטליכע געפיהלען, מיט געפיהלען, וואס זיינען פאסענד פאר א מיטער און ערציהערין. וועז די פרויען זיינען צו־ריקגעקומען צום פלאטץ, וואו מען האט געגעסען, זיינען נאָך די מע־נער געשטאָנען ארום טיש. זאקיעלא האט נערעדט מיט זיי. אלבא־ראָזא האט געגומען א קליין ברויטעל, צובראָכען עס אויף העלפט, בעגאָסען מיט בוימעל, בעשאָטען מיט זאלץ און עס דערלאָנגט אנגא'ן. אָנגא האט עס אויפגעגעסען מיט א גוטען אפעטיט און פערטרונקען מיט וויין. נאכהער, וועז עס האט אָנגעהויבען פינסטער וועדען, האט זיך זאקיעלא מיט אָנגא'ן ארונטערגעלאָזט פון בארג.

די ארבייטער האבען זיי בעגלייט מיט געזאָנג. א קיהל וויינטעל האט געבעלאָזען די אויבירטה בוימער. דער הימעל איז געווען גע־פארבט אין א ראָזעווע־בלויליכען קאָליר.

אָנגא איז געגאָנגען שנעל. זאקיעלא איז אביסעל אָבגעשטאָנען און געטראכט וואס פאר א שמועס ער זאל אָנפאָנגען. ביידע האבען דורכגעלעבט א קינדערשע מורא, אלס זיי זיינען וויעדער געבליעבען אייגע אליין. פלוצלים האט זאקיעלא אָנגערופען זיין בעגלייטערין ביים נאָמען. זי האט א פלאטער געטהאָן און האט זיך אומגעקוקט. „וואס וויל ער?" זאקיעלא האט מעהר נאָר ניט געזאגט. ער האט געמאכט צווי שפאן און איז געווען לעבען אָנגא'ן. אזוי זיינען זיי

געגאנגען שווייגענד, ביז זיי זיינען צוגעקומען ביז צום סאלאריסער וועג. ווי פריהער איז יעצט יעדער פון זיי געגאנגען איבער דער סטעושקע ביים זייט פון׳ם וועג. אזוי האבען זיי זיך צוריקגעקעהרט קיין פּאַרטאזעלע.

9.

אזוי ווי אננא איז פון דער נאטור געווען אן אונבעשלאָסענע פערזאָן, האט זי אלע מאל אבגעלעגט די חתונה. רעליגיעוע צווייפלונגען האבען זי געטומעלט. זי האט געהערט, אז בלויז מיידלעך קענען קומען אין גן־עדן אריין. ווי אזוי זשע זאל זי יעצט האנדלען? זאל זי זיך צולייב אירדישען פערגניגען ענטזאגען פון דעם הימלישען תענוג?..... די צווייפלען האבען פערשטארקט איהר פרומקייט. אלע איהרע פרייע שטונדען האט זי פערבראכט אין קירכע, וואו זי איז לאנג געשטאנען אויף די קניען און געבעטען נאט. די קירכע איז געווען אן איינפאכענקע און א זויבערע. די פאדלאגע איז געווען אויסגעלעגט מיט מצבה־שטיינער און פאר׳ן אלטאר האט געצאנקט דאס איינציגע מעטאלענע לעמפעלע. און אננא האט זיך דאָ מיט ערביטערונג עראינערט אָן דעם רייך־בעפוצטען ארטאנער קלויסטער, אָן די פראכטפאלע, קוויקענדע צערעמאניעס, אָן די עלף זילבערנע לעמפעלאך און אָן די דריי אלטארען פון דעם בעסטען מאר־מאָר שטיין.

אין 1857 האט צווישען דעם פאראיין, וואס איז בעשטאנען פון קירכען־דיענער און דעם גלח טשענאמעלע אויסגעבראכען א מלחמה. די קירכען־דיענער האבען געווּאלט, אז דער קרייצען־צוג זאל ארויסגעהען פון זייער קירכע און דער גלח, וואס איז אויסגעהאלטען געווּארען פון דער שטאדט, האט געווּאלט — פון זיין קירכע. די מלחמה איז נעווען אזוי שטארק, אז מיליטער איז ארויסגערופען געווּארען, אום אויפצוהאלטען ארדנונג. עס זיינען ניט געווען קיין צווייי מענשען אין שטאדט, וואס זאלען זיך ניט געזיצען קריעגען. קריסטינע׳ס

הויז איז געווען דער מיטעל־פונקט. אננא האט געהאט דערפון שרעק־ליכען צער און האט טאג און נאכט געבעטען גאט, אז דער גלח זאל ארויס דער זיעגער. די מלחמה האט אנגעהאלטען אזוי לאנג ביז דער עפיסקאפ האט אריינגעשיקט א שטאפעט מיט דער ערקלערונג, אז דער פאראיין זיעגט.

10.

א לאנגע צייט נאך האט די פאסירונג געדיענט אלם טהעמא פיר דיסקוסיאן און צאנקעריי. אזוי ווי אננא איז געווען אן עדות, צו וואס עס איז נערעדט און געטהאן געווארען ביי קריסטינען אין הויז און נאכהער, ווען דער קרייץ־צוג איז געשעהען, האט יעדער זי פערשאטען מיט פראגען און זי האט יעדען געענטפערט געדולדיג און דערצעהלט אלעם, וואס זי האט געזעהען און געהערט.

צו יענער צייט האט אננא פערבראכט איהר נאנצע טעג און נעכט אין גאט בעטען און אין פערברענגען מיט דער טשערעפאכע. עס זיינען נעקומען די אפריל טעג און דאס חיה'לע האט ערוואכט פון זיין לאנגען שלאף. אננא האט נאר ניט געוואוסט וואס צו טהאן טשערעפאכע. זי האט זי גענלעט, געלאסטשעט און ארויפגעלעגט אויפ'ן בעט און איהר געגעבען עטליכע גרינע בלעטלאך. ווען זי האט געעפענט דאס מויל און ארויסגעשטעלט דאס צינגל, אום צו בעריהרען די בלעטלאך, האט זיך אין אננא'ן ערוועקט אן אונגע־הייערע צערטליכקייט. אזוי האט זי פערבראכט די פריהלינג צייט. זאקיעלא, צו דערזעלבער צייט, איז ארומגעכאפט געווארען מיט די פלאמען פון ליעבע און ער האט אנגעהויבען צו צושטעהען צו איהר, אז עס זאל זיך נעהמען אן ענדע צו איהר פערשפרעכען. די חתונה איז בעשטימט געווארען אויף ערב יום־טוב לכבוד דעם געבורטה פון יעזוסען.

דאן האט זיך די ליעבע וויעדער צובליהט, און בשעת אננא האט געגעהט, צוגרייטענדיג זיך צו דער חתונה, האט זאקיעלא איהר פאר־

געלייענט דעם נייעם טעסטאמענט. די טשערעפאכע פלענט צוקרי־כען צו אננא׳ס פיס און זיך געשפיעלט. איינמאל, וועו זאקיעלא איז געווען פערטיעפט אין לייענען פון דעם נייעם טעסטאמענט, האט ער פלוצלים דערפיהלט עפעס לעבען זיין פוס. ער האט אין שרעק א שליידער געטהאן מיט׳ן פוס און אין נעכסטען אויגענבליק איז די טשערעפאכע געלעגען לעבען דער וואנט אן איבערגעקערטע מיט׳ן בויך ארויף, א פערבלוטיגטע און האט זיך געצאפעלט ווי פאר׳ן טויט.

אבוואהל זאקיעלא האט געהאט שרעקליכען צער פון זיין טהאט און האט זיך גאר ניט געקענט פערגעבען דאס פערברעכען, וואס ער איז בעגאנגען, האט אננא איהם מעהר צו זיך ניט צוגעלאזט און האט זיך ענטזאגט צו הערען מעהר זיין פארלייענען.

11.

אין דער צייט פון א גרויסער פערפלייצונג אין אקטאבער, 1858, איז זאקיעלא געשטארבען. דאס נאנצע פלאטץ, וואו ער האט גע־וואוינט און די געגענד ארום איז געווען פערטרונקען. די שטראמען וואסער האבען מיט׳ן וועג אבגעשוועמט די רויטליכע ראסט פון די אייזענס און עס האט אויסגעקוקט, ווי בלוט רינט איבער די גאסען. אויסגעריסענע מיט׳ן וואָרצעל בוימער, סלופעס, שטיקער דאך, טרעפ און נאך פיעלע אנדערע זאכען, האבען זיך געטראגען אין די שמו־ציגע, קאלאמוטנע און בלוט־רויטע גאסען. די הארריייסענדע סצענע איז געווען סטאדעם מיט בהומות, וועלכע דאס וואסער האט געטרא־גען, און זיי האבען זיך געשלאגען אייגע אן די אנדערע און פער־טשעפעט זיך מיט די הערנער, און מיט אויסגעשטרעקטע קעפ, מיט רחמנות אויגען געקוקט דערשראקען אין אלע זייטען.

וועו דאס וואסער האט אנגעהויבען אבצופאלען, זיינען זיך די איינוואוינער פון די ארומיגע דערפער צוזאמענגעפאהרען אין שטארט אריין, אויף קלייגע שיפלאך. די פנים׳ער פון די מענער, פרויען אן

קינדער האבען אויסגעדריקט פחד און ליידען. אלע האבען דער־
צעהלט פון דעם אונגליק, וואס האט זיי געטראפען. איינער עפעס
אן ארבייטער איז געקומען צו קריסטינען אין שטוב אריין דער־
צעהלען, אז זאקיעלא איז אומגעקומען אין דעם שרעקליכען פערפלוי־
צונג אונגליק, און ער האט איבערגעגעבען דאס בילד, ווי אזוי דער
פערמער איז אומגעקומען. ער האט דערצעהלט, אז ניט ווייט פון
קאפפוטשינען האבען עטליכע פרויען צוגעבונדען זייערע זויגענדע
קינדערלאך צום קאפ פון א בוים, אום זיי זאלען זיין געראטעט פון
דער פערפלייצונג. דער ווינד האט אבער א שטורם געטהאן, דער
בוים איז אויסגעריסען געוואָרען מיט'ן וואָרצעל און די קינדערלאך
זיינען אוועקגעטראגען געוואָרען מיט'ן שטראם. זאקיעלא איז דא־
מאלס געשטאנען אויפ'ן דאך צוזאמען מיט נאך מענשען, רופענדיג
צו הילף. נאר אט האט דער דאך זיך אנגעהויבען בעהאלטען אונטער
רעם וואסער. די קערפערס פון די בהמות און די שטיקער אבגע־
בראכענע בוימער האבען שוין אנגעהויבען אבצושטויסען די פער־
צוויפעלטע מענשען. אין יענעם מאמענט, וועז פארביי זיי האט זיך
דורכגעטראגען דער בוים מיט די קינדערלאך, איז דער שטראם געווען
אזוי שטארק, אז אין איין אויגענבליק זיינען פערשוואונדען אי דער
דאך, אי די מענשען, וואס זיינען געשטאנען אויף איהם.

אננא האט אויסגעהערט די גאנצע געשיכטע אהן א טרער. אין
איהר טעמפען מארך האט די ערצעהלונג איבער דעם טויט, איבער
דעם בוים מיט די קינדערלאך, איבער די מענשען, וואס האבען זיך
צוזאמענגעקליבען אויפ'ן דאך, איבער די קערפערס פון די בהמות,
וואס האבען זיי ארונטערגעשטויסען אין וואסער אריין — ערוועקט
עטוואס אבערגלויבישעס, עהנליך צו דעם, וואס זי האט דורכגעלעבט,
הערענדיג די ערצעהלונגען פון דעם אלטען טעסטאמענט. זי האט
זיך אויסגעהויבען און איז לאנגזאם ארייגגענאנגען אין איהר צימער,
אום צוזאמענגעהמען זיך מיט די געראנקען; די זונן האט אויך בע־
לייכט דעם נעזימס פון'ם פענסטער; די טשערעפאכע איז געלאפען
אין א ווינקעלע. פון אונטער דעם דאך האט זיך צוגעטראגען דאס
טשיריקען פון די שוועלבעלאך.... די רוהיגקייט פון דעם ארומיגען
לעבען, וואס האט אויף דאס נייי געהערשט, האט ביסלעכווייז, ביס־
לעכווייז אנגעפילט איהר נשמה מיט אן אינערליכען פריעדען. פון

דער טיעפענישׂ פון דעם מינוטליכען בערוהיגקייט האט אויף איהר פלוצלים זיך אנגערוקט אן אומעדיגקייט; זי האט ארונטער נעזונ־קען איהר קאפ אויף דער ברוסט און האט זיך אין גאנצען איבערגע־געבען א טיעפער און שווערער זארג.

דאן האבען שרעקליכע געוויסענסביסע געפלאגט און געמאר־טערט איהר נשמה פאר וואס זי האט געטראגען א בעהאלטענע שנאה אויף זאקיעלא׳ן; און עראינערונגען—איינע נאך די אנדערע, האבען אויף דאס ניי אנגעשוואומען אויף איהרע געראנקען: יעצט, מעהר ווי אלע מאל, האט זי בעטראכט די גוטע מעלות, וואס איהר אומגע־קומענער פרייגד האט פערמאגט; און די כוואליע פון צער האט זיך אלץ העכער און העכער אויפגעהויבען אין איהר נשמה. זי האט אויפ־געשפרונגען פון׳ם פלאטץ, צוגעלאפען צום בעט, זיך אוועקגעוואַרפען מיט׳ן פנים אראב און איהר כליפען און יאמערען האבען זיך אויס־געמישט מיט דעם פיסטשען פון די פויגעלאך.

נאכדעם ווי זי האט זיך נאנץ געשמאק אויסגעוויינט, איז איהר געוואַרען אביסעל גרינגער אויפ׳ן הארצען און זי האט זיך געטראכט, אז מען מוז זיך אונטערגעבען דעם ווילען פון גאט. וואס עם זאל ניט פאסירען, מוז מען זאגען: „דאנקען גאט, וואס ניט ערגער.“ און טראכטענדיג אזוי, איז איהר אין נאנצען גרינג געוואַרען אויפ׳ן הארצען און זייט דאמאלס איז זי געקומען צום בעשלוס, אז עס איז דא א מאכט — גאט׳ס מאכט, וואס איז שטארקער פון אלעס אין דער וועלט, און אז די מאכט איז אימער א גערעכטע און געבענטשט זאל זי זיין אויף דור דורות!

12.

און אזוי האט זיך פאר לוקא׳ס טאכטער געעפענט דער אמת׳ר וועג אין גן־עדן אריין. זי האט פון נאר ניט געוואוסט אויסער פון קירכע, און עס איז ניט געווען קיין צערעמאניע, קיין פראצעסיע, וואו זי זאל ניט געווען זיין אוי אויף נעהמען אנטהייל, זינגענדיג די תפילה: „דו, מיין גאט.“

צו ראָזשרעסטוואָ האט זיך אננא'ן פערגלוסט צו מאכען א שפּאַציער איבער דעם וועג, וואו זי איז אמאל געגאנגען מיט זאקיעלא'ן, צו זוכען מאָך. זי האט מיטגענומען דעם פּאָנאמאר'ס מיידעלע און האט זיך אוועקגעלאָזט איבער דעם סאלאריסער וועג. אויפ'ן בארג, צווישען די אויבירטה בוימער, האט זיך בעוויעזען אלבאראָזע'ס פערמע. קיין איין פּיפּס האט ניט אונטערבראָכען די שטילקייט פון דער נאטור. אננא האט בעמערקט מאָך. זי האט זיך אָנגעבויגען און אויסגעשניטען מיט א מעסער שטיקער ערד. דאס גראָז איז געוואָרן, אזוי קאלט, אז אננא'ס העמד זיינען פערבלויעט געוואָרען. פון צייט צו צייט, וועז זי האט דערזעהען א בעזונדער גרינעם קנויל, האט זי פרעהליך אויסגעשריען. וועז דער קאָרב איז געווען פול, האט זיך אננא מיט דעם מיידעלע אוועקגעזעטצט אויף אן אָנגעשאָטענעם פּלאַטץ לעבען דעם ריוו. איהרע בליקען האבען אָנגעהויבען לאנגזאם זיך גלישטשען איבער דער סטעזשקע צווישען אויבירטה בוימער און זיך אָבגעשטעלט אויף די ווייסע וועגע פון דער פערמע, וועלכע האט יעצט אויסגעקוקט ווי א מאָנאסטיר. אננא האט ארונטערגעלאָזט דעם קאָפּ און זיך פערטראכט. פלוצלים האט זי זיך געווענדעט צו דער בעגלייטערין און זי געפרעגט צו זי האט וועז ניט איז געזעהען ווי כען קוועטשט אויס בוימעל פון מאסלינעס, און האט אָנגעהויבען בעשרייבען די פרעם און יעדער זאך ביז צום קלענסטען קלייניגקייט און אלעם ערקלערט מיט אלע איינצעלהייטען. פערטיעפענדיג זיך אין דער בעשרייבונג און ערקלערונג, האט זי אין איהר נשמה איבערגעקליבען אלע עראינערונגען, וועלכע זיינען געקומען איינע נאָך דער אנדערער, און יעדע בעזונדער האט ביי איהר ארויסגערופען א ציטער.

אין אפריל, 1858, באלד נאָך פסח, איז זי קראנק געוואָרען. א לונגען־ענטצינדונג האט זי א גאנצען מאָנאט צייט געהאלטען צוגעקאָוועט צום בעט. קריסטינא איז יעדען אין דער פריה און אבענד אריינגענאנגען געוואָהר ווערען, וואס די קראנקע מאכט. עפעס אן אלטע פרוי, וואס האט געהאט א נאמען אלס ווייסערין, האט זי פערזאָרגט מיט רפואות. די טשערעפאכע האט שרעקליך גלויטען דורך אננא'ס קראנקהייט, וויל קיינער האט זיך אויף איהר ניט אומגעקוקט. וועז אננא האט נעזעהען ווי אזוי איהר ליעבלינג, די אָרעמע

טשערעפאכע לייזעט, האט זי עפעס געפיהלט אביסעל לייכטער, פונקט ווי איינער א לייזענדער פיהלט, וען זיינער א ליעבער נאהענטער לייזעט אויף מיט איהם. אייגמאל זיינען דורך'ן פענסטער אריינגעפלויגען צוויי שוועלבעלאך. זיי האבען זיך אננעהויבען קלאפען אין דער וואנט און צוריק ארויסגעפלויגען.

וען אננא איז צום ערשטען מאל נאך איהר קראנקהייט געגאנגען אין קירכע, איז געווען דער „גייסטער טאג." זי איז אריינגעגאנגען אין קירכע אריין און מיט זשעדניגקייט אננעהויבען אייניטהעמען אין זיך דעם ריח פון דעם ווייראך. נאכהער יזיז זי געגאנגען אויף די שפיטץ פינגער, אום צו געפינען דאס ווינקעלע, ווא זי האט ליעב געהאט צו שטעהען אויף די קניען אין בעטען גאט. וען זי איז אהין צוגעקומען, האט זי געפיהלט, אז איהר הארץ איז איבערפיללט מיט א געהיימניספאלער פרייד אין זי האט זיך מיט גרויס הנאה ארונטערגעלאזט אויף די קניען און געשאפען א תפילה צו גאט. אן עולם איז זיך צוזאמענגעקומען. אין מיטען די תפלות, בעגליימטעט מיט'ן קאהר און ארגאן, זיינען ארויסגעגאנגען צוויי קלויסטער שמשים מיט צוויי גרויסע שיסלען פול מיט בלומען אין זיי צושפרייט איבער די קעפ פון די גאט־בעטערס. אננא איז לאנג, לאנג געשטאנען אויף די קניען אין געבעטען אין געדאנקט גאט פאר דער רפואה, וואס ער האט איהר צוגעשיקט. וען א פאאר בלומען זיינען ארויפגעפאלען אויף איהר קאפ, האט זי א ציטער געטהאן אין קיינמאל אין איהר לעבען האט זי ניט אזא ציטער געפהאן, קיינמאל אין איהר לעבען האט זי ניט געפיהלט אזא פערגניגען, אזא ענטציקונג פון א בעריהרונג ווי פון די בלומען.

זייט דאמאלס איז דער „גייסטער טאג" געווארען בייַ אננא'ן דער ליעבסטער יום־טוב, און יעדער יאהר האט ער נאך זיך איבערגעלאזט עטוואס אויסגעצייכענטעס.

אין 1860 זיינען אין שטאדט פארגעקומען פאלקס־אונרוהען. בייַ נאכט האבען זיך אונאויפהערליך געהערט די קולות פון די מילימטרישע הארנס, די וועכטער'ס טרעוואגע סיגנאלען, דאס שיסען פון ביקסען. אננא האט זיך ניט געשראקען פאר קיין זאך. זי האט אויך ניט נעשענקט די מינדעסטע אויפמערקזאמקייט אויף די מעשים, וואס די פינף קאנדידאטען אויף קריסטינא׳ס האנד און הארץ האבען אויף

בערגעארבייט דאַרט אין הויז. זי האט זיך געטהאַן איהר ארבייט און ערפילט איהרע פליכטען אלס דיענסט מיט דער פינקטליכקייט פון אן אויטאָמאט.

אין סעפטעמבער איז די פעסקארער פעסטונג איבערגעלאָזט גע־ווארן. די פיינדליכע סאלדאטען זיינען זיך צולאָפען, אוועקווארי־פענדיג דאס געווער און דעם פראָוויאַנט אין טייך אריין. די אייני־ווויינער פון דער שטאדט זיינען ארומגענאַנגען מאסענווייז, און מיט גרויס פרייד בעגריסט די פרייהייט.

אין 1865 האט קריסטינא ענדליך חתונה געהאט מיט פילענא ד'אמאליא, דעם פליכעוואטען קאנדידאט. די חתונה איז געווען א גרויסארטיגע און אלס קעבערס האט מען איינגעלאדען וויטאריאן און מאנסוטאן, צווי מאנאכען.

מאנסוט איז געווען פון דעם פלאץ, וואו אננא איז געבארען געווארען. ער האט זעהר גוט געקענט איהר מוטער און איז געווען דער ערשטער, וואס האט זי ארויסגעטראגען פון'ם קלויסטער, ווען דער אונגליק מיט'ן פייער האט פאסירט. אננא איז עפעס ווי צוגע־בונדען געווארען צו איהם. זי האט איהם אויסגעפרעגט פערשיעדענע זאכען, אויף וועלכע ער האט איהר מיט כבוד געענטפערט. ער האט איהר דערצעהלט מעשות פון דעם ארטאנער קלויסטער און אין איהר האט זיך ערוועקט א חשק צו געהען אהין, אין יענעם גרויסען, שעה־נעם קלויסטער, וואו זי איז געווען אין איהר פריהעסטער יוגענד. „איך וועל געהען אהין!" האט זי ביי זיך בעשלאָסען, „איך וועל גע־הען מיט'ן ברודער מאנסוט."

13.

אין די ערשטע טעג פון מאי האט אננא מיט דער ערלויבנים פון קריסטינאן זיך צוזאמענגעקליבען אין וועג אריין. דער נעראנק וועגען דער טשערעפאכע האט זי שטארק בעאונרוהיגט. זי האט זיך ניט געקענט בעשליסען צו נעהמען זי מיט זיך, אדער צו לאָזען זי.

ענדליך האט זי אבגעמאכט איהר נעראנק זי טיטנעהמען און האט זי אריינגעלעגט אין א קליין קוישעלע.

מיט׳ן טאג גלייך האבען אננא און דער ברודער מאנסועט זיך ארויסגעלאזט אין וועג אריין. אין אנפאנג איז אננא נעגאנגען זעהר שנעל. די אונגעדולד שוין צוקומען צום פלאטץ, וואוהין איהר ארץ גלוסט, האט זי געטראגען. איהרע האאר, וועלכע זיינען שוין גענוג גרוי, האבען זיך ארויסגערוקט פון אונטער דעם קאפ־טיכעל און זיך צושויבערט אין אלע זייטען. דער מאנאך האט קוים כח געהאט נאכ־צופאלגען זיין בעגלייטערין. צוקומענדיג צו א סאסנאוון וועלדעל, האבען זיי געמאכט דעם ערשטען אברוה.

עס איז געווען א מאיאוע מארגען. דאס וועלדיל האט שטיל גערוישט, פונאנדערשפרייטענדיג אין דער לופט, צווישען דעם הימעל לאזור און ים, א סמאלע גערויך.

אננא האט זיך אוועקגעזעצט אויפ׳ן גראז און פארגעלעגט דעם מאנאך ברויט און אייניגע זיסע זאכען. נאך׳ן עסען האבען זיי זיך צורעדט וועגען דעם פארשטעהענדען גרויסען יום־טוב. די טשערע־פאכע האט בשעת מעשה פערזוכט אונטערצוהויבען דאס דעקעל פון דעם קוישעלע מיט די פאדערשטע לאפקעלאך. אננא האט איהר גע־האלפען און אין דעם נעכסטען מאמענט איז שוין דאס חיה׳לע ארומ־געקראכען איבער׳ן גראז.

דער מאנאך, קוקענדיג אויף דער סצענע, האט זיך צולאזט מיט לויב און געזאנג אויף דער השגחה. ווי גרויס דער אייביגער גאט איז! ער פערזארגט דאס קלענסטע בעשעפעניש מיט אלעם נויטהי־געם. „עפעס א קליינער וואונדער?" האט ער ג׳טענה׳ט, „די טשע־רעפאכע איז פערזארגט מיט אן אייגענער היים און שלאפט אב א ווינטער צייט" — אננא פון איהר זייט האט דערצעהלט, אז די טשע־רעפאכע איז א גוטע, א קלוגע און האט זעהר אננגענעהמע מאניערן. „פון וואס טראכט זי?" האט זי נאכהער געפרעגט און צוגעגעבען: „פון וואס טראכטען אין אלגעמיינעם בהמות און חיות?"

דער ברודער האט ניט געענטפערט. ביידע האבען געשווייגען.

איבער דער קארע פון א בלום האבען זיך ארונטערגעלאזט גאנ־צע רייהען מוראשקעס און יעדע האט זיך געטראגען פראוויאנט.

אננא האט עס בעטראכט מיט גרויס ענטציקונג, און האט זיך פער־טיעפט אין געדאנקען.

ארום איינם אזייגער נאכמיטאג זיינען זיי אנגעקומען קיין אר־טאן. אננא האט אנגעקלאפט אין טהויער פון מאנאסטיר און האט ערקלערט, אז זי ווילּ זעהען די אויפזעהערין. מען האט זי אריינ־געלאזט אויפ'ן הויף. נאכהער איז זי געגאנגען צווישען די וועגט, ביז זי איז צוגעקומען צו א גראטע. וועז די אויפזעהערין, ווערא־ניקא, א הויכע און שטרענגע פרוי, האט זיך בעוויעזען אין דער גרא־טע, איז אננא ווי דערשראקען געוואָרען. אין אייניגע מינוטען ארום האט אננא איהר איבערגענעבען א גרוס פון איהר בעל הבית'טע, קריסטינא, און איהר דערלאנגט די סלויען מיט איינגעמאכטס, און האט נעוואָרט. ווערניקא האט אלעס צוגענומען, געדאנקט און איהר געשענקט א בילדעל פון דער הייליגער מרים. נאכהער האט זי איהר אויסגעשטרעקט די האנד פאר א קוש צו טהאן, און איז אוועקגע־נאנגען.

אננא איז א ציטערענדע אוועקגענאנגען פון דער גראטע. וועז זי איז נענאנגען איבער'ן קאריד'אר, האט זי דערהערט א געזאנג און איהר הארץ איז געוואָרען פול מיט פרייד.

נאכהער האט זי זיך אוועקגעלאזט מיט דעם מזרח וועג, אויפ־צוזוכען איהרע קרובים.

ביי דער טהיר פון אן אלטען הויז איז געשטאנען עפעס אן אונ־בעקאנטע פרוי אנגעשפאַרט אן אדווירעס. אננא איז שהמעווידיג צוגענאנגען און געפרעגט ביי איהר, צו ווייסט זי ניט עטוואס פון פראנטשעסקא נאביל'ע'ס משפחה.

„וואס איז עפעס? אין וואס האנדעלט זיך? וואס דארפט איהר?" האט זי די פרוי געפרעגט מיט א גראבער שטימע, און האט זי אבגעמאסטען מיט איהר שטרענגען קוק פון קאפ ביז פיס. וועז אננא האט איהר ערקלערט ווער זי איז, האט זי די פרוי אריינגעבע־טען אין שטוב אריין.

עס האט זיך ארויסגעצייגט, אז איהר גאנצע משפחה איז אדער אויסגעשטארבען אדער ארויסגעפאהרען פון ארטאן. אין הויז איז געבליעבען בלויז א צובראכענער זקן, דער פעטער מינגא, וועלכער האט צום צווייטען מאל חתונה געהאט מיט ספלענדארע'ס טאכטער.

זיי האבען געלעבט אין אָרימקייט. דער אלטער האט אין אָנפאנג ניט דערקענט אננא׳ן. ער איז געזעסען אין א גרויסער ארמשטוהל און א יעדער אבר האט ביי איהם געציטערט און זיך געטרייסעלט. ער האט אָנגעשטעלט זיינע ענטצונדענע אויגען אויף אננא׳ן און ער האט זי ענדליך דערקענט.

וועז אננא האט אָנגעהויבען דערצעהלען וועגען איהר לעבען, האט זיך ספּלענדארע׳ס טאָכטער אָנגעשטויסען, אז זי מוז האבען געלעד, און האט אָבגעמאכט איהר געדאנק, אז עס וועט ניט זיין שלעכט צו בענוטצען זיך דערמיט. אזוי שנעל ווי אננא האט געענדיגט איהר דערצעהלען, האט זי די בעל הבית׳טע איינגעלאדען איבערצונעכטיגען ביי איהר. זי האט צוגענומען איהר קאָרזינע מיט די קלייד׳ער און זי בעהאלטען, און פערשפּראָכען אכטונג צו געבען אויף דער טשערע־פּאכע. נאכהער האט זי זיך בעקלאָגט אויף איהר אל עז און דער־צעהלט, אז זיי לעבען אין א שרעקליכער אָרימקייט און דערביי זיך ביטער צוואווייגט. אננא האט אלעס אויסגעהערט מיט בערויערן און איז אוועקגעגאנגען אין קלויסטער אריין א הונגעריגע און א מיעדע.

14.

אין פערלויף פון די פינף טעג יום־טוב, איז אננא כמעט ניט ארויסגעגאנגען פון׳ם קלויסטער. נאכץ פריה איז זי געקומען אהין און איז אוועקגעגאנגען, וועז מען האט צוגעמאכט דעם קלויסטער. מיט טיעפען גלויבען האט זי אין זיך איינגעאטהעמט די ריינע לופט, וועלכע האט זי אָנגעפילט מיט אן אנגענעהמען ציטער; איהר נשמה איז געווען אין גאנצען פול מיט גליק. די תפלות, דער קניהען פון דעם גאנצען עולם, די צערעמאָניעס — דאס אלעס האט זי ווי פאל־קאָם פערטומעלט. דער רויך פון דעם ווירעך האט פערשטעלט פון איהר די ערד.

צו דערזעלבער צייט האט ראָזאריע, ספּלענדארע׳ס טאָכטער, געמאכט פון יערער זאך א נוטצען. פּלאָגענדיג אננא׳ן מיט קלאגעס

אויף איהר אָרעם, ביטער לעבען ביי דעם האלב־פֿאראַליזירטען אלטען. דאס איז געווען א שלעכטע פרוי, וועלכע איז געווען פעהיג אויף יעדען סאָרט אינטריגע און וועלכע האט ליעב געהאט צו שיכור'ן. דאס גאנצע נעזיכט איהרעם איז געווען בעדעקט מיט רויטע פלעקען און לישאיעס; איהרע האאר זיינען געווען גרוי; דער בויך אונגעהייער גרויס. אויסער דורך דער חתונה איז זי צוגעבונדען געוואָרען צום אלטען דורך א זינדיגען לעבען: זי האט צוזאמען מיט איהם אין א קורצער צייט אויסגעבראכט איהרע שמוטציגע פערדיענסטען אויף פערשיעדענע שאַרפע געטרענקע. וועז זיי זיינען נאכהער געוואָרען אָרעם, האבען זיי מיט טויטע קללות פערשאָלטען דאס אָרעמקייט, ברענענדיג מיט א גיהנום־פייער צום ווייז און בראנפען. אננא האט בעקומען גרויס רחמנות און האט אוועקגעשענקט ראָזאריע'ן דאס נאנצע געלד, וואס זי האט פערמאָגט, און וועלכעם זי האט געהאט כדעה צו צוטהיילען אין נדבות; אלע קליידער, וועלכע זיינען געווען פאר איהר איבריג. זי האט אפילו ארונטערגענומען די גאָלדענע אויערינגלאָך, די פינגערלאָך און די קרעלען און זיי אוועקגענעבען, און זיך פערשפּראָכען אויף וויטער איהר מיטצוהעלפען. נאכהער איז זי צוריק געגאנגען קיין פּעסקארא אין דער בעגלייטונג פון דעם ברודער מאַנסוועטא, טראָגענדיג די טשערעפּאכע אין קאָרזינע.

אויפ'ן וועג, וועז די הייזער פון ארטאן זיינען פערשוואונדען, האט אננא אָנגעהויבען שרעקליך צו בענקען. וויטער, אויף אנדערע וועגען זיינען אויף געגאנגען פיליגרימען. זייער אומעדיגער און מאָנאָטאָנער זינגען האט אָבגעקלונגען אין דער לופט.

„זיי געהען קיין קוקולא," האט איהר דער ברודער מאַנסוועטא געוואגט, אָנצייגענדיג מיט דער האנד אין דער וויטען, און זיי האבען אָנגעהויבען צו רעדען צווישען זיך איבער פערשיעדענע רעליגיעזע אנגעלעגענהייטען. מאַנסוועטא האט איהר דערצעהלט די רעליגיעזע מינהגים פון יעדען שטעדטעל און אננא האט זיך צוגעהערט מיט דער שפּאנענדסטער אויפמערקזאמקייט. אזוי האבען זיי צווישען זיך גערעדט ביז זיי זיינען צוגעקומען צום טויך אלעפּטא, וועלכער האט זיך געשלעפּט איבער שהנע בריטע פעלדער, בערעקטע מיט פריהלינג גראָז.

אננא האט אויסגעטהאָן די שיך, כדי אריעבער צו שפּאנען דעם

טייך און זי האט געפיהלט, אז איהר נשמה איז יעצט פול מיט א ליעבע צו די בוימער, צום גראָז, צו די בהמות און חיות און צו אלעס, וואס די קאטוילישע קירכע האט געהייליגט.

אין עטליכע חדשים ארום נאָך איהר צוריק קעהרען זיך קיין פּעסקארא, האט זיך פערשפּרייט א כאָלעראַ־עפּידעמיע, וועלכע האט געטוויטעט אן אונגעהייערע צאָהל. צווישען די קרבנות איז אויך געווען דער מאָנסועטא. דאס איז געווען א שרעקליכער קלאפ פאר אננא'ן און זי האט ביטער געוויינט. נאָך א יאָהרצייט, האט אננא בעשלאָסען איין מאָל פאר אלע מאָל צוריקצוקעהרען זיך אין איהר געבורטה'ס פלאטץ. זי האט ענגומען איהר טשערעפּאכע, איהרע קליידער, דאס ביסל געלד, וואס זי האט געהאט אבגעשפּארט, און מיט א געוויין נעקושט קריסטינא'ס האנד אויף א „זיי געזונד." דאס מאָל איז זי געפּאָהרען אין א וואָגען צוזאמען מיט צוויי מאָנאכען, וועלכע זיינען ארומגעפּאָהרען זאמלען נדבות.

אין ארטאז האט זי זיך וויערער בעזעטצט אין הויז פון איהר פּאראַליזירטען פעטער. געשלאָפען איז זי אויף שטרוי און איהר שפּייז איז געווען ברויט און גרינוואַרגס. די נאנצע טעג האט זי פערבראכט אין קלויסטער איבער תפלות און תפלות.

צו די אלע צרות אוז ליידען, וואס זי האט געהאט אויסצושטעהען אין דער היים, איז קיין שיעור ניט געווען, אבער זי האט אלעס אי־בערגעטראָגען און געשוויעגען. קיינמאָל קיין ווארט ניט געזאגט. ראָזאריע האט ביסלעכווייז ארויסגעשלעפט דאס נאנצע געלד, וואס זי האט פערמעגט, און דאן איז אויסגעקומען דער פרומער, אונגליק־ליכער אננא'ן צו הונגערען. די בעל הבית'טע האט איהר אָנגעהויבען אנצוטהאָן געברענטע לייד, זי געזידעלט און געשאָלטען, און געפּיי־ניגט די טשערעפּאכע.

15.

אננא האט שוין מעהר ניט געקענט איבערטראָגען די צרות און ליידען און זי האט פערלאָזט דאס גיהנום־הויז. א דערשלאָגענע, אן

ערביטערטע איז זי אוועקגענאנגען צו דער הויפט מאנאשקע, ווערא־ניקא, וועלכע האט געהאט א שם פון זעהר א גוטע, און מיט טערעזן זיך געבעטען ביי איהר, אז מען זאל זי אריינגעהמען אין מאנאסטיר אריין, וואו זי וועט מיט איהר הארץ און נשמה דיענען אלעם, וואס מען וועט איהר נאר בעפעהלען.

ווערָניקא האט קיין סך ניט געטראכט און אריינגענומען אננא'ן ניט אלס מאנאשקע, זאנדערן אלס א צוהערערין, און ווי גליקליך אננא איז דאס געווען, ווען זי האט אנגעטהאן די שווארצע קלייד־ער מיט דעם ווייסען טשיפעק אויפ'ן קאפ. זי איז געווען שטיל, געהארזאם און זיך צונעקוקט, וואס די עלטערע האבען נעטהאן און דאן געטהאן דאס זעלבע.

אין 1873 איז איהר דער לשון נעווארען אביסעל געלענגערט. זי האט ניט געקענט ארויסרעדען קיין נאנצע ווערטער. אין א קורצער צייט נאך דעם איז זי געווארען שטום.

מיט גרויס רחמנות און בעדויערונג האבען אלע געקוקט אויף איהר און אין דער אונגליקליכער האט דאס הארץ געווויינט..... ווען אלע האבען געזונגען די תפלות, האט אננא געקוקט און געמאכט בלויז מיט די ליפען. און געוואלט האט זיך איהר גראדע איבערשרייען אלע. זי האט געוואלט, אז איהר תפלה זאל שוועבען איבער אלעמען'ס תפלות. אבער בלויז אבגעריסענע געשרייען האבען זיך געהערט און ניט מעהר.

אויף איינמאל, ווען אלע „שוועסטער" זיינען געשטאנען אין א ראד און געזונגען, האט אננא, פלוצלים, איבערפיללט מיט בעגייסטע־רונג, אנגעהויבען מיטצוזאנגען. צוערשט מיט האלבע ווערטער, נאכ־הער אלץ שארפער, אלץ קלארער און דייטליכער, ביז זי האט געזונ־גען מיט א ריינעם לשון און שטארקער שטימע. אלע זיינען געבליע־בען ווי פערשטיינערט אויף זייערע פלעטצער, אבער זיי האבען זיך עם נאכהער ערקלערט, אז דאס איז א גאט'ס זאך. דעם זעלבען טאג איז די גליקליכע אננא וויעדער אונגליקליך געווארען. איהר לשון האט זיך איהר וויעדער אבגענומען.

אזוי איז אוועק א צייט פון קארגע דרייי יאהר. אט האט זי גע־רעדט און אט איז זי וויעדער שטום געווארען. צוזאמען דערמיט איז איהר פון צייט צו צייט געקריפעלט געווארען אלץ אן אנדער אבר. די

צייהן זיינען איהר ארויסגעבאלען, די האאר אויסגעקראכען, די אוי־
נען — גענוּאָרען צווּיי גריבער. אזוי ביסלעכווייז, ביסלעכווייז, ביז
עס איז פון איהר גענוּאָרען א שרעקליך פערזעהענייש. אלע האבען
אויף איהר געקוקט מיט עקעל דורכגעוועבט מיט א רחמנות. אום
זומער, 1881, איז זי מיט אמאל גענוּאָרען נאך הארבאטע, און זייט
דאן האט זי שטופענווייז אנגעהויבען אבשטארבען.

און אין א פריהמארגען, אונטער אן אויבירטה בוים, איז די
„הייליגע," אונגליקליכע אננא אויסגענאנגען אויף די הענד פון צווּיי
„שווּעסטער." דאס מויל איז איהר געווּען פערקרומט און פול מיט
א ווייסער שוים. דער קאפ פערדרעהט אויף אן אקסעל, און אין נאנ־
צען איז זי געווּען שווּארצליך־בלוי.

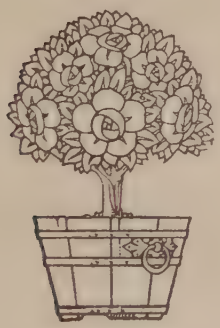

אלע כתבים פון מענדעלע מוכר ספרים

(ש. י. אבראמאוויץ).

אלטע מעשה אדער א נאכט אין צרות, א בילד פון אידישען לעבען אין דער ליטא,

וויגש פינגעריל, א מתנה פיר די ליעבע אידישע קינדער

די טאסקע, אדער די שטאדט בעלי טובות, א מייסטערהאפטע קריטיק איבער דעם אידישען צושטאנד אין רוסלאנד, אין דער צייט וואן אידען האבען זיך אהן א טאסקע ניט גע־קענט בעגעהן,

יזדעל, א ספור המעשה אין שירים, אין דיעזע ווערק איז אבראמאוויץ דורכגעגאנגען די גאנצע אידישע געשיכטע פון אנפאנג ביז היינטיגען טאג,

ישראליק דער משוגענער, א מייסטערהאפטע קריטיק איבער די לעצטע פאגראמען אויף אידען אין רוסלאנד,

לעצטע שריפטען א זאמלונג פון זיינע לעצטע שריפטען.

פישקע דער קרומער, א מעשה פון אידישע אריסע לייט,

דער פריזיוו, א דראמא אין 5 אקטען,

די קליאטשע אדער צער בעלי החיים, דאס איז די בעסטע מיסטערווערק וואס איז ארויס פון אבראמאוויץ'ס פערער און האט געמאכט א שטורם צווישען דעם לעזע־פובליקום אין דער וועלט. „די קליאטשע" איז אויך איבערזעצט געווארען אין אלע וועלט שפראכען אין ווערט געראכט פיר א ליטעראריישען אוצר אין דער וועלט־ליטעראטור,

דאם קליין מענשעלע, א מיסטערהאפטע ווערק, וועלכע איז פולל מיט וויטץ, הומאר און שארפזינן און דערביי איז עם א גוואלדיגע קריטיק איבער די אידישע שטאדט־בעל־טובות, רעדעל־פיהרער און סתם בעלי־צדקות און גוטע אידען פין רוסלאנד,

א רייזע־בעשרייבונג פון בנימין דעם דריטען, ווי ער איז אויף זיינע נסיעות פערגאנגען גאנץ ווייט, אז אונטער די הרי חושך, און האט זיך געטוג אנגעוואהען און אנגעהערט חדושים, שעהנע זאכען, וועלכע זיינען זעהר אינטערעסאנט צו לע־זען,

שלמה ר' חיים'ס, א שילדערונג פון דעם אידישען לעבען אין דער ליטא, וועלכע איז זעהר אינטערעסאנט, שפאנענד און בע־לעהרענד, און ווערט געדרוקט פיר איינע פון די בעסטע ווערק וואס מענדעלע מוכר ספרים האט אין דער לעצטער צייט ארויסגעגעבען,